תלמוד בבלי · ראשונים · ר״י מיגאש

חדושי הר"י מיגאש על בבא בתרא

רבנו יוסף אבן מיגאש

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חדושי הר"י מיגאש על בבא בתרא

רבנו יוסף אבן מיגאש

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חדושי-הרי-מיגאש-על-בבא-בתרא/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 7
דף ג. 8
דף ד. 8
דף ד: 9
דף ה. 10
דף ו. 10
דף ו: 11
דף ז: 11
דף ח. 13
דף ח: 13
דף יא. 14
דף יא: 14
דף יב. 15
דף יב: 15
דף יג. 17
דף יד. 18
דף טו. 20
דף יז: 20
דף יח. 20
דף כ. 21
דף כ: 21
דף כא. 22
דף כא: 22
דף כב: 23
דף כג. 25
דף כג: 26
דף כד: 26
דף כה. 27
דף כו. 27
דף כו: 28
דף כח: 29
דף לב. 30
דף לב: 30
דף לג. 31
דף לד: 31
דף לו: 32
דף לז. 32
דף לז: 32
דף לט: 33
דף מ. 33
דף מ: 34
דף מא. 38
דף מב: 38
דף מה. 39
דף מה: 42
דף מח: 44
דף מט: 46
דף נ. 46
דף נ: 46
דף נב. 47
דף נג. 47
דף נג: 47
דף נד: 48
דף נו: 48
דף נז. 52
דף נז: 53
דף סא. 53
דף סג. 53
דף סג: 54
דף סד: 56
דף סה: 58

דף סו: 58
דף סז: 59
דף סז: 59
דף סח: 60
דף סט: 60
דף עא: 60
דף עב: 61
דף עב: 62
דף עג: 62
דף עה: 62
דף עו: 62
דף עו: 64
דף עט: 65
דף פ: 65
דף פ: 66
דף פב: 67
דף פב: 68
דף פג: 68
דף פג: 69
דף פד: 71
דף פה: 73
דף פה: 74
דף פו: 79
דף פו: 80
דף פז: 83
דף פז: 85
דף פח: 85
דף פח: 86
דף פט: 87
דף פט: 88
דף צ: 88
דף צא: 89
דף צא: 89
דף צב: 89
דף צד: 91
דף צד: 91
דף צז: 93
דף צז: 94
דף צח: 94
דף צט: 94
דף ק: 95
דף ק: 97
דף קא: 97
דף קב: 98
דף קב: 99
דף קג: 100
דף קג: 102
דף קד: 102
דף קד: 104
דף קו: 105
דף קו: 106
דף קז: 109
דף קז: 109
דף קי: 111
דף קיב: 112
דף קיג: 113
דף קיג: 113
דף קיד: 113
דף קיד: 114
דף קטו: 114
דף קיז: 114
דף קיח: 115
דף קיח: 115
דף קיט: 115

דף קכ. 115
דף קכב. 116
דף קכב: 116
דף קכג: 116
דף קכד. 118
דף קכד: 118
דף קכה: 121
דף קכו. 125
דף קכו: 127
דף קכז. 127
דף קכח: 127
דף קכט. 129
דף קל. 130
דף קל: 133
דף קלא. 133
דף קלא: 133
דף קלב. 135
דף קלב: 135
דף קלג. 136
דף קלד. 136
דף קלד: 137
דף קלה: 137
דף קלו. 139
דף קלו: 140
דף קלז. 143
דף קלח: 144
דף קלט. 145
דף קלט: 145
דף קמ. 146
דף קמ: 147
דף קמב: 148
דף קמג: 149
דף קמד: 149
דף קמה: 154
דף קמו. 155
דף קמו: 157
דף קמז. 157
דף קמח. 157
דף קמח: 158
דף קמט. 159
דף קמט: 160
דף קנ: 160
דף קנא. 160
דף קנב: 163
דף קנג. 163
דף קנג: 163
דף קנד: 164
דף קנה: 164
דף קנו: 164
דף קנז: 164
דף קנח. 165
דף קס. 165
דף קסב. 166
דף קסב: 166
דף קסה. 166
דף קסה: 167
דף קסו. 167
דף קסו: 167
דף קסז. 168
דף קסז: 168
דף קסח. 169
דף קסח: 169
דף קסט: 170
דף קע. 171

דף קעד: 171
דף קעה. 172

דף ב.

סברוה מאי מחיצה גודא. פי' כותל. שהחצר מוחלקת היא ביניהם וכל א' וא' מכיר בחלקו ממנה ולא נשאר ביניהם רק עשיית המחיצה בלבד:

דף ב:

טעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא היזק ראיה לאו שמיה היזק. וא"ת מאן לימא לן דמשום היזק ראיה לאו שמיה היזק הוא דילמא לעולם אימא לך דהיזק ראיה שמיה היזק והכא היינו טעמא דמעכב עליה משום דכאן אחזוק דדיירי הכי אבל לא אחזוק דדיירי הכי אע"ג דאין שניהם רוצין נמי בונין את הכותל בעל כרחן. שתי תשובות בדבר חדא דמאן לימא לן דהני שותפי אחזוק דדיירי הכי דילמא לא אחזוק אלא לבתר דפלוג לאלתר הוא דקם חד מינייהו וקא תבע לי' לחבריה למיבניה לכותל משום היזק ראיה דליכא הכא חזקה כלל דההוא חזקה דאחזוק דדיירי הכי מקמי דנפלוג ברוחות ליכא למימר דחזקה היא משום דהא לא הוה מסויים חולקא דחד מינייהו כי היכי דליחזוק עליה. ועוד דא"נ דאחזוק דדיירי הכי לבתר דפליג ברוחות ואתברר ליה חולקא דכל חד מינייהו אי היזק ראיה שמיה היזק בכי האי גוונא לא מהניא חזקה משום דהיזק קבוע הוא וכקוטרא ובית הכסא דמי. ואי קשיא לך הא דתנן (בחזקת הבתים) חלון המצרית אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה ואמרינן עלה בגמרא למטה מארבע אמות יש לו חזקה ויכול למחות דשמעינן מינה דחלון דאית ביה היזק ראיה אית ליה חזקה שאני התם דיש לומר דבעל חלון מזיק לבעל חצר אבל בעל חצר אינו מזיק לבעל חלון וזה פתח חלונו ושתק בעל חצר ש"מ אחולי אחיל ליה אבל בחצר דתרוייהו מזקי אהדדי וההיזק של ראיה שוה לשניהם יכול לומר הא דשתקי ג' שנים לאו משום מחילה אלא משום דתרוינן שוין בהיזק והוה אמינא היום או מחר תרצה לעשות מחיצה אבל לא מחלתי ולכך כיון דהיזק ראיה שמיה היזק יכול לכופו לבנות כותל. (א"נ) מכי פתח ליה לחלון ושתק ליה חבריה הוי חזקה דהא מעשה קעביד בידים אבל גבי שותפים דדיירי בחצר א' דחד מינייהו לא עביד בידי' מידי דאית ביה היזק ראיה אלא מחמת דיתבי ולא עבדי מחיצה הוא דהוי ההיזק ליכא למימר בכי הא דהוי חזקה דהא ליכא מעשה דאחזיק ביה ואפילו גבי חלון נמי דאיכא חזקה לחלון גופיה אבל ראיה עצמה לית בה חזקה תדע דאי בעי בעל חלון לעיוני ביה מאי קעביד חבריה ומאי איכא ברשותיה מי איכא למימר דמצי למעבד הכי אלא ודאי חבריה מעכב עילויה ולא מצי האיך למימר אין מעיינא ומעיינא דהא אחזיקי ליה בהכי משום דאמר ליה האיך נהי דלחלון גופיה איכא

חזקה אבל למיקם התם ולעיוני מאי דאיכא ברשותי ליכא בהא חזקה דהא לא מחזקו אינשי בהכי. וחזינא לרבינו הרב ז"ל דכתב בתשובת שאלה דחלון נמי היכא דאית ביה היזק ראיה לית ליה חזקה וקא מייתי ראיה מדין שותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר דאע"ג דאחזוק דדיירי הכי כי קא תבע ליה חד מינייהו למפלוג ולמבני כותל לאמצע כייפינן ליה לחבריה למיפלג ולמבני בהדיה משום היזק ראיה שמיה היזק ללישנא בתרא דאמרינן מאי מחיצה פלוגתא וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כרחן. ואנן הא בררינן דלא דמי דין חלון לדין הני שותפין ועוד דהא תנינן בהדיא חלון המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה וכדבעינן לפרושי לקמן בסוף פ' חזקת הבתים:

דף ג.

תוס' וכי רצו מאי הוי ליהדרו בהו. למאן דאמר מחיצה פלוגתא מקשי דאמרת כיון דרצו לחלוק בונין הכותל בעל כרחן דהיזק ראיה שמיה היזק ואמאי בונין בעל כרחן ליהדרו בהו אבל ללישנא דמאי מחיצה גודא לא מקשי דהא דקתני בונין את הכותל באמצע לא הוי על כרחן כי אם מדעתן דרצו ע"כ:

דף ד.

לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם פשיטא. כלומר כיון שמן הדין הוא שיבנה הכותל באמצע והוצאת הבנין על שניהם הדבר ידוע שאם נפל המקום והאבנים של שניהם ואין אחד מהן יכול לטעון ולומר שלי לבדי עד שיביא ראיה לדבריו ומתרצינן לא צריכא דקדים חד מינייהו ופנינהו לרשותו וטוען ואומר שלי לבדי היה ואני פניתיו אי נמי בתר דנפל זבנינהו מחבריה מהו דתימא כיון דברשותי' קיימי להוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה קמ"ל דשותפין כה"ג לא מחזקי אהדדי משום דלא קפדי אהדדי כי ההיא דגרסינן בריש פ' הבית והעלייה ואי בעית אימא דשותפין כה"ג לא קפדי אהדדי. ודוקא היכא דאיכא סהדי דההוא שעתא דאתו לבי דינא חזינהו להנהו אבנים ואשתמודענהו דהנהו אבנים דהאי כותל נינהו דכיון דשותפין לא מרחקי משתבע האיך דלא זבין אי נמי דשותפין נינהו בגווייהו ושקול ליה למנתיה מינייהו. אבל אי ליכא סהדי דמסהדי הכי אע"ג דקא מודו דברשותיה נינהו כיון דקא טעין ואמר דידי נינהו ולית לך בהא מידי אי נמי דזבתינהו מינך אמרינן בכי הא מילתא מגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם אי נמי אהדרינהו ניהלך מהימן כי אמר לי' דידי נינהו אי נמי זבנתינהו מינך מהימן בשבועה:

ה"ג אמר אביי הכי קאמר וכן בגינה ומקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו. והכי פירושא דהכי קאמר וכן בגינה סתם ומקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבים אותו אבל בבקעה סתם כמקום שנהגו שלא לגדור דמי ואין מחייבים אותו. מאי אבל. בבקעה דהא מקמי הכי נמי אבקעה קאי וה"ה נמי דהוה ליה לאקשויי מסתם בקעה אסתם בקעה דברישא קתני אבל בבקעה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו הא סתמא אין מחייבים אותו והדר תני מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו הא סתמא מחייבין אותו והוה ליה למימר אבל בסתם כמקום שנהגו וכו' אלא אמר רבא הכי קתני וכן בגינה סתם כמקום שנהגו וכו'. אשתכח השתא דבין בגינה ובין בבקעה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו ומקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו ובסתמא הוא דמופלג בינתייהו דהיכא דליכא מנהג ידוע בגינה מחייבין אותו לגדור דסתמא כמקום שנהגו לגדור דמי ובבקעה אין מחייבין אותו דסתמא כמקום שנהגו שלא לגדור דמי. והאי מחייבין אותו לגדור דקאמר דוקא להפסיק בינו לבין חבירו משום היזק ראיה דומיא דחצר אבל לגדור ביניהם ובין רשות הרבים אין אחד מהם יכול לכוף את חבירו על כך כדבעינן לפרש לקמן:

דף ד:

לא צריכא דקדים חד מינייהו ועביד וכו' ואע"ג דאמרינן לעיל דכייף לקרנא לבד ומיחזי מיהא דמצד חבירו ליכא למימר דיעשה חזות איכא למימר דבקדים ועביד בשעת עשיית הכותל קאמר דיעשה מבחוץ. אי נמי אליבא דמאן מלגאו קאמר ואע"ג דאמרינן לפופא מידע ידיע דילמא אתי דלא יכירו בה ויותר שוה שיעשו מכאן ומכאן. א"נ לעיל כי עביד חד חזית אם יעשה אח"כ האחר יהיה ניכר דזה (הראשון) אינו מלופף אבל בדליכא אלא חד והוא מלופף אינו ניכר הליפוף כ"כ. ואי קשיא לך אמאי חיישינן הכא להאי חששא ועבדינן חזית מכאן ומכאן ולא חיישינן האי חששא לחצר דקתני בונין את הכותל באמצע ולא קתני ועושה חזית מכאן ומכאן משום דכי חיישינן האי חששא הני מילי בבקעה דמעיקר דינא לא מצי חד מינייהו לאכפויה לחבריה למעבד מחיצה בהדיה אלא אינהו אירצו אהדדי למעבדה הילכך אי לא עבדי ליה להאי חזית מכאן ומכאן חיישינן דילמא אזיל חד מינייהו ואמר דילי הוא דמעיקרא לא אירצת בהדי בעיקר דינא אבל בחצר כיון דמעיקר דינא עבדי ליה להאי כותל בין שניהם בעל כרחם דהא קיימא לן דהיזק ראיה שמיה היזק למאי ניחוש א"נ אי אזיל ליה חד מינייהו ועביד חזית ואמר דידי הוא לא צייתינן ליה דא"ל את הוא דעבדת להאי חזית דכיון דמעיקר דינא הוה לך

למכפייה למעבד בהדך אמאי שבקתיה ועבד' לחודך הילכך לא צייתינן ליה וכיון דלא צייתינן ליה לא צריכי למעבד חזית דהא ליכא מידי למיחש:

דף ה.

ואי לא דאיננא לך כרב הונא אליבא דרבי יוסי. אלמא הילכתא כוותיה. ודוקא במקיף את חבירו הוא שמגלגלין עליו את הכל משום דהא איתהני בההוא היקף וקא חסיר האיך דאמר ליה את גרמת לי היקיפא יתירא כגון זה להוספה אבל היתה שדהו סמוכין לרשות הרבים ושדה חבירו סמוכין לה ועמד וגדר בינו ובין רשות הרבים אע"פ שחבירו הרי נהנה באותו גדר אין מגלגלין עליו כלום משום דזה נהנה וזה לא חסר הוא שהרי אין כאן לומר את גרמת לי הקפה יתירה. ואפילו במקיף את חבירו נמי דוקא לאחר שגדר הוא שמגלגלין עליו את הכל אבל לחייבו מתחילה לגדור עמו ולהוציא עמו בבנין אינו יכול לכופו על כך מפני שיכול לומר לו אנא לא איכפת לי בעוברי דרכים שהרי אפי' אם גדר ראשונה ושנייה ושלישית אין מחייבין אותו כלום לפי שעדיין לא נכנס עד שיגמור את הרביעית וכ"ש להוציא עמו בבנין מעיקרא שאין מחייבין אותו בכך. והיא דתנן וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו ההוא גדר להפסיק בינו ובין חבירו משום היזק ראיה הוא וכדאמרינן לעיל שאני גינה כדר' אבא שכיון שהיזק ראיה זה מחמתם הוא לפיכך כל א' וא' כופה את חבירו לבנות כותל ביניהם להסתלק מהיזק שלו אבל להפסיק בינו ובין רשות הרבים כיון שהיזק זה מבני רשות הרבים הוא דלא מחמתן אין א' מהם יכול לכוף את חבירו בדין בכך משום דאמר ליה אנא לא איכפת לי בהאי היזיקא הילכך אם הקיף את חבירו וגדר ראשונה ושנייה ושלישית ורביעית הוא דמגלגלין עליו את הכל שהרי נהנה הוא וחסר חבירו אבל לחייב מתחילה במקיף קודם שיבנה א"נ לחייבו בין בתחילה בין בסוף היכא דאינו מקיף שזה נהנה וזה לא חסר הוא לא:

ארבעה לצלא ארבעה לצללא. צלא הוא העבדן השכיר המעבד העורות של תגר. צללא התגר עצמו של עורות ששוכר העבדן לעבד העורות וכמו משל הוא כלומר למה אתה רוצה לסלק זה עני רוניא ממה שטרח בו לעצמו וכי הנכסים אלו שאתה מרבה כלום יש לך בהם אחר מיתה אלא ד' אמות שאתה נקבר בהם בלבד כמו שיש לעני שאין לו כלום:

דף ו.

נטפי. תקרת הגג שמכוסה ברעפים שקורין בל' ערבי קראמידי"י. שופכי. שיהיו נשפכין על מרזב צריפא דאורבני. רחב מלמטה וצר מלמעלה כזה להוספה חבירו מעכב עליו

מפני שמי גשמים נשפכין מהן בחצר חבירו במהרה וברידוף יותר ממה שנשפכין בשוטפי ונטפי. צריפא כמו העושה סוכתו כמין צריף. אורבני ערבה:
המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה וכו' במקום שאין מנהג ידוע אבל במקום שיש מנהג ידוע עושין כמנהג המקום שעל דעת כן שכר השוכר והשכיר המשכיר:

דף ו:

אמר אביי שני בתים בשני צידי רשות הרבים וכו' וההיא דאמרינן לקמן אבל בין גג לא דשמעת מינה דגגין אין בהם משום היזק ראיה התם בגגין שאין עשויין לדירה והכא בגגין העשויין לדירה ואביי לא אתא לאשמועינן דגגין העשויין לדירה יש בהן היזק ראיה אלא תקנתא אתא לאשמועינן. ולא דמי למאי דאמרינן אבל פותח הוא לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון משום דהתם לא גביהי החלונות מרשות הרבים אלא לבני רשות הרבים גופה הוא דפתיחי ומאן דחליף ואזיל ברשות הרבים קא חזי ליה להדיא ויכול למימר הא בעית אצטנועי מבני רשות הרבים אבל הכא לענין גגין דגביהי ומאן דחליף ברשות הרבים לא חזי בהו לא. ושמעינן מיהא דאביי דמאן דבעי למפתח חלונותיו לחצר חבירו דינא הוא דמעכב עליה ואף ע"ג דקיימא לן כר' יוסי דאמר על הניזק להרחיק את עצמו היזק ראיה גירי הוא ואמרינן מודה רבי יוסי בגירי:

דף ז:

בהא נמי הילכתא כרב חמא. דלא קרעינן לשטרא דמדלא אפקיה בחיי אבוהון איכא למיחש דתברא זייפא הוא ודילמא כי גדלי יתמי דילמא מרעי ליה לתברא ולא מגבינן נמי לשטרא דאכתי לא איתרע תברא. ולא תימא כיון דטעמא דמילתא דלא קרעינן לשטרא משום דאמרינן איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון הוא ממילא שמעינן דדוקא היכא דמטי ליה זימניה דשטרא בחיי אבוהון וקא תבע ליה אבוהון בגויה אלא אע"ג דבתר דמית אבוהון מטא זימניה דשטרא כיון דהוה ידע דאיכא עליה שטרא אכתי איכא למימר אי האי תברא מעליא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון לאזמוניה לבי דינא למכפייה ולמקרע האי שטרא:
רשב"ג אומר לא כל החצירות ראויות לבית שער ולא כל עיירות ראויות לחומה. לית הלכתא כוותיה ואע"ג דאמרינן בעלמא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רבי שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו וכו' הא אמרינן עלה אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן:

בעא מיניה ר' אלעזר מרבי יוחנן כשהם גובים לחומה דלתים ובריח א"נ בית שער ודלת לחצר לפי נפשות גובין או דילמא לפי שבח ממון גובין. א"נ לפי ממון הן גובין פירש לפי שעל עסקי ממון הן באין ולא על עסקי נפשות. איכא דאמרי בעא מיניה ר' אלעזר וכו' לפי ממון פירש ממון לבדו או דילמא אף לפי קירוב בתים הן גובים. בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא לפי שבח ממון הן גובין מיהו לישנא בתרא טפוי הוא דקא מטפייא דהאי שבח ממון לפי קירוב בתים הוא תדע שהרי אם יש שם שני בתים ששניהן קרובין ואין שוין בממון ודאי לפי שבח ממון הן גובין א"נ אם יש שם בית קרובה ואין בה ממון כלל כלום עולה על דעת שגובין ממנה כלל כיון שאין בה ממון למאי חיישא אלא בוודאי אע"פ שקרובה היא כיון שאין בה ממון אין גובין ממנה כלום הא למדת ששבח ממון הוא העיקר ומאי לפי קירוב בתים דקאמרינן אף לפי קירוב בתים שרואין בתחילה מי שיש לו ממון הרבה ומי שיש לו ממון מועט ואחר כך רואין מי שביתו קרובה להיזק ומי שרחוקה להיזק וגובין לפי כך וכן הלכה ורבינו חננאל ז"ל פסק לענין חצר שגובין לפי שבא ממון ולא איכפת ליה לפי קירוב בתים כלל ומסתברא כוותיה דכי אמרינן לפי קירוב בתים הני מילי בעיר דאיכא חצר דמקרבא ואיכא דמרחקא אבל חצר דכולהו בתים דילה קרובין נינהו אע"ג דחד מינייהו קריב טפי מחבריה ההיא קורבא ורוחקא מילתא זוטרתי היא ולא מעלה ולא מוריד וכן הדעת נוטה ודברים אלו אינן אלא בשעה שיש שלום בעולם ואיכא אימת מלכות ואין לחוש אלא למי שבאין בדרך ליסטות או לאקראי בעלמא אבל בזמן שיש מלחמה בעולם והמלכים מתגרים זה בזה מסתברא דבכי האי גוונא לא איכפת לן בין קירוב בתים כלל דלגבי כרכום שכובש את העיר קירוב וריחוק בתים חדא מילתא היא הילכך אין גובין אלא לפי שבח ממון ואם באין על עסקי נפשות גובין אף לפי נפשות הואיל ועל עסקי שניהם הן באין:

תוספתא (באלפסי) כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא חייט ולא בורסקי וכו'. מפני שמרבה עליהם את הדרך מחמת הנכנסין והיוצאין אבל לשכינו אינו כופהו. כלומר אם אחד מבני מבוי עצמו הוא רוצה ליעשות רופא או אומן אין בני מבוי מעכבין עליו (והא דתניא בפרק לא יחפור אחד מבני חצר שביקש לעשות רופא אומן וכו' בני חצר מעכבין עליו) הני מילי בחצר אבל במבוי אין מעכבין עליו. ויש לפרש ולשכינו אינו כופהו כלו' שאם היה אחד מבני המבוי חייט או בורסי אין חבירו יכול לעכב עליו ולומר לו קא פסקת לי לחיותי:

דף ח.

כריא פירש חפירת נהר. כריא דפתיא תיקון רחבה של עיר ששם קובעים שווקים. כל מיני מסין ותשחורת המוטלין על הציבור בין קבועים בין שאינם קבועים אין תלמידי חכמים מסייעין בהם כלל ודוקא ת"ח המתעסקין בתורתן ותורתן זו היא אומנותן אבל אין תורתו אומנותו אלא מתעסק במילי דעלמא חייב במה שהצבור מתחייב שאינו מכלל רבנן והדין קאמר רבינו הרב זצ"ל:
כללא דמילתא כל מילי דאית להו הנאה. ליתמי כגון פרשא ושורא וטורזינא דאית להו בהו נטירותא רמינן עלייהו וצדקה אע"ג דמצוה היא לא רמינן עלייהו כדאמרינן יתמי לאו בני מעבד מצוה נינהו:

דף ח:

לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה. שאם גבו לקופה והותירה ולא הספיק להם התמחוי שגבו רשאין לקנות ממותר הקופה מה שצריך לתמחוי וכן נמי אם גבו לתמחוי והותיר והקופה שגבו אינה מספקת מוכרין מותר התמחוי ולוקחין מה שצריך לקופה. ודוקא מקופה לתמחוי ומתמחוי לקופה שהכל צורך עניים אבל אם רצו לשנותם לדברים אחרים שאינן מצרכי עניים אסור דגזל עניים הוא והיינו דתנן במסכת שקלים מותר עניים לעניים מותר שבויים לשבויים ואמרינן נמי (לקמן בסמוך) עביד חד כיסא ואתני ושמעינן מינה טעמא דאתני הא לא אתני לא אפילו מעניי העיר לעניי עולם וכיון דאביי ריש מתא הוה אם כן הוא דאפילו לדברים אחרים שאינן צרכי עניים יכולין לשנותן כ"ש דהוה יכיל לשנות לעניי עולם בלא תנאי אלא לאו שמע מינה דהא דקתני ולשנותן לכל מה שירצו לצורך עניים הוא אבל שלא לצורך עניים אין להם לשנותן כלל ואפילו היתה הצדקה שפסקו עליהם בני העיר וכ"ש אם היא צדקה שפסק אותה יחיד שאפילו למי שטועה ומפרש ולשנותן לכל מה שירצו אפילו לדבר שאינו צורך ה"מ במה שפסקו בני העיר עצמן אבל במה שפסקו אחרים א"נ יחיד אין להם בה רשות כלל לשנותן. ואפילו היתה צדקה זו שפסק זה היחיד דבר שנשתקע ממנו שם בעלים כגון שהקדיש קרקע לעניים ונשתקע ממנו שם בעליו אין להם רשות לבני העיר לשנותן לדבר שאינו צורך עניים כלל וההיא דאמרינן (ברייתא פ"ק דערכין דף ו' ע"ב) ישראל שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת דקיימא לן דאפילו היכא דלא נשתקע שם בעלים ממנו מותר לשנותה לדבר מצוה אבל לא לדבר הרשות שאני התם דעיקר ההקדש לבית הכנסת הוא ובית הכנסת צורך בני העיר וברשות דידהו רמיא תדע שהרי יש להן רשות למכרה ואפילו

למשתי בה שכרא אבל מה שנקדש מעיקרו לעניים או לבני העיר אין בהא שום רשות כלל למכרו או לשנותו לדבר אחר ואע"ג דהנך עניי רמו עלייהו כי רמו עלייהו במאי דחסר להו אבל במאי דלא חסר להו לא רמו עלייהו. ועוד דבההוא ניחא להו לעניים דממונא דידהו הוא ולא צריך גבייהו הילכך אם מכרו אותו בני העיר או שינוהו לדבר שאינו צורך עניים גזל עניים הוא ואסור ואותה מכירה או אותה שינוי מבוטלת ושנוי מבוטל הוא וחוזר:

דף יא.

אמר רב הונא וכו' האי חצר דאפליגו בה רב הונא ורב חסדא הוא כעין חצרות של כפרים שכל אחד מכיר את ביתו ואין לו לכל אחד מהן חלק בעולם (באויר) החצר כגון שבא ראובן ובנה בקרקע עולם בית א' ובא שמעון ובנה כנגדו ב' בתים ואחר כך באו שניהם והסכימו והקיפו על בתים אלו בזה נחלקו רב הונא ורב חסדא דרב הונא סבר כשבאין לחלוק שמעון נוטל שני שלישי החצר וראובן שליש א' לפי שכיון שבנה שמעון שני בתים נמצא שהחזיק בשני שלישי וראובן שלא בנה אלא בית א' לא החזיק אלא בשליש א' ורב חסדא סבר נותן לכל פתח ופתח ארבע אמות והשאר חולקין בשוה אבל חצירות שבמדינות שהן בין שני שותפין ויש לכל אחד מהן חלק ידוע כשבאין לחלוק הדבר ידוע שאין כל אחד מהן נוטל אלא לפי חלקו שיש לו בה בין מועט בין מרובה הילכך אם מגיע לכל אחד מהן בחלקו מחצר זו בית של ד' על ד' אמות ולפניו אויר שיש בו ארבע על שמונה שנמצא שיש בה דין חלוקה כופין זה את זה לחלוק בין יש לו בזה האויר פתחים הרבה בין שאין מגיע לו אלא פתח א' אבל אם אין מגיע לו בחלקו זה השיעור יש לו לעכב על חבירו שלא לחלוק וחוזר לדינא דגוד או איגוד. ואם הוא טרקלין שקורין אותו בלשון ערבי קצי"ר כבי"ר שאם יחלק לא ישאר שמו עליו יכול חבירו לעכב עליו שלא לחלוק וחוזרין לגוד או איגוד כדתניא כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותו בדמים:

דף יא:

זבל שבחצר מתחלק לפי פתחים. פירש לפי שעיקרו מן הבתים הוא וכפי רוב הבתים ירבה הזבל. ואכסניא. כלומר והזבל של אכסניא מתחלק לפי בני אדם הדרים בחצר משום דמעלמא קא אתי ואין מועיל בו רוב הבתים כלל:

דף יב.

בית סתום אין מטמא כל וכו'. פירש ק"ל שבית שיש בו טומאה הטומאה יוצאה עד פי הפתח מבחוץ הילכך אם לא פרץ את פצימיו הרי הסיח דעתו מאותו פתח ונעשה אותו מקום כשאר כותלי הבית שלא היה פתח מעולם ונמצא הבית בלא פתח והרי כל מקום ממנו י"ל ששם יהיה הפתח ולפיכך מטמא כל סביביו:

דוולא פירש ארעא דמשקו ליה בדולא:

דברי נביאות. שהרי הוא אומר סתם זמנת בכרם ואמר התנא בדעתו שהוא שלשה קבין. ויש לפרש שרבי יוסי חולק הוא על סומכוס כלומר צריכין אנו נביא שיברר לנו מה היה בדעתו להקנות אבל שלשה קבין שאמר סומכוס אין לסמוך עליו וזה הפי' הוא הנכון:

בבבל מאי וכו' כי היכי דרפיק גברא בחד יומא. נמצא עכשיו מכל זה שעולה בידינו מן הדין שאין מחייבין בבבל ולא בשאר חוצה לארץ לחלוק בשדה ובכרם ובשדה בית השלחין אלא עד שיגיע לכל אחד מהן בכרם מה שעושה הפועל כל היום ובשדה הבעל מה שחורש בו כל היום ובשדה בית השלחין מה שמשקה בו כל היום אבל פחות מכן אין בו דין חלוקה:

דף יב:

חלק בכור וחלק פשוט יהבינן ליה אחד מצרא. פי' דכיון דזכי ליה רחמנא פי שנים כחלק א' דמי:

יבם מאי. מי אמרינן הואיל וזכי ליה רחמנא מנתא דאחוה מיתנא כחלק א' דמי כדין הבכור או דילמא לא דמי דאילו בכור משמיה דנפשיה הוא דקא שקיל להאי מנתא והוה הני תרי חולקי כחלק א' אבל יבם דלאו משמיה דנפשיה הוא דקא שקיל להאי מנתא אלא משמיה דאחוה. מיתנא כתרי חולקי דמיין ולא שקיל אחד מצרא אלא מעלינן ליה בדמי:

ואין חלוקתו כבכור הילכך כי אתי למפלג חזינן לי' להאי מיתנא כמאן דאיתי בחיים ופלגי ליה לארעא למנייהו בשבח ומדה ועבדינן גורל משמא דכולהו ושקלי כל חד מינייהו היכא דנפיק ליה בגורל בין אתרמי ליה למהוי בהדי חולקא דנפשיה בין לא איתרמי ליה:

ההוא גברא דזבן ארעא אמיצרא דבי נשיא. אצל השדה שהביאה לו אשתו בנדונייתה. כגון זה כופין על מדת סדום דכיון דיהיב להו שבחא דאית בהאי חולקא על שאר חולקי מה איכפת להו:

תרתי אחד נגרא וכו' כגון זה כופין על מדת סדום. דזה נהנה וזה לא חסר הוא דאפושי אריסי לאו כלום הוא. נקטינן מהאי שמעתא דלא אמרינן כופין על מדת סדום אלא היכא דשוו חולקי להדדי וליכא בינייהו הפרש כלל אבל היכא דלא שוו חולקי להדדי ליכא למימר בהא מדת סדום דאי הוה חולקא דאמצריה עדיף מהאיך וקא בעי למשקל ביה תילתא משום שבחא דאית ביה מצי חבריה למימר אנא יהיבנא שבחא טפי ומעלינא לך כנכסי דבר מריון משום דהאי גיסא דאית ביה האי שבחא עדיף ליה מהנך תרי מילתא דיהבת לי בהאי גיסא אחרינא. ואי האי חולקא עדיף מההוא חולקא דאמצריה וקאמר ליה שקול את תילתא בהאי גיסא טבא משום שבחא דאית ביה ואשקול אנא תרי תילתא בהאי חולקא דאמצראי מצי חבריה למימר ליה תרי תילתא בהך חולקא עדיף לי מתילתא בהאי חולקא טבא. אבל וודאי אי אמר ליה שקול את האי חולקא טבא ואשקול אנא האי חולקא דאמצראי מדה כנגד מדה ולא שקילנא מינך כלל לא מצי אידך לדחויי ליה להאיך ויהבינן ליה להאי דאמצרא וכ"ש הכא דקא שקיל אמצריה כחוש ויהיב לי' לחבריה הך חולקא טבא מדה כנגד מדה ולא שקיל מיניה שבחא כלל וליכא למימר הכא האי דקא יהבית לי האי חולקא טבא בלי למשקל ביה שבחא מינאי מתנה הוא ולא ניחא לי דכתיב ושונא מתנות יחיה דכי אמרינן מתנה הוא ובמתנה לא ניחא לי במידי דלית ביה דין חלוקה וקא אמר ליה טול אתה שיעור ואני פחות דהתם ודאי כיון דקא יהיב ליה לחבריה טפי מהאי דשקיל איהו מתנה הוא ויכול למימר במתנה לא ניחא לי אבל הכא דקא יהיב מדה כנגד מדה בלי למשקל מיניה שבחא לאו מתנה הוא משום דאמר ליה האי דלא שקילנא מינך שבחא משום דהאי חולקא דשקילנא הוא אמצראי וטפי עדיף לי מהאי חולקא טבא דיהיבנא לך ולא יהיבנא לך מתנה מידי דקם ליה שבח כנגד שבח. והיכא דהוה ארעא בין ראובן לשמעון לראובן תרי חולקי ולשמעון חד חולקא ואית בה בהאי ארעא תילתא עידית ותרי תילתא בינונית והך תילתא דעידית קאי בי מצעי דכי שקיל ראובן להנך תרי תילתא בהאי גיסא או בהאי גיסא הך תילתא דעדית איהו דקא שקיל ליה כיון דמעיקרא תרי חולקי אית ליה לראובן בהאי ארעא ולשמעון חד חולקא הנך תרי חולקי דראובן כחד חולקא דמיין ושקיל ליה בהדי הדדי וילפינן ליה להאי מילתא מדאמרינן פשיטא חלק בכור וחלק פשוט בחד מצרא יהבינן ליה דכיון דזכי ליה רחמנא פי שנים כחד חולקא דמי והא ליכא למימר דבארעא דשויא להדדי קאי דאי דשויא להדדי קאי אריא חלק בכור וחלק פשוט אפילו כולי עלמא נמי דהא קיימא לן כופין על מדת סדום אלא ודאי בארעא דלא שוייא להדדי עסקינן ואפילו הכי שקיל ליה בהדי הדדי הכא נמי כיון דמעיקרא תרי חולקי אית ליה בהאי ארעא

כחד חולקא דמי ושקיל ליה בהדי הדדי ולא מצי חבריה למימר ליה מעלינא לך להך תילתא כנכסי דבר מריון. אלא מיהו דוקא היכא דהוה ליה הנך תרי חולקי בחד זימנא כגון דנפלי ליה בירושה או זבנינהו בחד זימנא דומיא דחלק בכורה וחלק פשוט אבל אי זכה בהו בתרי זימני כגון דזבין והדר זבין כיון דמעיקרא תרי חולקי נינהו מצי האיך למימר ליה תלתא חולקי הוא דעבדינן להאי ארעא ומעלינן ליה כנכסי דבר מריון להך חולקא דבי מצעי והא דאמרינן נמי דאי נפלו ליה בחד זימנא דשקיל בהדי הדדי לאו דשקיל מדה כנגד מדה דאם כן הוא ודאי קא מפסיד מארי תילתא טובא דקא שקיל מנתא דיליה בינונית אבל לבתר דמשוינן ליה לארעא הוא דשקול הנך תרי תילתא בהדי הדדי דחזינן מעיקרא כמה טופיינא חזי למשקל הך פסקא דבינונית מהאי פסקא דעידית עד דשוו דמיהון להדדי ובתר הכי שקיל מרי תילתא להך חולקא דבינונית בההוא טופיינא דטפינן ליה בארעא משום דהיא כחושה ושקיל מרי תילתא לתרי תילתא דיליה נכי ההוא טופיינא דטפינן ליה למרי תילתא והכי נמי עבדינן בחלק בכורה וחלק פשוט דיהבינן ליה אחד מצרא:

דף יג.

ולא את הטרקלין וכו' פי' טרקלין בית מרובע שארכו כרחבו והוא עשר על עשר או יותר מכאן אבל פחות מעשר על עשר אינו נקרא טרקלין כדאיתא בפרק המוכר פירות הילכך כשבאין לחלוק אם מגיע לכל אחד מהם עשר על עשר שנמצא עדיין שמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותו בדמים:

רב נחמן אמר לית דינא דגוד או איגוד. הילכך לרב נחמן האי חצר אי לאגרא קיימא מגרי ליה לעלמא ופלגי ליה לאגרא ואי לדירה קיימא כיון דקיימא לן היזק ראיה שמיה היזק לא מצו למידר בהדדי אלא דייר ביה האי חד שתא והאי חד שתא ולא מצי חד מינייהו למימר ליה לחבריה נידור ביה אנא חד ירחא ואת חד ירחא משום דאמר ליה כל תלתין יומין לא מצינא דאטרח. ואי מרחץ הוא וקאי לאגרא מיגרי ליה ופלגי ליה לאגרא ואי לא עביד לאגרא עיילי ביה תרווייהו ולא מצי חד למימר לחבריה עול את ביומא דילך ואנא ביומא דילי עבידנא מאי דבעינא או עיילנא ביה או מוגרנא ליה משום דאמר ליה האיך אנא בכל יומא ויומא בעינא דא עול אם אי ניחא לך עול בהדאי דמרחץ לית ביה משום היזק ראיה משום דכולהו אינשי הכי רחצי ואי נמי לא ניחא לך דתיכול בהדאי הא איפשר למיפלגיה בשעות בהדאי דהא ליכא למימר דכוליה יומא בעינא למרחץ אבל למיפלגינהו ליומי בהדאי ולאפקיען ההוא יומא דמטי לך לית לך רשותא משום

דכל יומא ויומא קא בעינא למרחץ דמה לי הפקעה טובא ומה לי הפקעה פורתא דכי היכי דלית לך למימר לי גוד או איגוד ולאפקועי מינאי לעולם הכי נמי לית לך למימר לאשתמושי ביה את חד יומא ואנא חד יומא ולאפקועי מינאי ההוא יומא דקא מטי לך אבל ודאי אי מידי דלא אפשר לאשתמושי בהדי הדדי אי נמי אפשר ואיכא עליה פסידא בהא ודאי פלגי להו ליומי כדאמרינן:

אמר ליה רבא לרב נחמן לדידך דאמרת לית דינא דגוד או איגוד בכור ופשוט שהניח להם אביהם עבד ובהמה טמאה היאך הן עושין. כלומר בשלמא פשוט שאינו כיון דשוו חולקהון אפשר דהוי להו מלאכה דמצטרפי לתרווייהו ואשתמשי בהאי עבד ובהמה טמאה בהדי הדדי אלא בכור ופשוט דלא שוו חולקיהון היכי עבדי שאני אומר עובד לזה יום א' ולזה ב' ימים אלמא היכא דאפשר להו לאשתמושי בהדי הדדי וליכא עליה דחד מינייהו פסידא או הזיקא משתמשי ואי לא פלגי להו ליומי. ואע"ג דהא דרב נחמן ליתא איצטריכינן לברורי טעמא דבפשוט מינה לרב יהודה היכא דלא בעי חד מינייהו לאגודי ליה לחבריה אלא כל חד מינייהו אמר איגוד הכי נמי דינייהו. נקוט האי כללא בידך דכל מידי דלית ביה דין חלוקה ואמר חד לחברי' גוד או איגוד כייפינן ליה לאידך למיגד או לאגודי ולא איכפת לן בנתבע אי לא מצי למיגד דהא חבריה הוא תובע ואמר ליה אי לא מצית למיגד אנא אוגדנא ממך והיכא דתובע לא אמר ליה גוד או איגוד אלא קאמר גוד בלא איגוד או איגוד בלא גוד כיון דלא אמר גוד או איגוד לא משגחינן ביה כלל ואי כל חד מינייהו אמר לחבריה גוד מינאי שבקי ליה כדאיתא ומשתמשי ביה תרווייהו.

והא דתנן (בפ' גט פשוט ואייתי לה בסמוך) עשאן לשכר השכר לאמצע איכא לפרושי ביה דדין קצוב הוא דכל מידי דעביד מעיקרא למיגר כגון בית הבד ומרחץ ופונדק מוגרי ליה תרווייהו ולית ביה דינא דגוד או איגוד והאי דקתני עני ועשיר משום דקבעי למיתני סיפא עשאן לעצמו הרי העשיר אומר לעני וכו' דהתם ודאי לא משכחת לה אלא בעני ועשיר דגוד איכא איגוד ליכא ואיכא לפרושי דהאי עשאן לשכר דקתני במתני' דוקא עני ועשיר דגוד איכא איגוד ליכא אבל שניהם עשירים אי נמי עני ועשיר ואמר ליה עשיר לעני גוד או איגוד אפילו דבר העשוי לשכר כייפינן ליה לנתבע למיגד או לאגודי והדבר צריך עיון:

דף יד.

לצדדין קתני. תחילת הספר וסוף הספר כדי לגול האי כדיניה והאי כדיניה תחלת הספר כדי לגול עמוד וסוף הספר כדי לגול על הכרך כולו:

רב אשי אמר כי תניא ההיא. דאמרינן כדי לגול עמו בין בתחילה בין בסוף בספרי תורה שאינו נגלל לסופו אלא לאמצעיתו ולפיכך אין צריך להניח בסופו כדי לגול על הכרך כולו. והאי דקתני ס"ת לאמצעיתו לאו אמצעיתו ממש הוא אלא מקום שפסק בין בתחילה בין בסוף בין באמצעי והאי דקתני לאמצעיתו למעוטי תחלה וסוף שלא תאמר צריך לגוללן על כל פעם ופעם לתחלה כמו בשאר ספרים קא משמע לן דאינו צריך אלא למקום שפסק והא דקתני בהאי ברייתא ועושה לו היקף בסופו דשמע מינה דשאר ספרים נגללין לסופן קשיא לן עלה הא דקתני בהא ברייתא אחריתי כל הספרים נגללין לתחלתן וספר תורה לאמצעיתו דכיון דלתחילתן הן נגללין כדי היקף בסופן למה לי וכשהייתי לומד תורה לפני הרב רבינו זצ"ל הקשיתי לפניו קושיא זו ופריק דהא דתני כדי היקף בסופו אינו להקיף בו כל הכרך כולו שהרי לתחילתו הוא נגלל אלא כדי שיגול בו בעמוד הרבה פעמים כדי שיתרחק העמוד מן הכתב שאם יהיה פחות מכן ימחק הכתב מחמת דיחוק העמוד והכי קתני ועושה לו גליון בסופו שיעור כדי היקף ובתחילתו כדי שיגלול בו העמוד. וזה הפירוש אינו עולה כהוגן דשתי תשובות יש בדבר חדא שלזה הפירוש תינח כדי היקף בסופו מתרץ כדי עמוד בתחלתו היכי מתרץ דכיון דלתחלתו הוא נגלל לעביד ליה כדי היקף בתחילתו ועוד דאפילו סופו נמי אי סלקא דעתך האי כדי היקף משום העמוד הוא ס"ת נמי לעביד ליה בסופו גליון כדי היקף דהא אית ליה עמוד אלא מדלא מצרכינן ליה לס"ת כדי היקף בסופו שמעינן דטעמא דמילתא דבעינן בשאר ספרים כדי היקף בסופו דלאו משום עמוד הוא אלא כדי שיקיף בו על הכרך כולו משום דלסופו הן נגללין דהא ס"ת כיון דלאמצעיתו הוא נגלל אינו צריך כדי היקף בסופו וקמה לן קושיין בדוכתה ולא איתברר לן טעמא בימי רבינו הרב זצ"ל. אבל השתא איסתבר לי בפירוקה דהא דקתני כל הספרים נגללין לתחלתן בספר שנכתב בפני עצמו עסקינן ולפיכך נגלל לתחילתו שהרי אין עמו ספר אחר וההיא דקתני ועושה לו כדי היקף בסופו דש"מ דלסופו הוא נגלל בתורה נביאים וכתובים מדובקים כאחת עסקינן כדקתני בהדיא הרוצה להדביק תורה נביאים וכתובים כאחת מדביק ועושה לו כדי עמוד בתחילתו וכדי היקף בסופו. ואם תשאל מה הפרש בין זה לזה יש להשיב מפני שנראין הדברים שזה שאנו אומרים לתחילתו הוא נגלל ולא לסופו טעמא דמילתא משום חשיבותא דכתבי הקודש הוא לפי שהדבר ידוע שהקורא בספר מתחילתו הוא מתחיל והולך למטה ואינו מתחיל וקורא מן הסוף והולך למעלה ולפיכך כך הוא נגלל לסופו כדי שלא יראה שכבר הסיח דעתו ממנו ואינו צריך לקרות וכיון שכן כשהיו הספרים הרבה מדובקים כאחת אם אתה גולל אותן על תחילת הספר הראשון נמצא אתה מזלזל בשאר הספרים מפני

שנראה שלאותו ספר בלבד הוא צריך ולא לשאר הספרים וכשאתה גוללו על הסוף אין כאן מעלה לאחד מהן על חבירו ולפיכך לסופו הוא נגלל ולא לתחילתו לפי שאינו רשאי לעשות מעלה לספר אחד במה שיהיה זלזול על השאר אי נמי אם יהיה נגלל לתחילתו יהיה נביאים על תורה וזה לא יתכן. וכשאתה מעיין בפי' זה אתה מוצא אותו עולה כהוגן. עוד אפשר כדי עמוד בתחילתן דקאמר היינו סופו ומשום הכי קרי ליה תחילה דמשם מתחיל לגלול דמסופא מתחיל לגללו וכדי היקף בסופו היינו תחילתו ולהכי קרי ליה סוף דסוף הוא כשמתחיל לגלול מן הסוף לתחילה דתחילה הוי לגילול והכי קאמר ועושה לו כדי עמוד בתחילת הגולל וכדי היקף בסוף הגולל דהוא תחילת הספר:

דף טו.

וייחס בדברי הימים עד לו. כלומר נגד שהגיע לייחוס עצמו:
הדרן עלך השותפין

דף יז:

פרק שני
לא יחפור אדם וכו' פתח בבור וסיים בכותל. דקס"ד דלאו בכותל בור מיירי. ליתני אלא א"כ הרחיק מבורו של חבירו ג' טפחים אמר אביי ואיתימא ר"י מכותל בורו של חבירו שנינו. שנמצא בין בור לבור ששה טפחים שלשה טפחים כותל לבורו של זה מרשותו וג' טפחים כותל לבורו של זה מרשותו. ומאי קמ"ל. כלומר ליתני אלא אם כן הרחיק מבורו של חבירו ג' טפחים הא קמ"ל דכותל בור ג' טפחים:
הא איתמר עלה א' אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו. דממילא שמעה שחבירו בעת שחפר זה הבור שלו הכניס ג' טפחים ברשותו משלו כדי שיהיה כותל לבורו ואח"כ חפרו ואע"פ שחבירו עדיין לא הי' לו בור באותו העת:

דף יח.

דירה שאני כלומר לא עביד איניש דעביד מבית דירתו אוצר ומשום הכי כי ליכא בה בעליה עדיין אוצר לא אמרינן דילמא למחר מימלך ועביד בה אוצר וא"ת הא אמרת דאפילו שדה שאינה עשויה לבורות קאמר רבא לא סמיך וכיון שכן תהוי האי עליה נמי כשדה שאינה עשויה לבורות. לא דמי דאילו שדה אע"ג דאינה עשויה לבורות עביד איניש דמימלך ועביד בה בורות אבל הא אמרינן דלא עביד איניש דעביד מבית דירתו אוצר ומש"ה כי ליכא אוצר בעליה לא חיישינן דילמא מימליך ועביד לה אוצר:

דיקא נמי דקתני אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר אלמא כי לית בה אוצר עביד בה תחתון רפת בקר ולא חיישינן דילמא מימליך ועביד אוצר שמע מינה:
הכא נמי בלוקח. פי' כגון ראובן שיש לו שדה ויש לו בה באמצעיתה אילן נטוע ולאחר זמן מכר ממנה מחציתה לשמעון וכשנמדדה השדה הגיע המדה של שמעון הלוקח מן המיצר ועד שפת האילן בכה"ג אתה מוצא שיהא אילן סמוך לשדה חבירו בלי הרחקה אבל שדה שמעון שהוא סמוך לשדה ראובן לעולם אין אחד מהן יכול ליטע אילן סמוך לשדה חבירו בלי הרחקה משום דאמר ליה למחר ממליכנא ועבידנא בור ואתו שרשין דילך ומזקי ליה לבור הדין הוא פירושא דאיסתבר לן בהא דאמרינן הכא נמי בלוקח ואיכא מרבוותא דפריש פירושא אחרינא ולא דייק והאי דפרישנא טפי דייק:

דף כ.

האבר והבשר המדולדלין בבהמה המונחין בחלון. הכי קתני ולא קתני בהמה שיש בה בחלון משום דסתם חלון גבוה מן הקרקע הוא ואין בהמה יכולה לעלות ולישב בו:

דף כ:

ריבה בחלונות מהו. רבינו זצ"ל פירש ריבה העליון בעלייתו חלונות לעשות ממנה אוצר לפי שהחלונות יפה לאוצר להכנס מהן הרוח כדי שלא תרקב התבואה ואח"כ עשה התחתון רפת בקר מהו כיון דריבה העליון בחלונות מיקמי דלעביד התחתון רפת בקר אוצר קדים או דילמא כיון דאכתי לא עשאה אוצר שהרי לא נתן בה כלום רפת בקר קדים. ור"ח ז"ל פירש ריבה התחתון בחלונות בחנותו מהו כיון שריבה בחלונות לא יכיל ליה העליון לעכוביה למעבד חנות של נחתומין ושל צבעין דהא הבלה נפיק ליה מהני חלונות ולא מטי היזיקא דהבלה לאוצר העליון או דילמא מצי לעכובי עליה והאי פירושא בתרא מסתברא דלא דייק דהא תחתון לית ליה רשותא לרבות בחלונות משום דא"ל קא מרעת ליה לכותל כדאמרינן בפ' הבית והעלייה (מציעא דף קי"ז) תחתון שבא לרבות בחלונות אין שומעין לו למעט שומעין לו:
בנה עליה על גבי ביתו מהו. כלומר בנה התחתון עליה על גבי זה הבית שהוא רוצה לעשות בו חנות של נחתומין ושל צבעין והפסיק בין החנות ובין העלייה כדי שלא יהא ההבל מזיק בעלייתו של עליון מהו מי מצי עליון אכתי לעכובי עליה או דילמא כיון שהפסיק התחתון בעליה לא מצי עליון לעכובי עליה:

בעי רב הונא בריה דר"י אוצר של תמרי ורמוני מהו מי מזיק ליה הבלה של נחתומין ושל צבעין ורפת בקר ומצי לעכובי עליה או לא. ויש לפרש אם לא עשה העליון בעלייתו עדיין אלא תמרי ורמוני ואח"כ עשה התחתון רפת בקר מאי כיון דקדים העליון ועשה בעלייתו תמרי ורמוני אוצר הוא דקדים או דילמא כיון דאכתי לא עשה בה מידי דקשי ליה הבלה אלא השתא בתר דעביד התחתון הוא דעביד ורפת בקר הוא דקדים תיקו:

דף כא.

גמלא פי' גשר של עצים והיינו טעמא דלא ממטינן ליה לינוקא עליה משום דאיכא למיחש דילמא מתלעי הנך עצים אי נמי שטיף להו נהרא ונפיל ליה לינוקא לגו נהרא. תיתורא בשר של אבנים. דליכא למיחש להני:

ריש דוכנא מלמד אחר שישב עמו ומסייע אותו ללמד הנערים ולחנך אותם לפניו. ומסייען ליה. להאי ריש דוכנא ממתא. כלומר אין פוחתין להאי מקרי דרדקי משכרו מה שנותנין להאי ריש דוכנא אלא נותנין לו שכרו משלם ונותנין להאי ריש דוכנא שכר אחר מבני מתא:

דילמא אתיא לאיתרשולי דאי מסלקינן ליה אתי לאיתרשולי בנפשיה ולא גריס מידי ומעקר מיני' כל מידי דהוה גריס מקמי הכין. ורב דימי אמר כל שכן כיון דחזי דמסלקינן ליה מיניה משום דלא גריס טפי כחבריה אזיל וטרח וגריס לנפשיה עד דגריס טפי כחבריה דאמר מר. קנאת סופרים תרבה חכמה:

דף כא:

מרחיקין מצודת הדג מן הדג. כלומר מרחיקין מצודת הדג ממצודת דייג אחר כמלא ריצת הדג במים. אלמא מצי אמר ליה האי דייג לחבריה קא פסקת ליה לחיותי ומעכב עליה למעבד מצודה אחריתי גבי מצודה דיליה הכא נמי מצי אמר ליה קא פסקת לי לחיותי ומעכב עליה מלאוקמי רחייא גבי רחייא דיליה. ודחינן שאני דגים דיהבו סייארא. כלומר משלחין שילוחין לראות אם יש שם מצודה אם לאו וכשרואין מצודה הראשונה יודעין שיש שם מצודות הרבה ובורחין מאותו מקום כולו ואין נכנסין אליו כלל שנמצאת אותה מצודה מפסקת ליה לחיותיה לגמרי. אבל אלו לא הוו יהבי סייארא ולא הוו בורחין מאותו מקום שנמצא שמו שלא נאחז באותה מצודה אפשר שילכו בזו המצודה האחרת כמו ברחים שאפשר שיהיו מקצת אנשים טוחנין בזו ומקצת טוחנין בזו ולא מפסקת ליה לחיותיה כלל יש לומר שאין מעכב עליו ואע"ג דהוה מפחית ליה לחיותיה מצי אמר

לי' את מטי לך מאי דפסקו לך מן שמיא ואנא מטי לי מאי דפסקו לי מן שמיא. נקטינן השתא מהאי שמעתא וממעשה דהנהו דיקולאי דאייתו דיקולי לבבל ואתו בני מתא ועכבי עלייהו וממעשה דהנהו אמוראי דאייתו אימרי לפום נהרא ואתו בני מתא וקא עכבו עלייהו דאית להו רשותא לבני מתא לעכובי דלא לאתויי עסקא ממתא אחריתי לזבוני ליה במתייהו בלא יומא דשוקא ואפילו לעלמא אי נמי לבני מתא ואפילו ביומא דשוקא. אבל לזבוני ליה לעלמא ביומא דשוקא לית להו רשותא לעכובי עלייהו ואי אית להו אשראי במתא והוא הדין לכל מילי דגרים להו לאיעכובי בה יהבינן להו רשותא לזבוניה בה שיעור חיותייהו עד דגבו שיעור אשראי דידהו. אי נמי עד דמסתלק ליה ההוא מידי דגרים ליה לאיעכובי בה ואזלי. ולא מבעיא עסקא דמתעבדא בההיא מתא דמעכבי עלייהו דלא לאיתויי ממתא אחריתי אלא אפילו עסקא דלא מתעבדא בההיא מתא נמי כי איתה גבי בני מתא אית להו רשותא לעכובי עלייהו דבני מתא אחריתי דלא לאתוייה ולזבוניה לה במתייהו דהא רוכלין המחזרין בעיירות מילתא ידיעא הוא דהנהו מידי דמזבני אי אפשר דלית בהו מאי דלא מתעביד בההיא מתא ואפילו הכי טעמא דמשום תקנת בנות ישראל כדי שיהיו תכשיטין מצויין להו הא לאו הכי מצי לעכובי עלייהו. אלא מיהו מסתברא לן דהני מילי כלהו היכא דליכא פסידא על הלוקחים הוא כגון דשוו דמים אהדדי ושוין עסקי נמי אהדדי דלא מרווחי לוקחים מידי עבדו רבנן תקנתא לבני מתא כי היכי דלא לשהיין עסקייהו ולא תפסיק להו לחיותייהו אבל היכא דשוו להו עסקייהו להדדי ולא שוויין דמים אהדדי או שוויין דמים אהדדי ולא שוו עסקי אהדדי חזינן אי לוקחים דההיא מתא גוים נינהו אית להו לבני מתא לעכובי עלייהו ואי לוקחים דההיא מתא ישראל נינהו מסתברא דלמעבד תקנתא למוכרים במאי דאיכא פסידא על הלוקחים לית לן רשותא. הלכך כיון דאיכא הרווחה ללוקחים לאו כל כמינייהו דמוכרים דמתקני לנפשייהו ומפסדי לאחריני וכן נמי הא דאמרינן (בסמוך) עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו:

בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב. היכא דליכא הרווחה תרעי דההוא מידי דמזבין ביה הוא אבל היכא דאיכא ארווחי תרעי לא מצי מעכב ולא כל כמיניה דמתקין לנפשיה ומפסיד לכל בני מאתיה וכן הדעת נוטה:

דף כב:

רב דימי אייתי גרוגרות בספינה אמר ליה ריש גלותא לרבא וכו' אי צורבא מרבנן הוא נקיט ליה שוקא. ילפינן מינה דהאי צורבא מרבנן דאית לי' עיסקא מחייבי ביה בני

מתא מן דינא לאנקוטי ליה שוקא ואי לא מנקטי ליה שוקא מענשי כדאמרינן רב דימי אמר אנא ענישתיה דאפסיד גרוגרות דידי והא נמי מסתברא דלענין אקדומי ליה לצורבא מרבנן לזבוני עסקיה הוא כי היכא דלא לעכב ולא לפסול עסקיה אבל כי היכי דלזבון ביוקר חזינן אי לוקחים דהנהו מידי גוים נינהו אי נמי ישראל דזבני ליה לזבוני לגוים מנקטינן ליה שוקא ואי ישראל דזבני לי' לנפשייהו נינהו צורבא מרבנן לא חזי למעבד הכי משום דאון הוא וכתיב לא יאונה לצדיק כל און:

משנה מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות דייקינן בגמרא וכותל קמא היכי סמיך ליה לכותל חבירו ואוקמה רבא דהכי קאמר מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו בד' אמות פירש רוחב כותלו סמוך לאורך כותלו של חבירו. כזה להוספה לא יסמוך לו כותל אחר כנגד ארכו כנגד אורך כתלו של חבירו לעשות ממנו בית כגון זו הצורה אלא אם כן הרחיק מכתלו של חבירו ד' אמות מאי טעמא דדושא דהני ד' אמות מהני לכותל חבירו ומשום הכי מצי לעכובי עליה וליכא הכא לאקשויי וכותל קמא היכי סמיך דהאי כותל קמא רחבו כנגד אורך כתלו של חבירו הוא דאכתי איכא דושא ואי משום רוחב כותל להההיא פורתא לא חיישינן. ויש לפרש כגון שהיה אורך כתלו כנגד כתלו של חבירו וסמוך לו בד' אמות כלומר עומד על סוף ד' אמות והא קמ"ל שאע"פ שכבר הרחיק מקדם ד' אמות כיון שלא הרחיק ד' אמות מצומצמות בלבד כשיבא עכשיו לסמוך לאותו כותל שלו כותל אחר צריך הוא עדיין להרחיק ד' אמות אחרות דדושא דהני ד' אמות אחרות מעלו לכותל ואע"ג שהם מרוחקין ממנו. ורבינו האי ז"ל פי' כגון שסמך כותלו לכותל חבירו בתוך ד' אמות וראה חבירו ושתק שאע"פ ששתק לו באותו כותל כשיבא עכשיו לסמוך לאותו כותל כותל אחר צריך הוא להרחיק ד' אמות מאי טעמא דדושא דהכא מעלי להתם. וקשיא לי על זה הפירוש דאם כן כפשטיה דמתניתין הוא דמוקים לה שכותל זה סמוך בתוך ד' הוא וא"ה הכא במאי עסקינן כששתק לו חבירו איבעי ליה למימר אמאי איצטריך למימר הכי קתני אלא מדקאמר ה"ק מכלל דלאפוקה למיתני מפשטה ולאוקמה דליכא סמיכה בתוך ד' אמות הוא דמהדר:

כאן מרוח אחת וכו' הרחקת חלון מצד א' סגי ליה באמה א'. משני צדדין ארבע אמות מכאן ומכאן:

לימא מתני' דלא כר' יוסי. וא"ת אמאי לא מתמה נמי במתני' דתנן מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ה"ז לא יסמוך לו כותל אחר אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות ונימא מתני' דלא כר' יוסי בשלמא כולה פרקין איכא למימר דגירי' הוא דכד מעיינת בכולהו עניני דיליה

משכחת לה דבכולהו איכא למימר כגירי דמו אבל גבי כותל כיון דליכא למימר דסמיכת כותלו לכותל חבירו גירא הוא דהא היזיקא לא מחמת הכותל גופיה הוא אלא מחמת דקא מימנע דושא מהתם הוא אמאי לא אמר נמי עליה נימא דלא כר' יוסי. תשובתך כי אמר גירי ולאו גירי ה"מ היכא דמטי ההיזק מההוא מידי גופיה דקעביד אבל הכא דהיזיקא דקא מטי לכותל דחבריה לאו מהאי כותל גופיה הוא דמטי אלא משום דקא מימנע דושא הוא בכי האי. גוונא ליכא למימר גירי ולאו גירי אלא לכ"ע בין לרבנן בין לר' יוסי בעי הרחקה מכותל חבירו ד' אמות. וטעמא דמילתא דכיון דכותל מעלי ליה דושא מכי בנייה חבריה להההוא כותל דיליה הוי ליה כמאן דאחזיק בהנהו ד' אמות דסמיכי ליה לענין דושא וקננהו להא מילתא. והא דמיא להההיא דאמרינן החלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ד' אמות. אלמא מכי פתחיה להאי חלון אחזיק האי בד' אמות דסמיכי ליה לענין אורה וקננהו להא מילתא הכא נמי מכי בנייה להאי כותל דיליה אחזיק בד' אמות דסמיכי ליה לענין דושא וקננהו להא מילתא:

דף כג.

אין חזקה לנזיקין. ומהדרינן רב מרי אמר בקוטרא ורב זביד אמר בבית הכסא בריחא דבית הכסא דהוה גירי ועל המזיק להרחיק ואין חזקה מועלת לו אפילו בא בטענת לקוח הוא בידי עד שיוציא השטר. פירש בהני הוא דליכא חזקה אבל בשאר איכא חזקה. והאי בבית הכסא דאמרינן דלית ליה חזקה דוקא היכא דלא אחזיק אלא בנזק בלחוד כגון בית הכסא דאיתיה בביתיה דמזיק וקא מטי מיניה לביתיה דניזק דלא אחזיק אלא בריחא בלחוד דהיינו נזק דומיא דשובך שהוא בנוי בתוך שלו והיזיקא בעלמא הוא דמטי ליה לחבריה מחמת יונים דשייטי עיניה ואכלי בדיליה. אבל היכא דאחזיק בגופו של קרקע כגון בית הכסא דעביד בביתיה דניזק ופתח לביתיה דמזיק אי נמי עביד בביתיה דמזיק ועוקא דיליה אזלא לביתיה דניזק בכי הא ליכא למימר דאין חזקה דהא בגופיה דקרקע הוא אלא חזקתיה חזקה הויא. הילכך אי מטען קא טעין דזבניה ניהליה למקום בית הכסא או יהביה ניהליה במתנה מהימן ובשבועה. ואי לא קא טעין מידי אלא שלא אמר לו אדם דבר מעולם לאו חזקה היא דהא תנן (בחזקת הבתים) כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה. ואי יורש הוא או לוקח לא צריך למיטען מידי דהא תנן (שם) והבא מחמת ירושה אין צריך טענה. ומ"מ מיבעיא ליה לכסויי להההוא בית הכסא או להההיא עוקה כי היכי דליסתליק מיניה ריחא ואע"ג דאחזיק ביה איהו בלא כסוי ריחא ודאי הא אמרינן דלית ליה חזקה משום דנזק הוא ואין חזקה לניזוקין:

דף כג:

ואע"ג דאיכא שובך אחרינא דנפיש מיניה. וקשיא לרבי חנינא. ופריק בדליכא דנפיש מיניה. והדר אקשינן אי הכי וכו' ואפילו לר' זירא דאמר קרוב עדיף דנהי דרישא מסייע ליה וליכא לאקשויי מינה אלא לרבי חנינא בלחוד, סיפא מיהא איכא לאקשויי מינה עליה דר' זירא כי היכי דאקשויי ליה לר' חנינא דקתני סיפא חוץ מחמשים אמה הרי הוא של מוצאו ובין לר' חנינא בין לר' זירא אמאי הוא של מוצאו אי לר' חנינא כיון דליכא דנפיש מיניה ודאי דהאי שובך הוא. ולר' חנינא קשיא בין רישא בין סיפא דבדאיכא שובך אחרינא אמאי של מוצאו ניזיל בתר שובך דנפישי יונים דיליה ולר' זירא כיון דליכא שובך דקרוב מיניה ודאי דהאי שובך הוא. וליכא למימר דאיכא קרוב מיניה דא"כ הוה ליה בתוך חמשים דההוא שובך אחרינא ואמאי הרי הוא של מוצאו. ואי נמי דאיכא דקרוב מיניה דהאי והאי ניפול חוץ לחמשים לתרווייהו מ"מ בין לר' חנינא בין לר' זירא דההוא שובך אחרינא הוא דליכא אחרינא דנפיש מיניה:

הכא במאי עסקינן במדדה דאמר רב עוקבא בר חמא כל המדדה אין מדדה יותר מחמשים אמה. וכיון דהאי ניפול חוץ לחמשים אמה דהאי שובך קאי וליכא שובך דקריב מיניה בתוך חמשים אמה הא ודאי איניש הוא דהוה מייתי ליה מעלמא ונפל מיניה ומייאש ומשום הכי הרי הוא של מוצאו:

דף כד:

ואם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים וכו' פירש קוצץ א' מבני העיר את האילן ואינו נותן דמים לבעל האילן. ודייקינן ומאי שנא מבור דתנן אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים. אמר רב כהנא קידרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא. כלומר דבר דבין שותפין מתרשלין הן בו לפי שכ"א מהן סומך על חבירו הילכך אם מחייבין אנו את בני העיר ליתן דמי האילן לבעל האילן יבוא להתרשל בקציצתן לפי שכל אחד מהן אינו רוצה ליתן מה שמגיע עליו מדמי האילן וישאר האילן כמות שהוא ויבטל נויי העיר אבל גבי בור של יחיד כיון דלא איכפת לן אם יתרשל בקציצתו אם לאו שהרי ההפסד עליו לבדו הוא חייבוהו לתת דמי האילן:

ואמרינן וממאי דמהאי טעמא הוא דילמא משום דשאני היזיקא דרבים מהיזיקא דיחיד אלא אי אתמר האי טעמא אסיפא אתמר אם האילן קדם קוצץ ונותן דמים. דכיון דמחייבי בני העיר ליתן דמי האילן לבעל האילן אמאי תני קוצץ ונותן דמים דמשמע קוצץ ברישא ואחר כך נותן דמים ליתני נותן דמים ואחר כך קוצץ. אמר רב כהנא קידרא דבי שותפי

לא חמימא ולא קרירא. ואם אינו קוצץ עד שיתנו דמים יבואו ויתרשלו בדבר כדי שלא יתנו וגם בעל האילן שותק ואינו מבקש כלום לפי שרוצה הוא שיתרשלו ולא יביאו הדמים כדי שלא יקצץ האילן ונמצא אילן קיים ויבטל נויי העיר. לפיכך שנינו קוצץ בתחילה ואחר כך נותן דמים כדי שלא יתרשלו בקציצת האילן וליכא למיחש שמא לאחר קציצת האילן יתרשלו בנתינת הדמים דבעל האילן יבקש אותם ואם יתרשל איהו דאפסיד אנפשיה:

דף כה.

בואו ונחזיק טובה לאבותינו שהודיעונו מקום תפלה דכתיב וצבא השמים לך משתחוים כלומר כשהן נכפפין ויורדין בכל יום למערב זו היא השתחוייתן לפני המקום מכלל שהשכינה במערב:

מתקיף לה רב אחא בר יעקב ואימא כעבד שנוטל פרס מרבו והולך לו כלומר לעולם אימא לך שכינה במזרח וזה שיורדין בכל יום למערב לאו לאקבולי פני שכינה הוא אלא כמי שנוטל פרס מרבו והולך לו לאחוריו כך הכוכבים והמזלות נטלו פרס מהשכינה במזרח והלכו להם לאחוריהן לרוח מערבית וזה שנכפפין לרוח מערבית שנראה כמו השתחויה כיון שלאחוריהן הן מהלכין נמצאת השתחוייתן כלפי מזרח היא ולא כלפי מערב:

דף כו.

והא ארחיקי לי'. פירש שתי אמות דהא בבבל הוה:

הני מילי אילנות לאילנות וגפנים לגפנים אבל אילנות לגפנים בעינן טפי. והוי כגרמא דגירי דאסור כמו אפיקו לי קרקור מהכא דלעיל (דף כ"ג). יש לפרש דהאי טפי דקאמרינן בכדי דלא ממטי היזיקא לגפנים מחמת ציפרי דקא יתבי באילנות הוא ואע"ג דקא מרחיק טובא. ויש לפרש דעד ארבע אמות בלחוד הוא משום דלא אשכחן הרחקה טפי מהכין והוה ליה האי טפי דקאמרינן משתי אמות. וזה פירוש האחרון הוא שהיה רבינו הרב ז"ל סובר ומעשים בכל יום לפניו ולא היה דן אלא להרחיק ד' אמות בלבד ואפילו אילנות לגפנים וא"ת לפירוש הראשון שמצריך להרחיק בכדי דלא מטי היזיקא לגפנים מחמת ציפרי ואפילו טובי איכא וכיון דלא ארחיק ליה מעיקרא שיעור מאי דמחייב לארחוקי משדה חבירו מה איכפת ליה איהו בגפנים דחבריה אי מתזקי אי לא מחזקי לימא ליה את הוא דאפסדת אנפשך דנטעתינהו להני גפנים דילך בכדי מאי דמחזקי מאילנות דידי

דהא נטענא השתא והוה לך מעיקרא לעיולי בדילך טפי ולמיטע ולאסוקי אדעתך דלמחר ממליכנא ונטענא אילנות איכא לאוקמא כגון דקיימי הני שדות מעיקרא לנטיעת גפנים ולא לנטיעת אילנות. ואיכא לאוקומי כגון שהיתה שדה זו דרבה בדרב חנן מעיקרא לבעל הפרדס וזבנה ניהליה לרבה בר רב תנן דכי זבנה אדעתא דהכי הוא דזבניה. ומ"מ אפילו לפי' האחרון האי דמצרכינן ליה לבעל אילנות ארבע אמות מבעל גפנים לארחוקי היכא דקדמי גפנים לאילנות הוא אבל אי קדמי אילנות לגפנים לא מחייבינן ליה לבעל אילנות לארחוקי ד' אמות מגפנים ולא למקצינהו לאילנות דידיה משום דאמר ליה לבעל הגפנים אדרבה את עייל דידך בדידך ונטע. והיכא דאתו תרווייהו בהדי הדדי למיטע האי בעי למיטע ולארחוקי לאילנות ב' אמות ותו לא והאי אמר אנא גפנים בעינא למיטע ולא סגי לך בהרחקת שתי אמות חזינן אי שדה העומדת לגפנים היא לאו כל כמיניה דבעל אילנות ואי שדה העומדת לאילנות היא לאו כל כמיניה דבעל גפנים ואי שדה העומדת לזה ולזה כיון שזה מרוצה ליטע גפנים הרי אינו משנה בכך שהרי גם לגפנים היא עומדת הדין עמו וכופין את חבירו להרחיק את אילנותיו בכדי מה שצריך להרחיק את האילנות מן הגפנים וכיון שכן אפילו אם אינו רוצה עכשיו ליטע בשלו כלום כשיבא חבירו ליטע אילנות יכול הוא לעכב עליו עד שירחיק בכדי מה שצריך להרחיק מן הגפנים משום דא"ל למחר ממליכנא ונטענא גפנים והיינו חלוקת אביי ורבא (דף י"ז ע"ב) בענין הבא לסמוך בצד החצר דקי"ל כרבא בהא דאינו סומך. והני ב' אמות וד' אמות דקאמרינן אם שניהן כאחד באין ליטע אי נמי אחד מהן רוצה דחבירו מעכב עליו עד שירחיק צריכה שתהא ההרחקה ממוצעת ביניהן ואם אחד מהן נטע תחילה ולא מיחה בו חבירו להרחיק כשיבא עכשיו גם הוא ליטע שלו צריך הוא להרחיק האמות כולן בשלו וכן הדעת נוטה:

דף כו:

לבתר דנפק אמר. פירש רב פפא אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך שש עשרה אמה כאן חוץ לשש עשרה אמה. כלומר הא דתנן חופר ויורד והעצים שלו חוץ לשש עשרה אמה הוא דלא מפסיד בה בעל האילן כלום דחוץ לשש עשרה אמה לא יניק' אבל בתוך שש עשרה אמה אינו יכול לחפור ולירד יותר משלשה טפחים מפני שמפסיד שרשי האילן של בעל האילן משום דבתוך שש עשרה אמה יניק. וצריך עיון הכא דעצים הוה דבעל האילן כיון דבתוך שש עשרה אמה נינהו כדאמרינן לקמן אבל לעולם יש לו לקוץ כיון דבקרקע שלו הם:

הכא בגדולין לאחר מכאן וכו' פירוש לעולם אימא לך רישא וסיפא בתר אילן אזלינן וסיפא דקתני אין מועלין בו בגדולין הבאין לאחר מכאן שהקדישו האילן עסקינן וקסבר אין מועלין בגדולין אבל בשרשים שהיו בעת שהקדיש את האילן הוא שמועלין:
רבינא אמר לא קשיא. רישא דשמעת מינה דשרשי אילן בתר אילן שדינן ליה בשרשין הבאין בתוך שש עשרה אמה דוודאי של אילן הם. וסיפא דשמעת מינה דבתר קרקע שדינן ליה בשרשין הבאין חוץ לשש עשרה אמה לאילן דכיון דחוץ לשש עשרה אמה הן לא חשבינן להו מהאילן:
הדרן עלך לא יחפור

דף כח:

שהרי נביא עומד בתשע, בתשע שנים לצדקיהו. כדתניא בסדר עולם באותו הפרק שאמר הקב"ה לירמיהו הנה חנמאל וגו' (ירמיה ל"ב) בו סמך מלך בבל על ירושלים וסמיכת מלך בבל על ירושלים מפורש בקרא דבשנה התשיעית הוי והזהיר הקב"ה לירמיהו לקנות שדהו ולכתוב עליה שטר ואע"פ שעתידה ליחרב בשנת אחת עשרה וכל השטרות כולן אבודין ואילו שהחזקה מתקיימת בג' שנים אלו שקודם חורבן לא הי' הקב"ה משיא עצה לירמיהו לקנותה שיש לחוש שיערער לאחר שבעים שנה כשיבנה הבית ויאמר לו לא מכרתיה לך וכיון שאין בידו לא שטר ולא חזקה נמצאו מעותיו אבודין הרי שמענו לחזקה שהיא מתקיימת לאחר שלש שנים ואין צריך שטר ולפי שמזכירו הקב"ה לכתוב עליו שטר לאותם שנים שקודם החורבן שמענו שבתוך שלש שנים אלו צריך הוא לשטר ואין עמו חזקה עד תשלום ג' שנים. הרי למדנו לחזקה שלש שנים לא פחות ולא יותר:
אמר ליה אביי דילמא התם עצה טובה קמ"ל. כלומר ממאי דחזקה לא הויא פחות משלש שנים דילמא לאלתר הויא חזקה כי היכי דהויא במטלטלין והאי דאמר ליה לכתוב שטרא אע"ג דלא צריך לרווחא דמילתא, תדע דכתיב ונתתם בכלי חרש. דהתם ודאי לא צריך דהא בחזקה סגי ליה אלא ודאי עצה טובה קמ"ל:
אמר מר זוטרא ואי טעין ואמר ליתו תרי סהדי לאסהודי לי דדר ביה תלת שני ביממא ולילא טענתיה טענה פירשה הרב רבינו זצ"ל בתשובות דיליה ולא איסתבר גבן משום דאיכא עליה כמה פירכי וכד עיננא השתא בשמעתא נפקא לן פירושא אחרינא והכין פירושא. כיון דאמר רב הונא ג' שנים שאמרו רצופות וקאמר רבא דלא מתוקמא חזקה דבתים אלא עד דאתו סהדי ומסהדי דדר ביה ביממא ובלילא אתא מר זוטרא השתא לפרושי מלייהו דרב הונא ודרבא דהא דאמר רבא שלש שנים דלא מיתוקמא חזקה

דבתים אלא עד דאתו סהדי ומסהדי דדר ביה ביממא ובלילא דוקא היכא דטעין התובע ואמר ליתו סהדי ומסהדי דדר ביה ביממא ובלילא אבל אי לא טעין הכי לא טענינן ליה אלא מכי מייתי סהדי ומסהדי דאחזיק בה שלש שנים מוקמינן לה בידיה עד דטעין האיך ועלה קאמרינן ומודה רבא על הרוכלין המחזירין בעיירות כלומר היכא דהוי מוחזק רוכל במחזיר בעיירות דאע"ג דלא טעין התובע דליתי סהדי דליסהדי דדר ביה ביממא ובלילא אנן טענינן ליה דכיון דהאי אחזיק סתמיה דבלילא דייר ביומא לא דייר משום הכי טענינן ליה אנן ואע"ג דאיהו לא טעין טענינן ליה ולבתר דסליק מר זוטרא מלפרושי מימריה דרבא קא הדר נמי מפרש עיקר מימריה דר"ה:

דף לב.

אנן אחתינן ליה ואנן אסקינן ליה. וכל דאלים גבר:

דף לב:

רבא בר שרשם וכו' עד אשתעי דינא בתרייהו רבא בר שרשם לא אכלה בחיי אבוהון דיתמי שני חזקה דאילו אכלה בחיי אבוהון שני חזקה הוה יכיל למיטען לקוחה היא בידי אלא האי דאכלה שני חזקה לאחר דמית אבוהון הוא דאכלה ומשום הכי דאיכא עלה קלא דארעא דיתמי היא לא קיימא עלייהו חזקה דהא אין מחזיקין בנכסי קטן דכיון דהוה ידע דקטן לאו בר מחאה הוא איבעי ליה לאזדהורי בשטריה והיינו דקאמר ליה לקוחה היא בידי לא מצית אמרת דהא נפק עלה קלא דארעא דיתמי הוא וחזקה לא קיימא לך עלה דהא לא אחזיקת בחיי אבוהון אלא לבתר דמית אבוהון הוא דאחזקת בה ואין מחזיקין בנכסי קטן הילכך זיל אהדרה לארעא ליתמי ולכי גדלי אשתעי דינא בהדייהו אבל השתא לית לאשתעי דינא בהדייהו דהא אמרי' (ערכין דף כ"ב ע"א) אין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן היתה ריבית אוכלת בהן. והאי דקאמר ליה לקוחה היא בידי לא מצית אמרת דהא נפק עלה קלא דארעא דיתמי הוא. משום דאי לא נפיק עלה קלא דארעא דיתמי הוא אלא רבא בר שרשם הוא דקא מודי דיתמי הוא לא הוה אמרינן בכי הא לקיחה היא בידי לא מצית אמרת דכי אמרינן אין מחזיקין בנכסי קטן הני מילי היכא דידיעא דהאי ארעא דאבוהון דיתמי הוא וקא טעין איהו דזבנה אבל היכא דלא ידיעא דארעא דיתמי היא אלא איהו הוא דקא מודה דארעא דאבוהון הוה וקא טעין דזבנתה מיניה אמרינן בהא מיגו דאי בעי אמר דהאי ארעא דידי הוא ולא דאבוהון דיתמי

הוה מעולם מהימן כי אמר נמי השתא דהאי ארעא דאבוהון דיתמי הוה וזבנתה מיניה מהימן ואע"ג דלא אכלה שני חזקה בחיי אבוהון משום דהפה שאסר הוא הפה שהתיר:

דף לג.

אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא. דכיון דאודי שאכל הפירות אודי ומחייב לשלומי דכי אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר הני מילי היכא דקא טעין טעמא דמסתברא וליכא עדים דקא מכחשי לה בטענותיה דאיכא למימר דקושטא קא טעין אבל הכא טעין טעמא דלא מסתברא דהא אתו עדים ומכחשיניה ליכא למימר הפה שאסר הוא הפה שהתיר משום דהתרה שהתיר בה עצמו לאו התרה היא דקא אתו סהדי דאכחישו ליה ואגלאי מילתא דבשיקרא קא טעין. וכיון דאודי דאכל פירי מחייבינן ליה, לשלומי שהרי אסר עצמו ולא התיר:

דף לד:

כל דאלים גבר וכו' עד ואי דמר לא דמר, מחוורתא דהאי דינא דכל מידי דמינצו עלה בי תרי האי אמר דידי הוא והאי אמר דידי הוא אי איתיה להההוא מידי בידא דחד מינייהו הא ודאי המוציא מחבירו עליו הראיה וזה אינו צריך לפנים ולא לפני לפנים. ואי איתיה להההוא מידי בידא דתרווייהו וקא נקטי ליה פלגי ליה בשבועה והיינו דתנן (בריש מציעא) שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וכו' והוא הדין נמי היכא דהוי ההוא מידי ברשותא דתרווייהו. ואי ליתיה להההוא מידי בידא דחד מינייהו אי ביד שליש נתון יהא מונח עד שיבא אליהו והיינו דתנן (שם פ"ג) שנים שהפקידו אצל א' זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי זה נוטל מנה וזה נוטל מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו וכו' ואי לאו ביד שליש הוא אלא דרמי ברשות הרבים אי נמי ברשותא דליתיה לחד מינייהו אי הוו טענתא דידהו טענתא דאיכא למיקם עלה דמילתא נהי כגון זה אומר שלי וזה אומר שלי זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי דאיפשר דאתו סהדי ואמרי כחד מינייהו כיון דאיכא למיקם עלה דמילתא לא פלגינן ליה בהדייהו אלא כל דאלים גבר והוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה ואי ליכא למיקם עלה דמילתא כגון דהוה ליה ההוא מידי מידי דאסתפק ליה מעיקריה דהוי לי' ממון המוטל בספק היכא דאיכא דררא דממונא כגון המחליף פרה בחמור וכו' יחלוקו. והיכא דליכא בינייהו דררא דממונא כגון ב' שטרות היוצאין ביום אחד שודא דדייני כשמואל דקיימא לן כשמואל דהלכתא כוותיה בדיני והני מילי היכא דתרווייהו קא

אמרי ברי אבל היכא דחד מינייהו קאמר שמא ואידך אמר ברי כיון דההיא מידי לאו ברשותיה דחד מינייהו הוא מוקמינן ליה ברשותא דההוא דקאמר ברי והוה אידך מוציא מחבירו דקיימא לן ברי ושמא ברי עדיף. והאי דאמרי' דהיכא דהוה ליה ההוא מידי ברשות הרבים אי נמי ברשותא דליתיה לחד מינייהו ותרווייהו קא אמרי ברי יחלוקו הני מילי היכא דליכא למימר בההוא מידי אוקמיה אחזקתיה דמארי' קמא אבל היכא דאיכא למימר אוקמיה אחזקתיה דמארי' קמא כגון המחליף פרה בחמור וכן במוכר שפחתו וילדה כיון דתרווייהו קאמר ברי מוקמינן ליה אחזקתיה דמאריה קמא והוה אידך המע"ה כדמתברר בפרק השואל (מציעא דף ק') והלכה המחליף פרה בחמור וכו':

דף לו:

דקל נערה איכא בינייהו. פירש שמשיר את פירותיו. למאן דאמר שלש שנים הא נמי חזקה הוא ולמאן דאמר עד שיגדור שלש גדירות דוקא היכא דגדרו בידים אבל היכא דלא גדרו בידים אלא מעצמם נשרו לא הוה חזקה:

דף לז.

זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע. פירש שנים שקנו מאחד זה קנה האילנות וזה קנה הקרקע שהאילנות עומדין בתוכה אי נמי שנים שהחזיקו בנכסי הגר זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע שהאילנות עומדין בתוכה. אמר רב זביד זה קנה הקרקע וזה קנה האילנות בלי קרקע. ומתקיף לה רב פפא וכי אין לו לבעל אילנות בקרקע כלום לימא ליה עקור אילנך שקול וזיל. אלא אמר רב פפא זה קנה האילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע. וזה שאמר רב פפא חצי קרקע לאו חצי קרקע ממש קאמר אלא חלק הקרקע הוא שקנה כפי האילנות וחוץ לאילנות כמלא אורה וחצי:

דף לז:

קני ליה משיפוליה ועד תהומא. כלומר יש לו קרקע ואין לו לבעל קרקע לומר לו עקור אילנך שקול וזיל. ומתקיף לה רבא אמאי כיון דחד אילנא הוא ודאי ליה ליה קרקע וכיון דלית ליה קרקע לימא ליה עקור אילנך שקול וזיל. אלא אמר רבא בבא מחמת טענה כלומר האי דאמרין נהרדעי דקני הקרקע כשטוען ואומר לקחתי ממך קרקע זה ואילן זה בפירוש וקא"ל דכיון דמן דינא הוה אית לך למימר עקור אילנך שקול וזיל משום דחד אילן הוא ולא אמר ליה מידי קא טעין דזבינתיה לקרקע דאילן ניהליה בהדי אילן

בפירש מהימן משום דהא אחזיק ביה ובעל הקרקע הוא דאפסיד אנפשיה דאיבעי ליה למחויי ולומר דהאי דשבקתיה להאי אילנא בארעאי לאו בזביני שבקתיה אלא מחילה בעלמא כדלא קפידנא ולא איצטריכנא ליה לארעא וכי מצטריכנא אמינא לך עקור אילנך שקול וזיל:

דף לט:

תני בר קפרא ערער וחזר וערער וחזר וערער. פירש ערער בשנה ראשונה וחזר וערער בשנה של ג' שנים השניות שהיא השנה הרביעית. וחזר וערער בשנה של ג' שנים השלישיות שהיא השנה השביעית אם מחמת טענה הראשונה ערער אין לו חזקה ואם שינה בטענותיו כגון שטען בתחילה ואמר שמושכרת היא בידו וחזר במחאתו הב' ואמר לפירות הורדתיו וחזר במחאתו השלישית וטען ואמר לא כך ולא כך אלא גזלן הוא בה כיון ששינה בטענותיו פעמים הוחזק בשקריו וכשישלים המחזיק אכילת זו השנה עד סוף ט' שהיא אחרונה של ג' שנים השלישיות נשלמה לו החזקה ואינו צריך לשטר ואע"פ שהרי מיחה בשנה השביעית שהיא שנה ראשונה של שלש שנים השלישיות אלו אינה מחאה לפי שיכול חבירו לומר כיון ששינה בטענותיו ג"פ הוחזק בטענת שקר ולפיכך לא נזהרתי בשטר שלי:

מחאה בפני שנים ואין צריך לומר כתובו. אלא כותבין ואע"פ שלא אמר כתובו. מודעה בפני שנים ואין צריך לומר כתובו פירש דזכותא דידיה הוא וכי בעינן למנקט רשותא למכתב היכא דהוה חובה עליה וזכותא לאחריני אבל הכא זכותא דידיה הוא ומידע ידעי דניחא ליה דליכתבו. הודאה בפני שנים וצריך לומר כתובו. לפי שחובה הוא עליו ואין להם רשות למכתב אלא ברשותו לפי שיש לחוש שמא יאמר אני לא שעבדתי עצמי אלא למלוה על פה אבל למלוה בשטר לא ועוד שיש לחוש שמא יפרענו והוא אינו יודע שכתב שטר עליו כדי שיבקש אותו מידו לפיכך אין להם רשות לכתוב שטר אלא מדעתו: וקיום שטרות וכו'. לא סגי ליה בשנים אלא בשלשה משום דמעשה בית דין הוא ואינו עדות ולפיכך צריך שלשה:

דף מ.

לא כתבינן מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא אבל אמאן דציית דינא כיון דלא אניס לא כתבינן דהאי מודעא לאו מודעא היא. אביי ורבא דאמרי תרווייהו אפילו עלי ועליך. איכא מאן דאמר דהא דאביי ורבא במודעי דמתנות הוא דלא בעינן בה אונסא דהא לא

שקיל בה זוזי אלא גלויי מילתא בעלמא הוא דבעינן דלא ניחא ליה למיתן ההיא מתנה אבל במודעא דזביני דקא שקיל זוזי לא הויא מודעא אלא עד דמברר אונסיה כדאמרינן לקמן אמרי נהרדעא כל מודעא דלא כתיב בה אנן ידעינן ביה באונסא דפלניא לאו מודעא היא מודעא דמאי אי דגיטא ודמתנה גלויי מילתא בעלמא הוא ואי דזביני והאמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני. ומודעא בלא אונסא קאמר אבל היכא דאניס כי מעשה דפרדיסא (בסמוך) כתבינן ואנן לא חזינן להאי פירושא חדא דמודעא דמתנה ליכא מאן דאמר דבעיא אונסא דמדקא מתמהינן לקמן ואמרינן מודעא דמאי אי דגיטא ומתנה גלויי מילתא הוא מיכלל דמילתא ברירא הוא וליכא דפליג עלה ואם כן היכי קאמרי רבה ורב יוסף דלא כתבינן מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא ועוד אי אמודעי דמתנה קאי האי דינא איכא ביניהו דלא שמעת להו דקאמרי אלא אמאן דלא ציית דינא הלכך האי פירושא לא דייק והכין פירושיה לא כתבינן מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא כגון דתבע ליה ראובן לשמעון בדין ואמר ליה הב לי כך וכך דאית לי בידך ואמר ליה האיך לא היו דברים מעולם דלית ליה עליה אלא שבועה דרב נחמן ואצטריך למעבד עמיה פשרה ומקמי דלעבדה עמיה מסר עליה מודעא ועלה קאמרי רבה ורב יוסף דההיא מודעא לאו כלום היא משום דהא ציית דינא ואביי ורבא פליגי עלייהו וקאמרי אע"ג דציית לדינא כיון דכפר ביה אין לך אונס גדול מזה והלכתא כוותייהו:

דף מ:

אמר רב יהודה האי מתנה טמירתא לא מגבינן בה. איכא מאן דאמר דלא חיישינן למתנה טמירתה היכא דקנו מיניה דנצריך למכתב תיבו בשוקי ובברייתא ותכתבו ליה וכי צריך למכתב תיבו בשוקי ובברייתא בשטר מתנה בלחוד שמקנה לו בשטר ולא בקנין אבל היכא דאיכא קנין בקנין קנה ושטר ראיה בעלמא הוא. ואיכא מ"ד דאפילו בקנין נמי צריך למימר להו דלפרסמיניה. והאי טעמא טפי עדיף ומסתבר דאפילו בקנין צריך לפרסם דסתם קנין לכתיבה עומד וצריך לגלויי דעתיה דלפרסמיה ואי לא אמר פרסמו ליה דילמא למתנה טמירתא איכוון והכי עבדינן מעשה:

אמר רבא והא הויא מודעא לחברתה. כלומר האי מתנה טמירתא אע"ג דלית בה מששא לגבי דידה למקני בה אית בה מששא למהוי מודעא לחברתה כגון שאמר לעדים כתבו כתב לפלוני מתנה גלויה ומפורסמת והדר אמר להו מקמי דלכתבוה אי נמי מקמי דלימטייה לידה דמקבל זילו אטמרו וכתובו מתנה לפלוני א"נ כתובו מתנה לפלוני ולא אמר להו גלויה ומפורסמת אע"ג דהאי מתנה שנייה מתנה טמירתא היא ולא מגבינן בה

הויא מודעא לחברתה ומבטלה לה להההיא מתנתא קמייתא דהא גלי אדעתיה דלא ניחא לי' למיהבה מדאמר להו בתר הכי כתובו מתנתא אחריתי לפלניא ואע"ג דהאי מתנה אחריתי לית בה מששא לגבי דידה למבטל ליה למתנתא קמייתא מיהא אית בה מששא דהא נקטינן מינה מכל מקום דלא ניחא ליה בההיא מתנתא קמייתא דה"ל כמ"ד לא תכתבוה לקמייתא. ולהאי פירושא האי דאמרינן והויא מודעא לחברתה לא משכחת לה אלא היכא דהויא ההיא מתנתא טמירתא בהנהו נכסי גופייהו דהות כתיבה בהו ההיא מתנתא קמייתא דלאו טמירתא ובהנהו סהדי גופייהו דאי לסהדי אחריני הוא דקאמר כתובו לה להההיא מתנתא טמירתא בהני נכסי אכתי כל כמה דלא א"ל להנך סהדי קמאי גופייהו לא תכתבוה לקמייתא אי קדמי הנך סהדי קמאי וכתבו לה לקמייתא ויהבון לה לידא דמקבל קנה ליה ההוא מקבל קמא ולא הויא האי אחריתי מודעא לה הילכך להאי פירושא לא משכחת לה דהויא האי אחריתי מודעא לה אלא בדאמר להו להנהו סהדי גופייהו ובהנהו נכסים גופייהו. ויש לפרש דהאי דאמרינן דהויא מודעא לחברתה לאו משום דהוה ליה כמאן דאמר להו לסהדי לא תכתבו לקמייתא הוא דמבטל לקמייתא כי היכי דתצטריך לאוקמה בהנהו נכסי גופייהו ובדאמר להו להנהו סהדי גופייהו אלא טעמא דמילתא משום דכיון דחזינן ליה דכתב בתר הכי האי מתנתא טמירתא אגלי דעתיה דהנהו מתנות כולהו לא ניחא ליה בהו ולא שנא קמייתא ולא שנא בתרייתא ואע"ג דקא חזינן דקמייתא גלויה ומפורסמת היא כהוגן כיון דכתבה להאי בתרייתא טמירתא הוה ליה כמאן דמסר מודעא אקמייתא דאיהו לאו ברעות נפשיה הוא דכתב לה דקיימא לן דמודעא היא וההיא מתנתא ולא כלום היא כדאמרי נהרדעי כל מודעא דלא כתיב בה אנן ידעינן באונסא דפלניא לאו מודעא היא מודעא דמאי אי דגיטי ומתנות גלויי מילתא בעלמא היא וכו' דשמעת מינה דמאן דמסר מודעא אמתנה ואע"ג דההיא מתנה גלויה ומפורסמת כהוגן הות כיון דגלי אדעתיה בההיא מודעא דלאו ברעות נפשיה הוא דכתב לה ולא קא ניחא ליה בההיא מתנה לאו כלום הוא וכיון דטעמא דמילתא משום דהוה ליה כמאן דמסר מודעא אקמייתא דלאו ברעות נפשיה הוא דכתב לה לא שנא הויא לה האי מתנה אחריתי דהויא מודעא לה בהנהו נכסי גופייהו לא שנא א"ל לסהדי אחריני מכי כתבה להאי מתנתה גלי דעתיה בה מיהא דאיהו נמי לא ניחא ליה בה ולא ברעות נפשיה הוא דכתב לה ודיקא נמי מדאמרינן והויא מודעא לחברתה אלמא טעמא דמילתא משום דחזינן ליה דכמאן דמסר מודעא עלה דקמייתא הוא כדין כולהו מודעי דמסירי אמתנות שמע מינה. וזה הפירוש האחרון הוא הנכון. ועלה אמרינן (בסמוך)

והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא גברא דאמר להההיא איתתא איקדשי לי וכו' עד דאתו לקמיה דרבא אמר מר ל"ק ומר ל"ק מאן דחזי סבר משום דהויא מודעא לחברתה ולא היא התם הוא דמוכחא מילתא דההיא קמייתא לאו בלב שלם הוא דכתבה ניהלה אלא מחמת דלא איקדשא ליה ומשום הכי הויא האי בתרייתא מודעא לה דלא גמר לאקנויי לה מידי דכיון דאמר להו בתר הכי כתובו להאי מתנתא טמירתא גלי אדעתיה דהני מתנות כולהו לא ניחא ליה בהו וכמאן דמסר בה מודעא אההיא מתנתא קמייתא דמי דאי לא אמר להו כתובו ליה להאי אחרינא מתנתא טמירתא לא מבטלינן לה להההיא מתנתא קמייתא דאיכא למימר דכיון דלא בעיא לאיקדושי ליה עד דכתב לה אגב אונסיה גמר למקני לה אבל כיון דאמר להו כתובו ליה להאי אחרינא מתנתא טמירתא גלי אדעתיה דלא גמר לאקנויי להו לחד מינייהו ובכי הא הוא דמבטיל לה האי בתרייתא להההיא קמייתא והויא מודעא לה משום דאנן סהדי דלאו בלב שלם כתבה ניהלה אלא מחמת דלא בעיא לאיקדושי ליה אבל היכא דמתנה קמייתא לא אגלי לן דמחמת אונסא הוא דכתבה לא מבטיל האי בתרייתא לקמייתא ולא הוי מודעא לה דאיכא למימר דכיון דבקמייתא א"ל גלוייה ומפורסמת ובבתרייתא א"ל איטמרו וכתובו לה גלי אדעתיה דקמא ניחא ליה דליקני בתרא לא ניחא ליה דלקני. נקטינן השתא להאי פירושא דמאן דכתב מתנה לחבריה ואע"ג דמוכחא מילתא דמחמת אונסא היא דכתבה ולא ברעות נפשיה כיון דה"ל למימסר מודעא ולא מסר מתנה גמורה היא דאיכא למימר דאגב אונסא גמר ומקני דהא הכא דקא מוכחא מילתא דאגב אונסא הוא דכתב לה וטעמא דמבטלה לה משום דאיכא האי אחריתי דהיא מודעא לה אבל היכא דליכא אחריתי דהויא מודעא לה לא מבטלה לה אלא אמרינן אגב אונסיה גמר ומקני עד דמסר מודעא עלה אלא מיהו דוקא אונסא דאתי מחמת נפשיה ולא אתי ליה מחמת אחריני כגון מעשה דההוא גברא דאמר לה להההיא איתתא איקדשי לי וכו' דכיון דאונסא דאתי ליה מחמת נפשיה הוא ולא מחמת אחריני דאילו לא בעי למכתבה לא הוה איכא אינש דכייף לי' למכתב לה מידי אמרינן אגב אונסיה גמר ומקני עד דמסר מודעא עלה אבל אונסא דאתי ליה מחמת אחריני כגון דאנסו ליה למכתב מתנה התם ודאי כיון דליכא זוזי והאי אונסא אונסא דלא הוה יכיל לאצולי נפשיה מיניה הוא אע"ג דלא מסר מודעא נמי מתנתו לאו מתנה היא דהא אמרינן לקמן (דף מ"ז ע"ב) אמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני מאי טעמא אגב אונסיה גמר ומקני ואותבינן עלה מהא דתנן לקח מן הסקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל ואמאי הכא נמי אגב אונסיה גמר ומקני וכו' עד דאמר רבא מודה שמואל היכא דיהיב זוזי דאלמא היכא דיהיב זוזי הוא דאמרינן אגב

אונסיה גמר ומקני אבל היכא דלא יהיב זוזי לא אמרינן ושמעת מינה דמתנה הואיל וליכא זוזי לא אמרינן אגב אונסיה גמר ומקני וכו' והיכא דתליוה וכתב מתנה כיון דליכא זוזי אע"ג דלא מסר מודעא נמי מתנתו לאו מתנה היא. ויש לפרש דהא דאמרינן ולא היא התם הוא דמוכחא מילתא דמחמת אונסא הוא דכתב לה. כלומר התם לאו משום דהאי מתנתא טמירתא הויא מודעה להההיא קמייתא הוא דקאמר לא מר ולא מר קנה אלא לעולם מתנתא טמירתא לא הויא מודעא לחברתה כלל. והאי דקאמר לא מר קנה ולא מר קנה היינו טעמא דבטלה למתנה קמייתא ואע"ג דגלויה ומפורסמת הואי משום דמוכחא מילתא דמחמת אונסא הוא דכתב לה. ונקטינן מינה להאי פירושא דמאן דיהיב מתנה לחבריה ומוכחא מילתא דלאו ברעות נפשיה הוא דכתבה אלא מחמת אונסא ואע"ג דההוא אונסא דאתי ליה מחמת נפשיה היא ואי בעי לדחויי להההוא אונסא מצי דחי ליה דההיא מתנה לאו כלום היא ולא צריך לממסר עלה מודעא ולהכי נהוג עצמך לכתוב בשטרי מתנות בלבב שלם בלא שום אונס כלל. והדבר צ"ע:

איבעיא להו סתמא מאי פי' מתנה סתמא מאי מי חיישינן בה למתנה טמירתא כלישנא בתרא דרב יוסף או לא. רבינא אמר לא חיישינן ורב אשי אמר חיישינן ומדקאמר חיישינן חששא בעלמא קאמר אי טעין אין ואי לא טעין לא טענינן ליה. וכן נמצא בתשובת שאלות. כלומר לא מגבינן לה ולא מבטלינן לה לגמרי אלא בדקינן לה למילתא אי חזינן בה מאי דאיכא למיחש מינה למתנה טמירתא כההוא דאזל לקדושי איתתא וכו' דאיגלאי מילתא דלא ברעותיה כתב לה א"נ כגון דפייס מיניה בריה או אינש אחרינא למכתב ליה מתנה וקא מדחי ליה זימנא בתר זימנא ובתר הכי אמר להו לסהדי כתובו ליה סתמא דהתם ודאי איכא למיחש למתנתא טמירתא דהא לא מדעתא דנפשיה כתבה אלא מחמת שמרבה עליו דברים מאד שיתן לו הקרקע הלכך ליכא למימר דדחוי בעלמא הוא דקא מדחי ליה אבל אי חזינן דכתבה מדעתא דנפשיה כגון שאמר כתבו לפלוני שאני נותן לו קרקע פלוני וליכא למיחש בה חששא כלל לא מחזקינן לה כמתנה טמירתא ולא מבטלינן ליה לשטרא ומתנה מעלייתא היא מדאמרינן חיישינן ולא אמרינן לא קני אלמא חששא בעלמא היא דאיכא לדקדוקי עלה דמילתא כדאמרינן ואי חזינן דליכא למיחש למילתא לא מבטלינן לי' לשטרא אלא שטרא מעליא הוא דהכין קאמר רבינו הרב זצ"ל וכן הורה בתשובותיו וגאון נמי זצ"ל מצינו לו תשובה בענין זה וכן הורה. והאי סתמא נמי דחיישינן לה למתנה טמירתא ליתא אלא במתנה דהויא לאחר זמן אבל מתנה מעכשיו כיון דאקני ליה מההוא יומא ומטיא לידיה קימא ליה ואין לך פרסום גדול מזה וכן אמר רבינו זצ"ל וגאון נמי זצ"ל כך אמר. אבל ודאי אי הדר ביה מקמי דתימטי האי

מתנתא לידא דמקבל וקא טעין דלמתנתא טמירתא הוא דאיכוון ולהכי כתב לה סתמא טענתיה טענה דהא אכתי לא מטאי לידיה דמקבל כי היכי דתתפרסם בהכי:

תוספת וגם רבינו האי גאון ז"ל כתב דכי חיישינן למתנה טמירתא הני מילי בבריא אבל בשכיב מרע לא דאע"ג דהשתא עבד מתנה טמירתא הויא מתנה דאימת קא בעי דליהוי מתנה לאחר מיתה לאחר מיתה לא הויא מתנה טמירתא דוודאי לאחר מיתה יהיה גלוי לכל ועוד כתב רבינו האי גאון ז"ל ש"מ דאמר להו לסהדי לא תגלו האי תפקידתא אלא לאחר מיתה לא הוי מתנה טמירתא דאימת מתקיימא לאחר מיתה בההוא עידנא לאו מתנה טמירתא הוא דהא אמר להו לסהדי דלאחר מיתה יגלו לה להאי מתנה והא ודאי מוכחא מילתא דעבידא לאגלויי דהא אמר להו לסהדי בתר הכי ליסהדו בצוואתו וליכא למיחש בהא למתנה טמירתא:

דף מא.

אמר ליה מחילה בטעות הואי. ואע"ג דסבירא ליה לרב נחמן דמחילה בטעות הוה מחילה בפ' איזהו נשך (מציעא דף ס"ו ע"א) דאמרינן ומודה רב נחמן דאי תלש ואכל לא מפקינן מיניה ה"מ כי ידע דלא הוה בעולם הפירות בשעת מכירה ומחיל אבל הכא לא ידע מאי דעביד לה בארעיה דניחול דאמרינן התם דכיון דלא ידע דמחיל לא הוי מחילה. (ע"כ תוספות):

דף מב:

גופא אמר שמואל שותף כיורד ברשות דמי מאי קמ"ל דשותף אין לו חזקה. משום דכיורד ברשות חבירו לשם שותפות דמי. ולימא שותף אין לו חזקה. אמר רב נחמן וכו' לומר שנוטל בשבח המגיע לכתפיים ובשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע פירש דקיימא לן שהיורד לשדה חבירו שלא ברשות ונטעה אם היתה פרה העשויה ליטע שמין לו את ההוצאה וידו על העליונה ואם היתה שדה שאינה עשויה ליטע שמין לו וידו על התחתונה והכא כיון דכיורד ברשות דמי שמין לו את ההוצאה וידו על העליונה וגם נוטל השבח המגיע לכתפיים עם ההוצאה שכיון שברשות ירד נוטל את ההוצאה וידו על העליונה ואם היה שם שבח שכבר הגיע לכתפיים נוטל גם מן השבח שהשביח בחלק שותפו כמו שנוטל האריס אבל אם לא הגיע לכתפיים אין לו אלא ההוצאה בלבד וידו על העליונה אבל שבח לא לפי שאינו כיורד ברשות לשם אריסות אלא כיורד ברשות לנטיעה וליקח ההוצאה שהוציא בחלקו של שותף הוא וזה הפירוש בשבח המגיע

לכתפיים שעדיין לא נתברר אצלינו כהוגן. וזה הפירוש שפירש רבינו חננאל ז"ל אינו נכון אצלנו וזה הוא לשונו דייקינן מדלא אמר שמואל בלשון הזה שותף אין לו חזקה אלא אמר שותף כיורד ברשות דמי שמע מינה חולק השותף האחר עמו אפילו בשבח המגיע לכתפיים כגון ענבים העומדות ליבצר וכיוצא בהן. א"נ חולק השותף האחר במה שיגע זה והשביח בגופה ובכתיפיו בשדה השותפות אע"פ שהוא לא טרח כלום וכן אם נטע שדה שאינה עשויה ליטע והוציא הוצאות אין יכול למחות על ידו ולומר לא הייתי מוציא ליטע שדה שאינה עשויה ליטע:

ומעידין זה לזה וכו' דכתב ליה דין ודברים אין לי על שדה זו וכו' וקנו מידו. ואי קשיא לך ההיא דאמרינן (בי"נ דף קכ"ח) כל שתחלתו בפסלות וסופו בכשרות פסול כי אמרינן תחלתו בפסלות ואע"ג דסופו בכשרות פסול היכא דהאי פסלות אתיא מחמת קריבות או פסלות גזלן ומאי דמי ליה דהויא ליה פסלות בגופיה דסהדא אבל היכא דלית ביה בסהדא פסלות לא מחמת קריבות ולא מחמת גזלנות אלא מחמת דקא מטי ליה הנאה מסהדותיה הוא דלא מקבלינן ליה לסהדותיה כי מדחיא לה ההוא מיניה מקבלינן ליה לסהדותיה וטעמא דמילתא דשניא דא מדא משום דמאן דמטי ליה הנאה מסהדותיה לאו בר עדות ניהו בההיא מילתא כלל דהא ודאי לא מסהיד איניש לנפשיה וליכא עליה שם עד כלל דהא על פי שנים עדים יקום דבר אמר רחמנא אלמא אינש לגבי נפשיה ליכא עליה שם עד כלל כי היכי דתיהוי תחילתו בפסלות והשתא דסליק נפשיה הוי עיקר העדות תחלתו וסופו בכשרות מיקרי אבל לגבי פיסול קריבות או דגזלנות כיון דגופא אחרינא הוא דלא חזי לאסהודי עד פסול מיקרי הלכך אע"ג דמידחי ההיא קריבות או ההוא גזלנות תחלתו בפסלות הוי ולא הוי כלום סהדותיה:

דף מה.

לא ניחא ליה דליהוי לוה רשע ולא ישלם. יש כאן לשאול היכי חיישינן ליה בעדות שקר כי היכי דלא ליהוי לוה רשע ולא ישלם והא רשע דעד שקר טפי חמיר ואלים מרשע דלוה רשע ולא ישלם ולא עוד אלא דהא אשכחן דקרייה רחמנא לעד שקר רשע דכתיב והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע דהא אוקימנא בעדים זוממין הכתוב מדבר דאמר עולא מנין לעדים זוממין מן התורה דכתיב והצדיקו את הצדיק וגו'. וכיון דקרייה רחמנא לעד שקר רשע היכי חיישינן ליה דקא מסהיד עדות שקר כי היכי דלא להוי לוה רשע ולא ישלם וא"ת דהא דלא מקבלינן סהדותיה לאו משום דחיישי ליה דמכוין לאסהודי עדות שקר הוא אלא משום דחיישינן דילמא מינטא דעתיה בסהדותא הא ליכא

למימר הכי דכי חיישינן למינטא דעתא ה"מ לגבי דיינא שהוא דבר תלוי בראיית הלב דאיכא למימר דלא חזי זכותא למאן דסני וחובה למאן דרחים ליה אבל גבי סהדא כיון דהוא דבר התלוי בראיית העין מאי מינטא דעתא איכא הלכך ליכא למימר הכי. ויש להשיב בשאלה זו דהא דאמרינן דלא ניחא ליה דלהוי לוה רשע ולא ישלם לא לצאת ידי שמים הוא דלא ניחא ליה בהכי דאי משום ידי שמי' כיון דלית ליה מידי מאי אית ליה למעבד הוי ליה אנוס ואנוס רחמנא פטריה אלא האי דלא ניחא ליה בהכי לצאת ידי הבריות הוא דכיון דחזי ליה דלוה ולא ישלם קרו ליה רשע ומש"ה חיישינן שמא מסהיד עדות שקר כי היכי דלא ליהוי גבייהו לוה רשע ולא ישלם ולא איכפת ליה ברשע דעד שקר דהא לא ידעי אינשי אי אסהיד עדות שקר או לא אי נמי יש להשיב דהא דלא מקבלינן סהדותיה לאו משום דחיישי' דעדות שקר הוא אלא משום דכיון דלא ניחא ליה למהוי לוה רשע ולא ישלם דאשתכח דקא מטי ליה הנאה מסהדותיה ה"ל כמאן דמסהיד לנפשיה דלא מקבלינן מיניה ולאו משום דחיישינן ליה בההוא סהדותא. אלא משום דלא מקרי עד כלל:

אומן אין לו חזקה וכו' אמר רבה לא שנו אלא שמסר לו בעדים. פי' כיון שמסר לו בעדים ונתברר שמתחלה בתורת אומן בא לידו כשטוען עכשיו שלקחו מידו אחר כך אינו נאמן לא שנא ראה ולא שנא לא ראה אבל אם מסר לו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לו לא נתת לי כלום בדלא ראה אי נמי לא לקחתיו ממך בתורת אומנות לעולם אלא בתורת לקיחה בדראה כשטוען עכשיו לקחתיו ממך בתחילה בתורת אומנות ואח"כ מכרתו לי נאמן לא שנא ראה ולא שנא לא ראה לפי שזה ששנינו אומן אין לו חזקה אינו על מי שהוא אומן לעלמא דאם כן לא שבקת חיי לכולהו אומני אלא במי שנתברר שאותו כלי בא בתורת אומנות לידו הוא ששנינו אומן אין לו חזקה תדע דהא דומיא דשותפין ואריסין קתני מה התם דבר ידוע הוא על מי שהיה שותף ואריס באותה שדה הוא דקתני אף אומן נמי על מי שמתברר שהוא אומן באותו כלי הוא דקתני ואמרינן נמי לקמן (דף מ"ו ע"א) אומן אין לו חזקה בן אומן יש לו חזקה גזלן ובן גזלן אין לו חזקה וכו' דשמעת מינה דהאי אומן דומיא דגזלן מה התם לאו על מי שהוחזק בגזלנות בעלמא הוא אלא עד שיהא מוחזק בגזלנות על אותה שדה הוא כדבעינן למימר לקמן (שם ה"ד גזלן אר"י כגון שהוחזק בגזלנות על אותה שדה אף אומן נמי לא על מי שהוחזק אומן לעלמא אלא עד שיהא מוחזק שהיה אומן באותו כלי אמר רבה דהיכא דמסר לו שלא בעדים ואע"ג דראה נמי פירש ואיכא סהדי דמשתמודעי ומסהדי דהאי כלי דתובע הוה מתוך שיכול לומר מעולם לא הייתי אומן עליו ולא בא לידי בתורת אומנות אלא בתורת לקיחה מהימן כי

אמר נמי אין שקלתיה מינך מעיקרא בתורת אומנות והדר זבינתיה מינך בתר הכי מהימן לא שנא ראה ולא שנא לא ראה. וליכא למימר דהא דרבה דאמר אבל מסר לו שלא בעדים ואע"ג דראה נמי מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם כי אמר לקוח הוא בידי מהימן דהיכא דליכא סהדי דמשתמודעי ליה להאי כלי דכלי התובע הוא עסקינן דהא איתותב רבה וסלקא שמעתא דהכא דאע"פ שמסר לו בלא עדים נמי לא מהימן ואי סלקא דעתך דליכא סהדי דמסהדי ליה דהאי כלי דכלי דתובע הוא מה לי ראה מה לי לא ראה כיון דאכתי יכול למימר מעולם לא נתת לי כלום והאי דידי הוא הוי ליה ראה ולא ראה חדא מילתא ואם כן אמאי סלקא שמעתא ואע"פ שמסר לו שלא בעדים לא מהימן אלא שמע מינה דאיכא סהדי דמשתמודעי להאי כלי דכלי דתובע הוא ומשום הכי סלקא שמעתא להיכא דראה ואע"פ שמסר לו שלא בעדים לא מהימן דהא איכא סהדי דמשתמודעי ליה דכלי דתובע הוא וכיון שכן ממילא שמעת דהא דאמר רבה עלה דמהימן מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם ליכא לפרושי מתוך שיכול לומר לא נתת לי כלום והאי כלי דידי הוא דהא איכא סהדי דמשתמודעי ליה דכלי דתובע הוא אלא מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם שלא בא כלי זה לידי ממך בתורת אומנות אלא בתורת לקיחה כדפרשינן תדע דהא קא סלקא דעתיה דהא דתניא הנותן טליתו לאומן אומן אמר שתים קצבת לי ובעל הבית אמר לא קצבתי לך אלא א' כל זמן שהטלית ביד אומן על בעל הבית להביא ראיה דכיון דהיכא דראה הוא ואוקימנא בדליכא עדים וקא אתינן לסיועי להא דרבה מינה וקא אמרינן מאי טעמא אומן מהימן לאו משום דאי בעי אמר לקוח הוא בידי ואי סלקא דעתך דליכא סהדי דמשתמודעי ליה דכלי דתובע הוא אמאי לא קאמרינן מאי טעמא לאו משום דאי בעי אמר לא נתת לי כלום והאי דידי היא אלא לאו שמע מינה דבהאי כלי איכא סהדי דמשתמודעי ליה דכלי דתובע הוא משום הכי ליכא למימר אלא מתוך שיכול לומר לקוח הוא בידי כלומר לקוח הוא בידי מעיקרא ומעולם לא הייתי אומן עליו וזה ראיה לפירושינו. ויש מי שמפרש דהא דאמרינן ראה בדליכא עדים דמשתמודעי ליה להאי כלי דכלי דתובע הוא עסקינן דהוה ליה הא דאמר רבה עלה מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם הכי כלומר מתוך שיכול לומר מעולם לא נתת לי כלום והאי דידי הוא וגם זה הפירוש עולה הוא ואע"ג דהא רבה הדר ביה וסלקא שמעתא דהיכא דראה ואע"פ שמסר לו שלא בעדים אינו נאמן ואיכא דמתמה בה כדמתמהינן לעיל כיון דליכא עדים דקא משתמודעי ליה דהאי כלי דתובע הוא ואכתי יכול הנתבע למימר לא נתת לי כלום והאי דידי הוא אמאי אינו נאמן והא איכא למימר מגו מ"מ בין ראה בין לא ראה. יש להשיב אע"ג דאכתי יכול הנתבע למימר מעולם לא

נתת לי כלום והאי דידי הוא ואיכא למימר מגו מכל מקום כיון דראה דאודי ליה הנתבע דכלי דידיה הוא לא אלים כחה דהאי מגו כי היכא דאלים היכא דלא ראה ומשום הכי כי קא טעין ואמר לקחתיו ממך אינו נאמן. ועל זה הפירוש הא דאמרינן אומן אין לו חזקה אין אנו צריכין להעמידו כשהיה אומן על אותו הכלי דוקא אלא כיון שהיה ידוע שהוא אומן לעלמא אין לו חזקה. והדבר צריך עיון. ונחזור לעיקר שמעתין:

דף מה:

איתביה אביי ראה עבדו ביד אומן טליתו ביד כובס א"ל מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה לא אמר כלום. היכי דמי אי דאיכא עדים פי' דיהביה ניהליה. ולפי' קמא דיהביה ניהליה בתורת אומנות למה לי ראה ליתי עדים ולשקול דהא את הוא דאמרת דהיכא דאיכא עדים כי לא ראה נמי לא מהימן למימר החזרתי לך אלא לאו דליכא עדים וכי ראה נמי מיהא תפיס ואמאי אמרת דהיכא דליכא עדים כי ראה נמי מהימן ומפרקינן לעולם דאיכא עדים והוא דראה דאי לא ראה מגו דיכול למימר החזרתי לך ומהימן כי אמר הדרית וזבנתיה מינך מהימן. אמר ליה והא את אמרת המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים אמר ליה הדרי בי:

מתיב רבא לסיועי לרבה הנותן טליתו לאומן אומן אומר שתים קצבת לי והלה אומר לא קצבתי לך אלא אחד כל זמן שהטלית ביד אומן על בעל הבית להביא ראיה היכי דמי אי דאיכא עדים לחזי עדים מאי קאמרי. אלא לאו דליכא עדים ומאי טעמא אומן מהימן אקציצה לאו משום דאי בעי אמר לקוח הוא בידי מהימן שמע מינה דאע"ג דראה נמי מהימן למימר הדרית זבינתיה מינך ודחינן לה להאי סייעתא ואמרינן לא לעולם דליכא עדים כדקאמרת דאי איכא עדים ניחזי עדים מאי קאמרי אלא האי דאוקמת לה בדראה לאו הכין הוא אלא בדלא ראה ומשום הכי אומן מהימן אבל בדראה אע"ג דליכא עדים נמי לא מהימן. פי' ואע"ג דאכתי איכא למימר מגו דאי בעי אמר לעולם לא לקחתיה ממך בתורת אומנות אלא בתורת לקיחה לפי' קמא אי נמי מעולם לא נתת לי כלום והאי דידי הוא לפי' בתרא מכל מקום כיון דראה ואודי ליה הנתבע דכלי דידיה הוא לפי' בתרא אי נמי בתורת אומנות שקלתיה מיניה מעיקרא לפי' קמא לא אלים האי מגו כי היכא דאלים כחה היכא דלא ראה. אשתכח השתא דלטעמא דרבה דבלא ראה לעולם מהימן לא שנא איכא עדים דמסר ליה לא שנא ליכא מגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם בדליכא עדים אי נמי החזרתיו לך בדאיכא עדים והיכא דראה אי מסר ליה בעדים לכולי עלמא לא מהימן דהא ליכא הכא מגו כלל והיינו דקאמר רבה לעולם דאיכא עדים והוא

דראה והני תרי בבי ליכא מאן דפליג עליה בהו. ואי מסר ליה שלא בעדים וראה בהא הוא דאפליגו דקסבר רבה דכיון דשלא בעדים מסריה ניהליה אע"ג דראה נמי מהימן מיגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם כלומר לא לקחתי ממך בתורת אומנות אלא בתורת לקיחה לפי' קמא אי נמי לא נתת לי כלום מעולם והאי דידי הוא לפירושא בתרא וגמ' פליג עליה בהכי וקאמר כיון דראה ואע"ג דליכא עדים נמי לא מהימן והיינו דאמר לדחויי סייעתא דרבה לעולם דליכא עדים והוא דלא ראה דשמעת מינה הא ראה אע"ג דליכא עדים נמי לא מהימן וכ"ש היכא דאיכא עדים דשמעת מינה דהיכא דלא ראה בין איכא עדים בין ליכא עדים מהימן לכולי עלמא כדאמרינן וכיון דאיתותב רבה ואידחי ליה סברא דיליה הויא ליה מחוורתא דהאי דינא דהיכא דראה בין איכא עדים ובין ליכא עדים לא מהימן והיכא דלא ראה בין איכא עדים ובין ליכא עדים מהימן מגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם בדליכא עדים אי נמי החזרתי לך בדאיכא עדים והני מילי אומן אבל אחר אי לא ראה בין איכא עדים בין ליכא עדים מהימן ואי ראה אי איכא עדים דמסריה ניהליה לשם שאלה או לשם דבר אומנות או לפקדון לא מהימן למימר בתר הכי זבינתיה ניהלי ואי ליכא עדים דמסרה ניהליה לפקדון כיון דלאו אומן הוא מהימן הדין הוא מחוורתא דהאי דינא לפום מאי דסליק אדעתא דגמרא ואיכא מרבוותא דכתבי הכי וכיון דאיתותב רבה ואדחי ליה מגו דיליד לא שנא ראה ולא שנא לא ראה אע"ג דליכא עדים נמי לא מהימן והאי מימרא לא דייק גבן דמדאמרינן בההיא תיובתא דאותיב אביי לרבה מהא דתניא ראה עבדו ביד אומן טליתו ביד כובס וכו' היכי דמי אי דאיכא עדים למה לי ראה אלא לאו דליכא עדים וכי ראה מיהא תפיס שמעינן דבראה בלחוד הוא דפליגי אבל לא ראה אומן מהימן לכולי עלמא ועוד דהא בהדיא אמרינן לדחויי סייעתא דרבה לעולם דליכא עדים ודלא ראה דשמעת מינה דהיכא דלא ראה ליכא מאן דפליג דנאמן ובדראה בלחוד הוא דפליגי ובהכי הוא דאיתותב דהא ליכא מאן דפליג בהכי ועוד דכי מעיינת בהא מילתא קא חזית דבהאי מימרא דיליה דקאמר דאידחי ליה מגו דרבה דאפילו היכא דלא ראה הוא דאל"כ הא דתניא הנותן טליתו לאומן אומן אומר שתים קצבת לי והלה אומר לא קצבתי אלא אחד כל זמן שהטלית ביד אומן על בעל הבית להביא ראיה דשמעת מינה דאומן מהימן מיגו דאי בעי אמר לקוח הוא בידי במאי מוקמת לה אי אמרת בשלמא דהיכא דלא ראה אומן מהימן אוקמינן לה בדליכא עדים ולא ראה כדאוקמה בגמרא לדחויי סיועא דרבה אלא אי אמרת דבין ראה בין לא ראה מהימן במאי מוקמת לה נהי דמימרא דרבה איכא לדחויי משום דאמוראי הוא מימריה דתנא מי איכא לדחויי וליכא למימר דהאי ברייתא דחוייה היא חדא מדאתינן לסיועי

לרבה מינה ומוקמינן לה בדלא ראה מכלל דהיא גופה הלכה וליכא לדחוייה ועוד דהא ודאי קיימא לן דהלכה היא וכוותה עבדינן הלכך ליכא למימר הכי ודקא כתבי דהא דאמרינן (לקמן בסמוך) לענין ההוא גברא דאמר ליה לחבריה הב לי סרבלאי אמר ליה לא היו דברים מעולם וכו' שפיר קאמר לך דהא תני ראה לאו למימרא דאי לא ראה ואמר ליה זבינתיה ניהלי מהימן אלא דאי לא מפיק ליה לא אמרינן ליה אפקיניה דנחזייה כי היכי דלסהידו סהדי דידיה דהאי תובע הוא ונקטינן מינה להאי פירושא דפריש דהא דאמרינן ראה תניא היכא דאמר לא היו דברים מעולם הוא דלא אמרינן ליה אפקיה כי היכי דנחזייה דלסהידו עליה סהדי דלאו דידך הוא אלא דידיה דהאי תובע אבל היכא דאודי דדידיה הוא מעיקרא וקא טעין דזבינה מיניה לא אמרינן ביה ראה תניא אלא אע"ג דלא ראה נמי לא מהימן. והאי מימרא דיליה קשיא לן טובא דהא האי ברייתא דקתני בה ראה דעלה אמרינן ראה תני' הא קא חזינן לה בהדיא דלא מיכפר הוא דכפר ליה בעיקרא דמילתא וקאמר לא היו דברים מעולם אלא אודויי הוא דקא מודי דטלית דתובע הוא וקא אתי טעין דזבניה מיניה בתר הכי דקתני בהדיא ראה עבדו ביד אומן טליתו ביד כובס מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה לא אמר כלום שמעת מינה דאע"ג דאודי דטלית שלו היא כיון דטעין דזבניה מיניה אם ראה הוא דלא מהימן אבל אם לא ראה מהימן כדאמרינן והכי נמי ס"ל לרביותא קמאי ז"ל כדכתבינן:

דף מח:

ובשדה זו נמי לא אמרן וכו'. דלא הוו זביניה זביני אלא דלא ארצי זוזי כלומר שלא עיין בהם אי טבי או לא כדאמרינן התם אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה דמדחזינן ליה דלא ארצינהו לזוזי מכלל דלא גמר לאקנויי אבל ארצי ליה זוזי זביניה זביני וכיון דארצינהו הא ודאי קא גמר לאקנויי והיכא דלא ארצי זוזי לא אמרן דזביניה לאו זביני אלא היכא דלא הוה ליה לאשתמוטי פירש לממסר מודעא דמאי הוה ליה למעבד אבל אי היה ליה לאשתמוטי ולא אישתמיט מדלא אישתמיט מכלל דגמר לאקנויי. ואסיקנא דבכולהו הוו זביניה זביני וכו' וכן הלכתא. אלא מיהו דוקא היכא דיהיב ליה זוזי אבל אי לא יהיב ליה זוזי זביניה לאו זביני דהא תניא (לעיל דף מ"ז ע"ב) לקח מסקריקון וחזר ולקח מבעה"ב מקחו בטל ואוקימנא בדלא יהיב זוזי דאמרינן עלה אמר רבא לא שנו אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה. ושמואל אמר אף בשטר לא קנה. ואמרינן מודי שמואל היכא דיהיב זוזי. וקיימא לן הלכתא כשמואל בדיני:

ואיכא ניסחי דאית בהו ולא אמרן אלא דלא ארצי ליה זוזי. ופי' כלומר ולא אמרן אלא דלא יהיב ליה זוזי כדאמרינן התם המרצה מעות מידו ליד האשה לא ינקה מדינה של גיהנם. ואי קשיא אהאי גירסא הא דתנן לקח מסקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל ואוקימנא בדלא יהיב זוזי כדאמרינן דשמעת מינה היכא דיהיב זוזי הוא דקני והיכא דלא יהיב זוזי לא קני עד דכתיב ליה אחריות כדשמואל והיאך אמרינן דלא שנא ארצי ליה זוזי ולא שנא לא ארצי ליה זוזי קני אלמא אף על גב דלא יהיב זוזי נמי קנה לא דמי דאילו התם לענין סקריקון היכא דלא יהיב זוזי לא קא יהיב כלל לא בעידן זביני ולא בתר זביני משום הכי לא גמר ומקני והכא לענין תליוה וזבין אע"ג דלא יהיב זוזי בעידן זביני דעתיה דלוקח למיתן ליה בתר זביני ואדעתא דהכי הוא דכפייה לזבוני ליה מיניה ומוכר נמי סמכא דעתיה דיהיב לי' זוזי לבתר גמר זביני ומשום הכי גמר ומקני ודייקינן לה להאי מילתא מדאמרינן הכא לענין לקח מסקריקון מודה שמואל היכא דיהיב זוזי דמשמע דהכא בדלא קא יהיב זוזי כלל לא בעידן זביני ולא בתר זביני. והכא לענין תליוה וזבין אמרינן בין ארצי ליה זוזי בין לא ארצי ליה זוזי דמשמע דבעידן זביני הוא דלא ארצי זוזי. אבל לבתר זביני מיהא יהיב ומשום הכי גמר מקני. נקטינן הכא מהאי דינא דהיכא דיהבי ליה זוזי לא שנא בעידן זביני ל"ש לבתר זביני לא שנא אנסי ליה לזבוני שדה זו לא שנא לזבוני שדה סתם לא שנא ארצינהו לזוזי לא שנא לא ארצינהו ולא שנא הוה ליה לאשתמוטי ולמימסר מודעא לא שנא לא הוה לי' לאשתמוטי בכולהו זביניה זביני דכיון דשקיל זוזי ולא מסר מודעא אמרינן אגב אונסיה גמר ומקני והיכא דלא יהבי ליה זוזי ואע"ג דלא מסר מודעא זביניה לאו זביני דכאן לא יהבו ליה זוזי דאיכא למימר אגב אונסיה גמר ומקני. ושמעינן מינה דלענין מתנה דליכא זוזי למשקל היכא דידעינן דבאונס הוא דכתבה אע"ג דלא מסר מודעא נמי מתנתיה לאו מתנה היא דהא ליכא זוזי הכא כי היכי דליגמור וליקני. והא דאמרינן לענין זביני דהיכא דשקיל זוזי זביניה זביני הני מילי היכא דלא מסר מודעא אבל היכא דמסר מודעא זביניה לאו זביני דהא גלי דעתיה דלא לאקנויי דמדאמרינן לעיל לא שנא ה"ל לאשתמוטי ל"ש לא ה"ל לאשתמוטי זביניה זביני מכלל דאי אשתמיט ומסר מודעא זביניה לאו זביני ואמרינן נמי (בסמוך) טאבי תלה לפפי אכינרא וזבין חתם רבב"ח אמודעא ואאשקלתא ואמרינן עלה מה נפשך אי מודעא לאו אשקלתא ואי אשקלתא לאו מודעא. ותרצינן דהכי קאמר אי לאו מודעא מאן דחתים אאשקלתא שפיר חתם. אלא מיהו דוקא באונס דאנסי ליה אחריני הוא דמהניא ביה מודעא כי מעשה דטבי דתלה לפפי אכינרא אבל אונסא דאתי ליה מחמת נפשיה אע"ג דמסר מודעא זביניה זביני וההיא מודעא לא מהניא מידי והיינו דאמרי

נהרדעי כל מודעא דלא כתיב בה אנן ידעינן באונסא דפלניא לאו מודעא היא. ואמרינן נמי ודילמא שאני אונסא דנפשיה מאונסא דאחריני אלמא כל אונסא דנפשיה קני הלכך לא מהניא ביה מודעא והאי אונסא דאחריני נמי דמהניא בה מודעא דוקא היכא דאנסי ליה לזביני אבל היכא דאנסי ליה לאתויי זוזי ולא הוה ליה ואזיל וזבין ארעא אע"ג דמסר מודעא נמי זביניה זביני מאי טעמא כיון דלא אנסי ליה לזבוני אלא לאתויי זוזי מהיכא דמייתי להו הוי דאנסי ליה ואיהו כיון דלא הוה ליה זוזי לאתויי ואצטריך לזבוני ליה להאי ארעא הוה ליה נמי זביניה כאונסא דנפשיה דאילו הוה ליה זוזי לא הוה מזבין לה הלכך הוה ליה כמאן דאצטריכו ליה זוזי ולא הוה ליה וכי לא הוה ליה אצטריך לזבוני דהא ודאי לענין זבוני להאי ארעא אונסא דנפשיה הוא ולא איכפת לן אי גמר לאקנויי או לא כדאמרינן שאני אונסא דנפשיה דאלמא אונסא דאחריני הוא דבעינן עד דגמר ומקני אבל אונסא דנפשיה לא איכפת לן אי גמר ומקני או לא ואע"ג דאניס נמי זביניה זביני:

דף מט:

באותן ג' שדות בלחוד אחת שכתב לה בכתובתה כגון דכתב לה ויהיבנא ליכי מוהר בתולייכי כסף זוזי מאתן ובתוספת דאנא מוסיפנא לך דהויא אותה שדה פלונית ואחת שייחד לה בכתובתה כגון שלא כתב לה ובתוספת שדה ממש כמו שאמרנו אלא כתב כספים וייחד לה שדה ממנה ואחת שהכניסה לו שום משלה כלומר כתב לה שדה כנגד מה שהביאה לו בנדונייתה שתגבה אותה עם הכתובה ועם התוספת ועם הנדוניא בהכי בלחוד היא דמצית אחרת נחת רוח עשיתי לבעלי דכיון דלית לה למגבינהו אלא לאחר מיתה או לאחר גירושין כי ממנעא יאמר לה עיניך נתת בגירושין ובמיתה:

דף נ.

אילימא למעוטי שאר נכסים דידה שהם נכסי נדונייתה ממש כיון דלא גביא להו נמי אלא לאחר מיתה או לאחר גירושין דהא כתובין הן על הבעל אי ממנעא כל שכן דהויא ליה איבה:

דף נ:

אשת איש צריכה למחות. בבעל היכא דחפר בה בה בורות שיחין ומערות דאי לאו דזבניה מינה לא הות שבקה ליה למעבד בה בורות שיחין ומערות. ויש לפרש בהא דאמרינן אשת איש צריכא למחות ואוקימנא בבעל וכגון שחפר בה בורות שיחין ומערות

לאו דצריכה למחויי אי טעין הבעל בגוף הקרקע דזבניה מינה דהא תנן בפרקין אין לאיש חזקה בנכסי אשתו אלא הא דמצרכינן למחויי דאי בעיא למסתמינהו להני בורות דסתמה להו ולא מצי בעל לאחזוקי בהו כי מחיא ביה דאי לא מחיא ביה השתא לא מציא בתר הכי למסתמינהו משום דאמר לה כבר מחלת לי להני בירות. ובין הני תרי פירושי איכא פלוגתא דאילו לפירושא קמא קיימא עלה חזקה ואפילו בגופא דארעא ואלו לפירושא בתרא לא קיימא עלה חזקה אלא בחפירת בורות שיחין ומערות אבל לגופא דארעא לא קיימא חזקה והדבר צריך עיון:

דף נב.

יעשה פירוש לפירושם כלומר יבדוק ויחקור את הדבר אם מוצא שיש לו רגלים לדבר ינתן לאותו פלוני ואם לאו חיישינן שמא להבריח מבעלה היא רוצם:

דף נג.

מבריח ארי מנכסי חבירו הוא. כלומר דבר שהוא מחוייב מן התורה כדאמרינן לכל אבידת אחיך לרבות אבידת קרקע. דחזקה לא הויא אלא בדבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו דוודאי לא עשאו אלא לעצמו לקנות בו אותה שדה:

דף נג:

ליבני בעלמא הוא דאפיך. נקוט האי כללא בידך דבנכסי הגר לא קני עד דעביד עובדא בגופא דארעא אדעתא דארעא כגון חפירה וכיוצא בה אבל הבונה פלטרין גדולים לא עשה כלום בגופא דארעא אבל ודאי אילו היה לנכסי הגר קרקע שיש בו בנין כגון חצר וכיוצא בה אע"פ שלא עשה מעשה בגוף הקרקע כיון שעשה מעשה בכותלים קנה דכיון שהניחן הגר לאותן כותלים בעין בקרקע נעשו גם הכותלים מכלל נכסי הגר וכאילו החזיק בגוף הקרקע דמי והיינו דאמר רב נחמן (נוסחתנו רבי אלעזר) המוצא פלטרין גדולים בנכסי הגר וסד בהן סיוד אחד או כיור אחד קנה. וא"ת אי הכי זה שהעמיד בהו דלתות אמאי קנה והרי לא עשה מעשה בגוף הקרקע היינו טעמא דקנה דמכיון שבנה פלטרין אלו בנכסי הגר נעשו כפלטרין מכלל נכסי הגר שהרי הא יצאו מרשותן בשעה שבנאן בנכסי הגר וממילא נעשו מכלל נכסי הגר ולפיכך כשבא זה האחר והעמיד בהן דלתות קנה ועוד שהרי הדלתות משמרות הן לאותו קרקע ונעשה בהן חצר המשתמרת וכיון דמקני בקרקע קנה אותו:

דף נד:

דינא דמלכותא דינא. לענין כרגא ומסין וארנוניות ושאר מיני תשחורת הוא דאמרינן דינא דמלכותא דינא כיון דאכולה מדינתא הוא דקא רמי לה הוה ליה דינא דמלכותא אי נמי היכא דגזר ליה גזירתא דנפק מיניה הורמנא למאן דעביד כך וכך הא נמי דינא דמלכותא היא וכמאן דעביר על ההוא גזירתא וערק מזבנינן מנכסוי בכדי מאו דאיכא עליה:

דף נו:

אלא שרבי עקיבא חולק בדבר שהיה אומר דבר ולא חצי דבר והכא כיון דכל כת מיניהו לא קא מסהיד בחזקה גמורה אלא במקצת חזקה קא מסהדא כל עדות מיניהו לאו כלום הוא. ורבנן פליגי עליה ואמרי כי אמרינן דבר ולא חצי דבר הני מילי היכא דאסהיד במידי דלא מצטרך כגון שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה. שלא תאמר כיון דאילו הוה הני תרי שטרות בגבה אי נמי שתיהן בכריסה עדות גמורה היא כי אמרי נמי א' בגבה ואחת בכריסה תצטרף שבגבה עם השער שבכריכה ותיהוי עדות גמורה קמ"ל דבר ולא חצי דבר שאלו היו שתיהן בגבה או שתיהן בכריסה היתה עדות ברורה כיון שלא אמרו אלא אחת בגבה ואחת בכריסה כל שער מהן הויא לה חצי דבר ולא מצטרפה עם חברתה והוא הדין נמי אם אמרו שנים ראינו אחת בגבה ואחת בכריסה שאינו עדות לפי שאין אחת מצטרפת עם חברתה והויא לה כאילו אמרו ראינו שערה אחת בלבד שהוא חצי דבר והא דמיא להיכא דמסהדי לענין חזקה דאכלה שלש שנים רצופות דלא שנא אסהידו להו כת אחת בכולהו אי נמי ב' כיתי עדים כיון דאשלש שנים שאינן רצופות קא מסהדי כל שתא ושתא חצי דבר הוא ולא מצטרפי והא דאמרינן שנים אומרים א' בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה לאו למימרא דאילו הוה כת אחת עדות גמורה היא אלא אפילו הוה כת אחת לאו עדות הוא דהא חצי דבר קא מסהדי ולא מצטרף האי חצי להאי חצי אלא הא דאמרינן שנים אומרים ושנים אומרים משום דמעיקרא בשתי כיתי עדים משתעי אבל היכא דמסהדי במידי דמצטרף כגון שלש שנים רצופות בשני חזקה שהן מצטרפות זו לזו אע"ג דהא דהני מסהדי במקצת והני מסהדי במקצת ומצטרף האי מקצת להאי מקצת אחרינא הוה ליה עדות גמורה ולא אמרינן בכי האי דבר ולא חצי דבר דכיון דמצטרף דבר גמור הוא ולא איכפת לן בין מסהדו כולהו כת א' בין מסהדו להו שתי כיתי עדים. הדין הוא פירושא דאיתברר לן בהאי שמעתא. וחזינן לרבוותא ז"ל דקא הוה בה בהאי שמעתא וקא קשיא להו טובא דקאמרי מאי שנא גבי חזקה דמתקיימת בשלש כיתי עדים ומאי שנא גבי שערות דאינה מתקיימת בשתי

כיתי עדים אם שתי כיתי עדים לגבי שערות חצי דבר הוא למה לא יהיו שלש כיתי עדים לגבי חזקה חצי דבר. ואיכא מינייהו מאן דפריק האי קושיא וקאמרי היינו טעמא דשניא חזקה משערות משום דעדות כל שתא ושתא אע"ג דחצי דבר הוא לענין חזקה כל שתא ושתא מינייהו דבר מעליא הוא לענין פירות דהא לא קיימא ליה חזקה ומחייב לאהדורי פירי דאכל בההוא שתא אפומייהו דהני סהדי ומדלגבי פירי עדות ודבר קנינא ביה לגבי חזקה נמי עדות הוא ומצטרפו כולהו להדי הדדי וקיימא לן חזקה אפומייהו. הדין הוא דפריק רבינו זצ"ל בהאי קושיא ובוודאי אי איתא להאי קושיא דאקשי האי פירוקא דפריק פירוקא מעליא הוא מיהו מסתברא לן דהאי קושיא מעיקרא ליתא משום דלא דמיא שלש שנים דחזקה לאחת בגבה ואחת בכריסה דשערות דאילו שלש שנים דחזקה כי מסהדי כת אחת בראשונה וכת אחת בשנייה וכת א' בשלישית מצטרפו הני ג' שנים להדדי כדאמרינן לעיל וקמה לה חזקה בהו והוה ליה דבר שלם דכיון דמצטרפי להדדי והוי דבר לא איכפת לן אי כת אחת קא מסהדא בהנהו אי שתי כיתי עדים אבל שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה הני שערות לא מצטרפי אהדדי דהא שתי שערות במקום א' בעינן הא לא דמיין הני שלש כיתי עדים דאסהידו בשלש שנים דחזקה אלא לשנים אומרים אחת בגבה מימין ואחת בגבה משמאל דכיון דתרוייהו במקום אחד נינהו מצטרפי אהדדי והויין להו דבר אבל שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה כיון דשני שערות אפילו כי מסהדי בה כת אחת נמי לא מצטרפי אהדדי כלל ליכא לדמוייה לשנים בראשונה ושנים בשנייה ושנים בשלישית היכא דמסהדי בהו רצופות דהא כולהו מצטרפי להדדי והויין להו דבר ולא דמיא אלא להיכא דמסהדי בלי רצופות דלא מצטרפו אהדדי ואפילו כי מסהדי בה נמי כת אחת כדאמרינן לעיל תדע דטעמא דמילתא משום דלא מצטרפי אהדדי הוא כדאמרינן נמי למעוטי שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה ואי סלקא דעתך כל חצי דבר ואע"ג דאיכא אחרת דמסהדי בחצי אחרת ותרווייהו מצטרפי להדדי קאמרי רבנן דבר גמור הוא למה לי לאפליגי הכי שתים שתי שערות בגבה ובכריסה לפלוגי לה בגבה גופה או בכריסה גופא ונימא הכי למעוטי שנים אומרים אחת מגבה מימין ושנים אומרים אחת מכריסה משמאל ומדלא מפלגי להו להני שתי שערות בשני מקומות בגבה אי נמי בשני מקומות בכריסה מכלל דטעמא דמילתא דשנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה משום דהני שתי שערות לא מצטרפי אהדדי אבל אילו מצטרפי אהדדי בההוא דאפליגו רבי עקיבא ורבנן דרבי עקיבא סבר אע"ג דמצטרפי נמי כיון דכל כת מינייהו לא מסהדי בדבר גמור אלא בחצי דבר עדות כל כת מינייהו לאו עדות הוא

דהא לא מסהדי בדבר גמור ורבנן כיון דמצטרפי אהדדי אע"ג דכל כת מינייהו בחצי דבר הוא דמסהדי מכי מצטרפי אהדדי הוה ליה דבר גמור דלא איכפת לן בעדות דבר גמור אי קיימא מעדות כת אחת או מעדות שני כיתי עדים. נקטינן השתא לרבנן דהיכא דמסהדי חצי דבר והני שני חצאין מצטרפי אהדדי ממילא היה להו דבר דהא לא איכפת לן בדבר דעדות אי קיימא מכת א' או משתים ושלש כיתות ואי הנך חצאין לא מצטרפי אהדדי בהא הוא דאמרינן דבר ולא חצי דבר שלא תאמר כיון דכל חצי מינייהו במקום הראוי הוא תדע שהרי אילו היה חצי אחר עמו היתה העדות נגמרת עכשיו שהן בב' מקומות וכל מקום מהן מקום ראוי לאותו דבר הוא כי הוה שני חצאין מכל דבר שבעולם שקולין הוה כנגד דבר גמור קמ"ל דלא הויא עדות כלל דדבר אמר רחמנא דבר שלם ולא שני חצאי דבר ואע"פ שהן שקולין כנגד דבר שלם. וא"ת לרבנן כיון דאמרת דהיכא דמצטרפי אהדדי לא בעינן עד דמסהדי כל כת מינייהו בדבר גמור אלא אע"ג דכל כת מינייהו בחצי דבר הוא דמסהדי מכי מצטרפי אהדדי והוה דבר גמור דבר קרינן ביה וטעמא דמילתא בשנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה משום דלא מצטרפי אהדדי הוא אי הכי מאי דבר ולא חצי דבר האי דבר ולא שני חצאי דבר הוה ליה למימר דמשמע דמשום דלא מצטרפי הוא תשובתך דהא דאמרינן דבר ולא חצי דבר לא בסברתייהו דרבנן הוא דאמרינן ליה אלא בסברתיה דר' עקיבא הוא דאמרינן ליה דהכי הוא דאמרינן שהיה רבי עקיבא אומר דבר ולא חצי דבר והאי דאמרינן ורבנן האי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה הכין פירושא כלומר ורבנן האי דבר ולא חצי דבר דקא דריש רבי עקיבא מאי עבדי ליה ואוקימנא למעוטי שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה וכיון דאוקימנא הכי ממילא שמעת מינה דלאו דבר ולא חצי דבר הוא דדרשי רבנן כדקא דריש רבי עקיבא אלא דבר ולא חצי דבר ולא שני חצאי דבר:

אמר רב יהודה אמר רב אחד אומר אכלה חטים ואחד אומר אכלה שעורים הרי זו חזקה דמכל מקום תרווייהו הא קא מסהדי דאכלה שלש שנים ולא איכפת לן אי מכחשי אהדדי בחיטין ושעורין כדקאמר בסוף דבין חיטי לשערי לא דייקי אינשי ולא מיקרי הכחשה. מתקיף לה רב נחמן אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית וחמישית וא' אומר שנית רביעית וששית דתרווייהו מכל מקום הא קא מסהדי דאכלה שלש שנים הכי נמי דהויא עדות אע"ג דמכחשי אהדדי אמר ליה הכי השתא התם בשתא דקא מסהיד מר לא קא מסהיד מר. הלכך האי שתא דקא מסהיד עלה האי ליכא עלה אלא עד אחד וכל חד מינייהו לאו עדות הוא דחצי עדות הוא אבל הכא מכל מקום אשתא גופה דקמסהיד עלה האי קא מסהיד האי והויא לה כל שתא ושתא בתרי סהדי ואע"ג דקא מכחשי

אהדדי ומפלגי בין חטין לשעורין הא נקטינן מסהדותייהו מכל מקום דאכלה הני שני דקא מסהדי עלה דאכלה וקמא ליה חזקה בהו והא דמיא לא' אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן דתרווייהו מכל מקום אחד מנה קא מסהדי וא"ת למאי דאתקיף רב נחמן אמאי אצטריך באתקפתיה אלא מעתה א' אומר אכלה ראשונה שלישית וחמישית וא' אומר שנית רביעית וששית מכדי למהוי עדות דכל חד מינייהו דהני תרי סהדי בחזקה גמורה הוא דמהדר ואי בעי למפלגיה בעדות דדמיא לא' אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורין לימא אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שנייה ושלישית ואחד אומר אכלה רביעית וחמשית וששית ועוד דאחד אומר ראשונה שלישית וחמישית ואחד אומר שנית רביעית וששית לאו חד מינייהו קא מסהיד בחזקה גמורה דהא קא בעינן ג' שנים רצופות ואמאי (משני רב יהודה) הכי השתא וכו' דקא מסהיד מר וכו' אפילו איכא שני עדים דמעידין בראשונה שלישית וחמשית אינה חזקה כיון דאינן רצופין. תשובתך דהיינו טעמא דמצטריך לאתקופי באחד אומר ראשונה שלישית וחמשית ואחד אומר שנית רביעית וששית כי היכי דהוי שני חזקה דקא מסהיד בהו האי דומיא דאחד אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורין דאע"ג דאפליגו בחטין ושעורין מכל מקום תרווייהו אחדא חזקה קא מסהדי ואילו אמר אחד אומר ראשונה שנייה ושלישית ואחד אומר רביעית חמשית וששית הא ודאי חזקה דקא מסהיד בה האי לא קא מסהיד בה האי וליכא לאתקופי בהא היכא דא' אימר אכלה חטין וא' אומר אכלה שעורין דהא לא דמיין להדדי ודקאמרת כיון דאחד אומר אכלה ראשונה שלישית וחמשית וכו' דלאו חד מינייהו קא מסהדי בחזקה גמורה דהא בעינן שלש שנים רצופות וליכא הכי קאמר אחד אומר אכלה ראשונה ולא עשתה פירות בשנייה כלל וחזרה ועשתה פירות בשלישית ואכלן ולא עשתה פירות ברביעית כלל וחזרה ועשתה פירות בחמשית ואכלן ואחד אומר אכלה שנייה ולא עשתה פירות בשלישית כלל וחזרה ועשתה פירות ברביעית ואכלן ובחמישית לא עשתה כלום וחזרה ועשתה פירות בששית ואכלן דכיון שאותן שנים שמעיד כל אחד מהן שלא אכלן בשביל שלא עשתה פירות דזרעה ולא עשתה פירות הוא שלא אכלה רצופות קרינן בהו. אי נמי במוברי באגי עסקינן ואם אמר אכלה ראשונה ובשנייה הבירה לפי שאותה שנה שלא עשתה פירות אין אנו רואין אותה אלא כאילו היא תשלום השנה שלפניה שעשתה בה פירות וכאילו מכוללה היא וכשנה אחת הן חשובות ונעשו שש שנים אלו לדבר שני עדים אלו כשלש שנים דעלמא ונמצא ששניהם על חזקה אחת העידו אלא שזה עשה האכילה בעת שלא עשאה זה וזה עשאה בעת שלא עשאה זה דהויא לה כאחד אומר אכלה חיטין ואחד אומר אכלה שעורים ששניהם על

חזקה אחד העידו אלא שזה עשה האכילה חיטין וזה עשאה שעורים ולפום הכי אתקיף לה רב, נחמן בכדי ופריק רב יהודה הכי השתא וכו':

דף נז.

משנה אלו דברים שיש להם חזקה ואלו דברים שאין להם חזקה היה מעמיד בהמתו בחצר אין לו חזקה אבל עשה לה מחיצה עשרה הרי זו חזקה וכו' דייקינן בגמרא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ואוקימנא דבחצר השותפין עסקינן דאעמדה כדי לא קפדי אינשי הילכך כדבעי חבריה לעכובי עליה מעכב ואע"ג דהא קא שתק ליה מעיקרא. ואמחיצה קפדי דהא קיימא לן בכל שותפין מעכבין זא"ז חוץ מן הכביסה וכיון דלא מיחה ושתק אחיל ליה ומשום הכי כי עביד מחיצה הרי זו חזקה דהא ודאי אחולי אחיל ליה חבריה והא דאמרינן בחצר השותפין עסקינן לאו למימרא דבחצר חבירו דקפיד אפילו אהעמדה כדי הויא חזקה דאם כן אין לך אדם שמשאיל לחבירו מקום בחצירו להעמיד שם בהמתו אלא למימרא דבחצר חבירו שאינה של שותפים אפילו עשה לה מחיצה נמי לא הויא חזקה דבחצר השותפין הוא דאיכא לאפלוגי בין עשה מחיצה ללא עשה מחיצה אבל בחצר חבירו אפילו עשה מחיצה נמי לא הויא חזקה דבוודאי דבדרך שאלה היא ודוקא היכא דלא אחזיק שלש שנים הוא דאיכא לאפלוגי בין חצר חבירו לחצר השותפין אי נמי דאחזיק שלש שנים וליכא בהדי' טענה אלא מחמת דאישתיק ולא אמר ליה מידי אבל החזיק שלש שנים חזקה שיש עמה טענה בחצר חבירו דקפיד אפילו אהעמדה כדי בין עשה מחיצה בין לא עשה אם העמידה במקום מסויים בחצר והיתה עומדת שם ביממא ובלילא הרי זו חזקה דהיינו כל חזקה שבעולם ובחצר השותפין דלא קפדי אהעמדה כדי אם לא עשה מחיצה אפילו החזיק שלש שנים חזקה שיש עמה טענה לא הוי חזקה וכל שכן אי לא אית ליה למחזיק עמה טענה אי נמי לא אחזיק שלש שנים אי נמי החזיק ולא היתה עמה טענה אלא דשתיק ליה דודאי אחולי מחיל ליה לא הויא חזקה. נקטינן השתא דבחצר חבירו בין עשה מחיצה בין לא עשה מחיצה אם היה לו שם מקום ידוע והעמידה בו שלש שנים רצופות ביממא ובלילא וטעין שמכר לו אותו מקום או שנתנו לו במתנה דוודאי דהוי חזקה דהיינו כל חזקה שבעולם ואם לא החזיק כסדר הזה חזקה שיש עמה טענה שהיא דרך כל חזקה שבעולם לאו חזקה היא דעביד איניש דמשאיל לחבירו מקום בחצירו בדרך עראי. ובחצר השותפין בין החזיק שלש שנים בין לא החזיק בין טעין בין לא טעין אם עשה מחיצה כיון דקפדי אינשי הויא חזקה דאי לאו דאחיל לא הוה שתיק. ודוקא דהוי חזקה הוא דכל זמן שאין חולקין החצר אין

יכול לעכב עליו שלא יעמיד שם בהמות ואע"ג דמרבה עליו את הדרך אבל מיהו בקרקע גופיה לא הוי חזקה אלא א"כ יש עמה טענה והיום או מחר אם יחלקו החצר יחלקו אותה בשוה. ואם לא עשה מחיצה לא הויא חזקה כלל דאהעמדה כדי לא קפדי אינשי והכי נמי דיינינן בהאי איניש דמוקים בהמות דיליה במבואות דאי קיימי שכיני דההוא מבוי וקא מעכבי עליה ואע"ג דמקמי הכין הוה מוקים להו התם כמה דלא עביד מחיצה עשרה כל אימת דבעי לעכובי מצו מעכבי עליה משום דמבואות שאינן מפולשין כחצר השותפין דמו:

דף נז:

שלחן של תלמידי חכמים שני שלישי גדיל ושליש גלאי כלומר שני שלישי השלחן יהא מכוסה בככרות של לחם. ושליש גלאי כדי שתהא בו הקערה והירקות ומאי דמטי להו:
הדרן עלך חזקת הבתים

דף סא.

מאי יציע הכא תרגימו אפתא. יש שפירשו עליה ויש שפירשו זיזין מכותל הבית ועליהן לוחין מונחין והוא כמו עליה על פתח הבית כגון אלו שקוראין להם שואר"ע. רב יוסף אמר בדקא חלילא. הוא חליל שיש בתוך הכותל כמו התא שהיה בכותל ההיכל. מאן דאמר אפתא לא מזדבנא אע"פ שהיא בנויה באויר הכותל כל שכן בדקא חלילא דלא מזדבנא שהרי אינו בנוי באויר הבית אלא בתוך הכותלים ומקום בפני עצמו הוא ויתכן לו להוציא פסחו לחוץ. ומאן דאמר בדקא חלילא לא מזדבנא אבל אפתא כיון שלאויר הבית היא בנויה מזדבנא נמי בהאי הבית. פי' כיון שמכר את הבית לא שייך באוירו כלום וזה דוקא למי שמפרש שאפתא היא עליה שעל גבי הבית:

דף סג.

אמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו. למאי הלכתא רב זביד אמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא. ורב פפא אמר שאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה. והא דרב פפא הא מוקמינן לקמן דלבנות על גבה לא אצטריכא ליה דהא קיימא לן בסתמא לא קני עומקא ורומא וכי אצטריכא ליה להיכא דהויא עליה על גבה בנויה ונפלה דהדר בני לה דאי לאו האי תנאה לא הוה יכיל למיהדר ולמבני לה משום דאמר לי' לוקח נהי דההיא עליה לא מקניא כי

נפלה מיהא לא שביקנא לך למהדר ולמבני לה משום דמרעא ליה לאשיתאי הלכך אנא לא בנינא ואת נמי לא בנית לה אנא לא בנינא לה דהא דיוטא העליונה לאו דידי היא ואת נמי לא בנית משום דקא מרעת לאשיתאי ומשום הכי איצטריך לאתנויי על מנת שדיוטא העליונה שלי דכיון דחזינן דלא הוה צריך לאתנויי עלה גופא וקא מתני אהני ההוא תנאה דאי נפלה הדר בני לה:

דף סג:

בשלמא לרב זביד היינו דקתני זאת אומרת משום דהני זיזין דמיין למעשר דכי היכי דמעשר בעידנא דאתני ליתיה בעולם וכי אמר על מנת שיורי שייר למקום מעשר הכא נמי זיזין בעידנא דזבין ליתנהו בעולם וכי אמר ליה על מנת שיורי שייר למקום הכותלים ובאוירי. אלא לרב פפא מאי זאת אומרת. כלומר ומה ענין זה אצל מעשר בעידנא דאתני ליתיה בעולם ומשום הכי אצטריכינן למימר דשיורי שייר למקום מעשר אבל דיוטא העליונה כיון דבעידנא דאתני הא איתה בעולם דהא אוקימנא דבנוייה היא למה לי למימר שיורי שייר למקומה ולדמוייה למעשר. ויש לפרש דהא דרב פפא דאמר שאם רצה לבנות עליה על גבה בונה כמשמעו הוא שנמצא שעדיין העליה לאו בנויה היא והשתא הוא דבני לה וליכא למימר דהא דאמרינן לקמן אהני על מנת דאי נפיל הדר בני לה דהאי נפיל אעלייה קאי דהשתא לכתחלה קא בני לה כי נפל מבעיא אלא האי נפל אבית קאי דאי לאו תנאה כי נפל האי ביתא והדר לוקח ובני לה לא יכיל מוכר למהדר ולמבני על גבה עליה ולא מבעיא למבנה על גבי כותלים דלא יכיל אלא אפילו למבנה על גבי דיומדין נמי לא יכיל משום דכי שייר אוירא דההוא ביתא דזבין ליה הוא דשייר ומכי נפל אזל ליה לעלמא והאי בית דבנה לוקח השתא בית אחרינא הוא הלכך אי לאו תנאה לא הוה יכיל מוכר למבני עליה מידי וכי אתני אהני תנאה דאי נפל ביתא ובני לה לוקח הדר מוכר ובני על גבה עליה. ולהאי פירושא האי דאמרי' בשלמא לרב זביד דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא דאלמא מקום תשמיש בעלמא הוא דשייר באויר ולא האויר עצמו כדי שיתוף איתו לגמרי היינו דקתני זאת אומרת דכי היכי דלענין מעשר וכו'. ואמאי קא ניחא ליה לרב זביד וקא קשיא ליה לרב פפא ועוד שאילו היתה עליה זו בנויה אפילו כי כתב לו נמי עומקא ורומא לא קני ליה משום דעומקא ורומא על אויר הבית בלחוד הוא דמשמע אבל עליה הואיל וחשובה היא ויש לה שם בפני עצמה אפילו כי כתב ליה עומקא ורומא לא מקניא עד דכתיב ליה מארעית תהומא עד רום רקיעא וכיון שכן אמאי אמרינן לקמן ואי סלקא דעתך בסתמא לא קני עומקא ורומא

למה לי על מנת דשמעה מינה דהיכא דכתב ליה עומקא ורומא בוודאי דקני ועוד בר מדין ומדין היאך יתכן לפרש דברי רב פפא שעל עלייה בנויה הוא דאמר והא שאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה קאמר דמשמע דעדיין לאו בנויה היא הלכך האי פירושא לא דייק ופירושא בתרא טפי דייק ומסתבר אי נמי יש לפרש הכי בשלמא לרב זביד דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא שנמצא שבאויר הבית עצמו שהוא המקום המכור הוא שמוציא והיינו דדמיא למעשר שהרי המעשר במקום המכור הוא בעצמו ששייר לעצמו הנאת המעשר אלא לרב פפא דאמר שאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה דאלמא על גבה הוא דבונה אבל באויר הבית עצמו שהוא המקום המכור לא שייר בו לעצמו כלום מאי זאת אומרת הא לא דמי למעשר וכו' ושני הפירושין עולין הן וקרוב הוא ענינן זה לזה:

אמר רב דימי מנהרדעא וכו'. עומקא ורומא בסתמא לא קני. כלומר לא קני האויר שעל גבי הבית לבנות עליו כלום ולא קרקעות הבית לחפור בו כלום לפי שלא הקנהו אלא מעל גבי קרקעית הבית ולמעלה עד התקרה שהוא אויר הבית שמסבב עליו הכותלים ואם יש עליו תקרה קנה גם את הגג בזמן שאין לו מעקה גבוה עשרה טפחים אבל מן הקרקע עד למטה לחפור בו בורות וכיוצא בהן ומן התקרה ולמעלה לבנות עליה עלייה לא מכר לו ואם רצה המוכר לבנות עלייה על גבה בונה אבל אם רצה לחפור מבחוץ תחת קרקע הבית בורות אינו חופר משום דקא מיתרעא ביתא דלוקח. ואם תאמר אי הכי הא דאמרינן לא קני ליה הלוקח עומקא מאי נפקא ליה למוכר מינה נפקא מינה שאם עמד הלוקח וחפר בה בורות אותן הבורות הרי הן של מוכר ואין ללוקח בהן כלום משום דבסתמא לא קני עומקא ורומא וכיון דבסתמא לא קני עומקא ורומא כי אמר ליה עומקא ורומא אהני למיקני עומק הבית למיחפר ביה בורות שיחין ומערות ולמקני האויר שעל גבי הבית לבנות בו כל מה שירצה ועדיין אם יש בקרקע הבית בורות עשויין או דות או מחילות או יש בה עליה בנויה או גג שיש לו מעקה עשרה טפחים גבוה שהן חשובין ויש להם שם בפני עצמם אפילו כתב לו עומקא ורומא לא קני עד דכתב ליה מארעיה תהומא ועד רום רקיעא ולא את הגג, נוסחי דילן אית בהו הכי נמי מסתברא דקתני ולא את הגג בזמן וכו'. ופי' הכי נמי מסתברא כדאמרינן מעיקרא דמתני' מסייע לרב דימי ולא כדקא דחינן בתר הכי. ואשכחינן נוסחי דכתיב בהו תא שמע ולא את הגג ופירושא תא שמע דמתניתין מסייע לרב דימי ומסתברא דנוסחא דוקא היא ונוסחי דילן טעותא. נקטינן השתא מהאי שמעתא דהיכא דכתב לי' סתמא לית ליה ללוקח אלא אויר הבית בלבד מן הקרקע עד ראש הכותלים ואם יש עליו תקרה קנה גם את הגג בזמן שאין מעקה

גבוה עשרה אבל האויר שהוא למעלה מן הכותלים או מן הגג ברשות המוכר ואם רצה לבנות עלייה על גבה בונה וכן מה שתחת הקרקע ברשות מוכר ואם חפר שם הלוקח בורות אותן הבורות של מוכר הן והיכא דכתב ליה עומקא ורומא קנה הלוקח כל האויר ההוא למעלה מן הכותלים וגם קנה מה שתחת הקרקע לחפור בו בורות אבל ודאי אם יש שם בורות ומחילות או עלייה בנויה לא קנאם עד שיכתוב לו מארעית תהומא ועד רום רקיעא. והאי דאמרינן דאי לא כתב ליה עומקא ורומא יש לו למוכר לבנות עלייה באויר שהוא למעלה מן הכותלים דוקא כל זמן שהבית קיים אבל אם נפל וחזר ובנה אותה הלוקח נעשית כמו בית אחר ואין לו למוכר לבנות על אוירו כלום. ואם פירש לו המוכר ואמר על מנת שדיוטא העליונה שלי אע"פ שנפל חוזר ובונה לפי שכיון שלא היה צריך להתנות והתנה בידוע שלא התנה אלא על מנת שאם נפל חוזר ובונה אותו. ולענין אשתמושי בכותלים מסתברא לן דלא מיבעיא היכא דנפל אלא אפילו לא נפל נמי אין לו להשתמש אלא בחדר בלבד לבנות שם עלייה על גבי דיומדין אבל בכותלים אין לו להשתמש שכיון שמכר לו הבית הכותלים כותלי לוקח הן ומצי אמר ליה קא מרעת ליה לאשיתאי עד שיתנה עליו בפירוש שיבנה על גבי הכותלים דהוה ליה תנאי ממון וקיים:

דף סד:

שמועה מפרק הזהב מציעא: תנן התם ב"ש אומר לא יעשה אדם סלעיו דינרי זהב וב"ה מתירין. ומפלגי בההיא מילתא ר' יוחנן וריש לקיש. חזינא בהלכות דרבנא יצחק דקאמר בהא מילתא מאי דצריך עיונא לענין דהבא דהוי טיבעא לגבי פירי ושאר מטלטלי וקא מייתי ראיה לסבריה משום דהא ר' יוחנן וריש לקיש פלוגתיהו אליבא דבית שמאי דרבי יוחנן מוקים להו לבית שמאי וב"ה דתרויהו אית להו דמחללין פירות על דינרין וריש לקיש פליג עליה והלכתא כר' יוחנן הדין נוסח מילי. וקשיא לי מהיכא חזינן מסוגיא דשמעתא דאסתיים לן דרבי יוחנן דאמר מחללין אמר ואנן דחויי קא מדחינן בסוגיין ובכוליה תלמודא כי אתינן לסיומי על חד מאמוראי דפליג במידי דחד מינייהו הכין אמר דחינן ליה דאיכא למימר הכי ולא מסתבר לן מידי כי היכי לסיועי פסקא או לדחות וכי לא הוה דיחויא אמרינן בסוף מימרא תסתיים דפלוני אמר הכי תסתיים. הדרינן לשמעתין דהכא דחזינן דדחי ואמר לא רבי יוחנן מחללין אמר והא ליכא למימר משום דקאמר הכי נמי מסתברא אסתייה לן דרבי יוחנן מחללין אמר דלא אסתבר מראיה דמייתי דרבי יוחנן אמר מחללין אלא על שינוי דקאמר ושאני הלואה דעליה קא הדר

והאי הוא דקא מסתבר מראיה דמייתי ודקאמר לא רבי יוחנן מחללין אמר דחוי בעלמא הוא כי היכי דלא לסתיים לן מידי דלא אלים האי מהאי וכל מאי דאמרינן לא מתברר שפיר אלא עד דמפרשינן שמעתא שפיר ושקלינן וטרינן בה כי היכי לקיומי פירושי דרבנא יצחק וכל היכא דאשכחי' ליה מייתינן ליה עד דתיסק שמעתא אליבא דהלכתא. פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש אליבא דבית שמאי היא חד אמר דבית שמאי מודין בפירות על דינרין דמחללין וחד אמר אף בפירות על דינרין נמי מחלוקת ואמר תסתיים דר' יוחנן אמר אף בפירות על דינרין מחלוקת דאמר ר' יוחנן אסור ללות דינר בדינר וודאי דינר של זהב אמר ולא דינר של כסף משום דכספא לגבי פירי טיבעא הוה וכל שכן לגבי נפשיה ומשום הכי אמרינן לגבי נפשיה מי איכא מאן דאמר לאו טיבעא הוא אלא פשיטא דינר של זהב בדינר של זהב ואי לבית הלל האמר טיבעא הוה ואמאי אסור ולא סגי דהני מילי דר' יוחנן כבית שמאי דסברי דדהבא פירא הוה ואפילו לגבי פירי ואלייהו קאמר אסור ללות דינר בדינר וכיון דהוה פירא לגבי פירא הוה נמי פירא אפילו לגבי נפשיה וש"מ דרבי יוחנן אין מחללין אמר דאיכא לאקשויי הכא וכי רבי יוחנן כבית שמאי אמרה לשמעתיה אלא דלא סלקא שמעתא על הדין סברא דהא דחינן לה ואמרי' לא לעולם אימא לך רבי יוחנן מחללין אמר ולא תפשוט מינה דאין מחללין קאמר דאיכא לדחויי דמחללין אמר וכי תימא וכמאן אמרה לשמעתא והא בין בית שמאי ובית הלל סבירא להו דדהבא לגבי פירי טיבעא הוה וכל שכן לגביה נפשיה איכא למימר דשאני הלואה דכיון דחזא דלענין מקח וממכר הוי פירא קא חייש לחומרא דריבית וקאמר דפירא הוה כי היכי דלא ליתו אינשי למיפק סאה בסאה דכיון דחזו דלענין מקח וממכר הוה פירא ולענין הלואה דקא שייכא בהדי מקח וממכר דשרי ללות דינר בדינר קא אתו לידי מכשול ולמיזף סאה בסאה אבל דבהא לגבי נפשיה ולגבי פירי לכולי עלמא טיבעא הוה והאי דאמר דאסור ללות דינר בדינר משום חומרא דריבי' אמרה ולעולם דהבא טיבעא הוה קסבר דקאמר אף על פי שאסור ללות דינר בדינר מחללין מעשר שני עליו ומדקאמר מחללין מעשר שני עליו ש"מ דדהבא טיבעא הוה קסבר ומשום חומרא דריבית הוא דקאמר ולא הוה מימריה אליבא דבית שמאי כדסליק אדעתין מעיקרא והאי דאיסתבר לן מהאי סיועא דאייתינן דרבי יוחנ' משום חומרא דריבית קאמר אבל דרבי יוחנן מחללין קאמר לא קא נפיק מהני מילי דאיכא למימר דאליבא דבית הלל קאמר דסבירא להו מחללין והכי קא בעינן לפרושי ולהנפוקי מהני מילי דלא סגי דרבי יוחנן מחללין אמר על הדין אורחא דאמרינן דלמאן קאמר מחללין אי לבית הלל פשיטא אלא לאו לבית שמאי פשיטא דאילו הכין הוה' לן לקיומי דרבי יוחנן מחללין אמר אלא

הני מילי מילי דלא דייקי נינהו דאי הכין הוה לא הוה שתיק גמרא מיניה ועוד דהא דאמרי' אליבא דמאן קאמר רבי יוחנן מחללין לאו קושיא היא דאיכא למימר דלברורי טעמא קא אתי דהאי דקאמר אסור ללות דינר בדינר משום חומרא דריבית הוא וכיון דדייקינן ושקלינן כי היכי לאוקמא תסתיים דרבי יוחנן מחללין אומר כדכתב בהלכות ולא מתוקמא בודאי אמרינן דלא אסתיים לן מידי ואיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אית למימר דהא דקאמר אליבא דכולי עלמא ואית למימר אליבא דבית הלל בלחוד ולעולם אין מחללין ואלו הדברים בדרך דיחוי נאמרו ולעולם אימא לך מחללין והאי דקאמר הכי נמי מסתברא לברר כי טעם רבי יוחנן משום חומרא הוא והכי קאמר רבינו חננאל ז"ל בפירוש הכי נמי מסתברא דלא קאי רבי יוחנן כבית שמאי כלומר כדסליק אדעתין מעיקרא דאי הוה סבירא לן דאיסתיים לן מידי מההוא סיועא הוה קאמר הכי נמי מיסתברא דרבי יוחנן מחללין קאמר תסתיים כסוגיין בכוליה תלמודא. ומכל הראיות הללו נתברר כי הדברים האמורים בהלכות אין נבונים ושלא בדקדוק נכתבו:

דף סה:

שני בתים זה לפנים מזה שניהם במכר שניהם במתנה אין להם דרך זה על זה כ"ש הראשון במתנה והשני במכר. בדאקני' להו בבת אחד קיימא וכ"ש אי אקני ליה לחיצון והדר אקני ליה לפנימי אבל אי אקני ליה לפנימי והדר אקני ליה לחיצון מכי אקני ליה לפנימי ושייר חיצון לא שנא אקני ליה במכר לא שנא אקני ליה במתנה מההוא שעתא זכה' ליה פנימי בדרך על החיצון דהא קיימא לן כרבי עקיבא דאמר מוכר בעין יפה מוכר וכל שכן נותן:

ומאי דאמרינן בתר הכי חיצון במכר ופנימי במתנה סבור מינה אין להם דרך זה על זה ולא היא וכו'. לא משכחת לה אלא בדאקני להו בבת אחד וכ"ש אי אקני לפנימי והדר אקני לחיצון אבל אי אקני ליה לחיצון והדר אקני ליה לפנימי מכי אקני לחיצון ושייר פנים לפניו מההיא שעתא זכה ליה לחיצון בהסרת הדרך מעליו דהא קיימא לן כר' עקיבא דאמר צריך ליקח לו דרך משום דמוכר בעין יפה מוכר:

דף סו:

בעי רב יוסף מי גשמים שחשב עליהן להדיח בהן את האצטרובלין. וירדו על הפירות מהו להכשיר אותן הפירות אליבא דר"א דאמר כל המחובר לקרקע וכו'. דמחשבת מים שירדו על הקרקע לאו מחשבה היא כדתניא בספרא (פ' שמיני) יכול אפילו חישב עליהן

שירדו לבורות לשיחין ולמערות יהיו מכשירין ת"ל אשר ישתה אין לי אלא שמילא לשתיה מנין שאפילו חישב עליהן להדיח עצים שהן מכשירין את הזרעים ת"ל מים אי מים יכול אפי' חישב עליהן שירדו לבורות שיחין ומערות ת"ל אשר ישתה מה שתיה מיוחדת שיש עמה מחשבה אף אני מרבה את שחישב עליהן להדיא עצים שהרי יש עמה מחשבה ומוציא אני את שחשב עליהן לבורות שאין עמה מחשבה. פי' לפי' שמחשבה שירדו על הקרקע אינה מחשבה עד שיחשב שירדו על דבר המקבל טומאה:

דף סז.

מעמלא דבתי. פי' שכירות בתים:

משנה המוכר את החצר מכר בתים בורות שיחין ומערות וכו'. פי' משום דחצר דרכה למיהוי בה בורות שיחין ומערות אבל בית שאין דרכה להיות בה בור לפיכך כשמכר לו בית לא מכר לו אלא כשאר בתים דעלמא ושייר לעצמו מה שאין דרכו להיות בבתים. וכן המוכר את החצר לא מכר את המרחץ שבה שאין דרך חצר להיות בה מרחץ אבל במוכר את העיר שדרך העיר להיות בה מרחצאות כשמוכר את העיר מכר המרחצאות:

גמרא דאמר ליה דרתא וכו'. מר סבר לשון דירה משמע ואין דירה בלא בתים ומר סבר דרתא לשון היקף שהוא תרבצא:

חולסית מקום שנוטלין ממנו חול לזכוכית וגם ראוי למשטח פירי. מצולה אגם מים כמו בריכה שראויה לשרות בה פשתנו או להתקבץ בה מים להשקות ממנה גנו ופרדסו. והחולסית גבוה והמצולה עמוקה והוי תשמישתה לחוד:

דף סז:

ים טלפחא. היא שקורין לה אלערס"א והיא כמו אבן של ריחיים בנוייה ע"ג איצטבה שעליה טוחנין את הזיתים. מפרכתא. היא ריחיים העליונה שהולכת על הזיתים וטוחנת אותן. כלונסות של ארז שמניחין תחת הקורה ומעמידין אותה עליה בשעה שמגביהין אותן מעל הקופות של זיתים. עכירים כבשי הם כמו לוחין. חומרתא היא שקורין אל"נגול:

תנו רבנן המוכר בית הבד מכר בית הסירים. הוא הבור שיורד אליו השמן בשעה שנכבשין הזיתים תחת הקורה בית היקבים בור שיורד לתוכו היין בשעה שנדרך. ריחיים העליונה לא נתברר לנו איזה הוא:

דף סח:

והא רבי יהודה כרבנן סבירא ליה. ולרשב"ג קא מהדר דהכי קאמר ליה וכי סנטר מכר והלא אנקילמוס דהוא גברא כמותו אינו מכור וכשם שזה אינו מכור כך זה אינו מכיר והיינו דאצטריך בסיפא רבי יהודה למתני אבל לא את שיריה דשמעת מינה דבאגי עצמן מזדבני:

דף סט.

אבני דאכפא. אבנים שמניחין על העומרים שלא יתפזרו:
שומירה העשויה בטיט. היא דבר חשוב ואינה נמכרת בכלל השדה ואע"ג דקביעא בארעא. מהו דתימא כיון דקביעא בארעא כארעא דמי קמ"ל:

דף עא.

במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולה. והאחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולה. מסתברא לן דדוקא הני אנפי דשדה כגון חרוב המורכב וסדן השקמה ובור וגת ושובך ושאר הנך מילי אחריני דאמרינן דליתנהו בכלל המכירה הוא ניהו דאמרינן דאיתנהו בכלל המתנה משום דכולהו בתוך השדה הנתונה נינהו ודיקא נמי דקתני זכו בשדה זכו בכולה אלמא אהנך מילי דשדה קאי דקיימי בתוך השדה עצמה והוא הדין נמי בבית וחצר בהנך מילי דקיימי בגווייהו וליתנהו בכלל המכירה איתנהו בכלל המתנה אבל ודאי מאי דלא קאי בתוך הבית ובחצר כגון יציע ובחדר שלפנים ממנו כי היכי דליתנהו בכלל המכר ליתנהו נמי בכלל המתנה דהא לאו בתוך הבית קיימי אלא סמוכין לו נינהו ובית הוא דיהיב ליה הני לא יהיב ליה תדע דהא אמרינן לעיל (דף ס"ד סע"ב) איתמר רב אמר הלכה כדברי חכמים שמואל אמר הלכה כר"ע לימא רב ושמואל אזדו לטעמייהו דאמר רב נחמן אמר שמואל האחין שחלקו אין להן דרך זה על זה ורב אמר יש להן וכו' אלמא לענין דרך דין אחין שחולקין כדין מוכר נינהו וממילא שמעת דהא דתנן במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה והאחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולן להנך מילי דקיימי בתוך השדה עצמה הוא אבל מידי דליתיה בתוך השדה כגון דרך וכיוצא בו איכא למימר דמאן דסבירא ליה כחכמים לענין מוכר ואין צריך המוכר ליקח לו דרך הכין סבירא ליה לענין אחין שחלקו ויש להן דרך זה על זה:
אמר רב הונא אע"ג דאמור רבנן הקונה שני אילנות וכו' עד כרבנן פשיטא. הא קמ"ל דאי נפלי הדר שתיל להו. נקטינן השתא דלגבי שלשה אילנות אית להו קרקע בין מכר

אילנות ושייר קרקע לפניו בין מכר קרקע ושייר אילנות לפניו בין למאן דאמר מוכר בעין יפה מוכר בין למ"ד מוכר בעין רעה מוכר דכי פלוג רבנן ורבי עקיבא הני מילי גבי שני אילנות משום דסתם שני אילנות לית להו זכיית קרקע הלכך מאן דיהיב להו קרקע דבעל אילנות ניהו תדע דהא אי יבשי לא הדר נטע להו אלא משום עין יפה ועין רעה הוא דומיא דבור ודות דהאי דיהבינן להו דרך משום עין יפה ועין רעה הוא ולא משום דגוף הדרך קנוי עם הבור ועם הדות תדע דהא אי משתקלי להו הנך בור ודות לא משתייר ליה דרך אבל גבי שלשה אילנות כיון דשלשה נינהו אית להו זכייה בקרקע גופיה וכאלו הקרקע גופיה זבין לשדה אילנות אי נמי שייר לנפשיה בשדייהו והוה להו כקרקע הבור עצמו דלכולי עלמא דבעל הבור והדות הוא והלכתא כרבי עקיבא דאמר מוכר בעין יפה מוכר הלכך מכר אילנות ושייר קרקע לפניו יש לו קרקע מכר קרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע דאע"ג דבעין יפה מוכר אי לא משייר קרקע מצי אמר ליה עקור אילנך שקול וזיל:

ונקטינן נמי דהאי דאמרינן מוכר בעין יפה מוכר ומוכר בעין רעה מוכר הני מילי לשיורי המוכר זכותא בההוא מידי דזבין אי נמי למהוי ללוקח זכותא בההוא מידי דשייר המוכר לנפשיה דומיא דדרך גבי בור ודות אי נמי קרקע גבי אילנות אבל לעיולי בכלל זביני מידי דלא זבין ליה בהדיא ליכא למימר ביה מוכר בעין יפה מוכר ולא בעין רעה מוכר אלא אי מידי דחשיב באפי נפשיה היא לא עייל בכלל הנהו זבינו עד דמפרש ביה לוקח בהדיא כמו חרוב המורכב וסדן השקמה ומאי דדמי להון ואי לאו מידי דחשיב באפי נפשיה הוא כמו שאר אילנות ומאי דדמי להון עייל בכלל זביני כדפרשינן לעיל:

דף עב.

פחות מכאן או יותר מכאן לא הקדיש פחות מכאן לא הקדיש משום דכיון דמקרבי גבי הדדי לא קיימי וכיון דלא קיימי לית להו בקרקע זכייה ואי אקדשינהו לא מיקדשא ארעא אמטולתייהו. ויותר מכאן נמי לא הקדיש דכיון דמרחקי לא מקדשא ארעא בהדייהו. ועלה קא מקשינן אי ס"ד רבי שמעון כרבי עקיבא ס"ל דאמר מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש והיכא דאקדיש קרקע ושייר שני אילנות לפניו לא שייר בקרקע ולא מידי דמקדשא בשדה בהדי קרקע דידהו משום דמקדיש בעין יפה מקדיש האי כיון דאקדשינהו לאילנות הקדיש נמי ארעא בהדייהו ואע"ג דאילנות הא מרחקי אהדדי להוו כשני אילנות דהא אמרת אפילו ב' אילנות דלית להו קרקע כי מזבין מוכר אית ליה ללוקח זכייה בההוא קרקע משום דמוכר בעין יפה מוכר:

דף עב:

תורת גדיש עליו. פירשה ר"ח ז"ל:
הדרן עלך המוכר את הבית

דף עג.

פרק חמישי
דף ע"ג ע"א
איסקריא פירש העץ שתולין בו הנה הנקרא בל' ערבי א"ל צאר"י. גם אדרא והוא הנקרא בלשון ערבי א"ל קלא"ע. ואת העוגין תני רבי חייא אלו העיגונין. כלומר המעכבין אותה מלהלוך והן הנקראין מר מר"אסי. רצופין כמו שקין וכיוצא בהן. האיסכלה היא הנקראת אל אסקלי"ם והוא בית הכסא שבספינה. ע"ב עתידין ישראל ליתן עליהן את הדין. פירש כשגואלין אותן לעתיד לבא מנכין מהן מזכיותיהן:

דף עה:

רבי נתן אומר ספינה ואותיות נקנית במשיכה ובשטר. לצדדין קתני ספינה במשיכה ואותיות בשטר:

דף עו.

ספינה במשיכה היינו ת"ק אלא לאו דרב ושמואל איכא בינייהו. ודחינן לא דכולי עלמא לא ידעינן אי כרב אי כשמואל ובספינה דכולי עלמא לא פליגי כי פליגי באותיות ובפלוגתא דהני תנאי דתניא אותיות נקנית במסירה דברי רבי וחכמים אומרים בין כתב ולא מסר בין מסר ולא כתב לא קנה עד שיכתוב וימסור. במאי אוקימנא לתנא קמא דר' נתן כרבי דאמר אותיות נקנית במסירה ולא בעי שטר אי רבי ספינה נמי תיקני במסירה דהא שמעינן ליה לרבי דקאמר ספינה נקנית במסירה דתניא ספינה נקנית במסירה דברי רבי וחכמים אומרים לא קנה עד שימשכנה או עד שישכור את מקומה ואמאי קתני הכא ספינה נקנית במשיכה במשיכה אין במסירה לא ופרקינן לא קשיא הא דקתני ספינה נקנית במסירה ברשות הרבים משום דמשיכה ברשות הרבים לא קניא דכי מקניא משיכה ה"מ היכא דמשך ליה לרשותיה אי נמי לחצר דאית ליה בה שותפות דחזינא ההוא דוכתא דקיימא ביה כאילו בחולקיה קיימא אבל היכא דמשך ליה לרשות הרבים לא קני משום דמשיכה ברשות הרבים לא מהניא דהא אע"ג דמשך לה נמי אכתי

ברשות הרבים קיימא אבל במסירה מיהא מקניא דכיון דמסרה ניהליה כמאן דנקיט לה בידיה נמי וקניא ליה. והא דקתני ספינה נקנית במשיכה בסימטא דאית לה רשות בה לתרווייהו הלכך כי משיך לה נפקא לה מרשותא דמוכר וקמה לה ברשותא דלוקח דהוה ליה כמאן דמשכה מרשותא דמוכר לרשותא דלוקח אבל במסירה מיהא לא מקניא דכיון דסימטא אית ליה למוכר וללוקח בה רשות ההוא דוכתא דקיימא בה ספינה כולה דלא משיך לה מיניה אכתי ברשותא דמוכר קיימא והויא לה כמסירה ברשות מוכר דלא קניא ואי משיך לה מיניה לדוכתא אחריתי אע"ג דלההוא סימטא גופיה הוא דמשכה כיון דלוקח נמי הא אית ליה רשותא בההוא סימטא הוי ליה כמאן דמשכה מרשותא דמוכר לרשותא דלוקח. והא דאמרינן משיכה לא קניא ברשות הרבים לא תימא הני מילי היכא דלא נקיט לה בידיה אבל היכא דנקיט לה בידיה וקא משיך לה קני לה בההיא נקיטא לה דהויא לה כמסירה אלא אפילו נקיט לה בידיה לא קני דלא מיבעיא היכא דאמר ליה מוכר לך משוך וקני דהא ודאי במשיכה הוא דגמר לאקנויי לה ולא במסירה אלא אפילו אמר לך קני דמשמע להכי ולהכי אי נמי זיל נקוט לך וקני לה דהא ודאי במסירה הוא דאיכוון לאקנויי כיון דחזינן ליה דקא נקיט לה וקא משיך לה מימשך גלו אדעתיה דבמשיכה ניחא ליה דלקני במסירה לא ניחא ליה דלקני:

ואקשינן במאי אוקימתא להאי ברייתא דקתני ספינה נקנית במסירה ברשות הרבים אימא סיפא וחכמים אומרים לא קנה עד שימשכנה כולה ואי ברשות הרבים משיכה ברשות הרבים מי קניא והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהם:

ופרקינן מאי עד שימשכנה מרשות הרבים לסימטא אבל דכולי עלמא בין לרבי בין לרבנן משיכה ברשות הרבים לא קניא ובמסירה הוא דפליגי דרבי סבר קניא ברשות הרבים ורבנן סברי מסירה נמי לא קניא הלכך האי ספינה כיון דלאו בת הגבהה היא לא קני עד דמשיך לה מרשות הרבים לסימטא. ומתמהינן לימא אביי ורבא דאמרי מסירה קונה ברשות הרבים כרבי אמרי לה שהוא יחיד ולא כרבנן. ופריק רב אשי לעולם מסירה ברשות הרבים קונה ואפילו לרבנן ואי דאמר ליה לך חזק וקני לכולי עלמא קני במסירה כי פליגי דאמר ליה משוך וקני ר' סבר מראה מקום הוא לו. כלומר הראה לו הדרך לקנותה ולא משיכה ממש הוא דאמר ליה הלכך כי אזיל איהו נקיט לה קני לה בהאי מסירה. ורבנן סברי כיון דאמר ליה משוך וקני קפידא הוא והכי קאמר ליה במשיכה קנה במידי אחריני לא הלכך כיון דבמשיכה ברשות הרבים לא קניא בעינן עד שימשכנה מרה"ר לסימטא. נקטינן השתא דבין לרבי ובין לרבנן מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר

שאינה של שניהם ולא משיכה וטעמא דהא מילתא כדפרשינן לעיל. ונקטינן נמי דספינה מקניא במסירה היכא דמהניא מסירה ומקניא גם כן במשיכה היכא דמהניא משיכה דהא לא פליגי אלא היכא דא"ל לך משוך וקני מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום הוא לו אבל לעולם היכא דא"ל לך משוך וקני ואזל ומשך לה במקום דמהניא משיכה לכ"ע קני לה בההיא משיכה דעביד בה:

דף עו:

אמר רב פפא האי מאן דמזבין ליה שטרא לחבריה וכו'. עד רב פפא הוו ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי וכו' נפק לאפיה עד תיוך. הא דנפיק רב פפא לאפיה דרב שמואל לאו משום דלא ליתי ולחזיק בקרקע כי היכי דלא לקני להו להנהו זוזי הוה דהא קרקע בחליפין לא אקנייה ניהליה אלא דאחזיק דאי לאו הכי לא הוו יהבי ליה בי חוזאי מידי משום דאמרי ליה כיון דלא חזקת בקרקע לא קנית מידי אלא האי דנפיק לאפיה דלישקלינהו מקמי דליגמרו אינשי למימר כבר אקניתנהו ניהליה וזוזי דידיה נינהו ואע"ג דכמה דשליחא שווייה כדגרסינן בפרק מרובה (ב"ק דף ע' ע"א) כל דמתענית מן דינא עלאי שליחא שווייה איכא למימר דהא דעבד רב פפא הכי לרווחא דמילתא הוא דעביד כי היכי דלא ליתו לאנצויי ולמיקם בדינא בהדיה כמעשה דרב ספרא דקדים וזכה ביה בחמרא (בב"ק דף קי"ו ע"א) ואיכא למימר דרב פפא לא כתב ליה כל דמתענית מן דינא עלאי אלא הקנאה גמורה כתב ליה. נקטינן השתא דאותיות נקנות במסירה וכתיבה או אגב קרקע ולעולם אין נקנית אלא הכי ובין לאקנינהו ניהלה אגב קרקע בין אקנינה ניהליה בכתיבה ומסירה צ"ל ליה קני לך איהו וכל שעבודא דאית ליה בגויה אי במסירה אי בכתיבה דכתב ליה הכי אי אגב קרקע דאמר ליה הכי ואי לא פריש ליה הכי אמרינן לצור על פי צלוחיתו הוא דאקני ליה. והיכא דמסריה ניהליה באפי סהדי ואמר ליה קני לך האי שטרא וכל שעבודא דאית ביה ולא כתב ליה מידי אלא קנו מיניה בהדיא כיון דלא כתב אע"ג דקנו מיניה ההוא קנין לא מהני מידי והאי דאמרינן סתם קנין לכתיבה עומד לא דמי דאילו התם עיקרא של הקנאה לאו בההוא שטרא הוא אלא בההוא קנין דקנו מיניה ושטרא לראיה בעלמא הוא דכתבי ליה סהדי לאודועי דקנו מיניה על ההוא מידי ועלה הוא דאמרינן סתם קנין לכתיבה עומד דכיון דקנו מיניה על ההוא מידי ואיגמירא להההיא אקנאה בההוא אית להו רשותא לסהדי למכתב ביה שטרא למהוי ראיה בהכי ולא צריכי לאמלוכי ביה משום דסתם קנין לכתיבה עומד אבל הכא כי האי שטרא בעינן לאו למהוי ראיה הוא אלא למקני ביה גופיה הנהו אותיות וכיון דלמקני בגופיה דשטרא

הוא דבעינן אי לא כתב ליה שטרא אכתי לא מקני בההוא קנין ואע"ג דכתבי סהדי בתר הכי שטרא בההוא קנין ההוא שטרא לא מהני מידי משום דהוה ליה שטר ראיה בעלמא בההוא קנין דקנו מיניה ולא שטר ההקנאה דאשתכח דעיקר ההקנאה בההוא קנין הוה ושטרא דכתבי בתר הכי לראיה בעלמא דקנו מיניה דכיון דבההוא קנין הוא דקני ליה ולא בשטרא אכתי הוה ליה קנין מילי בעלמא ומילי במילי לא מקנין:

דף עט:

תנן התם כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית וכו'. שובך מלא יונים. שהם ראויין לקרבן עני וכיון שהן ראויין למזבח חל עליהן קדושת הגוף אין ראויין לבדק הבית. לבדק הבית ולא למזבח כגון אילן נשוי פירות ושדה מלאה עשבים שאין ראויין למזבח וכגון בור מלא מים נמי שאינו ראוי למזבח לפי שניסוך המים אינו אלא ממי השילוח אבל ראויין למוכרן ולהוציא דמיהן לבדק הבית. לא למזבח ולא לבדק הבית כגון אשפה מלאה זבל שאע"פ שאפשר למוכרו לאותו זבל ולהוציא דמיו לבדק הבית אפילו הכי כיון שיש בו בזיון גם לבדק הבית אינו ראוי דהוה ליה כמחיר כלב שיש בו בזיון. מועלין בהן ובמה שבתוכן ואפילו אשפה מלאה זבל נמי דלא חזיא לא למזבח ולא לבדק הבית מועלין בה ובמה שבתוכה לפי שראויה היא לבדק הבית וקדושה חלה עליה ומשום דרך בזיון הוא שאין מוציאין דמיה ואפילו לבדק הבית וכיון דמכל מקום קדושה חלה עליה מועלין בה ובמה שבתוכה כבדק הבית. אבל אילן נשוי פירות ושדה מלאה עשבים דגופן לא חזו לבדק הבית אע"ג דדמיהן חזו לבדק הבית וכיון שכן ליכא הכא מה שהוא ראוי לבדק הבית אלא בור מלא מים בלבד דחזי למילש בה סיד לבנין לחזק. ויש לפרש הראוי לבדק הבית דלאו על הדמים הוא אלא על הגוף כיון דגופן לא חזו לבדק הבית אינו ראוי לבדק הבית קרינא ביה והאי דלא קתני נמי בבא רביעאה כל הראוי למזבח ולבדק הבית דכיון דראוי למזבח חלה עליו קדושת הגוף ולא חזי לבדק הבית כלל:

דף פ.

הלוקח פירות שובך וכו' כמו שאנו רגילין לפרשה. פירות כוורת נוטל שלשה נחילין ומסרס. פירש הלוקח מחבירו פירות כוורת שהן בני הדבורים נוטל שלשה נחילין כמו שאתה אומר שלשה הראשונים הן הנקראין אל אטרא"ד ומסרס אחר כך כדי שלא יעסקו בלידה ויעסקו בעשיית הדבש:

אמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר חנינא לא חרדל מסרסן אלא כשאוכלין את החרדל מתוך שפיהן חד מן החרדל אוכלין אותו הדבש שיש בכוורת וכיון שכלה להן הדבש חוזרין ומתעסקין בעשיית הדבש לפי שדרכן של הדבורים כשיש בכוורת דבש אינן עוסקין בעשיית דבש אלא בלידה הן עסוקין וכשכלה להן אותו דבש יוצאין ורוצין בחוץ ועושין וממלאין הכוורת מן הדבש ובא בעל הכוורת ונוטל אותו ומניח בה מעט שתים חלות או יותר כדי שיאכלו אותו ולא יברחו וחוזרין הדבורים ומתעסקין באותן הנקיקין שנטל בהן הדבש בעל הכוורת עד שיכלה להן אותן הדבש וכשכלה חוזרות ועושות דבש ועל זה שנינו הלוקח פירות כוורת שהן הבנים נוטל שלשה נחילין ומסרס כלומר מאכילן חרדל כדי שיאחד להן פיהן וחוזרין ואוכלין אותו הדבש שיש באותן שתי חלונות שהניח להן בעל הכוורת וכשכלה להן אותו הדבש אינן מתעסקין בלידה ומתעסקין בעשיית דבש וממלאין את הכוורת כולו דבש ונוטל אותו בעל הכוורת. רבי יוחנן אמר ג' נחילין נוטל מהן בסירוס כלומר נוטל נחיל ומניח נחיל לבעל הכוורת ונוטל נחיל ומניח נחיל לבעל הכוורת עד שישתלמו לו ג' נחילין ואין לו רשות יותר על ג' נחילין לפי שאין דרכם לעשות בשנה א' יותר מג' נחילין:

במתניתא תנא נוטל ג' נחילין זה אחר זה ואחר כך נוטל א' ומניח א' נמצא פירש משנתינו על האי מתניתא הכי נוטל שלשה נחילין ואח"כ מסרס כלומר ואח"כ נוטל בסרוסין:

חלות דבש מניח שתי חלות כלומר הלוקח דבש הכוורת מחבירו אינו נוטל הדבש כולו שאם נוטל הדבש כולו בורחין ונמצא כוורת בטלה אלא נוטל הדבש כולו ומניח להן ממנו ב' חלות כדי שיאכלו אותן כל החורף שמתעסקין בלידה ואינן דבש כמו שאמרנו למעלה לאותן שפי חלות. שהן מוקצות לאכילת הדבורים הוא שאין תורת אוכל עליהן שהרי לאכילת הדבורים הן עומדות ואוכל בהמה אינו מקבל טומאה לפי שאינו קרוי אוכל כדתניא בסיפרא (פרשת שמיני פרק י"א) וכשאתה אומר אוכלי בהמה טהורין טמאת מקצת וטהרת מקצת אבל שאר הדבש שבכוורת אע"פ שלא נטלו עדיין הא חשיב עליהן דסתמו לנטלו הוא וכאילו נטלו דמי ותורת אוכל עליו:

דף פ:

שזב על גבי קשקשין שכיון שאין אדם יכול ליטלן מהן יצאו מתורת אוכל:

דף פב.

עד שתהא לקיחה והבאה כא' והא ליכא הכא נמי משגר להו בהדי שליח דשליח פטור הוא מן הקריאה דהא לא מצי למימר מן האדמה אשר נתת לי' ואפילו מת השליח במקצת הדרך והביאם בעל הקרקע פטור מן הקריאה דבעינן לקיחה והבאה כאחד וליכא דהא מקצת ההבאה ביד השליח ומקצתו בידו:

אמר רב נחמן נקטינן דקל אין לו גזע. כלומר מי שקנה. דקל לקוצצו אין לו גזע. סבר רב זביד למימר אין לו גזע לבעל הקרקע. פירש הבדין העולין מן השרשין שהן עצמן נקראין גזעין שהן בשאר אילנות לבעל הקרקע הכא בדקל אין לו לבעל הקרקע מאי טעמא כיון דתניא (לעיל דף פ' ע"ב) בדקלים חופר למטה ומשרש לפי שאין גזעו מחליף מעיקרא בעת המכירה אסוחי מסח דעתיה דמוכר מיניה דמימר אמר השתא אתי בעל הדקל וחפר ומשרש להו לפרשין ויבשו להו הני גזעין דנפקו מינייהו וכיון דמסח דעתיה מינייהו כי מזבין ליה לדקל מזבין להו נמי להני גזעין בהדיה הלכך כי קיץ ליה הלוקח לדקל קיץ להו נמי להנהו גזעין דנפקי מינייהו דהא דידיה נינהו:

מתקיף לה ר"פ והא קונה שני אילנות נמי דלכי יבשי לחפור ולשרש קיימי דכי תנן מניח שתי גריפיות ה"מ היכא דמכרן לקיץ אבל היכא דמכר האילנות גופייהו שלא לקצצן כי יבשו לחפור ולשרש קיימי שהרי לא שייר המוכר לעצמו באילנות וא"נ לא יבשי וקא תבע ליה מוכר ללוקח למעקרינהו משום דהא לית להו קרקע ואי עקר להו לגמרי עקר להו כדאמרינן לעיל מצי אמר ליה עקור אילנך שקול וזיל דמשמע דכי עקר ליה כוליה עקר ליה עם שרשין דיליה כי היכי דליטע ליה בדוכתא אחרינא דהא אילן זבין ולא עצים ואפילו הכי קתני שהגזעין היוצאין מן השרשין של בעל הקרקע הן ולא אמרינן אסוחי מסח דעתיה מינייהו:

אלא אמר רב פפא הכי קאמר רב נחמן מי שקנה דקל אחד שלא לקוצצו אין לו גזע לבעל האילן לפי שאין מעלה גזע מצדו של אילן כדי שיהא של בעל האילן אלא מן השרשין שהוא של בעל הקרקע ואקשינן ולרב זביד קשיא מתני' דתנן הקונה שני אילנות בתוך של חבירו וכו' עד העולה מן השרשין לבעל הקרקע דאותיב רב פפא עליה מיניה ופריק מתני' לאו דזבינהו ניהליה להני אילנות לגמרי אלא דזבינהו ניהליה לאכול פירותיהן חמש שנים דלאו לחפור ולשרש קיימי דהא לחמש שנים בלחוד הוא דזבינהו ניהליה דכי מלא להו חמש שנים שביק להו לבעל הבית ונפיק אבל היכא דזבינהו ניהליה לגמרי כיון דלכי יבשי אי נמי כי קא תבע ליה למעקרינהו לחפור ולשרש קיימי אסוחי מסח דעתיה מוכר מהנהו גזעים היוצאין מן השרשין. ויש לפרש הא דאמרינן מתני' זבין להו

לחמש שנין כגון דאתני לוקח דלישבקינהו מוכר להנהו אילנות בקרקע ולא לתבעיה למעקרינהו עד משלם חמש שנין דכי משהי להו התם חמש שנין אפשר דצמח בשרשין דידהו בכל הנך חמש שנין גזעין והוה לבעל הקרקע ולא מסח דעתיה מינייהו:

דף פב:

מארבע אמות ועד שמונה. פירש שאם היה ביניהן פחות מארבע אמות אינן חיין וכעצים דמו ואין להן קרקע ואם יהיה ביניהן יותר משמנה מפוזרין הן ולא מצטרפי כדי שיקראו שדה אילן ויהיה להן קרקע אלא כל אחד ואחד מהן בפני עצמו הוא ואינו מצטרף עם חבירו והוה ליה כקונה אילן אחד בשדה חבירו שאין לו קרקע:
רבא אמר רב נחמן אמר שמואל משמונה אמות עד שש עשרה אמה פירש עד ולא עד בכלל שאם היה ביניהן פחות מי"ו אמה מצטרפין זה עם זה ויש להן קרקע ואם יש ביניהן שש עשרה אמה אינן מצטרפין:

דף פג.

אמר רבא הלכתא מארבע אמות עד שש עשרה אמה. שאם לא היה ביניהן אלא פחות מארבע אמות רצופין הן וכעצים דמו ואין להם ואם היה ביניהן שש עשרה אמה מפוזרין הן ואין להם קרקע ומארבע אמות עד שש עשרה היא שמצטרפין זה לזה ויש להם קרקע.
וקשיא לן אהא דפסק רבא די"ו אמה מפוזרין הוה ולא מצטרפין אהדדי הא דתנן (בפ"ק דשביעית) ג' אילנות נטועין לתוך בית סאה הרי אלו מצטרפין וחורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה דהא התם כי חשבת להו בחברתא משכחת לה דמטי להו לכל חד מינייהו תלתין ותרין אמין דהוה להו לכל חד מינייהו י"ו אמה לכל רוח כאילן דעולא (בלא יחפור דף כ"ו ע"ב) ואפילו הכי חורשין כל בית סאה בשבילן משום דמצטרפי אהדדי ושדה אילן מיקרי והכא קא פסיק רבא שאם היה בין אילן לאילן י"ו אמה דמטי לכל חד מינייהו שמונה אמה מפוזרין הוה ולא מצטרפי ותשובתך דלא דמי דאילו התם לענין שביעית במשיכת השרשין בקרקע הדבר תלוי וכיון שהן נמשכין ויונקים עד שש עשרה אמה לכל רוח כדמבורר בפרק לא יחפור מצטרפי אהדדי ונמצאת אותה חרישה שחורש כל בית סאה שהנאתה לאותן אילנות דאין בו מקום שאין מגיע מחרישתו הנאה להן ואפילו לענין כלאים במראית העין הדבר תלוי ולא בהליכת השרשין בקרקע ויניקתן כדמבורר בגמרא בכולה דוכתא הלכך אם היה ביניהן שש עשרה אמה אינן מצטרפין למראית העין ומותר להביא זרע לשם וכיון שאין מצטרפין למראית העין להכי קא פסיק

רבא לענין לוקח נמי דמפוזרין הוה ולית להו קרקע דלא איכפת לן בהאי מילתא במשיכת השרשין ויניקתן מן הקרקע שהרי הנוטע אילן סמוך לשדה חבירו לא הצריכוהו להרחיק אלא ד' אמות בלבד ואע"ג דאזלי שרשין וינקי משדה חבירו כדתנן בפרק לא יחפור לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות היו שרשין יוצאין לתוך שדה חבירו קוצץ ויורד שלא יעכב המחרישה וכו' וכיון דלענין בני מצרא לא איכפת לן ביניקת השרשין שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ לישראל לענין לוקח נמי לא איכפת לן ביניקת השרשין אלא במראית העין וכיון שיש ביניהן שש עשרה אמה מפוזרין הוה ולית להו קרקע:

תניא כוותיה דרבא וכו' בעי רבי ירמיה כשהוא מודד ממקום קצר הוא מודד או ממקום וכו' פי' הדבר ידוע שהאילנות רחבין הן בעיקרן למטה וקצרין והולכין למעלה וכשמודד במקום הרחב נמצא במשכיר הקרקע כל מה שמעדיף הרחב על הקצר. ולפיכך שאל רבי ירמיה כשהוא מודד אמות אלו שיש בין אילן לאילן ממקום קצר הוא מודד או ממקום רחב הוא מודד וכו' ופשוט הוא בעי רבי ירמיה מכר לו שלשה בדי אילן מהו. האי בעיית רבי ירמיה כתבנה בה מעיקרא פירושא דלא דייק והשתא מעיינא ביה ופרישנא הכי בעי רבי ירמיה מכר לו שלשה בדי אילן מהו פירש כגון שהיו שלשה בדין יוצאין מאילן אחד ובין כל א' מהן לחבירו מארבע אמות ועד שש עשרה ומכר שלשה בדין אלו והניח האילן לפניו מאי מי אמרינן כיון שהבדין מכר והן שלשה מכונסין כשלשה אילנות דמי ויש להן קרקע או דילמא כיון דעיקריהן מן האילן הוא והרי הוא נראה הנך שלשה בדין כאילן אחד דמו ולית להו קרקע ופשט רב גביהה מבי כתיל מהא דתנן המבריך שלשה גפנים ועיקריהן נראין רבי אליעזר בר צדוק אומר אם יש ביניהן מד' אמות ועד ח' מצטרפין פירש אם יש בין השלשה עיקרין מארבע אמות ועד שמנה אע"פ שהבדין המוברכין כבר נתרחקו זה מזה באותה הבריכה כולהו בתר עיקרייהו שדינן להו וכיון דעיקרייהו הכי הן מקורבין זה לזה אית להו קרקע אלמא כיון דעקריהון נראין בתר עקריהון שדינן להו ולית להו קרקע:

דף פג:

בעי רב אשי בור מהו שתפסיק בין אילן לאילן אמת המים מהו ריכבא דדיקלי מהו וכולהו בעיי דרב אשי עלו בתיקו:

כחצובא שהן משולשין כזה להוספה מתקיף לה רב המנונא בשלמא למאן דאמר דאפילו כשורה יש להן קרקע אע"ג דמזדרע בינתייהו דטעמא דמילתא כיון דהוה ג' אילנות

חשובין יש להן קרקע אבל תלתא היכי אינן חשובין ואין להן קרקע. אבל למאן דאמר כחצובא אין כשורה לא אלמא טעמא דמילתא דאית להו קרקע משום דכיון דכחצובא נינהו לא מזדרע לבעל השדה בההוא קרקע דאיכא בינייהו כי היכי דלשייריה המוכר לנפשיה. אלא מעתה זבין ליה תלת היני רומיתא דקיימא. כחצובא דלא מזדרע נמי בינתייהו הכי נמי דאית להו קרקע אמר ליה הנך לא חשיבי כלומר כיון דלא חשיבי לאו למשבקינהו התם זבנינהו כי היכי דתסמוך דעתיה למוכר לסלוקי נפשיה מההיא קרקע דאיכא בינייהו משום דלא לזדרע ליה בינתייהו אלא גופייהו הוא דזבנינהו ניהליה למעקרינהו מהתם ולמעבד בהו מאי דבעי ומשום הכי לית להו קרקע אבל אילנות דחשיבי למשבקינהו התם הוא דזבנינהו וכחצובא דלא מזרע ליה מוכר בינתייהו אית להו קרקע דמסליק ליה מוכר נפשיה מיניה כשורה דמזרע ליה בינתיים לית להו קרקע דלא מסליק ליה מוכר נפשיה מיניה:

אמר רב חסדא מכר לו שוה חמש בשש והוקר ועמד על שמונה מי נתאנה. בשעת לקיחה. ליקח הלכך אם רצה לוקח לחזור בו ולבטל המקח חוזר בו אבל המוכר אינו יכול לבטל המקח ולומר לו ללוקח כיון דאוניתך המקח בטל היה והאי דאוקיר ברשותי אוקיר משום דאמר ליה לוקח אי לאו אוניתן מעיקרא לא מצית הדרת בך ואע"ג דיקרא בתר הכי דכי יקרא ברשותי יקרא השתא דאוניתן מצית הדרת בך:

ותנא תונא יפות ונמצאו רעות לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר אלמא מי שהוטל עליו הוא שיכול לחזור בו:

ודחינן ממאי ודילמא הא דרב חסדא תרווייהו מצו הדרי בהו. כלומר ודילמא לעולם אימא לך דהיכא דהויא אונאה בדמים תרווייהו מצו הדרי בהו בין המאנה בין המתאנה דכיון דאית בה אונאה בכדי ביטול מקח לרב חסדא כדאית ליה ולרבה כדאית ליה איגלאי מילתא דמקח בטל הוה מעיקרא וכמאן דלא הוה ליה האי מקח כלל דמי ומתני' היינו טעמא דאין המאנה יכול לחזור בו ולבטל המקח משום דרע רע יאמר הקונה ואוזל לו אז יתהלל פי' ההונאה לא היתה בדמים כלל שכשמכר לו על דעת שהן יפות מכר והדמים שנתן לו דמי יפות היו הלכך כשנמצאו שהן רעות אין כאן אונאה כלל ולא הטעה אותו אלא לפי שאמר לו פירות אלו שאני מוכר לך יפות הן ונמצאו רעות וכיון שמכר לו על דעת שהן, יפות ונמצאו רעות הדמים שנתן לי דמי יפות הן שנמצא שלא היה בדמים אונאה כלל ולא היה בטעות אלא במה שמכר על דעת שהן יפות ונמצאו רעות. והיינו טעמא דהאי דחייתא דשאני בין דין אונאה בדמים לטעות שבין רעות ויפות לפי שטעות הדמים יש לומר ששניהם טעו בדבר וכל אחד מהן היה סבור שזה שוויו

ונמצא המקח טעות מעיקרו בין זה לזה אבל מעות שבין יפות לרעות כיון שדרך העולם לגנות הלוקח את ואע"פ שהוא יודע שהוא יפה כדכתיב רע רע יאמר הקונה וגו' וממילא שמעת שגם המוכר דרכו לשבח המקח ואע"פ שהוא יודע שהוא רע לפיכך המתאנה הוא שיכול לחזור בו ולא המאנה שאם מכר יפות ונמצאו רעות הלוקח הוא שיכול לחזור בו שהוא ודאי טעה וחשב שהן יפות שכיון שדרכו לומר רע רע וע"פ שהן יפות ואמר עכשיו שהן רעות בוודאי טעם אבל המוכר יש לומר שיודע היה שהן רעות וזה שאמר יפות לפי שדרך העולם הוא לשבח המוכר את מקחו אע"פ שהוא יודע שהוא רע ואם מכר לו רעות ונמצאו יפות המוכר הוא שיכול לחזור בו שהרי ודאי טעה שכיון שדרכו לשבח את המקח ואמר עכשיו שהן רעות בוודאי טעה וסבר שהן רעות אבל הלוקח אינו יכול לחזור בו לפי שיש לומר שיודע היה שהן יפות וזה שאמר שהן רעות לפי שדרך העולם היא לגנות הלוקח את המקח אע"פ שהוא יודע שהוא יפה זהו פירוש הנכון ואותו פירוש שכתבתי קודם לכן אין לסמוך עליו. והאי מימרא כולה בדרך דיחוי בעלמא הוא אבל לעולם בין אונאת דמים ביתר משתות בין אונאת רע ויפה המתאנה יכול לחזור בו ולבטל המקח ולא המאנה כרב חסדא:

דף פד:

המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה וכו' אמר רב אסי א"ר יוחנן מדד והניח על גבי סימטא פירש מדד המוכר במדתו אי נמי הסרסור במדת המוכר והניח על גבי סימטא כלומר והניח הפירות עצמן בקרקע על גבי סימטא קנה הלוקח דכיון דסימטא רשותא דתרווייהו הוא נעשה כמי שהניחן ברשות הלוקח ואינו צריך משיכה ודוקא בשהערה הפירות מן המדה שלו ונתנן על גבי קרקע בסימטא הוא שקנה לוקח אבל אם לא הערה הפירות מן המדה אלא הניח המדה כשהיא מלאה באותן פירות על גבי סימטא לא קני דהוה ליה כליו של מוכר וקיימא לן דכליו של מוכר אפילו ברשות לוקח לא קנה וכל שכן בסימטא וזה שהוצרכנו להעמיד הא דרב אסי אמר רבי יוחנן במדת המוכר לפי שאילו היתה המדה של סרסור הא קיימא לן דמשנתמלאה המדה ללוקח ואע"פ שהפירות עדיין במדה ולא הערה אותן על גבי סימטא ואילו היתה של לוקח הא אמרינן דראשון ראשון קנה ואע"פ שעדיין לא נתמלאת המדה. וכל שכן שלא יהא צריך שיערה אותן מן המדה על גבי סימטא כדתניא ארבע מדות במוכרין וכו' והוצרכנו להעמידו בשהיה המודד או המוכר או הסרסור לפי שאילו היה הלוקח המודד

משעה שהגביהה המדה מלאה הפירות קנה אותן באותה הגבהה אע"פ שהיא מדה של מוכר ולא היה צריך להניח אותן על גבי סימטא:
א"ל ר' זירא לר' אסי שמא לא שמע רבי אלא במודד לתוך קופתו של לוקח דכליו של לוקח קנה לו בסימטא א"ל דמי האי מרבנן כדלא גמרי אינשי שמעתא מודד לתוך קופתו מימרא בעי:
קבלה מיניה או לא קבלה מיניה כלומר קבלה מיניה דרב אסי ר' זירא להא דקאמר משמיה דרבי יוחנן דהיכא דמדד ונתן על גבי קרקע בסימטא או לא קבלה מיניה. ואסיקנא דלא קבלה מיניה דאמרינן הכי נמי מסתברא דבמודד לתוך קופתו של לוקח הוא דקאמר רבי יוחנן דקנה בסימטא דאמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן מדד והניח על גבי סימטא לא קנה קשיין אהדדי כלומר קשיא הא דאמר רבי יעקב משמיה דרבי יוחנן אהא דאמר רב אסי אמר ר' יוחנן אלא להו שמע מינה כאן במודד על גבי קרקע לא קנה כאן במודד לתוך קופתו של לוקח קנה והא דרב אסי אמר רבי יוחנן דמודד והניח על גבי סימטא קנה במודד דד לתוך קופתו הוא דמשמע ולא דייק ליה למימרא מיניה כדאמר ליה ר' זירא ואותבינן עליה דרב אסי דאמר משמיה דרבי יוחנן מודד והניח על גבי קרקע בסימטא קנה מהא דתנן מדד ולא משך לא קנה פירש מדד מוכר או הסרסור ולא משך הלוקח לא קנה מאי לאו בסימטא אפילו מדד והניח על גבי קרקע לא קנה ודחינן לא ברה"ר לפי שברשות הרבים אין לאחד מהן בו רשות אבל בסימטא קנה וכו' והאי מימרא דחיא בעלמא היא וליכא למסמך עלה אלא אהאי דאמרינן לעיל כאן במודד לתוך קופתו קנה כאן במודד על גבי קרקע לא קנה הוא דסמכינן והכי מסקנא דשמעתא מדאמר דכליו של לוקח קונה לו בסימטא ואי סלקא דעתך מדד והניח על גבי קרקע בסימטא קנה כדאמר רב אסי למה לי כליו של לוקח בלאו הכי נמי הא אמרת הניח על גבי קרקע קנה אלא לאו שמע מינה דבמודד לתוך קופתו הוא דקנה כדאמרינן לעיל אבל מדד והניח על גבי סימטא לא קנה בקרקע הוא דמתוקמא ודאמרינן לא ברשות הרבים דחייא בעלמא הוא ולא סמכינן עליה וכיון דמתני' בסימטא היא לא משכחת לה אלא במדה דמוכר וקא מדד לה המוכר או הסרסור כמו שאמרנו לעיל דאי במדה דלוקח הוה ליה כליו של לוקח בסימטא וקיימא לן דכליו של לוקח בסימטא קנה ולא בעי משיכה. כדתניא ואם היה מדה של אחד מהם כלומר של לוקח קנה בחצר שהיא של שניהם ובמדת סרסור נמי לא מתוקמא דהא קיימא לן דמדת סרסור אם נתמלא המדה ללוקח כדתניא ארבע מדות במודדין וכו' עד במה דברים אמורים במדה שאינה של שניהם שהיא מדת סרסור ותנן נמי במוכר יין ושמן לחבירו עד שלא נתמלאת המדה למוכר

משנתמלאת המדה ללוקח ואוקימנא במדת סרסיר אלמא מדת סרסיר כיון דנתמלאת קני הלוקח בסימטא ואע"ג דלא משך הלכך לא מיתוקמא אלא במדה דמוכר בדקא מדד ליה המוכר או הסרסור כדבררינן ומשום הכי מדד ולא משך לא קנה:

דף פה.

רב ושמואל דאמרי תרווייהו כליו של אדם קונים בכ"מ חוץ מרה"ר ומוקים לה לקמן בדאמר ליה זיל קני כלומר יקנו כליך וכיון שנעשה ללוקח בכליו כאילו נעשה ברשותו חוץ מרשות הרבים לפי שאין לו רשות להניח שם כליו. ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו אפילו ברשות הרבים אמר רב פפא ולא פליגי האי דקאמרי רב ושמואל חוץ מרשות הרבים רשות הרבים הוא שאין לו בו רשות כדי להניח שם כליו והאי דאמרינן רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו ואפילו ברשות הרבים לאו ברשות הרבים ממש הוא אלא סימטא אבל רשות הרבים ממש דכ"ע כליו של לוקח אינו קונה בו. ואותבינן עלייהו דרב ושמואל דאמרי כליו של לוקח קונה לו בכל מקום חוץ מרשות הרבים דאינו קונה ועלייהו דרבי יוחנן ור"ל נמי ואליבא דרב פפא דאמר דכולי עלמא כליו של לוקח ברה"ר לא קנה מהא דתניא ארבע מדות במוכרין עד שלא נתמלאה המדה למוכר משנתמלאה המדה ללוקח בד"א במדה שאינה של שניהם פירש כגון שהיתה המדה של סרסור אבל אם היתה המדה של א' מהן פירש של לוקח ראשון ראשון קנה ברה"ר ובחצר שאינו של שניהם פירש והוא דאיכא שיתות במדה וכדבעינן למימר לקמן (דף פ"ז ע"ב) אבל ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ברשות הלה המופקדין אצלו שאינו לא למוכר ולא ללוקח לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו פירש מפני שאין לו רשות להניח כליו בחצרו של חבירו. קתני מיהא אבל אם היתה מדה של א' מהן שהוא הלוקח ראשון ראשון קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם מאי לאו ברשות הרבים ממש אלמא כליו של לוקח ברשות הרבים קנה. ופריק לא סימטא ואמאי קרי לה רשות הרבים לפי שאינה רשות היחיד ואקשינן והא דומיא דחצר שאינה רשות של שניהם קתני מה התם דלית ליה רשותא לאנוחי ביה כלל הכא נמי דלית ליה רשותא לאנוחי ביה כלל דהוא רשות הרבים ומהדרינן לא מאי חצר שאינה של שניהם נמי דאינה מיוחדת לחד מינייהו כלומר דאינה מיוחדת לא' משניהם אלא אתרווייהו הוא דאית ליה לכל חד וחד מינייהו רשותא לאנוחי בה משום הכי קנה לוקח אבל חצר שאינה של שניהם ממש אלא לאדם אחר שאין לאחד מהן רשות בה וכן רשות הרבים שאין לא' מהן בה

רשות כליו של לוקח אינו קונה שם כלום לפי שאין לו רשות להניח שם כליו. וא"ת היכי סליקא אדעתין מעיקרא דהאי חצר שאינה של שניהם דקתני חצר של אדם אחר היא אלמא כליו של לוקח ברשות שאינה של שניהם אלא לאדם א' קניא והא בהדיא ברשות הלה המופקדין אצלו לא קני עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו אלמא כליו של לוקח ברשות שאינה של שניהם אלא לאדם אחר לא קניא. לא דמי רשות שאינה של שניהם אלא לאדם אחר לרשות הלה המופקדין אצלו דאילו רשות שאינה של שניהם אלא לאדם אחר לית ליה לחד מינייהו רשות לא למוכר ולא ללוקח ומשום הכי סלקא אדעתין דכליו של לוקח קניא ביה דהא לית בהא רשותא למוכר אבל רשות הלה המופקדין אצלו וכיון שהשאיל בעל חצר מקום למוכר להניח שם פקדונו נמצא אותו מקום קנוי למוכר וכרשותו דמי ומש"ה לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו תדע דהא גבי רשות מוכר קתני לה אלמא דינה כדין מוכר:

דף פה:

בעא מיניה רב ששת מרב הונא כליו של לוקח ברשות מוכר כגון פסק ונתן לתוך המדה של לוקח או מדד המוכר במדה שלו ושפכן לכליו של לוקח והבית של מוכר הוא קנה לוקח כאילו נתן לתוך רשותו כיון דהוי בכליו או לא קנה לוקח דרשות עיקר והכלי בטל הוא לגבי הרשות ולהכי בעי קנה לוקח ואע"ג דברה"ר לא קני כליו דלוקח משום דאין רשות לו להניחו שם קבעי ברשות מוכר כיון דברשות מדד שם מקני ליה כליו פי' קנה לוקח או לא (אגירסת הרי"ף קאי דלא גריס לוקח) אמר ליה תניתוה זרק לה גיטה לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת אע"ג דקלתה ברשות דבעל קא מנחה קניא ליה לגגו דאית בה אלמא של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח. אמר ליה רב נחמן מאי טעמא קא פשטת ליה מההוא דמחו לה מאה עוכלי בעוכלא דאמר רב יהודה אמר שמואל והוא שהיתה קלתה תלויה בה אבל אם היתה קלתה בקרקע שהוא חצרו של בעל אינה מגורשת דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח:

רב אדא בר אהבה אמר וכו' רב משרשיא אמר כגון שהיה בעלה מוכר קלתות פי' וקנתה ממנו קלתה וקנאתו דהגבהה והוי ליה כליה והניחוה לפנינו בקרקע שהוא חצר של בעל דבההיא הנאה דקא זבנא ליה מיניה לא קפיד עלה בהנחת אותה קלתא בחצרו והוי כמו שהשאילה מקום הקלתא דה"ל כליו של לוקח ברשות לוקח ומש"ה כי זריק ליה לגט לתוך קלתה קנתה הגט ונתגרשה אבל אם לא קנתה זו הקלתה מבעלה אינה מגורשת דה"ל כליו דלוקח ברשות דמוכר דלא קנה לוקח. אלא פשוט ליה מהא דקתני ברשות

מוכר לא קנה לוקח עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו מאי לאו בכליו דלוקח אלמא כליו דלוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח ופריק לא בכליו דמוכר אבל כליו דלוקח קונה אפילו ברשות מוכר. ואם תאמר אם כן אמאי קתני רישא ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם דמשמע דקאי נמי על הא דאמרינן אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה ברשות הרבים הוא דאמרינן ולא במקום אחר הא בעינן מימר דכליו דלוקח קונה אפילו ברשות המוכר. ויש לומר דלא קאי כי אם אירישא דקתני משנתמלאה המדה ללוקח דקאי במדת סרסור ומדת סרסור כי נמלאה לא הוי כמדה דלוקח ממש ולא קני כי אם ברשות הרבים ולא ברשות מוכר. א"נ דקאי נמי אאם היתה מדה של אחד מהם ושאני שאר כלי דלוקח ממדה דלוקח וצריך עיון אי בכליו דמוכר אמאי נקיט ברשות מוכר אפילו ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם לא קני עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו אלא דעדיפא מיניה אקשי ליה ודייקינן מדרישא בכליו דמוכר סיפא נמי בכליו דמוכר כלומר כיון דקא מוקמת לה להאי דקתני רישא ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו בכליו דמוכר ממילא שמעת דסיפא נמי דקתני ברשות הלוקח כיון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח דבכליו דמוכר הוא ואי בכליו דמוכר הוא אמאי קנה לוקח כלומר אי אמרת בשלמא דהא דקתני רישא ברשות מוכר לא קנה לוקח עד שיגביהנה וכו' בכליו של לוקח הוא אלמא כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח דשמעת מינה דבתר חצר אזלינן ולא בתר כלי וכל שכן בכלי דמוכר היינו דקתני סיפא ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר קני לוקח משום דחצר וכלי תרווייהו דלוקח נינהו ואפילו הוה ליה כליו דמוכר נמי כיון דחצר דלוקח ניהו בתר חצר אזלינן ולא בתר כלי אלא אי אמרת דרישא דקתני ברשות מוכר לא קנה לוקח עד שיגביהנה וכו' בכליו דמוכר הוא אבל כליו של לוקח ברשות מוכר קני לוקח אלמא בתר כלי אזלינן ולא בתר חצר אמאי קתני סיפא ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ואע"ג דבכליו דמוכר הוא והא אמרת דבתר כליו אזלינן ולא איכפת לן בחצר וכיון דהכא כליו של מוכר הוא דהא אוקימנא לרישא וסיפא בכליו דמוכר אמאי קנה לוקח. ופריק סיפא אתאן לכליו של לוקח אבל כליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה לוקח דבתר כליו אזלינן ולא בתר חצר וכו':

ומאי פסקא סתמא דמילתא בי' מוכר וכו' והיינו שני מדות מד' מדות של מוכרין דהכי קאמר ברשות מוכר לעולם לא קנה לוקח כי אם בהגבהה משום דדרכו נמכור שם בכליו דמוכר. אבל בכליו דלוקח או במדת סרסור בעת מלאת המדה קנה כמו ברישא בסימטא

ומכל מקום ד' מדות חשיב להו. וברשות לוקח לעולם קנה שהרי נתונין בכליו דלוקח ופשוט הוא:

אמר רבא ת"ש משך חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו בין פסק עד שלא מדד בין מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן. פירש כגון שמדדן החמר מעל גבי החמור ולא הורידן לקרקע שאילו מדדן בעל הבית אם פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהן לפי שכיון שמדדן בעל הבית הרי הגביהן באותה מדידה וקנאן בהגבהה הלכך הא דקתני בין פסק עד שלא מדד בין מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור בהן אי איפשר להעמידה אלא בשמדדן החמר ולפיכך לא קנה בעל הבית שהרי לא הגביה ולא משך ואשמעינן דמשיכת אדם טעון לא מהניא עד שימשך הפירות עצמן שהרי לא פרקין כדקתני סיפא פירקן ולא הורידן לקרקע כדי שתקנה לו חצירו:

פירקן. פירש בין החמר בין בעל הבית המוכר או הלוקח קודם שפסק דמים דלא קנאם במשיכה. ונתנן בקרקע שהיא חצר של בעל הבית.. פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהן שהרי קנתה לו חצירו ונעשה ברשותו דמדידה לא מעכבא דגלוי מילתא בעלמא הוא ולא דמי לכור בשלשים דיכול לחזור אפילו בסאה אחרונה דמדידה כל הכור מעכבא ליה ולא קניא רשותיה דהתם כל הכור זבין ליה כאחד ואית דמפרש פירקן והכניסן וכו' היינו משיכה והאי דקתני פסק עד שלא מדד קנה מוקמי לה בפסק קודם שפירקן וקנה במשיכה שאחר פסק ולא נהירא דא"כ היכי יליף מינה דכליו של מוכר לא מעכב קנייה דרשות לוקח דילמא האי דקנה לוקח לאו משום קניי' רשותו הוא אלא משום משיכה:

מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן דלא סמכא דעתיה פירש דלא מהניא משיכה והגבהה וכל מידי ההקנאה אלא לאחר פסיקת הדמים ושמעינן מהני מילי דאע"ג דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה אבל משיכה או ההגבהה אפילו קיימי בכליו דמוכר קנה מדקתני ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו ואוקימנא בי מוכר מאני דמוכר שכיחי ואפילו הכי קני בהגבהה אע"ג דהוה סלקא דעתיה דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה דבתר כלי אזלינן פירש דמוכר ולוקח כדבעינן למימר לקמן אבל אם לא פסק אע"ג דמשך והגביה או נעשה בחצירו כיון שיכול המוכר לומר לו איני מוכר לך אלא בכך וכך גם הלוקח יכול לומר איני לוקח ממך אלא בכך וכך עדיין לא קנה הלוקח כלום ולפיכך אע"פ שפירקן והכניסן לתוך ביתו ונעשה ברשותו של לוקח אם פסק עד שלא מדד קנה שהרי קנתה חצירו ואם מדד עד שלא פסק עדיין לא קנה הלוקח כלום ואע"פ שהן בחצרו קתני מיהא פירקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין

שניהן יכולין לחזור בהן ואע"פ שהן עדיין בכליו דמוכר ומדכליו דמוכר ברשות לוקח קנה לוקח אלמא בתר חצר אזלינן ולא בתר כלי כליו דלוקח נמי ברשות מוכר לא קנה לוקח דבתר חצר אזלינן וחצר דמוכר הוא ולא איכפת לן בכלי. אמר רב נחמן בששפכן כלומר לעולם אימא לך בתר כלי אזלינן וכליו דלוקח ברשות מוכר קנה לוקח ולא איכפת לן בחצר וכליו דמוכר ברשות לוקח לא קנה לוקח ולא איכפת לן בחצר והאי דקתני פירקן והכניסן לתוך ביתו קנה לוקח לאו בכליו דמוכר הכניסן אלא שפכן מן הכלים בתוך חצרו של לוקח איקפד רבא מידי שפכן קתני פירקן קתני. אלא אמר מר בריה דרב אשי במסבלי דתומי דליתנהו בכלים אלא קשורין הן בחבלים בלבד ומשום הכי כשפירקן והכניסן לתוך ביתו דלוקח קנה לוקח שהרי אינן בכלים דמוכר. אמר ליה הונא בריה דמר זוטרא לרב אשי מכדי פירקן קתני פירש כלומר כיון שפירקן והכניסן לחצרו דלוקח מקני ליה חצרו אמאי פליג בין פסק עד שלא מדד למדד עד שלא פסק א"ל פסק סמכא דעתיה דמוכר וגמר ומקני ליה בהכנסתו לחצרו לא פסק סמכא דעתיה דמוכר דמוכר ולא גמר ומקני ליה ומשום הכי לא אקניא הכנסתו לחצירו כלום דהא לא גמר ומקני ליה ושמעינן מיהא דמשיכה והגבהה ומסירה וכולהו אנפי דהקנאה לא מהניין ולא קני להו לוקח אלא בפסק עד שלא עשאן אבל אם לא פסק ואמר לו הריני מוכרן לך והגביהן או הכניסם לחצרו עדיין לא סמכא דעתיה דמוכר ולא מקני ליה ללוקח מידי. ומסתברא לך דהני מילי במידי דאין דמיו קצובין אבל מידי דדמיו קצובים אינו צריך פסקא ואע"ג דקא תבע השתא טפי לאו כל כמיניה דאמרינן האי מיהדר קא הדר ביה הילכך כיון דמשך או הגביה או עבדינהו לחד מאנפי הקנאה אע"ג שלא פסק בדמים קני ליה הלוקח ויהיב ליה דמים כמה דשוו הדין סברא דילן. אבל הרבינו הרב זצ"ל לא היה סבירא ליה הכי אלא אפילו בדברים שדמיה קצובין נמי פסק אין לא פסק לא דכיון דלא פסק לא סמכא דעתיה ואכתי אית למוכר למתבע ביה טפי ממאי דשוי:

אמר ליה רבינא לרב אשי תא שמע דרב ושמואל דאמרי תרווייהו כליו של אדם קונה לו בכל מקום לאתויי מאי לאו לאתויי רשות מוכר אלמא כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח. ומהדרינן שאני התם דא"ל זיל קני כלומר בדאמר ליה זיל קני בקנין דכיון דאמר ליה הכין הוה ליה כמאן דאקני ליה מקום בחצרו למהוי ביה ההוא כלי והוה ליה ככליו של לוקח ברשות לוקח. אבל אי לא א"ל הכי איכא למימר דלא קני. וסלקא שמעתא בהכי דהיכא דאמר זיל קני ודאי קני ליה כליו של לוקח ברשות מוכר אבל היכא דלא אמר ליה הכין לא אפשיטא מילתא אי קנה אי לא קנה ובכמה דוכתי אמרינן בגמרא שמע מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח ודחינן לה דאלמא מילתא ספיקתא

היא ואכתי לא אפשיטא אי קנה אי לא קנה וכיון שכן לחומרא עבדינן עליה דלוקח ולא קני. מיהו אית לן מיהא דרב משרשיא דבי רבי אמי דאמר כגון שהיה בעלה מוכר קלתות דכי אמרינן כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח היכא דאמר ליה זיל קני והיכא דלא אמר ליה זיל קני לא הני מילי היכא דאתי ליה כלי מעלמא אבל היכא דזבניה לוקח להההוא כלי מיניה דמוכר ואגביה דקנייה בההיא הגבהה והדר אנחיה ברשותיה קני ליה ההוא כלי כל מאי דמנח ביה דכיון דזבניה מיניה לא קפיד עליה לאנוחיה ברשותיה וכמי שהשאילו מקומו דמי והוה ליה כליו של לוקח ברשות לוקח. ודוקא היכא דאגביה לוקח להההוא כלי והדר אנחיה דקנייה בההיא הגבהה והוי ליה כליו דאמרינן דכיון דזבניה מיניה לא קפיד עליה מוכר לאנוחי ברשותיה והוי ליה כליו של לוקח ברשות לוקח אבל אי לא אגביה אכתי כליו של מוכר הוא ברשו' מוכר והוה ליה כמקח עצמו דכיון דלא אגביה לא קני ליה. ואם תאמר אי הכ' נמי לימא כיון דזבניה מיניה לא קפיד עליה מוכר למשבקיה ברשותיה וכמאן דאשאליה מקומו דמי והוה ליה כמאן דאיתיה ברשותיה דלוקח דלא צריך מידי כדתניא ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח כי אמרי' כיון דזבניה מיניה לא קפיד עליה למשבקיה ברשותיה ה"מ היכא דקנייה בהגבהה או במידי אחרינא מקמי דלישבקיה ברשותא דמוכר אבל בלא"ה אכתי כליו דמוכר הוא דהא לא קנה ליה לוקח מקמי הכין כי היכי דלישאליה ההוא מקום דמנח ביה והיינו דתניא ברשו' מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו:

אשתכח השתא דמחוורתא דדינא בהאי עניינא דכליו של לוקח בסימטא ובחצר שהיא של שניהם קני דהא אית ליה רשותא ללוקח לאנוחי ביה ההוא כלי. ברשות הרבים ובחצר שאינו של שניהם אלא דאדם אחר כיון דלית ליה רשותא לאנוחי ביה ההוא כלי לא קני מידי עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו. ברשות מוכר אי אמר ליה זיל קני קני דכמאן דמקני ליה מקום בחצירו למהוה ביה ההוא כלי דמי ואי לא לא קני עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו. ולענין כליו של מוכר ברשות לוקח הא ודאי בתר כלי אזלינן ולא קני דהא אוקמי רב נחמן בר יצחק להא דתניא פירקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהן בששפכן ומר בר רב אשי אוקמה במסבלי דתומי דליתנהו בכלי דשמעת מינה דהא איתנהו בכליו דמוכר לא קני וליכא למפשט מינה דכליו דלוקח ברשות מוכר דבתר כלי אזלינן וקני דהא דרב נחמן בר יצחק דאוקמה להאי ברייתא בששפכן ומר בר רב אשי במסבלי דתומי בדרך איפשר. ויש לומר הא דאוקמי' בהכי דכיון דלוקח מוציא הוא מיד המוכר כל כמה דאיפשר לשנוי כי היכי דתיקם ליה המקח בידי דמוכר משנינן הילכך לענין כליו של מוכר ברשות

לוקח אמרינן דילמא בתר כלי אזלינן ואוקמינן לה להאי ברייתא בששפכן כרב נחמן בר יצחק אי נמי במסבלי דתומי כמר בר רב אשי ולענין כליו של לוקח ברשות מוכר אמרינן דילמא בתר חצר אזלינן ומוקמינן להא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כליו של אדם קונה לו בכל מקום ואפי' ברשות מוכר בדאמר ליה זיל קני הא לא אמר ליה לא קני תדע דהא לבתר דאוקמא רב נחמן בר יצחק להאי ברייתא בששפכן ומר רב אשי במסבלי דתומי קא אתינן למפשט מהא דרב ושמואל דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה ודחינן לה ואמרינן יצחק ודמר בר רב אשי ליכא למפשט מינה לכליו של לוקח ברשות מוכר דקני אלא אכתי איכא למימר דלא קני:

דף פו.

תנן התם בקידושין בפרק האשה נקנית נכסים שיש להם אחריות. שקיימים לעולם. נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה. בסורא מתנו לה להא שמעתא משמיה דרב חסדא בפומבדיתא מתנו לה משמיה דרבא ואמרי לה משמיה דרב כהנא לא שנו שנכסים שאין להם אחריות נקנין במשיכה אלא בדברים שאין דרכן להגביה כלומר דברים גדולים שאין יכול להגביהן אבל דברים קטנים וקלים שדרכן להגביה בהגבהה אין במשיכה לא. יתיב אביי וקאמר ליה להאי שמעתא. איתיביה רב אדא בר מתנה לאביי הגונב כיס בשבת חייב. פירש חייב לשלם תשלומי כפל שכבר נתחייב בגנבתו קודם שיבא איסור שבת פירש לפי שמשעה שהגביה הגניב' בחצר קנאה ונתחייב בה ובכפילה ובאיסור שבת לא נתחייב עד שהוציאם לחוץ:

היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור שהרי איסור שבת ואיסור גניבה באין כאחת. פירש כיון דקיי"ל דמשיכה ברשות בעלים אינה קונה כדתניא ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או שיוציאנה מרשותו נמצא זה שגרר הכיס שלא קנאו בגרירתו כשהיה ברשות בעלים אלא עד שהוציאו לחוץ ומשעה שהוציא לחוץ קנאו בגרירתו דשויא לה משיכה חוץ מרשות הבעלים ולפיכך פטור מלשלם שהרי בשעה שנתחייב באיסור גניבה שהוא שעת הוצאתו לכיס מרשות בעלים באותה שעה עצמה נתחייב באיסור שבת ונמצא איסור שבת ואיסור גניבה באין כאחת אלמא בשעה שיצא הכיס מרשות בעלים קנאו הגנב בגרירתו. ואי דדברים שדרכן להגביה אין נקנין אלא בהגבהה אבל במשיכה לא הכא אמאי קנאו הגנב להאי כיס בגרירה והא כיס מדברים שדרכן להגביה הוא שהרי ברקנין הוא ואיפשר להגביהו אמר ליה במותנא קא אמינא:

במידי דצריך למותנא. פירש אבל כלומר האי כיס אינו כיס קטן אלא גדול הוא הכיס שאי אפשר להגביהו וצריך הוא לגוררו בחבל ולפיכך קנאו במשיכה. ואם תאמר והא קיימא לן דמשיכה ברשות הרבים אינה קונה וכיון שכן איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא הא אוקימנא בפ' אלו נערות (כתובות דף ל"א) בצידי רה"ר ור' אליעזר הוא דאמר צידי רשות הרבים כרשות הרבים דמי אלמא איסור שבת איכא דהא כרשות הרבים דמי איסור גניבה נמי איכא דכי אמרינן משיכה ברשות הרבים לא קניא הני מילי ברשות הרבים עצמה דלהילוך עבידא ולית ליה רשותא לאנוחי ביה מידי אבל צידי רשות הרבים משיכה נמי קניא בה. ולרב אחא דאוקמה התם כגון ששלשל ידו למטה משלשה וקבלה לא צריך לאוקמיה במידי דצריך מותנא דהא להאי אוקמתא דיליה בהגבהה הוא דקניא ולא במשיכה הילכך האי פירוקא דאמרינן הכא במידי דצריך מותנא אליבא דמאן דאוקמה התם בצידי רשות הרבים הוא ולאו אליבא דמאן דאוקמה כגון ששלשל ידו למטה משלשה וקבלה:

דף פו:

תא שמע המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קנה והא פירות דבני הגבהה נינהו וקא קני להו במשיכה. ופריק הכא במאי עסקינן בשליפי רברבי שאין יכול להגביהן. ואקשינן אי הכי אימא סיפא הלוקח פשתן מחבירו לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום ואמאי לא קני ליה במשיכה אטו פשתן לאו בשליפי רברבי עביד. ופריק שאני פשתן דמשתמיט כלומר אף על גב דעביד בשליפי רברבי איפשר דמשמטינהו חדא חדא ומגבינהו וה"ל מדברים שדרכן להגביה ואיכא מרבוותא דפירש ביה הכי שאני פשתן דמשתמי' כלו' אם ימשכנו על הארץ מתנתק ומתפרק לפי' אמר בטלטול לפי שאין דרכו לימשך. והאי פירושא לא דייק משום דאיכא לאקשויי עליה אטו היכא דאין דרכה במשיכה נעביד הגבהה קאמרי' כי היכי דנימא שאני פשתן דאין דרכו לימשך היכא דאפשר בהגבהה לא תסגי ליה במשיכה הוא דקאמרינן וכיון שכן הא דאמרינן שאני פשתן דמשתמיט לאו למימרא דלא אפשר במשיכה הוא אלא למימרא דאפשר בהגבהה הוא דכיון דאפשר בהגבהה אף על גב דאפשר ביה נמי משיכה בהגבהה אין במשיכה לא:

אמר ליה רבינא לרב אשי תא שמע בהמה גסה נקנית במשיכ' והדקה בהגבהה וחכמים אומרי' בהמה דקה במשיכה והא בהמה דקה דבת הגבהה היא וקנה לה במשיכה. ופריק שאני בהמה דמסרכא. כלומר סורכת ברגליה על נושאה ולפיכך נקנית במשיכה דהוה ליה דברים שאין דרכן להגביה ומסקנא דשמעתא בקידושין כמאן דתני וחכמים

אומרים זו וזו נקנית במשיכה וכן הילכתא. וכיון שכן לית לן מאי דקני במסירה אלא ספינה בלחוד וכל מאי דמי לה מסותא דבתי ברשות הרבים או תיבה גדולה וחבית גדולה ברשות הרבים דאינן בת הגבהה ואינן יכולין להמשיך עד שמתקבצין להן בני אדם וגוררין אותן כגון הני לחוד הוא דמקניין במסירה ברשות הרבים אבל שאר מילי אי מידי דבר הגבהה היא בהגבהה ולא מהניא בה מסירה ולא משיכה אי מידי דלאו בר הגבהה הוא במשיכה ואי קיימא ברשות הרבים דלא מהניא בה משיכה לא קני עד דמשיך לה מרשות הרבים לסימטא והכין קאמר רבינו הרב זצ"ל:

רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו ואפילו בסאה אחרונה דכיון דכור אמר ליה הוה ליה כוליה כור כחד גופא ולא קני ליה עד דמשיך ליה לכוליה וכי לא משיך ליה כוליה כמאן דלא משיך ליה מידי דמי ולא קני אפילו הנך סאין דמשך. כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה דכיון דאמר ליה סאה בסלע כל סאה וסאה בפני עצמה היא חשוב' ומאי דמשיך מינייהו קני ליה:

ת"ש ואם היה מדה של אחד מהן. פי' כשהוא הלוקח ראשון ראשון קנה ואף על גב דלא נתמלאת המדה דלא איפשר לאוקמה בשנתמלאת המדה דמדקתני רישא עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאה המדה ללוקח מכלל דסיפא דקתני בד"א במדה שאינה של שניה' אבל אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה ואפי' לא נתמלאת המדה והא הכא דזבין ליה מלא המדה דדמי לכור בשלשים אני מוכר לך ואפילו הכי קנה ראשון ראשון שנתן במדה ואף על פי שלא נתמלאת המדה:

ופריק כדאמר רב כהנא שנתות היו בהין שבמקדש פי' סימנין היו בהון כמו שירטוט כדי שידע הכהן עד היכן מגיע רביעית ההין שהוא של כבש וכן לפר וכן לאיל הכא נמי שנתות היו במדה עד כאן לוג עד כאן תרקב עד כאן סאה פי' וכי זבין לאו מלא המדה סתם זבין ליה דהא כי אמר ליה כור בשלשים אני מוכר לך אפי' בסאה אחרונה יכול לחזור בו והני שנתות לא אלימי מהנך סאין דאמרינן אפי' לקח כ"ט סאין ונשתיירה סאה אחרונה יכול לחזור בו אלא כי זבין ליה ה"ק ליה זבינות לך הא מדה דאית בה הני סימנין כל סימן וסימן בכך א"נ כל קב וקב בכך דדמיא לכור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ומש"ה ראשון ראשון קנה והוה ליה כל סימן וסימן אי נמי כל קב וקב זבוני באנפי נפשיה והיינו דאקניהון להו הני שנתות כי היכי דליפלגינהו בהני זביני ולאוקמי דכל סימן וסי' זביני באפי נפשיה נינהו דאי לאו שנתות ליכא לאוקמ' בהכי אלא דודאי מלא המדה זבין ליה וחד זביני ניהו כוליה:

תא שמע השוכר את הפועל וכו' ואי סלקא דעתך דכור בשלשים סאה בסלע ראשון ראשון קנה דכל סאה וסאה זביני באפי נפשיה הוא הכא נמי כיון דאמר ליה מדינר ליום כל יומא ויומא באפי נפשיה הוא ולא שייך יומא בחבריה וכי עביד עמיה בפועל מההוא יומא אמאי מותר נהי דיומא קמא מותר דכיון דאתחיל בפועל בההוא יומא לית בה אגר נטר אלא זלזולי בשכירות בעלמא הוא אלא מההוא יומא קמא ואילך כיון דלא שייכי בכדי יומא קמא כי יהבי ליה אגרא מקמי דלעבד בהו הלואה הוא דשוה ליה אגר נטר: (הגה"ה נרא' דבתר דפריש רישא דמתניתן וגמרא דילה פירש סיפא ג"כ וכן תמצא עוד:) הלוקח פשתן מחבירו לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום. כבר פרישנא לעיל משום דפשתן אף על גב דהוא בשליפי רברבי איפשר דשמיט ליה ודרכו בהגבהה והוה ליה מדברים שדרכן להגביה וכי היכי דדיינינן גבי פשתן הכי נמי דיינינן לכל מידי דאיפשר למשמטיה ומעביד ביה הגבהה ולא מיבדר אארעא אף על גב דאיתיה בשליפי רברבי דלא איפשר למיגבינהו כיון דאפשר למשמטינהו חדא חדא אי נמי תרתי תרתי ועביד ביה הגבהה לא מקני אלא בהגבהה אבל ודאי מידי דכי משמיט להו מיבדרי אארע' כגון פירי כיון דשליפי רברבי נינהו דלא אפשר למיגבהינהו כחדא מיקנו במשיכה דהוה ליה מדברים שאין דרכן להגביה כללא דמילתא כל מידי דצריך ליה למעבדינהו במנא דלא אפשר לאתויינהו כדאיתיה אלא עד דעביד להו בשליפי כגון חיטי ושערי ושאר פירי אי עבדי בשליפי רברבי דלא איפשר למיגבהינהו ולא למשמטינהו מקנו במשיכה וכל מידי דלא בעי כלי ואפשר לאתויינהו כדאיתנהו בלא שליפי כגון פשתן ושיראין ומיני מצעות ומאי דדמי להון אף על גב דעבדינהו בשליפי רברבי כיון דאיפשר למשמטינהו ולמגבינהו חדא חדא או תרתי תרתי לא מקני אלא בהגבהה:

לך ויפה לי קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה לאו משום דבההיא תלישה קנה אלא לפי שיפה לו קרקע בתלישתו ממנו דהוה ליה כמי ששכרו ליפות קרקע שכיון שיפה לו הקרקע קנה הפשתן בתורת שכירות ורבינו האי גאון ז"ל כתב בס' מקח וממכר שכיון שתלש כל שהיא מן הפשתן קנה כל הפשתן שבשד' באותה תלישה משום דתלושה כל שהוא חד גופא הוא מאנפי הקנאות וקשיא לי אהאי פירושא הא דאמרינן בדרך תמיהא משום דתלש כל שהוא קנה דאלמא תלישת כל שהוא לאו אנפא הוא מאנפי הקנאות ואם תאמר תלישת כל שהוא אנפא הוא מאנפי הקנאות מיהו עד דלא אמר ליה תלוש כל שהוא וקני לא קני והא דאתמהינן משום דתלוש כל שהוא קנה משום דס"ל דלא אמר ליה מידי הוא אלא איהו תליש מדעתיה דנפשיה ולהכי קא מתרצינן בגמרא ואמרינן הכא במאי עסקינן דאמר ליה לך ויפה לי קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה אי הכי לך

ויפה מאי עבידתייהו הכי איבעי ליה למימר הכא במאי עסקינן דאמר ליה לך ותלוש כל שהוא וקנה כל מה שעל הקרקע ומדלא אמר אלא לך ויפה לי משמע דבתורת שכירות הוא דקני ליה ולאו משום דתלישת כל שהוא אנפא מאנפי ההקנאות הוא ומכל עניין לא איתברר לן פירוש הלכה זו כהוגן:

האי מחובר לקרקע דקתני הכא לא תימא דכקרקע דמי ומקני בכסף ובשטר ובחזקה כקרקע אלא לעולם כמטלטלי דמי דכל העומד לגדור כגדור דמי דכיון דלתלישה זבניה תורתו כתלוש ולא מקני לא בשטר ולא בחזקה אלא במאי דמקני כולהו מטלטלי והיינו דקא מתמהינן בגמרא משום דתלש כל שהוא קנה אלמא לאו כקרקע דמי דמקני בנעל וגדר ופרץ כל שהוא אלא כמטלטלי דמי דהא עומד לתלישה הוא ולא מיקני אלא בהגבהה ולהכי מתמהינן משום דתלש כל שהוא קנה והרי לא הגביה אלא אותו כל שהוא בלבד. ואי קשיא לך האי דאמרינן (שבועות פ"ו דף מ"ג ע"א) בענבים העומדים לבצור דרבנן סברי לאו כבצורות דמיין וקיימא לן כרבנן ההוא לאו למתלשינהו מסרינהו נהליה כי היכי דנהוי כתלושין אלא לנטורי בעלמא הוא דמסרינהו נהליה בהדי קרקע ומשום הכי הוה כקרקע עד לאו למתלשינהו קיימא אבל הכא דזבוני זבנינהו למתלפינהו כתלושין דמי דכל העומד לגדור כגדור דמי וה"ק בהו אונאה כדינא דמטלטלי:

דף פז.

המוכר יין ושמן לחברו עד שלא נתמלאת המדה למוכר וכו'. דייקינן בגמ' מדה דמאן אילימא מדה דלוקח עד שלא נתמלאת המדה למוכר מדה דלוקח הוא. וקני בסימטא וחצר דשותפין וכל שכן ברשות לוקח, מדה דמוכר הוא ולא קני אפי' ברשות לוקח דאי תימא דקני א"כ מוכחינן ממתני' דכליו דמוכר ברשות לוקח קני ולעיל לא איפשיטא:

במדת סרסור וקני בסימטא ובחצר השותפין. איכא הכא לאקשויי היכי מתמהינן עד שלא נתמלאת המדה למוכר מדה דלוקח הוא דאלמא מדה דלוקח קניא אף על פי שלא נתמלאה המדה והא אוקימנא להא דתניא ראשון ראשון קנה בדאיכא שנתות במדה אבל ליכא שנתות במדה לא קנה אלא אם נתמלאת ויכול לתרוצי דמתני' בדאיכא שנתות מיירי דודאי מתניתין מילתא פסיקא תני וכי היכי דמשנתמלאת המדה ללוקח מיירי דאמר ליה כל סאה וסאה בסלע הכי נמי עד שלא נתמלאת המדה למוכר מיירי דאיכא שנתות ואמר ליה סאה בדינר וכל לוג ולוג בכך וכך ואפילו הכי לא קנה עד שנתמלאת המדה דהא לא פליג מתני' אלא בין נתמלאת ללא נתמלאת אבל לא שוי חילוקא בין איכא שנתות לליכא שנתות. ואם תאמר דהאי מתני' בחצר דלוקח הוא ומשום הכי אף על גב

דלא נתמלאת המדה אף על גב דליכא שנתות קני דלא גרע מדה דלית בה שנתות בחצר לוקח מקרקע החצר עצמה דהא כי איתנהו בקרקע חצר דלוקח קנאן כדתניא ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח הא ליכא למימר הכי דהיכא דליכ' שנתות במדה אף על גב דאיתיה בחצר דלוקח לא מהני מידי דכי אמרינן ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ה"מ היכא דאיתיה לזבינא כולה בחצר דלוקח אבל אי אשתייר מיניה מקצת דליתיה בחצר דלוקח אכתי לא קני מידי דהא אמרינן כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה דשמע מינה אף על גב דמשכיה לוקח לרובא דזבינא או אגביהה כיון דמשתייר מיניה מקצת דלא משכיה ולא מטא לרשותיה כמאן דלא משך מידי דמי משום דכולה זבינא כחד גופא דמי וכיון דאשתייר מיניה מקצת דלא מטא לרשותיה אפילו מאי דמטי לרשותיה לא קני והאי מדם נמי שהיא של לוקח אי לית בה שנתות כולה חד גופא היא וכמה דלא נתמלאה אף ע"ג דברשות לוקח היא אכתי לא קנה מידי דהוה ליה ככור בשלשים הילכך ליכא לאוקמה אלא במדה דאית בה שנתות בין דאיתה להיא מדה בסימטא בין דאיתה בחצר דלוקח והוא דאמר ליה מידה זו קב בכך וכך אני מוכר דהוה ליה ככור בשלשים סאה בסלע דראשון ראשון קנה כדברירנן לעיל. ועל הכי קא מתמהינן בגמ' עד שלא נתמלאת המדה למוכר מדה דלוקח הוא:

ואוקי' במדת סרסו' ואם תשאל וכיון דאמרת דהאי מדה מדה דאית בה שנתות הוא אי הכי במדת סרסור נמי אמאי עד שלא נתמלאת המדה למוכר תהוה מדת סרסור כמדה דלוקח מה מדה דלוקח כי אית בה שנתות ראשוו ראשון קנה אף מדת סרסור נמי ראשון ראשון קנה. תירוץ לא אמרינן מדה דסרסור כמדה דלוקח דמיא וקני אלא היכא דנתמלאת המדה אבל אי לא נתמלאת המדה אף על גב דאיכא שנתות לא קני מידי דהא תניא בהדיא ארבע מדות במוכרין עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאה המדה ללוקח בד"א במדה שאינה של שניהם פירש דהיינו מדת סרסור אבל אם היתה מדה של אח' מהן דהיינו של לוקח ראשון ראשון קנה ואוקימנא בדאיכא שנתות אלמא במדת ליקח מהני שנתות ובמדת סרסור לא מהני שנתות ולא קני אלא בשנתמלא' המדה הילכך האי מדת סרסור עדיפא ממדה דמוכר וגריעא ממדה דלוקח. עדיפא ממדת מוכר דאילו מדת מוכר אף ע"ג דנחמלאת המדה לא קני ומדת סרסור קני דלוקח. וגריעא ממדת דלוקח דאילו מדת לוקח מהני בה שנתות ובמדת סרסור לא מהני בה שנתות אלא אי נתמלאת אין אי לא לא. ואם היה סרסור ביניהם ונשברה וכו' אוקימנא בסרסור עצמו. כלומר שהסרסור עצמו היה מודד ומשום הכי נשברה לסרסור ומשלם דמי היין מפני

שהוא נושא שכר. וחייב בעל הבית להטיף לו ללוקח שלש טיפין מפני שמשתייר במדה כדי אותן שלש טיפין שמוסיף:
הרכינ' ומיצת הרי הוא של מוכר. פי' כשמדד המוכר ונתן לתוך כליו של לוקח והלך לו הלוקח אם הטה המוכר במדה לצד ונתמצה השמן משוליה ונתקבץ למקום אחד הרי הוא של מוכר ואינו חייב להוליכו אצל הלוקח דכיון שהלך לו הלוקח נתייאש מאותו מיצוי' ולפיכך הרי הוא של מוכר. והחנוני חייב להטיף לו שלש טיפין פירש כשם שהבעל הבית חייב להטיף לו ללוקח שלש טיפין כך החנוני חייב להטיף לו ללוקח שלש טיפין:

דף פז:

רבי יהודה אומר ערב שבת עם חשיכה פטור. איבעיא להו רבי יהודה אריישא קאי ולחומרא או דילמא אסיפא קאי ולקולא. פירש אריישא קאי דהרכינה ומיצת דקאמר תנא קמא הרי היא של מוכר וקאמר ליה רבי יהודה ערב שבת הוא דפטור המוכר מלהחזיר המיצויי ללוקח משום דטריד הוא הלוקח ומייאש מיניה אבל שאר ימים חייב להחזיר ונמצא שמחמיר ר' יהודה על המוכר להחזיר:
או דילמא אסיפא קאי ולקולא. דקאמר תנא קמא החנוני חייב להטיף לו שלש טיפין אפילו בערב שבת ואמר לו ר"י ע"ש פטור שמיקל ר' יהודה על החנוני. ואיכא נוסחי דאיתבהו אריישא קאי ולקולא או אסיפא קאי ולחומרא ושבוש הוא:

דף פח.

גופא אמר שמואל הנוטל כלי מן האומן וכו'. והא דאמרינן דכי קייצי דמים כמאן דקניא דמי ה"מ לאחייביה באונסיה אי נמי דלא מצי מוכר למיהדר ולאפוקי מיניה דאף על גב דמוכר הא לא אמר ליה משוך וקני כיון דשוייה קמיה לזביני בעלמא ואתא האי ושקליה למחזייה אדעתא למיקנייה ולא קאמר ליה מידי קנייה לוקח דהא גלי מוכר דעתיה במאי דלא אמר ליה מידי דמינח ניחא ליה דלקנייה האי לוקח ולא מצי לאהדורי מיניה:
כמעשה דההוא גברא דאייתי קרי לפומבדיתא וכו' עד אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. דשמע מינה לזבינהו קיימי וקיצי דמי' ולא מצי מוכר לאהדורינהו מינייהו אבל ודאי אי בעי הלוקח לאהדורי מצי מהדר ליה דהא לאו בתורת קניין אגבהה הוא דשקלה אלא לבקורי הוא דשקליה ומצי למימר ליה שקול דידך דשפיר מהאי דבעינן למיזבין. ולענין אי חיובי באונסין אוקימנא בגמרא דנדרים (פ"ג דף ל"א) בזבינא חריפא דהנאת לוקח

הוא וכו'. אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו והוא דקייצי דמי דקנה לוקח אבל לא קייצו דמי משיכ' בלא פסיקת דמים לא קני לוקח:

משום דגמר בלבו לקנותו קנה מעש' פי' דלא גמירי דקנה לוקח בברירתו אלא לענין איתנוסי בלחוד אבל לענין מיקנייה ללוקח כי היכי דלא מצי לאהדורי למוכר אכתי לא קנייה ומצי לאהדורי דהא לאו בתורת דתיקני ליה הגביה כדאמרי' לעיל ואמאי חייב במעשר כיון דמחזירם לו לא קני:

משנה הסיטון מקנח מדותיו וכו' פירש בעה"ב הוא בעל האוצר שאינו מוכר אלא הרב' במקו' א'. והסיטון הוא שקונה הרבה במקו' א' מבעל האוצר ומוכר לחנווני. והחנווני הוא בעל החנות שמוכר לכל אדם מעט לצורך אכילתן ולפי שבעל האוצר אינו מודד תדיר שבפעם אחת מוכר הרבה מקנח מדותיו פעם אחת בשנה. והסיטון שהוא מוכר יותר ממנו לפי שהוא מוכר לחנוני בכל עת צריך לקנח מדותיו א' לל' יום. וחנווני שהוא מוכר בכל יום ובכל שעה לכל עובר ושב יותר מסיטון מעט מעט כדי צורך אכילתו צריך לקנח פעמים בשבת. ואית דמפרשי אתאן לתנא קמא ולא אליבא דרשב"ג ולא נהירא לי דאם כן לא סבירא לן הכי שהרי הלכה כרשב"ג ועוד דמסיים בה רשב"ג בד"א ועוד אם איתא דפליג אמאי לא תני שיעוריה כדקתני לעיל אלא דברי הכל הוא והיינו טעמא לפי שחנווני אינו יכול להטיף ללוקח ג' טיפין כדאמרינן לעיל הילכך מה שמשתייר בכלי לדבק בדופני הכלי ומשתייר הרבה והילכך צריך לקנחה תדיר אבל סיטון ובעל הבית חייבין להטיף ג' טיפין ואין משתייר בכלי כי אם מעט:

וממחה מקנח כמו ומחה ה' דמעה מעל כל פנים:

משקלותיו אבני משקל ששוקל בה לא כגון בשר. בד"א כל קינוחי' הללו בכלי הלח יין ושמן. ביבש פירות כמון ופלפלי'. חייב להכריע לו המאזניים מצד הבשר טפח יותר מהליטרא. ובגמרא מוקי' לה במקו' שנהגו:

היה שוקל לו עין בעין במקום שלא נהגו להכריע. נותן לו גירומיו אחד מעשרים בלח בגמר' מפרש לה. ובגמר' נפקא ליה דחייב ליתן לו משלו לבד המשקל:

דף פח:

גמ' מנא הני מילי. דנותן לו הכרעה. מתני' במקום שנהגו ואשמועינן כיון דנהגו להכריע הכרעה הוי טפח. היכי יהיב ליה. הא איסורא איכא אע"פ שמשלם:

אחד מעשרה בליטרא לעשר ליטרין. דהיינו אחד ממאה והיינו דקתני מתני' אחד מעשר' בלח ולא קתני אחד לעשרה וחסורי מחסרא אחד מעשרה לעשרה וטורח הוא להזכיר ב' פעמים עשר' וחוסר האחת:
גירומין פי' תוספות:

דף פט.

תנו רבנן מנין שאין מוחקין במקום שגודשין וכו' פי' מי שלקח סתם ולא פירש אם לגדוש אם למחוק וכו':
ת"ר יהיה לך מלמד שמעמידין אגרדמין למדות. לב"ד קא מזהיר להו רחמנא שימנו אדם ממונה על המדות שיתקן אותן ויחתום עליהן בחותמו כדי שלא ימצא הרמאי מקום לרמות וכל מי שנמצא שמודד במדה שאין עליה אותו חותם מכין אותו ועונשין אותו וסוגיא דשמעתא דמעמידין אגרדמים בין למדות בין לשערי' כלו' שיגזור על בעלי החנויו' שלא יהו מוכרין אלא בכך וכך כדי שלא יפקיעו את השערים והתם במס' יומא (דף ט' ע"א) אמרי' מתוך דפרהדרין הללו חובטין אותן ואומרי' להן מכרו בזול וכו' אלמא הכין הילכתא דמעמידין אגרדמים לשערים כמו למדות:
מאי קמ"ל דמתקנין מתקלי עד הכי. כלומר שאין עושין משקל ליטרא פחות רביע לפי שמתחלף בליטרא ויש לחוש שלא ירמה בו אחרים. אבל עושין חצי ליטרא לפי שאינו מתחלף בליטרא ואין עושין שלשה שמיני ליטרא לפי שמתחלף בחצי ליטרא. אבל עושין רביע ליטרא לפי שאינו מתחלף בחצי ליטרא ולענין שמינית ליטרא יש לומר דעושין כדי שאם ירצה ליקח שלשה שמיני ליטרא שוקל לו חצי ליטרא ומניח שמינית ליטרא עם הבשר כמו שעושין למי שרוצה ליקח שלשה רביעי ליטרא ששוקל לו ליטרא ומניח רביע ליטרא עם הבשר. והא דאמרי' דמתקני מתקלי עד הכי לאו למעוטי שמינית ליטרא אלא למעוטי שלשה רביעי ליטרא ושלשה שמיני ליטרא דאין עושין לפי ששלשה רביעי ליטרא מתחלף בליטרא ושלשה שמיני ליטרא מתחלף בחצי ליטרא אבל שמינית ליטרא עושין לפי שאינו מתחלף בכפליים ממנו וי"ל דמדקאמרינן דמתקני מתקלי עד הכי משמע דאפילו שמינית ליטרא לא עבדינן מפני שמתחלף ברביע ליטרא שאף על פי שרביע ליטרא כפלים ממנו כיון שבמראה קרובין זה לזה חוששין שמא ישקול בו במקום רביע ליטרא ואם תאמר אם כן מי שרוצה ליקח שלשה שמיני ליטרא היאך עושין. יש לומר ששוקל לו חצי ליטרא ומניח שלשה משקלות קטנים הנקראים בלשון ערבי אוא"ק עם הבשר והדין הוא סבר' דרבינו הרב ז"ל דשמעינן ליה מפומי' ומסתברא כוותיה. ואי

קשיא לך ההיא דאמרינן לקמן אבל עושין רביעית ותומן ועוכלה ההוא במדות דכיון דנפישי לא אתי לאיחלופי. אבל משקלות דקטנים נינהו ודמיין להדדי אתי לאיחלופי:
ת"ר נפש מאזנים. פירש קוב"ה אל"מיזאן:
גרומני פירש פסולת של צמר גפנים והוא הנקרא חב אל"קטון:
טורטני יש שפירש מאזנים של שולחני בעין אל"רצאן:
אבר. אל"קצדיד. גיסטרון. אל"פנרה. והיינו טעמא דאין עושין מכל מיני מתכות לפי שהן נפחתין והולכין:

דף פט:

אין עושין מחק של דלעת מפני שהוא מיקל. כלומ' שאינו מוחק כלום ונמצא מפסיד המוכר:
ולא של מתכו' מפני שהוא מכביד. כלומר כובש הקמח בתוך המדה ונמצא מפסיד המוכר והכי פירש רבינו הרב זצ"ל ששניהם בהפסד המוכר חושש:
אשכרע הוא אלבע"ן:
תרקב שלשה קבין. תומן הוא רביעית הרובע שהוא אחד ששה עשר בקב. נמצא בין תומן לעוכלא חומשא שזה אחד מחמשה ברובע וזה אחד מארבע ברובע והיינו דאקשי אלמא טעי איניש בריבעא אם כן עוכלא נמי לא לעביד דאי טעי בריבעא כל שכן בחומשא:

דף צ.

כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר דכל טעות שבמדה ושבמשקל ושבמנין אין דנין בו שפחות משתות יהי' מחילה ולא יותר משתות דליהוי ביטול מקח וטעמא דמילתא דכי אמרינן יותר משתות בטל מקח ה"מ היכי דאיגלאי מילתא דאיכא טעות בדמים דהוה ליה טעותא בעיקר זביני והוה ליה מקח טעות אבל היכא דליכא טעות בדמים כיון דעיקר זביני לית בהו טעותא אלא לבתר דזבני וגמרי זביני קא טעי במידה ליכא הכא ביטול מקח אלא שקיל ליה להההוא טעותא ואזיל ואפילו הוה ליה ההוא טעות פחות משתות נמי ליכא למימר דמחילה הוא דכי אמרינן מחילה בטעות דמים דאיתיה בעיקר זביני אבל במדה כיון דלא בעיקר זביני הוא דטעה דהא מדה ידועה זבין מיניה כי יהיב ליה בפחות או יותר בודאי טעותא הוא ולא מחילה דהוה ליה כמאן דאית ליה גבי חבריה כור חטים דכי יהיב ליה כור פחות כל שהוא או יתיר כל שהוא ואפילו עוכלא אית ליה מן דינא למשקל מיניה ההוא עוכלא דאישתייר ליה

גביה. והוא הדין נמי היכא דטעה במשקל ובמנין דכיון דליכא טעותא בעיקר זביני אלא לבתר דגמרי זביני קא טעי במשקל ובמנין ליכא הכא לא מחילה ולא ביטול מקח אלא שקיל טעותיה ואזיל דהוה ליה כמאן דאית ליה גבי חבריה מנה וטעה ויהב ליה מנה טפי דינר או בציר דינר דאית ליה מן דינא למשקל מיניה ההוא דינר דטעה ביה גביה וכדאיתברר מהא דרבא וכו':

דף צא.

למאי נפקא מינה לתשובת המינין שאינן מודין בתורה שבעל פה אלא בתורה שבכתב בלבד. וזו היא תשובתן שאומר להן אילולי הקבלה מנין היו יודעין דבר זה ומאחר שאתם מודים בזה שהוא מקבלה הודו גם בתורה שהוא בעל פה. וכל דבר שבידינו קבלה:

דף צא:

דברים הללו עתיק יומיא אמרן. פירש הקב"ה גזר שיצאו מחלון וכליון בחוצה לארץ. וישאו שם נשים כדי שיתגלגל הדבר ותבא רות המואביה לבית לחם יהודה ותנשא לבועז ויצא ממנה דוד:

ריצינתא ריקבון שמכלה גוף החטים. שדיפא שיפסיד טעמו מחמת שנתיישן:

דברים שאין דרכן ליישנן כגון תבואה ודגן וכיוצא בו שהחדש מעולה מן הישן. מנין שמתברכין בו אף על פי שמתיישן ת"ל ואכלתם ישן נושן מכל מקום:

הדרן עלך המוכר את הספינה

דף צב.

וליחזי דמי היכי נינהו אי דמי דרדיא נינהו ודאי לרדיא זבין ואי דבישרא נינהו ודאי לשחיטה זבין. ואוקימנא דאייקר בישרא וקם בדמי רדיא וכו'. הא דאמרינן ולחזי דמי היכי איכא לאקשויי עלה הא דתנן בפרק המוכר את הספינה מכר את הצמד לא מכר את הבקר מכר את הבקר לא מכר את הצמד רבי יהודה אומר הדמים מודיעים וחכמים אומרים אין הדמים ראיה וקיימא לן דיחיד ורבים הלכה כרבים אלמא דמים לא ראיה הויין ואם תאמר דאוקימנא להההיא מתניתין דקתני אין הדמים ראיה דהאי אין הדמים ראיה נמי הוי ביטול מקח ואמרינן נמי איבעית אימא לא קשיא כאן בכדי שהדעת טועה כאן בכדי שאין הדעת טועה דשמעת מינה דאף על גב דדמים לא הוה ראיה דשויי בקר בכלל זביני צמד וצמד בכלל זביני בקר מכל מקום היכא דהויא אונאה יותר על שתות הוא דהוי ביטול מקח ועל האי הוא דאמרינן ולחזי דמי היכי כלומר דאי נתן דמי רדיא

להוי ביטול מקח דמהאי טעמא הוא משום דאמרינן מה נפשך אי לרדיא הוא דזבין הא ודאי מקח טעות היא דהא נגחן הוא ואי לשחיטה זבין ביטול מקח הוא כיון דיהב דמי רדיא. אם כן הא תינח היכא דהויא אונאה בכדי שהדעת טועה היכא דהויא בכדי שאין הדעת טועה מאי איכא למימר ומדקא פסק ואמר לחזי דמי היכי ולא פליג בין היכא דהויא אונאה בכדי שהדעת טועה בין היכא דהויא בכדי שאין הדעת טועה מכלל דהאי ולחזי דמי היכי דאמרינן דלמהוי ראיה דלרדיא זבין הוא דאמרינן ליה כי היכי דלהוי מקח טעות ולאו משום אונאה כי היכי דלהוי ביטול מקח וכיון שכן קשיא האי מתני' דקתני אין הדמים ראיה אהא דאמרינן הכא המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן ולחזי דמי היכי. ואיתחזי לן בפירוקא דהאי קושיא דהמוכר שור ונמצא נגחן לא דמי למתני' אין הדמים ראיה דכי קתני אין הדמים ראיה הני מילי לעיולי בזבינא מידי דלא זבין ליה בהדיא כגון צמד ובקר אבל לברורי מילתא דזבינא גופיה היכא הוא דנדע אי הוה זביני אי לא בכי הא לא אמרי רבנן אין הדמים ראיה אלא לעולם הוי ראיה דגלוי מילתא בעלמא הוא עליה דההוא זבינא היכי הוה מילתיה ומשום הכי אמרינן הכא לענין המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן ולחזי דמי היכי. א"נ איכא לפרוקי דלא דמי דין המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן לדין צמד ובקר דאילו המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן גלוי דעתיה דלוקח הוא דבעינן אי לרדיא זבין אי לשחיטה זבין ולא איכפת לן בדעתיה דמוכר בהכי כדאמרינן ולחזי אי גבר' דזבין לרדיא לרדיא אי גברא דזבין לנכסתא לנכסתא דש"מ דגלוי דעתיה דלוקח הוא דבעינן בהכי ולא גלוי דעתיה דמוכר וכיון דלוקח הוא ניהו דיהבינהו לזוזי מש"ה הוה ראיה לגלוי דעתיה בהאי זביני דהא זוזי דידיה הוה ואיהו הוא דיהבינהו ואף על גב דזוזי בידא דמוכר נינהו מדאמרינן ואי דליכא זוזי לשקול תורא בזוזיה דשמעת מינה דזוזי כבר שקלינהו מוכר והוה ליה ברשותיה והוה ליה השתא לוקח מוציא מחבירו כיון דלא איכפת לן הכא בדעתא דמוכר אלא על דעתא דלוקח בעידן זביני הוא דסמכינן ומוכר הא לא יכול לברורי אי הוה דעתיה דלוקח לרדיא או לנכסתא משום הכי מפקינן להו מיניה ומהדרינן ליה ללוקח ולא מהני ליה למוכר האי דאיתנהו לזוזי ברשותיה מידי אבל לענין צמד ובקר כיון דלאו דעתיה דלוקח בלחוד הוא דבעינן לגלויי אלא דעתיה דמוכר דבעינן לגלויי אי גמר לאקנויי ליה ללוקח צמד בהדי בקר ובקר בהדי צמד אי חד מנייהו בלחוד הוא דגמר לאקנויי ליה משום הכי לא הוה הני זוזי דיהבינהו לוקח ראיה לגלויי דעתיה דמוכר אי תרווייהו אקני ליה אי חד אקני ליה חדא דהא ברשותיה דמוכר קיימא והוה לוקח מוציא מרשותיה ולוקח הא לא יכול לברורי דעתיה דמוכר אי גמר לאקנויי ליה תרווייהו או לא ועוד דכיון דלאו

זוזי דמוכר נינהו אלא זוזי דלוקח לא חביבי הנהו זוזי עליה דמוכר כי היכי דלקני ליה בהו תרווייהו אלא צמד ובקר דיליה הוא דחביבי עליה טפי מהנהו זוזי דלוקח ואכתי איכא למימר דחד מינייהו בלחוד הוא דאקני ליה בהו ולא תרווייהו וכי מעיינת בהו בהני פירוקי משכחת לה דפירוקי מעלי' נינהו:

דף צד.

כל סאה שיש בה רובע ממין אחד ימעט סברוה דרובע דכלאים כיותר מרובע דהכא דמי וקתני ימעט ההוא פורתא דמשלים ליה לרובע עד דמוקים ליה אפחות מרובע דהוא רובע דהכא ופריק לא רובע דכלאים כרובע דהכא דמי ואילו היה בכלאים יותר מרובע הכי נמי דקנסינן ליה בכוליה. ואקשינן אי הכי אמאי ימעט כלל והא אמרת דרובע דכלאים כרובע דהכי דמי ושרי. ומהדרינן משום חומרא דכלאים. כלומר ימעט כי היכי דלא ליגע באיסור ואקשינן אי הכי רבי יוסי אומר יבור כלומר יברר אותן כולו ואל ישייר ממנו כלום ואי אמרת דרובע דכלאים כרובע דהכא דמי ושרי אמאי קאמר רבי יוסי יבור. ופריק התם היינו טעמא דרבי יוסי דכיון דמחייבינן ליה למעט מההוא רובע אי משייר מיניה מידי מיחזי כמאן דמקיים כלאים בכרם והוה לוה כמאן דזרעיה בכרם דכיון דמעט מיניה פורתא ושייר גלי אדעתיה דניחא ליה בקיומי ההוא מידי דשייר:

דף צד:

תא שמע שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו בשלמא למאן דאמר התם לענין רובע קטנית דינא אין קנסא לא היינו דלא קנסינן להו הכא אלא למאן דאמר קנסא הכא נמי ליקנסינהו ויהא הכל מונח עד שיבא אליהו. ופריק הכי השתא התם היינו טעמא דלא קנסינן משום דודאי להאי אית ליה מנה ולהאי אית ליה מנה ובההוא מנה תליתאה הוא דערים חד מינייהו ומשום הכי לא קנסינן להו אלא בההוא תליתאה בלחוד אבל הכא לענין רובע מי יימר דהרובע כולו מעיקרו לאו ערובי עריב ליה כיון דאיכא יותר מרובע רגלים לדבר דהוא עירב ושמא הכל עירב אפילו הרובע וכיון דאיכא למיחש להכי כי משכחינן יותר מרובע הואיל וצריך לנכות קנסינן ליה ומנכינן ליה לכוליה רובע דהוה ליה ההוא רובע כוליה כההוא מנה תליתאה דהתם:

תא שמע מסיפא אמר ר' יוסי אם כן מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו. בשלמא למאן דאמר התם משום קנסא אלמא קנסינן התירא אטו איסורא אלא

למאן דאמר התם משום דינא אבל משום קנסא לא דאלמא לא קנסינן היתירא אטו איסורא הכא אמאי קניס ר' יוסי ואמר הכל יהא מונח עד שיבא אליהו. ופריק הכי השתא התם ודאי איכא רמאי ומשום הכי קניס רבי יוסי בכל אבל הכא מי יימר דערובי עירוב מידי כי היכי דקנסיה נמי בהיתרא שהוא רובע דילמ' איתרמויי איתרמי ליה למהוי יותר מרובע:

תא שמע שטר שיש בו ריבית קונסין אותו ואין גובה לא את הקרן ולא את הריבית דברי רבי מאיר אלמא קנסינן היתירא אטו איסורא ותיובתא דמאן דאמר הכא דינא אין קנסא לא דאלמא לא קנסינן היתירא אטו איסורא ודחינן הכי השתא, התם ודאי משעת כתובה עביד ליה שומא כלומר עבר על לא תשימון עליו נשך ודאי דעביד איסורא ומשום הכי קנסינן ליה בכוליה אבל הכא מי יימר דערובי עירב ליה מידי כי היכי דקניס ברובע דהוה היתירא אטו יותר מרובע דהוא איסורא:

תא שמע מסיפא וחכמים אומרים גובה את הקרן ואינו גובה את הריבית אלמא לא קנסינן התירא אטו איסורא ותיובתא דמאן דאמר התם משום קנסא ודחינן הכי השתא התם ודאי קרן דהתירא ומשום הכי לא קנסינן ליה אבל הכא מי יימר דכוליה לאו עירובי עריב ליה:

תא שמע דתני רב נחמן לא את המותר בלבד הוא מחזיר לו אלא כל הרובעין כולן בשלמא למ"ד משום דינא הכא נמי משום דינא אלא למ"ד משום קנסא הכא מאי קנסא איכא. כלומר הא לא עביד מידי דניקניס ודחינן הכי השתא התם הן חסר הן יתר א"ל מיהו רובע לא חשיב בסאה יותר מרובע חשיב וכיון דהוה ליה תשעת קבין הויא ליה ארעא חשיבתא באנפיה נפשיה והדרא:

תא שמע האונאה פחות משתות נקנה מקח יותר על שתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה אלמא קנסינן התירא בהדי איסורא דהא כי הויא אונאה פחות משתות לא מהדרי ליה מידי וכי הויא שתות מהדר לה לאינאה כולה ותיובתא דמאן דאמר התם דינא אין קנסא לא דאלמא לא קנסינן היתירא בהדי איסורא. ופריק התם נמי דינא שוה בשוה אמר ליה וכו':

תא שמע המקבל שדה מחבירו ליטע הרי זה מקבל עליו עשר בוריות לסאה. פירש מקבל עליו עשר שורות מבויירות לסאה. אי נמי יש לפרש עשר נטיעות מבויירות לסאה. יתר מכאן מגלגלין עליו את הכל. אלמא קנסינן היתירא דהוא עשר בהדי איסורא דהוא יותר מעשר ותיובתא דמאן דאמר התם משום דינא אין משום קנסא לא:

אמר רב הונא בריה דרב יהושע התם נמי מגלגלין עליו את הכל לאו משום קנסא היא אלא משום דינא דכיון דאונאה יותר מעשר שורות משויירות אי נמי יותר מעשר נטועות מבויירות להך פירושא אחרינא הוה ליה שדה חשובה בפני עצמה וצריך ליטע אותה מתחלה ולא הויא טפילה לגבי הסאה. ויש לפרש לכל הני תא שמע דאמרינן הכא דאעיקר מימריה דרב הונא הוא דאמר אם בא לנפות מנפה את כולו ואליבא דמאן דמוקים לה משום קנסא איכא מינייהו מאן דהוה תיובתא עליה ואיכא מינייהו מאן דהוה סייעתא למימריה וקא מייתי להו לסיועי דרב הונא ולמיפשט מיניה דמימרי' דרב הונא סליק אליבא דהילכתא כי היכי דלא ליסלק אדעתין דלאו הילכתא היא משום הך תיובתא דאותבינן עליה ואף על גב דהא קא פריק לה איכא למימר דדחייא בעלמא היא להכי אמרי תא שמע לסייעתא למימר' ולמפשט מיניה דהילכתא היא ודהאי פירוקא פירוקא מעליא היא אבל למאן דמוקמא להא דרב הונא משום דינא לאו תיובתא איכא עליה ולא סייעתא מסייע ליה דכיון דקאמרינן דהא דרב הונא דינא הוא ולאו קנסא ליכא לאותביה עליה מהנך דקנסינן ולסיועי מהנך דלא קנסינן כפירושא קמא ואף על גב דקא אמרינן להא דרב הונא משום דינא ולא משום קנסא אטו מי קא אמרינן היכא דליכא לחיובא משום דינא ואיכא לחיובי משום קנסא לא קנסינן ליה כי היכי דאתיב תיובתא מהנך דקנסינן וסייעתא מהנך דלא קנסינן הילכך כל הני תא שמע דאמרינן אעיקר מימריה דרב הונא הוא אליבא דמאן דמוקמא לה משום קנסא וכדפרישית. אבל למאן דאמר משום דינא ליכא למשמע הכא מכל הני תא שמע דאמרינן לא תיובתא ולא סייעתא. והאי פירושא בתרא טפי עדיף מפירושא קמא:

דף צז.

תנו רבנן שמרים של תרומה ראשון ושני אסור ושל הקדש שלישי אסור. לא תימא והוא דרמא תלתא ואתא ארבעה דחמרא הוא אלא אפילו רמא תלתא ואתא תלתא נמי דלאו חמרא הוא לענין שמרים של תרומה ושל הקדש אסור דכי אמרינן רמא תלתא ואתא תלתא ולא כלום הוא הני מילי לענין בורא פרי הגפן דלא מברכינן בורא פרי הגפן אלא אגופיה דחמר' אבל אטעמא בלחוד לא מברכינן ומשו' הכי כי רמא תלתא ואתא תלתא כיין דגגופיה מיא הוא אף על גב דאית ביה טעם יין לאו כלום הוא ולא מברכינן עליה בורא פרי הגפן. אבל לענין תרומה והקדש כיון דטעמא נמי אסור כדקיימא לן כל איסורין שבתור' במינן במשהו שלא במינן בנותן טעם אפילו רמא תלתא ואייתי תלתא חמרא הוא:

אמר רב פפא בפרה ששותה ראשון ראשון. כלומר האי ראשון ראשון ושני לאו איהו שקלינהו בתר דאיתמוד כי היכי דאיתמוד אלא פרה הוא ששותה ראשון ראשון כגון דנפלו מי גשמים פעם ראשון ונתמדו ואתיא פרה ושתיא להו והדר נפלו מי גשמים עליה פעם שניה ונתמדו ואתיא פרה ושתיא להו והדר נפלי עליה מי גשמים פעם שלישית ונתמדו דכיון דלא אחשבינהו ולא איהו שקלינהו לקמא קמא כי היכי דניגלי אדעתיה דניחא ליה בכל תימוד ותימוד אי חשבת להו מיא לא מכשר ואי חשבת להו חמרא מכשר והיינו דקא אמרינן כדרך שאמרו לענין איסורין דראשון ושני אסור אלמא חמרא הוא כך אמרו לענין הכשירן דהיינו ראשון ושני ששותה הפרה חמרא הוא ומכשר שאם נשחטה הפרה לאלתר ונפלה עליה טומאה כיון דהני משקין ששותת חמרא הוא מכשרי ליה לבשרא אי נמי נפל מאותן משקין מפי הפרה כלום על הפירות ונפלה עליהן טומאה הוכשרו באותן המשקין משום דחמרא הוא:

דף צז:

תנא פיטסאות נאות ומגופרו'. כלומר אף על פי שאין מבושלין כל צרכן והן מזיעין את היין צריכין שיהיו נאות ומזופפין בזפת:

דף צח.

מיושן משל שלש שנים. תנא מתיישן והולך עד החג. פי' וצריך להיות היין המיושן שנותן לו מתיישן והולך עד החג. פי' אם החמיץ קודם לכן חייב באחריותו לפי שיש בלשון מיושן שתיישן והולך עד החג כמו שיש בלשון מבוסם שיהא עומד בביסומו עד העצרת כדקתני ברישא דהאי מתני' ואם אמר יין מבוסם אני מוכר לך חייב להעמיד לו עד העצרת:

דף צט.

ודילמא באלכסונא הוו קיימי וכו'. איכא הכא לאקשויי בשלמא למאן דאמר הגופין היו בולטין כתרנגולין ולא היה הגוף מבדיל בין כנף לכנף היינו דכתיב עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו אלא להני אמוראי דמוקמי לה באלכסונא וזה שלא כנגד זה ושלחופי קא משלחיפי דאלמא לא היה הגוף בולט אלא היה מבדיל בין כנף לכנף ונמצא רוחב הגוף מוסיף על אורך הכנפים היאך אמר הכתוב עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו והרי הכנפיים לבדן עשר אמות יש בהן דכתיב חמש אמות כנף הכרוב

האחד וחמש אמות הכרוב השני. ומסתבר לן בפירוק קושיא זו דהאי דכתי' עשר אמות מקצו' כנפיו ועד קצות כנפיו לאו אחד כרוב קאי אלא אתרי כרובי' קאי דכיון דהוו תרווייהו קיימי בהדי הדדי וכל חד מינייהו משוך כנפי' להדי חבריה אשתכח דמקצו' כנף הימיני של אחד עד קצות כנף השמאלי של שני עשר אמות. ודיקא נמי מדכתיב חמש אמות כנף הכרוב האחד וחמש אמות הכרוב השני עשר אמות מקצות כנפיו עד קצות כנפיו אלמא כנפיה דהאי כרוב בהדי כנפיה דהאי כרוב קא חשיב והיינו דסליק חושבניה לעשר אמות דהא ליכא גוף בנתים ולהאי פירושא האי דכתיב קצות ההוא קצות דלגבי גוף הכרוב קאי דההוא נמי קצות מיקרי:

כרובים מעשה צעצועים היו. פי' קרא מלא כתוב בדברי הימים ויעש בבית קדשי הקדשים כרובים שנים מעשה צעצועים. ופי' צעצועים צאצאים והן תינוקות כצוהר פני הכרובים כפני תינוקות כדגרסינן בסוכה (פ"ק דף ה' ע"ב) מאי כרוב כרביא:

דף ק.

ולימא שקילו דידכו והבו לי דידי ואמאי מה שנתן נתן ואוקימנא הא מני רבי יהודה היא דתניא רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר רבים שביררו לעצמן מה שביררו ביררו ומוקמי דליסיימה למילתיה הכי מתוקמא מתניתין כוותיה. ולרבי אליעזר רבים גזלנים נינהו:

אמר רב גידל אמר רב כגון שאבדה להן דרך באותה שדה דאמרינן בכל מקו' ארחן בכך הוא אלמא כיון דבדינא ביררו להו האי דרך ונחתי ליה ואחזיקי ביה אף על גב דאשתכח בתר הכי דרך דילהו לא מצי אמר להו שקולו דידכו והבו לי דידי הכא נמי כיון דבדינא נחתי ליה להאי דהא ברשות בעלים היה ואיהו הוא דיהביה ניהלייהו ומדעתיה אחזיקו ביה לא מצי אמר להו שקולו דידכו והבו לי דידי. ואקשינן אי הכי אמאי אמר רבה בר רב הונא אמ' רב אין הלכה כר' אליעזר פירוש כיון דאוקמ' רב גידל משמיה דרב להא דרבי אליעזר בשאבדה לו דרך באותה שדה הא ודאי אית להו מן דינא למשקל דרך באותה שדה דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דאדמון דתנן (כתובות פרק בתרא) מי שהלך למדינת הים ואבדה לו דרך בתוך שדהו אדמון אומר ילך לו בקצרה וחכמים אומרים יקח דרך במאה מנה וכו' אלא בחד דאתי מכח ארבעה אבל בחד דאתי מכח חד או מכח דנפשיה דכולי עלמא לא פליגי דמצי אמר ליה מכל מקום אורחי גבך הוא וכיון שכן אמאי אמר רבה בר רב הונא משמיה דרב גופיה דאין הלכה כר' אליעזר דאלמא דההוא בירור ולא כלום הוא אע"ג דלא אשתכח נמי דרך דילהו. ופריק מאן דמתני הא לא מתני

הא כלומר מאן דמוקים לה משמיה דרב בשאבדה להן דרך באותה שדה לא מתני הא דרב גידל משמיה דרב והא רב' בר רב הונא משמי' דרב. ודייקינן טעמ' מאי פי' בין מתני' דאוקימנא כר' אליעזר בין להא דר' אליעזר דאוקימנא בשאבדה להן דרך באותה שדה כיון דהא קא יהיב להו דרך דידהו אמאי לא אמר להו שקולו דידכו והבו לי דידי. ואוקימנא משום דרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. פירש שהחזיקו בדין או ברשות בעלים והכא נמי כיון דהא דמתני' ברשות בעלים החזיקו בו והא דרבי אליעזר ברשות ב"ד החזיקו בו אסור לקלקלו ודייקינן ולר' אליעזר רביה במאי קנו ליה. פירש בין להא מתני' דאוקימנא כרבי אליעזר בין להא דרבי אליעזר דאוקימנא בשאבדה להן דרך באותה שדה רבים במאי קנו ליה להאי דרך כי היכי דלא מצי א"ל שקולו דידכו והבו לי דידי. ומהדרינן בהילוכא דתניא הלך בה לארכה ולרחבה קנה דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים אין הילוך מועיל כלום וכו':

אמר רבי יוסי בר חנינא מודים חכמים לר' אליעזר בשביל של כרמים הואיל ונעשה להילוך נקנה בהילוך. פירש בא ר' יוסי בר חנינא להודיע דכי פליגי רבנן עליה דר' אליעזר ה"מ בקניית השדה עצמה בהילוך דהיכא דזבין ליה שדה והלך בה הלוקח לארכה ולרחבה ר' אליעזר סבר קני ליה בהילוך ורבנן סברי לא קני בהילוך אבל בקניית דרך כגון דזבין ליה דרך בתוך שדהו והלך בו מודים רבנן ליה לרבי אליעזר דכיון דנעשה להילוך נקנה בהילוך והאי דקאמר שביל של כרמים הוא הדין דאפילו שביל של שדות ולפי שהדבר ידוע שהכרמים יש להם גדרים שמונעין בני אדם מלהכניס בהו ואין לו לאדם רשות לבקוע בכרמו של חבירו ולהלוך ממנו אל שדהו אלא אם כן קנה לו דרך הוא דקאמרינן שביל של כרמים. אלא מיהו יש לומר דדוקא שביל של כרמים והוא הדין נמי לשביל של שדות שכיון שהוא צר דאין אדם צריך ממנו אלא למקום הילוך רגליו לבד וגופו אין קנוי לו אלא ממון בעל הכרם הוא תדע שהרי שנינו (במתני' דלעיל) החיצון זורע את הדרך לפיכך קני ליה בהילוך אבל דרך רחב כגון דרך רבים וכיוצא בהן שנמצא שבעל השדה הרי זה אבד ממנו את גופו ואין לו בו הנאה הוה ליה כקניית גוף קרקע ממש ולא מקני ליה בהילוך. ולא נתברר הדבר אצלינו עדיין בבירור יפה כי היכי דנעבד בה מעשה:

כי אתו לקמיה דרבי יצחק פירש כי הוה אתי לקמיה מאן דזבין לחבריה בשדהו שביל סתם בלי לפרש רחבה כמה הוה אמר להו זילו הבו ליה ברוחבה שביל כי היכי דדרי מפעונא דשבשתא והדר ולא מנעי ליה המחיצות ולא אמרן אלא היכא דזבין שביל בתוך שדהו וליכא בהו עדיין מחיצות מסיימות בשעת המכירה אבל מסיימי מחיצתא אפילו

לית ביה אלא כי היכי דשקיל חד כרעא ומנח חד כרעא סבר וקביל ואיכא נוסחא דאית בה הכי ולא אמרן אלא דמסיימי מחיצתא אבל לא מסיימי מחיצתא כי היכי דשקיל חד כרעא. ופירש הכין ולא אמרן דיהיב ליה ברוחב השביל כי היכי דדרי טעינא דשבשתא והדר אלא דמסיימי מחיצתא דאי לא יהיב האי שיעורא כיון דאיכא מחיצות לא מסתגי ליה משום דמנעי ליה מחיצות אבל אי ליכא מחיצות דמנעי ליה לא יהיב ליה אלא כי היכי דשקיל חד כרעא ומנח חד כרעא דהא אף על גב דדרי טעונ' אכתפיה הא קא מסתגי ליה וליכא מידי דמנע ליה מלמיזל ולמהדר ונפקא מינה דאי בעי מוכר למזרע ליה לכולה שדה ולאנוחי מקום הנחת רגליו של לוקח בלבד בני זרוע הרשות בידו ולית ליה ללוקח לעכובי עליה בהכי דהא ליכא עליה הפסד:

שבשי פי' זמורות כדמתרגמינן ובגפן שלשה שריגים ובגופנא תלתא שבשין:

דרך היחיד ארבע אמות וכו' תניא אחרים אומרים כדי שיעבור חמור במשאו ודייני גולה אמרי שני גומדין ומחצה ואיפסיקא הילכתא כאחרים וכדייני גולה ואוקימנא בגמרא דאידי ואידי חד שיעורא הוא ומסתברא לן דהני מילי היכא דליכא מחיצות אבל היכא דאיכא מחיצות חמור במשא בשני גומדין ומחצה לא מסתגי וכל שכן דלא הדר:

דף ק:

אמר רבי בראשונה לא היו פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת כגון עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו. פירש לא היו אומרים כלום אלא במעמד היו אומר עמדו יקרים עמודו ובמושב היו אומרי' שבו יקרים שבו אבל הספד לא היו אומרים במעמדות ובמושבות שבו:

אמרו לו אם כן. כלומר אם אין אומרים הספד אלא עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו בלבד אף בשבת נמי מותר לעשות כן:

דף קא:

תנן התם במסכת נזיר בפרק הכותים אין להם נזירות המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו וכו' פירש משנה זו לענין טהרת ארץ ישראל היא שנויה לפי שהיה דרכן לתקן את הדרכי' ולבדוק אותן מן הטומאה מפני עולי רגלים וכל מקום שהיו מוצאין בו קבר אם מת אחד או שנים או שלשה שאין קבורין על הסדר קבר ארץ ישראל היו מפנין אותן לפי שיש לומר שבאקראי בעלמא נקברו וקיימא לן דכל בקבר שאינו ידוע וקבוע מותר לפנותן. כדגרסי' בפרק נגמר הדין (דף מ"ז ע"ב) ג' קברים הם קבר הידוע אסור וכו'

ואם היו מוצאין מתים קבורים כסדר ארץ ישראל בידוע שהיא שכונת קברות ולא היו מפנין אלא מציינין אותו כדי שיפרשו מהן עולי רגלים כדתנן בפרק משקין בית השלחין ומציינין על הקברות וכו' ועל זה שנינו המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו פי' עפר תיחוח שתחת המת שכיון שדבר ידוע הוא שלחלוחית המת ומה שנמס מגופו באותו עפר הוא נבלע כמת עצמו הוא חשיב ולפיכך כשמפנה אותו מאותו מקום נוטלו ואת תפוסתו עמו וקוברו במקום אחר. שנים נוטלן ואת תפוסתן. פי' לפי שעדיין יש לומר שאינו קבע קבוע שאסור לפנותן:

מצא שלשה אם יש ביניהן מארבע אמות ועד שמונה הרי זה שכונת קברות פירש כלומר אם מצא אותן קבורים בתוך ארבע אמות יש לומר ששכונת קברות היא וזה הוא רחבה של מערה. ועל זאת הקשינו האי מתני' דשמעת מינה שסדר קברי ישראל להיות רוחב המערה ד' אמות וארכה ח' אמות:

מני לא רבנן ולא ר' שמעון אי רבנן הא אמרי שסדר קברי ישראל להיות המערה ד' על ו' ואי רבי שמעון הא אמר ו' על ח' ומהדרינן האי תנא הוא דתניא מצאן רצופין אם אין ביניהן ארבע אמות ועד ח' יש להן תפיסה ואין להן שכונה. כלומר כיון שהן רצופין ואין ביניהם כסדר הזה בידוע שאינה שכונת קברות ומותר לפנותן הן ותפוסתן עמם דשמעת מינה דסבירא ליה להאי תנא דסדר קברי ישראל להיות ברוחב המערה ד' אמות ובאורך ח' אמות:

דף קב.

אימא סיפא ובודק הימנו ולהלן כ' אמה פי' שהוא כדי אורך שתי מערות וחצר ביניהם ועשרים אמה אלו שבודק אותן מתחלת מתים אלו הוא שמונה אותן לפי שיש לנו לומר שמתים אלו היו במערה הואיל ונמצא ביניהן מד' אמות ועד ח' שהוא סדר קברי ישראל והיה לפניה חצר שש ולאחר החצר מערה שניה כמו סדר קברי ישראל ולפיכך צריך לבדוק עד תשלום עשרים אמה אם לא מצא שם כלום בידוע שלא היה שם אלא מערה אחת בלבד והוא המקום שמצא בו שלשה מתים אלו אי נמי היו שתי מערות וחצר ביניהן אלא שלא נמצא לבעלים לקבור אלא במערה אחת מהן בלבד. ואם מצא אחד בסוף עשרים יש לומר ששתי מערות היו וחצר בנתיים ונזדמן לבעלים שלא יקבור במערה השנייה אלא זה המת בלבד, ודייקינן האי מתני' דשמעת מינה שאידך שתי מערות וחצר ביניהן עשרים אמה הוי מני אי רבנן דאמרי ארכה של מערה שש תמני סרי הויין שתי מערות שנים עשר וחצר שש. ואי ר"ש דאמר ארכה של מערה ח' אמות

כ"ב הויין י"ו וחצר ו'. ומהדרינן לעולם רבנן וכגון דבדק באלכסונא פירש כיון שאין ידוע היכן היה אורך המערה והיכן היה הרוחב יש לומר שמא זה שבדק דילמא דרך אלכסונא נקט ולפיכך הוספנו ב' אמות שהן ב' חומשי ו' אמות (בקירוב) כדקיימא לן כל אמתא ברבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא. ואקשינן ומדהא באלכסונא הך נמי באלכסונא כלומר כמו שחששנו שמא דרך אלכסון נקיט בבדיקותיה אם כן עשרים ותרתי בעי למבדק. ומהדרינן חדא באלכסונא לא אמרי' כלומר אין לנו לחוש שנזדמן לו זה הטעות שתי פעמים:

דף קב:

רב שישא בריה דרב אידי אמר בנפלי'. פירש לעולם רבי שמעון היא ואילו היו המתים שמצא מתים גדולים בודאי כ"ב אמה היה בודק אלא הכא במאי עסקינן כגון שהיו מתים אלו נפלי' שאין צריך להיות באורך המערה שלהן ח' אמות דעד כאן לא קאמר ארכה של מערה ח' אמות אלא בכוכין דמתים גדולים שלא יתכן להיות ד' כוכין בפחות מאורך ח' אמות כדי שיהא כוך אמה וריוח אמה אבל בכוכין דנפלים בפחות מיכן סגי שהרי יתכן להיות ד' כוכין באורך הואיל וקטנים הם ואין צריך שיהא ברוחב כל כוך וכוך אמה וגם הריוח שביניהם אין צריך להיות אמה אלא לפי רוחב וכיון שמתים אלו שמצא נפלי' היו לפיכך לא הצריכוהו לבדוק אלא עד עשרים אמה בלבד ו' מערה דנפלים שאין לנו להחזיק שהיתה פחותה מיכן הואיל ולא מצינו מערה פחותה משיעור זה ושש דחצר וח' דמערה שניה הרי כ' ועלה התירוץ של רב שישא בריה דרב אידי דהאי דקתני במתני' ובודק ממנה ולהלן עשרים אמה לאו אהיכא דיש ביניהן מד' אמות ועד ח' אמות הוא דהא ודאי המתים גדולים נינהו אלא מילתא אחריתי באפי נפשה קאמר והכי קתני ואם היו אלו שמצא נפלי' בודק ממנו ולהלן כ' אמה. ודייקינן ומדהא בנפלי' הא נמי בנפלי' כלומר וכיון שמתים אלו שמצא נפלי' הוה והחזיק שלא היה באורך מערה שלהן אלא ו' אמות בלבד גם המערה שנייה היה לו להחזיק שהיא דנפלים וכיון שכן בתמני סרי סגי ולמה הצריך אותן לבדוק עד עשרים אמה. חדא בנפלי' אמרינן תרי בנפלי' לא אמרינן כלו' אין לנו להחזיק שאדם עושה שתי מערות לנפלים אלא כשעושה לנפלי מערה אחת בלבד הוא עושה והשאר לגדולים. ויש לפרש דהא דקתני ובודק ממנו ולהלן עשרים אמה דלאו מהאי מקום שנמצאו בו אותן מתים הוא אלא חוץ לאותו מקום מתחיל לבדוק עשרים אמה אלו לפי שיש לחוש שהמקום כולו שכונת קברים הוא ושתי מערות אחרות וחצר בנתים יש שם חוץ למקום מתים הללו ושחצר מערת מתים אלו והמערה שנייה

שלה מצד השני היתה עשויה ודיקא נמי דקתני מצא א' בסוף עשרים בודק ממנו ולהלן עשרים אמה אלמא כל כ' שבודק מסוף המקום שמצא בו המת הוא שבודק אותן ומשום חשש שתי מערות אחרות וחצר בנתים הוא שצריך לבדוק אותן ועלה הפירוש להא דאמר רב שישא בריה דרב אידי בנפלים דאין אנו צריכין לומר שהשלשה מתים שמצא מתים גדולים היו כדקתני בהדיא אם יש ביניהן מד' ועד ח' דשמעת מינה דמתים גדולים הן והאי נפל' דקאמר רב שישא בריה דרב אידי על אחת משתי מערות וחצר בנתים שאנו חוששין שיש שם שתי מערות אחרות וחצר ביניהן אין אנו חוששין שהיו שתיהן מערות דמתים גדולים שצריך להיות באורך כל אחד מהן ח' אלא למערה אחת מהן דנפלי' והשנייה דגדולים וחצר ביניהן הוא שאנו חוששין לפי שכיון שחששא בעלמא הוא אין לנו לאחוז בה כולהו פנים דחומרא ולומר שמא שתיהן דגדולי' היו אלא נקטינן בחד מערה לקולא ואמרינן דנפלי' הות ובחד מערה לחומרא ואמרינן דילמא דגדולים הות והיינו דמקשינן ומדהא בנפלים הך בנפלי' ומהדרינן חדא בנפלים אמרינן תרי בנפלים לא אמרינן. ושאר השמועה פשוטה היא:

הדרן עלך המוכר פירות ע"ב תנן התם המקדיש שדהו וכו' אין מקדישין ואין מחרימין בזמן הזה ואם הקדיש והעריך והחרים בהמה תעקר מעות כסות וכלים יוליך הנאה לים המלח והני מילי שהקדיש בפירוש קדושת הגוף למזבח או לבדק הבית אבל אם הקדיש סתם כיון שאין לנו עכשיו בית המקדש סתם הקדש בזמן הזה לבתי כנסיות הוא או לעניים:

דף קג.

פחות מכאן נמדדין עמה וכו'. אמר רבי יצחק טרשים שאמרו בית ארבעה קבין. פירש אבל יש בהן יותר מארבעת קבין מקום בפני עצמו הוא ואין נמדד עם השדה:

אמר רב עוקבא והוא שמובלעין בחמשה קבין. פירש כלומר והאי דאמרינן דעד ארבעת קבין נמדדין עמה והוא שמובלעין בחמשה קבין שנמצא שהן מפוזרין אבל אם הם מכונסין כאחד אפילו ארבע נמי אין נמדד עמה:

אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן והוא שמובלעין ברובה של שדה. רבי חייא חולק הוא על רב עוקבא דקאמר רב עוקבא כשמובלעין ד' קבין טרשין אלו בחמשת קבין מבית כור הנמכר אבל בפחות מיכן כמכונסין דמו. ורב האי גאון לא כתב בספ' מקח וממכר הא דרב עוקבא כלל:

בעי רב חייא בר אבא אם היו רובן של ארבעת קבין אלו במיעוטו של בית כור והמיעוט הנשאר מארבעה קבין ברובו של בית כור זה מהו כיון שכלל ארבעת קבין אלו לא נשלם אלא ברובו של בית כור זה נמדד או דילמא כיון שרובן של ד' קבין אלו מכונס הוא בתוך מיעוט של בית כור מכונס הוה ואינו נמדד תיקו:

בעי רבי ירמיה כשיר מהו פירש אם היו קבין אלו כשיר כגון זה להוספה מהו כיון שאין באצעדה ריוח כמכונס דמי או דילמא כיון ששדה מתוכה כמפוז' דמי:

כשור' מהו. פירש אם היו כולן מדובקין זה לזה, בשורה אחת שנמצאו טרשין אלו שהן צדין וארוכין מהו כיון שהן מדובקין זה בזה באורך כמכונסין דמו או דילמא כיון שהן צרין ואין להם רוחב כמפוזרין דמו שהרי יש שדה מיכן ושדה מיכן. איצטדינין מהו פירש כגון שהיו טרשין אלו מכונסין אלא שיוצאין מהן קרנות לכאן ולכאן והשדה נכנס בין אותן קרנות היוצאו' מהן ואין מפסקת ביניהן ובין העיקר כגון, זה להוספה מהו כיון שד' קבין אלו אינן נשלמין אלא באותן קרנו' היוצאין מן הגוף אילך ואילך כמפוזרין דמו שהרי יש שדה נכנסת בין אותן קרנות ומפסקת ביניהן או דילמא כיון שהן מוחזקין לגוף ואין מפסקת ביניהן ובין הגוף כמכונסין דמו. דרך עקלתון והשדה נכנסת בין העקמימות והנוסחא דרב האי ז"ל אית ליה תוספת על נוסחא דילן כחצובה מהו כגון זה להוספה וכולן ענין אחד הוא שהטרשין מדובקין זה לזה בעקמימות והשדה נכנסת באותו ריוח שבין העקמימות ואלו כולן עלו בתיקו וכיון שכן כמכונסין דמו ואין נמדדין ואיצטדינין זו שפירשתי יש לומר שהוא מלשון שור האיצטדין שהוא השור שמשסין אותו ונוגח לאחרים לפי שדרך השור כשנוגח לאחרים פושט את רגלו ונוגח בו גם זה שיוצאין מן הקרנות אילך ואילך שהוא דומה לשור שפושט את רגליו נקרא איצטדינין לפי שהן מרובין נקרא אצטדינן ויש לומר שהוא מלשון צד כלומר יש לו קרנות שיוצאין מצדיו אילך ואילך. זו הטי"ת כמו הטי"ת דויצטידו והתי"ו דישתמר ויסתבל:

בשיר מהו אם תמצי לומר כחצובה דהם נמדדין דהתם ודאי שפיר מזדרע בנתים שתי וערב כשיגיע אצל הסלע יגביה מחרשתו מעט עד שיעבור הסלע ויחזור ויחרוש אלא עשויין כאצעדה דלא מזדרע בנתים כל כך כזה. ואם תמצא לומר דהכא נמי נמדדין עמה כשורה מהו דכל כנגד השורה אינו יכול לזרוע וכל חרישות בעינן שתי וערב ומיהו על ידי הדחק יכול לזרוע ואם תמצא לומר דכשורה נמדדין עמה איצטדינין דלא מזדרע שפיר כמו שורה מהו וכן כולם אחרון לא מזדרע שפיר כראשון:

דף קג:

תנא אם היה סלע יחידי. פירש אבן אטום אפי' כל שהוא אין נמדד עמה כלומר אפילו אין ברוחב אלא כל שהוא אין נמדד עמה דהא דאוקמינ' בשיש בו ברוחב ארבעה קבין אינו אלא בטרשין שהן אבנים מקוטעין ומדובקין זה לזה שאיפשר לו לחצוב האבנים ולהסירן אבל כשהוא אבן א' אטום א"א לו לחצבו ולהסירו אפילו אין ברוחב כל שהוא, ורבינו האי גריס אפילו אין בו אלא בית רובע אין נמדד עמה, ויש לפרש אם היה סלע יחידי כלומר לא היו טרשין מדובקין אלא סלע אחת יחידי בלבד אין נמדד עמה לפי שלא אמרו בית ארבעת קבין נמדדין אלא כשהן טרשין מרובין מפוזרין ומובלעין ברובה של שדה שהרי הן בכלל השדה ונעשו טפל לשדה אבל כשהוא סלע יחידי בלבד אפילו אין בו אלא רובע אחד בלבד אינו נמדד לפי שכיון שהוא יחידי ואין שם סלע אחר זולתו נעשה כמו מופרש ומובדל ממנה וכאילו לא מכלל השדה דמי, וכן אם היה סמוך למצר אף על פי שאינו סלע יחידי אינו נמדד עמה לפי שכיון שהוא סמוך למצר נעשה כאילו מכלל המצר הוא ואינו מכלל השדה:

בעי רב פפא הפסיק עפר בינתים מהו. כלומר הפסיק עפר בינו לבין המצר מהו כסמוך למצר דמי וההוא עפר דמפסיק בינתים לאו כלום הוא או דילמא כיון דמפסיק עפר בנתים לאו סמוך למצר הוא:

בעא רב אשי עפר מלמטה וצונמא מלמעלה מהו כלומ' אם תמצא לומר הפסיק עפר בנתים לאו סמוך למצר הוא עפר מלמטה וצונמא מלמעלה מהו מי הוה הפסק או לא תיקו:

איבעיא להו בית כור סתמא מאי. ואסיקנא כהן חסר הן יתר דמי. והאי מילתא לא משכחת לה אלא בדסיים ליה השדה ואמר ליה בית כור עפר זה אני מוכר לך ומשום הכי כי פיחת שתות או הותיר שתות הגיעו. אבל אמר ליה בית כור מכלל שדותיו בלי שסיים לו השדה ויאמר בית כור זה אני נותן לך אינו נותן לו אלא בית כור כפי מה שמכר לו ואם פיחת כל שהוא ינכה ואם הותיר כל שהוא יחזיר:

דף קד.

ליפות כחו של מוכר. דהשתא רוצה ליטול מן הלוקח דמי אותו מותר והלוקח אינו רוצה לקנותו כופין את הלוקח לקנותו וליתן את דמיו למוכר אבל ליפות כחו של לוקח לא אמרינן דכשהוא רוצה לקנות אותו מותר והמוכר אינו רוצה למכור אין כופין את המוכר למכור והתניא פוחת ז' קבין ומחצה לכור כשמגיע רובע לסאה הגיעו יתר מוכן כופין את

המוכ' למכור ואת הלוקח ליקח. אלמא כופין גם את המוכ' למכור וליקח מעות באותו מותר ואמאי קתני במתני' ליפות כחו של מוכר דאלמא ידו על העליונה למוכר ליקח מעות וכופין את הלוקח ליקח וליתן מעות ואם רצה ליקח קרקע אין כופין אותו למכור וליקח מעו' ופרקינן התם כגון דהוה יקירא מעיקר' וזילא השת'. כלומר האי דקתני כופין את המוכר למכור לאו למימרא דאי לא בעי לזבוני כייפינן ליה לזבוניה ולמיתב דמי אלא למימרא דהיכא דהוה יקירא מעיקרא וזולא לה השתא וקא בעי מוכר לזבוני ליה להוא מותר ולמשקל דמי דכייפינן ליה דלא לישקול ביה דמי אלא כדשויא השתא ולא מצי למימר כיוקרא דמעיקרא שקילנא ביה משום דאמרינן ליה אי ארעא יהבת ללוקח כלומר אי יהבת ליה האי טופיינא דארעא וקא בעית למישקל ביה מיניה דמי שקול כזולא דהשתא ואי לא שקול ארעא דידך והיינו דקתני כופין את המוכר למכור כלומר כשרוצה ליקח מעות באותו מותר מן הלוקח כופין אותו למכור כשעת הזול אבל אם אינו רוצה למכור אותו דכל אין כופין אותו למכור ואקשינן והתניא כשהוא נותן לו כלום' כשהוא נותן לו הלוקח למוכר דמי אותו מותר נותן לו כשעה שלקח ממנו ואמאי אמרינן הכא שכופין את המוכר למכור כמו ששוה עכשיו שהוא בזול. ופרקינן התם כגון דהוה זילא לה מעיקרא בשעה שקנה ממנו השדה ויקרא לה השתא דהוה יפוי כחיה דלוקח למיתן ליה כשעה שלקח ממנו שהוא שעת הזול דעד כאן לא קתני במתני' ליפות כחו של מוכר אלא שאם רצה המוכר למכור אותו מותר והלוקח אינו רוצה לקנות שכופין אותו לקנותו ממנו ואם רוצ' המוכ' שלא למכו' אותו מותר והלוקח רוצה לקנותו שכופין את הלוקח להחזיר לו קרקע אבל לענין דמי כשרוצה המוכר למכור והלוקח אינו צריך לקנותו כח הלוקח הוא דמייפינן וכייפינן ליה למוכר שלא למכור אותו אלא כשעת הזול משום דאמר ליה לוקח אנא הא לא בעינא למיזבן מינך האי מותר כלל את כיון דמיכף הוא דכייפת לי למיזבן ליה מינך אי ניחא לך למישקל ביה כשעת הזול לחיי ואי לא שקול ארעא דידך דאנא הא לא צריכנא ליה ומשום הכי הוא דלא יהיב ליה אלא כשעת הזול בין דהוה זילא מעיקרא ויוקרא השתא בין דהות יוקרא מעיקרא וזולא השתא:

שאם שייר בשדה בית תשעה קבין וכו'. אמר רב הונא תשעה קבין שאמרו אפילו בבקעה גדולה שיש בה כמה כורין כיון שיש בו במותר תשעה קבין ואף על גב דאיכא דלא מטי לכל כור וכור שבעת קבין ומחצה דהוא ויתור כיון דמכל מקום אית ביה ט' קבין הדר:

ורב נחמן אמר נותן לכל כור וכור ז' קבין ומחצה ויתור ואי איכא בתר הכי קב ומחצה למלאת הט' קבין דאיהו שיעור שדה הדר פי' הדר הקרקע וכו' בין ההוא קב ומחצה בין הנהו ז' קבין ומחצה דיהבי' לכל כור וכור כדתנן ולא את המותר בלבד הוא מחזיר לו

אלא כל הרובעין כולן אבל אי ליכא טפי מז' קבין ומחצה לכל כור וכור ואף על גב דהא אית ביה יותר מט' קבין ויתור הוי דהא לא מטי לכל כור וכור אלא ז' קבין ומחצה דהוא ויתור. והיכא דאיכא טפי מז' קבין ומחצה לכל כור מיהו ההוא טופיינא לית בה קב ומחצה למליותא דט' קבין דסבירא ליה לרב נחמן דנותן לכל כור וכור ז' קבין ומחצה לא מחייב לוקח לאהדורי ליה למוכר אלא ההוא טופיינא בלחוד דאיכא על ז' קבין ומחצה לכל כור וכור כדקתני במתני' יתר מיכן יעשה חשבון שהוא חשבון ההוא מותר בלחוד דאיכא על רובע לסאה דכי תנן במתני' ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אלא את כל המותר ותריצנא בגמרא הכי ולא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא כל הרובעין כולן הני מילי בדמטי ההוא טופיינא דאיכא על ז' קבין ומחצה לכור למליותא דט' קבין דהוא שיעור שדה אבל אי לא מטי ההוא טופיינא לט' קבין ההוא טופיינא בלחוד דאיכא על ז' קבין ומחצה לכל כור וכור הוא דמחייב לאהדורי אבל הנהו ז' קבין ומחצה לכל כור וכור לא מחייב לאהדורינהו ניהליה משום דויתור הוה וכי היכי דלענין היכא דאיכא יותר על ז' קבין ומחצה לא מחייב לאהדורי אלא ההוא יתר בלחוד הכי נמי לענין כמה כורין כיון דסבירא ליה לרב נחמן דנותן לכל כור וכור ז' קבין ומחצה אי איכא טופיינא על ז' קבין ומחצה לכל כור וכור וההוא טופיינא לית בה קב ומחצה למליותא דט' קבין ההוא טופיינא בלחוד הוא דמחייב לאהדורי אבל הנהו ט' קבין ומחצה דיהבינן לכל כור וכור ויתור הוא ולא מחייב לאהדרינהו וכי מהדר ליה ההוא טופיינא יד מוכר על העליונה רצה אומר תן לי מעותי רצה אומר תן לי קרקע כדקתני במתני' מהו מחזיר לו מעות ואם רצה מחזיר לו קרקע:

דף קד:

איתיביה רבא לרב נחמן שאם שייר בשדה בית ט' קבין מאי לאו דזבין ליה כוריים דלא מטי לכל כור וכור אלא פחות מז' קבין ומחצה ואפילו הכי כיון דמכל מקום הא אית ביה ט' קבין שהוא שיעור שדה הדר ולא הוי ויתור. ופריק לא דזבין ליה כור דויתור דיליה ז' קבין ומחצה בלחוד ומשום הכי דכיון דאיכא יתר על הויתור קב ומחצה תשלום לט' קבין הדר הקרקע כולה ואפילו הנהו שבעה קבין ומחצה וליכא בה ויתור כלל:
תא שמע ובגינה בית חצי קב מאי לאו דזבין ליה סאתים דלא מטי מהאי טופיינא לכל סאה אלא רובע קב בלחוד והיינו ויתור ואפילו הכי כיון דאית בה חצי קב שהוא שיעור גינה הדר ולא הוה ויתור:

ופריק לא דזבין ליה סאה דויתור דיליה רובע קב בלחוד הוא ומשום הכי כיון דאיכא יתר על הויתור רובע קב אחרינא תשלום לחצי קב שהוא שיעור גינה הדר חצי קב כוליה וליכא בה ויתור כלל:

תנא ואם היה סמוך לשדהו. של מוכר אפילו הויתור משהו על ז' קבין ומחצה שהוא ויתור מחזיר לו את הקרקע ואין כופין את הלוקח לקנותו וליתן דמיו ואף על פי שאין בזה המותר ט' קבין שהוא שיעור שדה כיון שהוא סמוך לשדהו יכול הוא המוכר לצרפו עם שדהו:

לא את המותר בלבד יחזיר אלא את כל הרובעין כולן פירש כשיהיה המותר יתר על רובע לסאה שהוא שבעת קבין ומחצה לכור אם יגיע זה המותר לתשעה קבין שהוא שיעור שדה לא את היתר על שבעת קבין ומחצה לכור הוא שמחזיר לו בלבד אלא את כל המותר כולו מחזיר לו ואין שם ויתור כלל הואיל ויש בו באותו מותר שיעור שדה.

ורבינו האי ז"ל כתב בספר מקח וממכר דהיכא דאיכא יתר על שבעת קבין ומחצה ואף על גב דלא מטי לתשעה קבין מהדר ליה הכל ואפילו הנהו שבעה קבין ומחצה ושמעינן מינה דסבירא ליה לגאון זצ"ל דהאי דקתני שאם משייר בשדה תשעה קבין לא אסיפא בלחוד אלא אריש נמי דקתני יתר מיכן יעשה חשבון הוא. וקשיא לן להאי פירושא דאמרינן לעיל אמר רב הונא תשעה קבין שאמרו אפילו בבקעה גדולה ורב נחמן אמר נותן לכל כור וכור שבעה קבין ומחצה ואי איכא טופיינא למליותא דתשעה קבין הוא דהדר הכל אבל אי איכא טופיינא על שבעה קבין ומחצה ולא מטי עד תשעה קבין ההוא טופיינא בלחוד הוא דהדר אבל הנהו שבעה קבין ומחצה לא הדרי:

דף קו.

בסימניו ובמצריו וכו' פירש ואם אמר לו מכרתי לך בית כור זה בתוך הסימנין והמצרין אם פיחת שתות מן המדה הגיעו שהרי לא אמר לו מדה בחבל שהוא לשון דקדוק בחשבון וגם לא אמר הן חסר והן יתר דאפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו גם לא אמר לו בית כור סתם שדינו כהן חסר כהן יתר אלא בית כור זה בסימניו ובמצריו אני מוכר לך קאמר ליה שהוא לשון דקדוק חשבון יתר מהן חסר הן יתר ומסתמא אלא שאינו מגיע לדקדוק החשבון כלשון מדה בחבל ולפיכך אם פיחת פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה:

איתמר רב הונא אמר שתות כפחות משתות. רבי יהודה אמר שתות כיתר משתות רב הונא אמ' שתות כפחות משתות והכי קאמר פחות משתות ושתות בכלל הגיעו יתר

משתות ינכה. פירש ולהדין סברא הא דקתני במתני' עד שתות ינכה מלמעלה למטה הוא והכי קתני משליש ועד רביע ועד שתות ואין שתות בכלל ינכה ויש לפרש והכי קאמר פחות משתות ושתות בכלל הגיעו והאי דקתני עד שתות ינכה הכי קתני עד שתות ושתות בכלל שהוא עד סוף שתות ינכה כלומר כשיעבור השתות משם יתחיל הנכוי:
ורב יהודה אמר שתות כיתר משתו' והכי קאמר פחות משתות הגיעו עד שתות ואין שתות בכלל שהוא תחלת שתות ינכה כלומר כשיגיע לתחלת שתות משם יתחיל הנכוי:
מיתיבי פיחת שתות או הותיר שתות הרי הוא כשום הדיינין והגיעו והא שום הדיינין דשתות כיתר על שתות דתנן (כתובות פ"א) שום הדיינין שפיחת שתות או הותיר שתות מכרן בטל הכא נמי שתות כיתר משתות הוא וינכה:
ולטעמיך והא הגיעו קתני. כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כשום הדיינין שדינו לביטול מקח משתות הוא מתחיל שנמצא שתות עצמו בכלל הדין והוה ביטול מקח אף כאן לענין שתות עצמו בכלל הדין הוא והוה ביטול ולא כשום הדיינין דאילו התם ביטול מקח ואילו הכא הוה ויתור והגיעו:

דף קו:

כיון שעלה גורל לאחד מהן קנו כולן. פירש כגון שחלקו את השדה בשוה ועשו אותן חלקים בשומא ועשו שבח בין חלק יפה לחלק שאינו יפה וכתבו אותן החלקים בפיטקאות ובללום ונתנום בקלפי ובא כל אחד מהן להכניס ידו ליטול ומה שעלה בידו הוא חלקו כיון שהכניס אחד מהן ידו לקלפי ועלה בידו מה שעלה קנו כולן כלומר אין אחד מהן יכול לעכב באותה חלוקה ולבטלה ולעשות החלקים על דרך אחרת ולומר איני מכניס ידי לקלפי שחלוקה זו שעשו אותה על דרך זה איני רוצה בה ושהחלקים לא השוה אותן אלא כיון שהכניס ידו אחד מהן לקלפי על דעתו ועלה בידו מה שעלה נתקיימה החלוקה על אותה הדרך וכל אחד מהן מכניס ידו אחריו ומה שעולה בידו הוא חלקו בלי שיהא יכול לעכב בכך ויש לפרש קנו כולן כלומר שלא נשאר לו לאותו האח שעלה לו הגורל שום זכות באותן החלקים הנשארים בקלפי שכיון שעלה לו הגורל במה שעלה קנו אחיו החלקים הנשארים בשיתוף וחוזרין גם הן וחולקין אותן על פי הגורל.
אי נמי יש לפרש שזה הגורל אין צריך שיכניס בו כל אחד ואחד מהן את ידו לקלפי אלא אחד מהן בלבד הוא שמכניס ידו לקלפי ושעולה בידו מה שעולה מתברר חלקו וחלק כל אחד מהן כגון שחלקו את השדה בשוה ועשו אותו חלקים כפי מנין אחין וכתב אותן חלקים בפיטקאות וכתב על א' מהן ראשון ועל אחד שני ועל שלישי שלישי אי נמי א'

ב' ג' ד' וכן בכולם עד תשלום מנינן ומכניס ידו האח הגדול לקלפי או מי שמסכימין עליו להכניס את ידו מהן וכשעולה בידו החלק שעולה ממילא נתברר שחלק שאחריו במנין כבר זכה בו האח שהיא שני לו והחלק שאחרי אותו החלק האחר כבר זכה בו האח שהוא שלישי לו וכן כולם עד תשלום מנינן ואפילו אם יזדמן שיעלה בידו אחד מן האמצעיים כיון שעלה בידו נעשה הוא ראשון ונעשה חלק שהי' לפניו במנין אחרון שבכולן וזכה בו האחרון שבאחין ולפיכך כשעול' הגורל לאחד מהן קנו כולן שהרי כבר נתברר חלק כל אחד מהן ואמרינן מאי טעמא כלומר כיון שלא קנו זה מזה ולא החזיק אחד מהן במה תתקיים חלוקה זו. ומהדרינן אמ' רבי אלעזר כתחלתה של ארץ ישראל מה תחלתה של ארץ ישראל בגורל חלקו ונתקיימה החלוקה אף כאן נמי בגורל ואקשינן אי מה התם בקלפי ואורים ותומים כלומר מה התם לא היתה החלוקה בקלפי בלבד שהוא הגורל אלא בקלפי ואורים ותומים אף כאן נמי לא תתקיים החלוקה בקלפי בלבד אלא בקלפי ואורים ותומים וכיון שאי אפשר לומר כן אין לנו לדון מתחלתה של ארץ ישראל. ויש לפרש שמשניהן הוא פריך בקלפי ואורים ותומים לפי שלא שכיב בכאן אלא כיון שעלה גורל לאחד מהן ואפשר שיהא גורל בלי קלפי:

איתמר שני אחין שחלקו ובא להן אח ממדינת הים. רב אמר בטלה מחלוקת. פירש כל אחד יכול לערער ולבטל המחלוקת בין האח ממדינת הים בין אחד משני אחין אלו ושמואל אמר מקמצין. אמר ליה רבא לרב נחמן לרב דאמר בטלה מחלוקת אלמא הדר דינא. כלומר כיון דקא נפיק מידא דכל חד מינייהו מההוא חולקא דמטא ליה מקצת הדר דינא אעיקרא ומבטיל ליה ההוא מחלוקת מעיקרה אלא מעתה הני תלתא אחי או שותפי דאזול תרי מינייהו ופלגו פירש ולא אפיקו ליה להוא אח דלא הוי בהדייהו חולקא הכי נמי דכי ניתי ההוא אח ושקיל חולקי' כל חד מינייהו מצי לבטולה להוא מחלוקת משום דקא נפיק השתא מידו דכל חד מינייהו מחלוקא דמטא ליה מקצת. א"ל התם אדעתא דבי תלתא נחות מעיקרא. פירש דהא הוה ידעי מעיקרא דתלתא אחין נינהו ואפילו הכי פלגינהו להני נכסי ומשום הכי לא מצי הנך תרתי לבטולי המחלוקת דקא סבור וקבל לפלוגתא אדעתא אבל הכא לאו אדעתא דבי תלתא נחות פירש דהא לא הוה ידעי דאית להו אח במדינת הים הילכך אף על גב דההוא אח דלא הוה בהדייהו בעידן חלוקה קא ניחא ליה השתא לקמוצא ליה מחלוקה דתרוייהו ולא קא מערער עלייהו בההיא חולקא הנך תרי אחי גופייהו כיון דלאו אדעתא דבי תלתא נחות כל חד מינייהו מצי לבטולה להיא מחלוקת משום דחלוקה בטעות הויא:

ושמואל אמר מקמצין קא סבר כיון דההוא אח דלא הוה בהדייהו בעידן חלוקה קא ניחא ליה השתא לקמוצי ליה מחולקא דתרוייהו ולא קא מערער עלייהו בההיא חלוקה אף על גב דהנך תרי אחי גופייהו דפלוג אדעתא דבי תרי הוא דנחות ולא אדעתא דבי תלתא אפ"ה קם דינא ולא מצו הדרי בהו לבטולה להההוא מחלוקת. והא דשמואל דאמר מקמצין דוקא היכא דלא מערער עליה ההיא אחר דלא הוה בהדייהו וקא ניחא ליה לקמוצי ליה מחלוקת דתרוייהו כדאמרינן אבל אי לא ניחא ליה בהכי וקא מערער עלייהו בההיא חלוקה לבטולה מעיקרא דכולי עלמא מצי מבטיל לה משום דאמר להו מאן פלג לכו דילמא חד מהנך חולקי דידכו הוא דסליק' לי בגורל אי נמי מעלינ' ליה כנכסי דבר מריון וכן נמי לענין תלתא אחין דאזול תרי מינייהו ופלוג דאמרינן דלא מצו הדרי בהו ה"מ היכא דקא ניחא ליה להההוא אח דלא הוה בהדייהו לקמוצי ליה מחלוקא דתרווייהו אבל אי לא ניחא ליה בהכי בודאי דמצי מבטל לה להההוא מחלוקת משום דאמר להו מאן פליג לכו דהא אפילו לענין עיסקא היכא דפלג ליה חד מינייהו בלא דעתא דחבריה מצי א"ל מאן פלג לך כדאמרינן (מציעא דף ס"ט ע"א) במעשה דהנהו תרי כותאי דזבון חמרא בהדי הדדי ואזל חד מינייהו ופלג בלא דעתא דחבריה וכ"ש לענין קרקע אבל ודאי אי הני תלתא שותפי דאזיל בתרי מינייהו ופלג כגון דאזיל חד מינייהו למדינת הים ואזול הנך דפלוג קמי בי דינא ואפיקו ליה לחלוקה דהאיך אדעתא דבי דינא לענין עסקא ושאר מטלטלין בודאי דהוה קיים ולא מצי האיך למימר מאן פלג לכו דהיינו דאיסור ורב ספרא (שם דף ל"א ע"ב) דעביד עסקא בהדי הדדי אזל רב ספרא פלג בלא דעתא דאיסור אתא לקמיה דרבה אמר ליה זיל אייתי תלתא אי נמי תרי מגו תלתא דפלגת קמייהו וכ' לענין קרקע איכא למימר דהוה קיים כמעשה דאיסור ורב ספרא ואיכא למימר דלא הוה קיים והא דרב ספרא ואיסור לא דמיא דאילו התם עסקא והכא קרקע והיינו טעמא דאית לן למימר דשאני דין קרקע מדין עסקא משום דעסקא דעתיה אדמייהו ולאו אגופיה דעסקא וכיון דקא מפיק ביה מאי דשוה הנהו דמים לא איכפת ליה אבל קרקע דעתיה דכל חד מינייהו אגופיה דקרקע ניהו הילכך אף על גב דאפיק ליה מאי דשוה מצי א"ל מאן פלג לך אף על גב דקמי בי דינא הוא דפלוג דכי תקון רבנן לבעל חוב הוא דתקון לאפרועי שלא בפני בעל חובו כדי שלא תנעול דלת בפני לווין אבל לפלוגי שלא בפני שותפו לא אשכחן דתקון רבנן. והדבר צריך עיון. ונחזור לעיקר שמעתין:

אמר ליה רב פפא לאביי ולשמואל דאמר מקמצין אלמא אע"ג דקא נפיק מתותי ידי' דכל חד מינייהו מההיא חלוקא דמטא ליה מעיקרא מקצת קם דינא בההוא מקצת אחרינא דאישתייר ליה ולא הדר והא רב שמואל דאמרי תרווייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול

לחזור בו אפילו בסאה אחרונה פירוש והא הכא דאע"ג דמשכינהו להני סאין וקננהו כיון דאיכא חד סאה דלא משכיה ולא קנייה כל חד מינייהו מצי למיהדר ביה בין מוכר בין לוקח ולמהדרינהו להני סאין דמשכינהו אלמא כיון דאבטיל ליה זביניה דהאי סאה דלא משכיה איבטלו להו זביני דהנך סאין דמשכינהו משום דלא משכינהו מעיקרא אלא אדעתא דזבין ליה כוליה כור הכא נמי כיון דהא קא נפיק ההוא חולקא דמטא ליה מקצת ליבטיל נמי מיניה המחלוקת דהא לא פלוג אלא אדעתא דליקום בידא דכל חד מינייהו ההו' חולקא דמטי ליה כוליה דהא לא הוה ידעי דאית להו אחרינא. ופריק התם עבוד מילתא דניחא ליה למוכר וניחא ליה ללוקח כי היכי דאית ליה לחד מינייהו פסידא בזביני מצי הדר ביה אבל הכא כיון דליכא מוכר ולא לוקח אלא יורשין נינהו קם דינא ולא נהדר:

דף קז.

הא דתנו רבנן שלשה אחין ובא בעל חוב וטרף חלוק של אחד מהן וכו'. פרשה הרב רבינו זצ"ל בהלכות דיליה ומשום הכי לא איצטריכנא לפרשה:
שלשה שירדו לשום. פי' מי שנתחייב בב"ד ממון ולא נמצא אצלו אלא קרקע ושלחו ב"ד שלשה לשום אותו ולהוריד בו אותו בעל חוב ונחלקו אותן שלשה בשומא שנים מהן אומרי' במנה וכו':

דף קז:

האומר לחבירו חצי שדי אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו וכו'. אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן ולוקח נוטל כחוש. ואקשינן והא משמנין ביניהן תנן פי' שהוא מלשון שומא דאלמא הלוקח אינו נוטל החצי שלו אלא בשומא בנתינ' שבח לחצי הכחוש מחצי היפה עד שישוו בדמים:
אמר ליה ולטעמיך אימא סיפא חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום אמאי משמנין כלומר אי סלקא דעתך דהאי משמנין להשוות החלקים הוא ולתת שבח שבין היפה לכחוש הכא אמאי משמנין ביניהן והא חציו בדרום אמר ליה ואין לו אלא אותו החצי בין שהוא כחוש בין שהוא יפה:
אלא לדמי פי' כלומר זו השומא אינו להשוות החלקים בין כחוש ליפה אלא לידע כמה הוא שוה כדי שיתן לו דמיו לפי שכשמכר לו סתם מכר לו חציה בדרום בלי שיפרוש לו סכום דמים לפיכך שנינו משמנין ביניהם כדי שיתברר כמה הוא שוה אותו חצי שבדרום

כדי שיתן לו דמיו והאי דקתני ביניהן כך פירושו כגון שהיתה השדה כולה שוה מאה זהובים ולפי שמכר לו עכשיו חציה שבדרום צריכין אנו לשום ולידע כמה ראוי ליתן ממאה זהובים אלו לרוח צפונית וכמה ראוי ליתן מהן לרוח דרומית שמתברר בכך כמה הוא שוה חציה שבדרום כדי שיתן לו דמיו. וכיון שכן רישא נמי דקתני משמנין ביניהן אינו להשוו' החלקים ולהשתבח בין כחוש ליפה אלא לידע כמה שוה כדי שיתן לו דמיו הואיל וסתם מכר לו בלי סיום סך הדמים ולעולם אינו נוטל אלא החצי הכחוש כמה ששוה וטעמא דמילת' משום דכיון דחציה סתם מכר לו בלי שיסיים לו אם כחוש אם יפה אמרי' יד בעל השטר על התחתונה ואין לו אלא כחוש ולא תימא ה"מ לטעמא דמאן דאמר מוכר בעין רעה מוכר אלא אפילו למאן דאמר מוכר בעין יפה מוכר הני מילי לענין שיהא המקום עצמו המכור קנוי ללוקח בלי שישייר לעצמו המוכר שום זכות כלל כגון דרך וכיוצא בו ולענין שיהא לו לאותו מקו' המכור דרך על המוכ' ליכנס ולצאת עליו כדי שלא יהא צריך ליקח דרך במאה מנה או יפרח באויר הואיל ובעין יפה מוכר לו אותו מקום מכירה שלא יהא צריך עמה לכך אבל במוכר לחבירו חצי שדהו סתם שהוא לענין בירור המקום שמכר לו אי זה הוא אם כחוש אם יפה כשמכר לו חצי שדהו סתם אין כאן דרך לומר מוכר בעין יפה מוכר אלא יד בעל השטר על התחתונה הואיל והעיון בלשון השטר הוא מאי משמע אם חצי הכחוש אם חצי היפה ולכך אין לו אלא כחוש שהוא פחות שבמשמע. תדע דהא תנן המוכר את הבית לא מכר את היציע ולא את החדר שלפנים הימנו ולא את הבור ולא את הדות. אלמא שכיון שלא הזכיר לו לא יציע ולא חדר ולא בור ולא דות אלא בית ושדה אמרי' יד בעל השטר על התחתונה ואין לו אלא בית בלבד בלי יציע וחדר ושדה בלבד בלי בור ודות שהוא פחות שבמשמע הכא נמי כיון שחצי שדהו סתם מכר לו בלי שיפרש אם החצי היפה אם הכחוש אמרי' יד בעל השטר על התחתונה ואין לו אלא החצי הכחוש שהוא פחות שבמשמע ומעשים בכל יום בימי רבינו הרב זצ"ל וקא דיין שאינו נוטל אלא כחוש. ואפי' במתנה דלכולי עלמא נותן בעין יפה נותן הכא קא דיין שהנותן לחבירו חלק בשדהו בלי שבירר אם כחוש אם יפה ובלי שסיים הרוחות שאין לו למקבל מתנה אלא חלק הכחוש בלי שבח. ואם תשאל וכיון דאמרינן דלוקח נוטל כחוש ואוקימנא להא דקתני במתני' משמנין ביניהן שאינו להשוות החלקים וליתן שבח בין כחוש ליפה אלא לשום איתו חלק הכחוש לידע כמה הוא שוה כדי ליתן לו דמיו דאלמא כשמכר לו סתם מכר לו בלי פסיקת דמים אם כן אמאי קנה אותו הלוקח כלל כדי שנצטרך לשום אותו ולידע כמה דמים הוא נותן לו. והא קיימא לן שהמוכר בלי פסיק' דמים לא קנה לוקח עדיין כלום כדתניא בהדיא מדד

עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן פסק עד שלא מדד אין שניהן יכולין לחזור בהן. תשובה כי אמרי' שהמוכר בלי פסיקת דמים לא קנה לוקח הני מילי באומר לחבירו דבר זה אני מוכר לך סתם שכיון שלא הזכיר לו כמה הוא מוכר לו אע"פ שהוא שוה חמשים יש לו לומר לא הסכימה דעתי למוכרו אלא יותר מכדי דמיו במאה וגם הלוקח לא סמכא דעתיה לפי שאומר בלבו שמא יבקש בו יותר ממה שהוא שוה. אבל אם אמר לו דבר זה אני מוכר לך במה שיאמרו בני אדם שהוא שוה הרי פסק לו הדמים שמכר לו בהן לפי שכיון ששמין אותו עכשיו ומתברר כמה הוא שוה איגלאי מילתא שבאותן הדמים הוא שמכר לו וכמאן דפסיק ליה מעיקרא בשעת המוכר דמי. תדע דהא גרסי' בפ' השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך (ע"ז דף ע"ב) א"ל כדשיימי בי תלתא אפילו תרי מגו תלתא אלמא אע"פ שלא פירש סך הדמים כיון שכשא"ל השמאין אינו יכול להוסיף על שומתן כלום ולבקש ממנו יתר כפסיקת דמים דמי וכיון שכן האי מתני' הכי נמי מיתוקמא כגון דאמר ליה חצי אני מוכר לך כמו שהוא שוה שכיון שתלה הדבר במה שהוא שוה ונמצא שאינו יכול להוסיף על שיוויו כלום ולבקש ממנו יתר כששמין אותו ומתברר כמה הוא איגלאי מילתא למפרע שבאותן הדמים מכר לו חצי שדהו וכמאן דפסיק להו מעיקרא בשעת המכר דמי:

הדרן עלך בית כור

דף קי.

והבנים את האב מנלן דבנים קודם לבנו' דודאי מדתנן הבנים את האב ולא תנן הבנים והבנות את האב משמע מיהא דאשמעינן דבנים ולא בנות במקום בנים דבן קודם לבת מנלן דכתיב איש כי ימות ובן אין לו והוה מצי למכתב איש כי ימות ובן ובת אין לו אי נמי איש כי ימו' והעברתם את נחלתו לבנו ולבתו טעמא דאין לו בן עם הבת הא יש לו בן ובת הבן קודם אמר ליה רב פפא לאביי אימ' דהכי כתב קרא איכא בן בלא בת לירות בן איכא בת בלא בן לירת בת איכא תרווייהו בן ובת לא האי ולא האי לירות כדמפרש לקמן לא האי ירית כוליה ולא האי ירית כוליה אלא כחדא ירתון דהכי קאמר קרא איש כי ימות ובן אין לו עם הבת שירשו שניהן ביחד אלא בת יחידית בלא בן יש לו והעברתם את כל נחלתו לבתו הא איתנהו תרווייהו ירתון כחכא. מאן דו לירות אם לא הקרובים. ירש בר קשא מושל העיר:

דף קיב.

אמר ליה רב פפא לאביי ממאי דילמא לעולם אימא לך בעל לא ירית וקראי בסיבת הבן כדאמרי ויאיר דזבין ופנחס וכו' עד **דאמר ליה אביי**. פי' הוסיף לו אביי קושיא אחרת על הני קראי גופייהו שלא מענין זה שהקשה עליו רב פפא ואמר לו בין למאן דאמר בסיבת הבן וכו' סוף סוף פי' אפי' לשתנשא בת זו לאחד ממשפחת מטה אביה כיון שאמה משבט אחד ואביה משבט אחד וכדכתי' מטות אפשר שתמו' אמה ותירש היא אותה ותמות היא וירש אותה בנה או בעלה ונעקרת נחלת שבט אמה משבטה לשבט אביה שהיא שבט בנה או בעלה ואם כן מה הועיל נישואיה לאחד ממשפחת מטה אביה והנה החשש שחשש הכתוב עדיין ישנו:

ואמר ליה קושיא זו אינה דשאני התם שכבר הוסבה מעת שנשאת אמה לאביה ואין נשואי בתה עכשיו לאחד ממשפחת מטה בית אביה מחדשת הסבה והכתוב לא הקפיד אלא על הסבה שמתחדשת בנשואי זו הבת עכשיו:

אמר ליה שכבר הוסבה לא אמרי' לפי שאפשר שתהא אמה עדיין בעולם ולא מתה אלא לאחר נישואי בתה שנמצאת ההסבה לא היתה אלא לאחר נישואי בתה בעת מיתתה ומקודם לכן לא היתה שם הסבה לפי שקיימת היתה ונכסיה בחזקתה היו עומדין ואין כאן לומר שכבר הוסבה:

אמר ליה רב יימר לרב אשי וכו'. פי' זו הקושי' עצמה שהקש' אביי לרב פפא הקשה אותה נמי רב יימר לרב אשי והשיב בה רב אשי תשובה אחרת ואמר ליה דמנסבין ליה לגברא דאבוה משבט' דאבוה ואמיה משבטא דאמה שנמצאת שנישואי בתה עכשיו לא חדשה הסיבה שקוד' הנישואין היתה נחלה זו ראויה לזו הבת שאביה משבט ראובן ואמה משבט שמעון ועכשיו לאחר נישואיה אם תמות וירש אותה בעלה הרי בעלה אביו משבט ראובן ואמו משבט שמעון ואם תשאל תינח אם מתה בחיי בעלה וירשה בעלה אין בכך חידוש הסיבה שהרי בעלה אביו משבט אביה ואמו משבט אמה ואם מתה לאחר מיתת בעלה שבנה יורשה הרי יש כאן היסיבה שהרי בנה אביו ואמו משבט ראובן הן ונמצאת נחלה זו קודם נישואיה היתה ראוי לה שאביה משבט ראובן ואמה משבט שמעון ונעקרה נחלה זו לזה הבן שאביו ואמו משבט ראובן הן יש להשיב אם אביו כאמו דמי' וכיון שאם אביו משבט שמעון היא כמי שאמו משבט שמעון הוא חשוב:

דף קיג.

אמר קרא בנו פירש למה נכתב בנו אטו עד השתא לא הוה ידעינן דפנחס בנו דאלעזר הוה אלא לכך ייחסו הכתוב כאן באלעזר ותלאו בו להיות רמז שנחלה זו ראויה היתה לאלעזר ושייך הוה בה לולי שמתה אשתו בחיי מורישיה וירשה בנו תחתיו ונעשה במקומו בחייו לענין ירושתה כמו שיכנס הבן במקום אביו אחר מותו בנכסיו ובכל דבריו ובירושה שהיה לו לירש בחייו:

דף קיג:

מקיש ירושה שנייה לירושה ראשונה וכו' פי' ירושה ראשונה היא ירושת הבן לאביו והבת לאביה שכן זרעו של מת. וירושה שנייה היא ירושת אחין ואחי האב למת שאינן זרעו של מת אלא זרע אבי המת וזרע אבי אבי המת מה ירושה ראשונה שהיא זרע המת בן קודם לבת אף ירושה שנייה שהיא ירושת זרע אבי המת במקום שאין זרע למת אי נמי זרע אבי אבי המת במקום שאין זרע לאבי המת בן קוד' לבת. ופירש היקישה זו מדכתי' אותה כלומ' אותה ירוש' שאמרת לך בזרעו של מת שהיא ירושה ראשונ' היא עצמה אמרתי לך בירושת זרע אבי המת למת וזרע אבי אבי המת למת במקום שאין זרע למת שהן ירושה שנייה כדין זה כך דין זה מה דין זה בן קודם לבת אף דין זה בן קודם לבת. ואף על גב דאוקימנא להאי קרא בירושת הבעל הא קי"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו ובירושת קרובים משתעי קרא אי נמי אתירוצי' דרבא סמכינן דדריש נחלת שארו לו וממילא וירש אותה אייתר לירושת קרובים אי נמי האי תנא דר' שמואל בר רב יצחק כר' ישמעאל סבירא ליה דמפיק לירושת הבעל מלא תסוב נחלה ממטה למטה אחר ושביק ליה להאי קרא דוירש אותה כפשטיה לירושת קרובים שהיא ירושה שנייה:

דף קיד.

איתמר קנין עד אימתי חוזר וכו' מדקא פריך ליחוש דילמא הדר ביה ותרצינן דקמו והדר יתיבו אי נמי סליקו מענינא לענינא מכלל דבמתנת שכיב מרע במקצת דהיא כמתנת בריא עסקי' אבל צוואת שכיב מרע בכל נכסיו אי נמי מצווה מחמת מיתה אפילו במקצת אף על גב דקמו והדר יתיבו יכול לחזור בו דכל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו:

דף קיד:

הא קמשמע לן דאשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר. פירש לה רבינו חננאל ז"ל הכי מה אשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו בקבר שאם נפלה לה ירושה והיא בקבר כלומר לאחר מיתתה אין הבעל יורש אותה. ועל זה הפירוש לא דמי אשה את בנה לאשה את בעלה משום דאשה את בעלה האשה המורשת היא בקבר והבעל הרוצה לירש הוא בחיים ואשה את בנה אינו כן לפי שהבן עצמו שהוא רוצה לירש הוא בקבר וכיון שכן הכי איבעי ליה למימר מה אשה אינה יורשת בקבר להנחיל לבעלה אף הבן אינו יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב ואיתחזי לן דלאו הכין פירושא דמילתא אלא הכין פירושה כגון דמית ליה בעל מיקמי אשתו והכי קאמר מה הבעל אינו יורש את אשתו כשהוא בקבר שאם מת הוא ואחר כך מתה היא אינו יורש אותה להנחיל לבניו מאשה אחרת אף הבן אינו יורש את אמו כשהוא בקבר להנחיל לאחין מן האב. ומילתא דפשיטא היא דבעל אינו יורש את אשתו כשהיא בקבר משום דירושת הבעל אינה משום קריבות דלית לה הפסק אלא מחמת אישות בעלמא דאית לה הפסק היא וכיון דמתה איפסקא לה לאישות אבל הבן דיורש את אמו מחמת קריבות הוא דלית ליה הפסק ואי לאו דדמיה תנא למילתא דבעל הוה אמינא בעל הוא דאינו יורש את אשתו כשהוא בקבר משום דמיתה אפסיק לה לאישות ובעידן ירושה הא לאו אשתו היא אבל הבן לא אפסקא לה מיתה לקריבות דהא קריבות ממש הוא דלא אפשר לאפסוקה כי היכי דאפשר לאפסוקה לקורבא דאישות בגירושין ובמיתה אימא אפילו בקבר ירית לה ומורית להו לאחין מן האב קמ"ל הכין איסתבר פירוש דאין הבעל יורש את אשתו בקבר בהאי דוכתא. אבל היכא דנפלה לאשה ירושה לאחר מיתתה אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק הוא דאמרינן ביה ולאו אין הבעל יורש את אשתו בקבר:

דף קטו.

יורשת ואינה מורשת. וליכא למימר דאמטה האב אינה מורשת דהא קיימא לן דאב יורש את בנו מדכתיב והעברתם כדאמרינן לעיל הילכך אינה מורשת אמטה האם קאמר:

דף קיז:

היה מיוצאי מצרים. ולא מבאי הארץ שהיה אביו מיוצאי מצרים בן עשרים והבן אינו בן עשרים בבאי הארץ נוטל חלק אביו שהיה מיוצאי מצרים. מבאי הארץ ולא מיוצאי

מצרים שהוא בן עשרים בבאי הארץ ואביו לא היה בן עשרים ביוצאי מצרים נוטל חלקו מבאי הארץ מכאן ומכאן שהיה אביו בן עשרים ביוצאי מצרים והוא בן עשרים בבאי הארץ נוחל חלקו וחלק אביו. ויש לנו עוד חלק רביעי לומר שאם היה אביו ביוצאי מצרים פחות מבן עשרים וגם הוא מבאי הארץ בפחות מבן עשרים והרי זה אין לו זכות ביוצאי מצרים ולא בבאי הארץ ונראין הדברים שדינן כדין בני מתלונני' שבאו לארץ פחות מבן עשרים שנטלו בזכות אבי אביהן וראיה לזה הפי' שפירשנו במכאן ומכאן דתניא בספרי רבי שמעון בן אלעזר אומר זה נוטל חלקו וחלק אביו וזה נוטל חלקו וחלק אביו ונמצאת מקיים שני מקראות הללו לאלה תחלק הארץ בנחלה ולשמות מטות אבותם ינחלו. ופירוש שפירשנו במכאן ומכאן יש לנו ראיה מזה:

דף קיח.

בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלק' הארץ היינו דקא צווחי בני יוסף וכו'. האי קושיי' דאקשי רב פפא לאביי ליתה אלא אי סבירא לן דאקרקף גברי אתפלוג דאי לשבטים איתפלוג אמאי מקשי ליה אמאי קא צווחי בני יוסף משום דאיכא למימר לעולם לבאי הארץ נתחלקה והאי דקא צווחי משום דלשבטים אית פלוג ושבט יוסף עם רב היה ולא נטל אלא כאחד מן השבטים הפחותי' ממנו:

דף קיח:

עדת קרח. מאתים וחמשים איש. מתלוננים שבעדת קרא. אותן שלננו על משה ועל אהרן ואמרו אתם המיתם את עם ה':

דף קיט.

ביתדות אוהלים. פירש רבי' חננאל ז"ל כלומר במטלטלין שהיה לו לחפר הוא שנטלו חלק בכורה דהוה להו מוחזקין. אבל בא"י לא נטלו משום דראוי הוא:

דף קכ.

והוא דמופלג בחכמה והוא דמופלג בזקנה פירש אין אומרים בישיבה הלך אחר חכמה ומקדימין נער חכם על זקן שאינו חכם אלא אם הוא הנער מופלג בחכמה אבל אם אינו מופלג בחכמה אע"פ שהוא חכם יותר מהזקן אין מקדימין אלא הזקן וכן אין הולכין במסבה אחר זקנה ומקדימין זקן שאינו חכם על נער חכם אלא אם הוא מופלג בזקנה אבל אם אינו מופלג בזקנה אף על פי שהוא גדול בשנים מן החכם אין מקדימין אלא החכם:

שקולות היו בחכמה ובצדקות ועל כן לא הקפיד הכתוב במנינן בב' מקומות:

דף קכב.

אך בגורל. משמע שצריך לגורל ועל פי הגורל משמע שצריך לאורים ותומים שהן כמו דיבור:
לא סלק' דעתך דכתיב והנות' לנשיא מזה ומזה לתרומת הקודש ולאחוזת העיר אלמא חלק הנשיא באחוזת העיר ואינו רונגר בעלמא:
ולא נתחלקה אלא לכספים שנאמר בין רב למעט. כלומר כך אמר הכתוב צריך אתה לדקדק בין חלק יפה לחלק כחוש ולשום אותן ולהשוותן בדמים אלא לקורבא ורוחקא כלומר שחלק הקרוב לירושלים צריך ליתן שבח לרחוק מירושלים משום עליית רגל וזה שהוצרך הכתוב להודיעך שאע"פ ששניה' שוין בשופרא וסגיא צריך ליתן בין חלק קרוב לחלק רחוק:

דף קכב:

דומין לחרס. שהן פגים וקשים ולבסוף מסריחין מרוב שומנן מחמת שנתבשלו מאד באילניהן ואיכא דאמרי בתחילה מסריחין ולבסוף דומין לחרס. כלומ' קשין כחרס שאינן נרקבין ואינן נפסדין:

דף קכג:

האי זרוע ולחיים וקיבה היכי דמי אי דאתא לידיה דאבוה פשיטא. דכיון דאתא לידיה ממוניה הוא. ואי דלא אתא לידיה דאבוה אמאי נוטל פי שנים הא לאו ממונא דאבוה היא אלא ממונא דידהו הוא דמחמת נפשייהו הוא דקא זכו. ואוקימנא במכרי כהונה ולויה. פי' כגון שהיה זה האיש שנתן להן אלו המתנות מוחזק לתת מתנותיו ותרומותיו לזה הכהן ולא היה משנה בו ליתן אותם לכהן אחר וכגון דאישתחיט בחיי אבוהון דכיון דאישתחיטא הבהמה בחיי אבוהון ובעל הבהמה מוחזק לתת לו המתנו' כנכסיו דמו והוו להו גבי בעל הבהמה כפקדון ומשום הכי אף על גב דלא מטי לידיה בחיים הבכור נוטל בהן פי שנים ולא תימא ה"מ לרבי דסבר בכור נוטל פי שנים במאי דלא מטי לידיה דאב אלא אפילו לרבנן נמי נוטל פי שנים דכיון דאישתחיט בחיי אבוהון הוו להו כפקדון גבי בעל בהמה דליכא מאן דאמר דלא שקיל דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא במלוה דלהוצאה ניתנה וכי מהדר לה לאחר מיתת אבוהון לאו הני מעות דשבק אבוהון אבל פקדון דבעיניה קא מהדר ליה בכור נוטל פי שנים ודוקא דאישתחיט בחיי אבוהון

דה"ל כפקדון אבל אי לא אישתחיט בחיי אבוהון לא זכה בהו אבוהון ואינהו הוא דזכו בהו מחמת נפשייהו והיינו דאמרינן האי זרוע לחיים וקיבה היכי דמי אי דאתיא לידיה דאבוהון פשיטא ואי דלא אתא לידיה אמאי כלומר אמאי שקיל בהו פי שנים והא לאו נכסי דאבוהון נינהו דהא מחמת נפשייהו זכו בהו ולא מחמת אבוהון. ואיכא נוסחי דכתיב בהו ואי דלא אתו לידיה ראוי הוא ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק וטעותא היא דליכא למימר ראוי ומוחזק אלא במילתא דזכו בה מחמת אבוהון אבל הכא כיון דלא מטא לידיה לא זכו בהו מחמת אבוהון כלל אלא מחמת נפשייהו והכי חזי לן למגרס ואי דלא אתו לידיה אמאי והכי הוא דאיכא בנוסחי דוקני:

הא קמ"ל דמוחכרת ומושכרת דומיא דרועה בעפר. דלא יהבי לה מזוני ושבחא דאית בה שבחא דממילא הוא אבל אי יהבו לה אחים מזוני שבחא דאתי מחמת הוצאה דאחים הוא ולא שקיל בה פי שנים. ומני רבי היא דאמ' שבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן בכור נוטל בו פי שנים אבל לרבנן אפילו שבחא דממילא לא שקיל פי שנים והא דאמר בכור נוטל פי שנים בשבח לא תימא משום דסבירא ליה בכור נוטל פי שנים בראוי כבמוחזק אלא משום דסבירא ליה דשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן מוחזק הוה ולא ראוי הואיל וגוף הנכסים הוה ליה ברשותא דאב מחיים אבל מידי דהוה ודאי ראוי כגון שמת האב בחיי אבי האב דלא זכה בהו בנכסים מחיים אי נמי כגון כופר שאין משתלם אלא לאחר מיתה דהוה ליה ראוי דכולי עלמא אין הבכור נוטל בו פי שנים משום דאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק תדע דגרסינן בפרק שור שנגח (ב"ק דף מ"ב ע"ב) אין האשה נותנת ליורשיה ואוקמה רבה בגרושה ואמרינן ולוקמה מר כדאית ליה ומר כדאית ליה דאמר מר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו וכו' ומהדרינן הני מילי לטעמייהו דבני מערבא דסבירא להו כרבנן פירש דסבירא להו לענין בכור דכל מידי דלא אתא לרשותא דאב מחיים לא שקיל ביה פי שנים וראוי הוא ולא מוחזק דמתנה קרייה רחמנא וקסברי לענין מלוה דשקיל בה פי שנים דכמאן דגביא ואתיא לידיה מחיים ועוד האי טעמא דידהו דפליגי רבה ורב נחמן בין גבו קרקע לגבו מעות אבל בעלמא כלומר לענין ירושת בעל כו' עבדינן דאמר לענין בכור דכל מאי דזכה ביה אב מחיים אף על גב דלא אתא לידיה ולא אתא לרשותיה מוחזק הוה ולא בעינן למימר לענין מלוה דכמאן דגביא דמיא כי היכי דניפלוג בה בין גבו קרקע לגבו מעות אלא אף על גב דליתה כמאן דגביא דמיא כיון דסבירא ליה דכל מידי דזכה ביה אב מחיים אף על גב דלא אתא לידיה ולא אתא לרשותיה מוחזק הוה מלוה נמי אף על גב דלא גביא וליתה כמאן דגביא ולא מטיא לידיה כיון דמחיים זכה בה מוחזק' היא ולהכי איצטריך רבה ור"נ להההיא דתני'

בענין הכה את האשה ויצאו ילדיה אין האשה נותנת ליורשיה לאוקמה בגרושה. הא למדת דטעמא דרבי הכא לאו משום דסבירא ליה בכור נוטל בראוי כבמוחזק הוא אלא משום דסבירא ליה שבח ששבחו נכסי' הואיל ונכסי' גופייהו ברשותי' הוה אף על גב דשבח לא אתא לידיה מוחזק הוה ולענין מלוה נמי כיון דמחיים זכה בה אע"ג דלא גביא וליתא כמאן דגביא ולא אתיא לידיה מחיים מוחזקת הויא:

דף קכד.

מה חלק פשוט אף על גב דלא מטא לידיה כדאמרינן לעיל דבן נוטל בראוי כבמוחזק אף חלק בכורה שקיל אף על גב דלא מטיא פירש ודוקא לענין שבח כיון דנכסים גופייהו הוה ברשותיה דאב מחיים אף על גב דההוא שבח לא מטא לידיה מוחזק הוה ולא ראוי אבל במאן דאיתיה ודאי ראוי בכי הא לא השוה הכתוב חלק בכורה לחלק פשוט כדין הבן דהא כתיב בכל אשר ימצא לו דבעינן מוחזק. ור' נמי הא כתיב לתת לו פי שנים דאלמא מתנה קרייה רחמנא ומהדרינן הא דקרייה רחמנא מתנה למימר דאי אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי כלומר דאי אמר איני נוטל פי שנים ואיני נותן לבעל חוב פי שנים רשאי כמו המקבל מתנה שאם בא לומר קודם שתבא מתנה לידו אי איפשי בה רשאי כך בחלק בכורה כל זמן דלא מטי לידי בכור יכול למימר איני נוטל ואיני נותן. ושמע מינה דיורש שירש נכסים ויצאו על מורישו שטרי חובין בכדי אותן נכסים שאין אותו יורש יכול לסלק ידו מאותה ירושה ולומר לאותן בעלי חובות הרי הנכסים לפניכם אני איני רוצה לירש אותן ולא ליתן לכם כלום אלא כופין אותו להטפל בדבר ולמכור אותן ולהגבותן או לשומן עליהם דדייקינן טעמא דמתנה קרייה רחמנא ומשום הכי אם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי הא אילו הוה יורש לא מצי מסלק נפשיה. וטעמא דהאי מילתא משום דירושה ממילא קא אתיא ומההיא שעת' דמית מורישו הוה להו הני נכסים ממילא נכסים דיליה וה"ל במקום מורישו מה מורישו לא מצי לסלוקי נפשיה אף הוא נמי לא מצי לסלוקי נפשיה דמתנה הוא דמצי למימר לא ניחא לי בהאי מתנה משום דאכתי לא מטת לידיה אבל ירושה דמכי מייתי ליה מורישו הא נפלה ליה ממילא ומטת לידיה הוה ליה כמאן דקביל מתנה ומטת לידיה דלא מצי בתר הכי לסלוקי נפשיה מינה:

דף קכד:

אמר רבא הילכתא אסור לעשות כדברי רבי לכתחילה ואם עשה עשוי קסבר מטין איתמר. כלומר לא נאמר שהלכה כר' אפילו מחביריו שיהא מותר לכתחלה אלא מטין ר'

מחביריו הוא דאיתמר. כלומר הדעת נוטה לדבריו יותר ממה שהיא נוטה לדברי חכמים הילכך כיון דלא איתמר בהדיא שהלכה כר' מחביריו אסור לעשות כדבריו לכתחלה דלא שבקינן דברי רבים ועבדינן כדברי יחיד וכיון דמטין דבריו אל הדעת מי שעושה כדבריו אינו חוזר ומה שעשה עשוי לפי שאין לנו ראיה ברורה במה שנחזיר את הדין שהרי דבריו נוטין אל הדעת. זהו פי' מטין איתמר והכין פירש רבינו הרב זצ"ל ורבינו האי ז"ל כמו כן פירש הכין וההוא פירש דפריש רבינו חננאל לאו דוקא:

אמר ליה אביי לרבא לדידך קשיא מאי שנא מעות דלא דלאו הני מעות בעינייהו שבק אבוהון קרקע נמי לאו האי קרקע שבק אבוהון. פירש דאף על גב דאיתיה בעיניה דקא משתעבד בההיא מלוה מחיי אבוהון כיון דאי בעי יהיב ליה זוזי ולאו קרקע כי קא יהיב ליה ניהלייהו והשתא ההיא שעתא הוא דקנו ליה ולא מחיי אבוהון ועוד את הוא דאמרת לענין מעשה דסבתא מסתבר טעמייהו דבני מערבא דשלחו מתם דבעל לא ירית להנהו נכסי דהא אי קדמה סבתא וזבינא זבינה זביני אלמא אף ע"ג דאי חיית ברתא בודאי דהנהו נכסי דידה הוה לבתר סבתא כיון דאי זבינא סבתא זבינה זביני דהא קיימא לן כרשב"ג דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון בלבד כי מיתא לה השתא ולא זבינא מידי ההיא שעתא הוא דקא זכיא בה ברתא בהנהו נכסי ולא בחיי סבתא וכיון דמיתא לה בחיי סבתא הוה ליה ראוי הכא נמי אף על גב דההוא קרקע משועבד הוה בההיא מלוה בחיי אבוהון כיון דאי בעי מסליק להו בזוזי כי קא יהיב לה ניהלייהו השתא ההיא שעתא הוא דקא קנו לה ולא מחיי אבוהון ואמאי גבו קרקע יש לו:

ולרב נחמן קשיא מאי שנא גבי קרקע וכו' עד מעות נמי לאו הני מעות שבק אבוהון. פירש ואף ע"ג דההיא מלוה מעות הואי ומעות הוא דגבו כיון דליתנהו בעינייהו דהא מלוה להוצאה ניתנה ואי בעי הוה יהיב להו מכיסא אחרינא כי קא יהיב להו השתא מהאי כיסא ההיא שעתא הוא דקא אתי להו גופייהו דהני מעות ולאו מחיי אבוהון. ועוד הא אמר רב נחמן יתומין שגבו קרקע בחובת אביהן בעל חוב חוזר וגובה אותה מהם. אלמא אף על גב דההוא חוב מעות הוה ולא משתעבדי לבעל חוב משום דמטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי כי קא גבו ביה השתא קרקע איגלאי מלתא למפרע דההוא קרקע הוא דשבק אבוהון וכאלו מחיים גבה ליה ומשתעבד ליה לבעל חוב וכיון שכן אמאי אין הבכור נוטל בו פי שנים א"ל לא לדידי קשיא ולא לרב נחמן קשיא אנן טעמא דבני מערבא קא אמרינן ולן לא סבירא לן. פירש לטעמא דבני מערבא דסבירא להו כרבנן דאמרי בכור לא שקיל פי שנים אלא במאי דאת' לידי דאב וסברי אליבא דרבנן מלוה כמאן דגביא דמיא הוא דקאמרינן דהא דקסברי כמאן דגביא ואתא לידיה מחיים דמי

פלוגי מיפלגי' בה בין גבו קרקע לגבו מעות ואנא אמינא הכין מיפלגי בה ואיהי אמר הכין מיפלגי בה אבל לדידן לא ס"ל כרבנן דאמרי בעינן עד דאתא לידיה דאב מחיים כי היכי דנימא מלוה כמאן דגביא דמיא ונפלוג בה בין גבו קרקע לגבו מעות אלא כר' ס"ל דאמר דכל מידי דזכה ביה אב והוה ממוניה אף על גב דלא אתא לידיה מוחזק הוה ובכור נוטל בה פי שנים. וכיון שכן בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו וההיא דרבה דאמר לענין מעשה דסבתא מסתבר טעמא דבני מערבא דאי קדמא סבתא וזבינא זבינה זביני לא קשיא אמימריה דהכא דהתם לית לה לברתא זכייה בחיי סבתא בהנהו נכסי כלל דהא ובחרה לירתאי קאמר דמשמע דלבתר סבתא הוא דזכו הנהו ירתי בהנהו נכסי אבל בחיי סבתא לית להו זכייה כלל אבל הכא לענין מלוה הא ודאי מלוה דידיה היא ומחיים זכה בה וממונא דידיה הוא וכיון דס"ל כרבי אף על גב דלא אתא לידיה נמי בכור נוטל בה פי שנים דכי אקשי עליה והא את הוא דאמרת מסתבר טעמא דבני מערבא וכו'. הני מילי כדהוה סליק אדעתין דכרבנן סבירא ליה דאמרי בכור לא שקיל פי שנים אלא במאי דאתא לידיה דאב מחיים מדקאמרי גבו מעות אין לו אלמא זכייה לא איכפת לן בה דלא מהניא מידי אלא עד דאתא לידיה מחיים ועלה הוא דקא מקשינן אי הכי גבו קרקע אמאי יש לו כלומר אי משום דסבירא לך כיון דגבו קרקע הוה ליה כמאן דמטא לידא דאבוהון מחיים והא את הוא דאמרת מסתבר טעמא דבני מערבא וכו' אלמא אף על גב דקרקע ניהו לא חזי ליה כמאן דמטא לידה דברתא מחיים אלא אמרינן השתא הוא דאתא לידה ולאו מחיים אבל השתא דקאמר ולן לא סבירא לן אלא כר' דאמר כל מידי דזכה ביה והוה נכסיה דאב מחיים אף על גב דלא אתא לידיה בכור נוטל בו פי שנים ליכא למיקשי עליה ממעשה דההיא סבתא דהתם בחיי סבתא ליכא זכייה לברתא בהנהו נכסי ולא הוה ממונה כלל אבל הכא לענין מלוה דידיה הוא וממונא דידיה הוא. ואיכא לפרושי דרבה ורב נחמן נמי כרבנן סבירא להו דאמרי בכור לאו שקיל פי שנים אלא במאי דאתא לידי דאב מחיים והכי קאמר לן לא סבירא לן האי פלוגי דקא מיפלגי בני מערבא אלא לדידי בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו כי מימרא דידי בענין מעשה דסבתא משום דלא ס"ל כטעמא דבני מערבא דאמרי מלוה כמאן דגביא דמיא וכמאן דאתא לידיה מחיים. ולרב נחמן דסבר גבו קרקע הוא דיש לו כמימרא דידיה בענין יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן וכו' אבל גבו מעות אין לו. אי נמי ולן לא סבירא לן כוותייהו דבני מערבא דאמרי מלוה כמאן דגביא ואתא לידיה מחיים דמיא אלא בין לדידיה בין לדידי לא וכמאן דגביא דמיא ובין גבו קרקע ובין גבו מעות אין לו כדאיפסיקא הילכת' לקמן וההיא דרב נחמן דאמר יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן וכו' דש"מ דכיון דגבו קרקע אמרי והיינו קרקע

דשבק אבוהון לא קשיא אמימריה דהכא דאילו התם בע"ח אבל הכא בכור שאני דכתיב לתת לו פי שנים מתנה קרייא רחמנא מה מתנה עד דמטא לידיה אף חלק בכורה עד דמטא לידיה דכי אקשינן עלה דרב נחמן אמימריה לענין יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן וכו' דש"מ דסבירא ליה כבני מערבא דמלוה כמאן דגביא ואתיא לידיה מחיים דמיא מדקא אמרינן גבו מעות יש לו אלמא אפילו גבי בכור נמי סבירא ליה דכיון דגבו מעות אמרינן הני מעות שבק אבוהון וכמאן דאתו לידיה מחיים דמיא ועלה הוא דקא מקשינן עליה אי הכי גבו קרקע אמאי אין לו משום דסבירא ליה דגביית טעות הוא דחזי ליה כמאן דגבו ואתו לידא דאבוהון מחיים ולא גבי' קרקע הוא דחזי ליה כמאן דמטא לידא דאבוהון דהא קרקע לא שבק אבוהון וגרע מגבי' מעות אבל השתא דקאמר ולן לא סבירא לן דמלוה כמאן דגביא דמיא אלא בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו ליכא לאקשויי עליה ממימרא בענין יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם דהתם בבעל חוב אבל הכא בכור שאני דמתנה קרייה רחמנא ובעינן עד דמטי לידיה:

דף קכה:

נפתח בגדולים רבי ור"ש שהן היו תנאין. ונסתיים בקטנים. רב ענן ורב הונא דאינון אמוראין:

אמר רב פפא הילכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות ובמלוה שעמו פליגי ואית דגרסי פליגי:

הא דאמר ר"פ הילכתא אין הבכור נוטל פי שנים במלוה דש"מ דמלוה ראויה מסתברא לן דדוקא לענין בכור הוא דהוי ראוי משום דמתנה קרייה רחמנא מה מתנה עד דמטי לידיה אף חלק בכורה עד דאתא לידיה אבל לענין בעל וכתובת אשה מלוה מוחזקת הוא ובעל ירית לה וכתובה גביא מינה תדע דגרסינן בפ' האשה שנפלו לה נכסים (כתובות דף פ"א ע"ב) תניא הרי שהיה נושה באחיו מנה ומת והניח שומרת יבם לא יאמר יבם הואיל ואני יורש החזקתי אלא מוציאין אותו מידו והדבר ידוע שמשום כתובה שיש לה על אחיו הוא שמוציאין אותו מידו מכלל דמלוה מוחזקת היא ומשתעבדא לב"ח ואליבא דר' מאיר דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה כדמוקים לה בכתובות אבל לרבנן לא וכיון דתקינו רבנן בתראי האי דינא לבעל חוב למגבא ממטלטלי מדרבי מאיר נשמע לרבנן בתראי לאו מי אמר רבי מאיר מטלטלי משתעבדי לכתובה וקאמר דמלוה משתעבדא נמי לכתובת אשה כשאר מטלטלי דאי סלקא דעתך מלוה ראויה היא ולא משתעבדא לכתובה לענין יבם אמאי מוציאין אותה מידו נהי דקסבר רבי מאיר מטלטלי משתעבדי

לבעל חוב ולכתובה תיפוק לי' דמלוה ראויה היא ואין אשה גובה כתובתה מן הראוי אלא לאו שמע מינה מלוה מוחזקת היא ודינה כדין מטלטלין דגביא כתובה מינה ואם נפשך לומר דילמא שאני התם לענין יבמה דאכתי לא חיילא עלה גביית כתובה במיתת הבעל משום דשומרת יבם היא וכי אמרינן אין אשה גובה כתובתה מן הראוי היכא דהויא ראוי בעידנא דחיילא עלה כתובתה למגבי אבל יבמה כיון דבמיתת הבעל אכתי לא חיילא עלה כתובתה למגבי כמאן דאיתיה לבעל מחיים דמי והוה ליה דין האי מלוה כדין כל ממון שהניח הבעל ומשום הכי מוציאין אותה מידו דהא ממון בעלה הוא וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות דכיון דילקח בו קרקע כי קא מיית יבם דחיילא עלה גביית כתובתה מוחזקת היא דהא לקחו בה קרקע הא תנן בהדיא בפרק הכותב לאשתו (שם דף פ"ד ע"ב) מי שמת והניח אלמנה ויורשים ובעל חוב והיה לו מלוה או פקדון ביד אחרים רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהם. רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשים וכו'. וטעמא דרבי עקיבא דאמר ינתנו ליורשי' משום דמטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי ורבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן קסבר אע"ג דמטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי כיון דאכתי לא מטי לידייהו דיורשין דהא בידא דאחרים הן ינתנו לכושל שבהן וממילא שמעת דהאידנא דתקינו רבנן למיגבא מממלטלי איסתלקו להו יורשין מהכא ואי איכא בעל חוב וכתובת אשה ינתנו לכושל שבהן שהוא בעל חוב ואי ליכא אלא כתובת אשה בלחוד ינתנו לכתובת אשה דדייקינן טעמא דאיכא בעל חוב וכתובת אשה הוא דינתנו לב"ח ולא לכתובת אשה הא ליכא אלא כתובת אשה ינתנו לכתובת אשה. הא למדת בפי' דמלוה מוחזקת היא ומשתעבדת לכתובת אשה ומדלענין כתובת אשה מלוה מוחזקת היא לענין בעל נמי מוחזקת היא וירית לה בעל ולענין בכור בלחוד הוא דאמרינן דאינו נוטל בה פי שנים משום דמתנה קרייה רחמנא. ודיקא נמי מדקאמר רב פפא הילכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה אלמא גבי בכור בלחוד הוא דאמרינן דאינו נוטל במלו' אבל לגבי בעל בראוי הוא דאינו נוטל כגון נכסי דאבא ומאי דדמי ליה אבל נוטל במלוה. וגרסינן בפרק שור שנגח (ב"ק דף מ"ב ע"ב) מה איש נזקיו ליורשיו אף אשתו נזקיה ליורשיה ולא לבעל ואקשינן וסבר ר"ע ירושה של הבעל לאו דאורייתא והתניא וירש אותה מלמד שהבעל יורש את אשתו דברי רבי עקיבא ומהדרינן לא אמר רבי עקיבא אלא לענין כופר הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתה דהוה ליה ראוי ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ודייקינן ובנזקין לא והתניא הכה את האשה ויצאו ילדיה נותן נזק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל אין הבעל נותן ליורשיו אין האשה נותנת ליורשיה ואוקמה רבה בגרושה וכן אמר רב

נחמן בגרושה. ודייקינן ולוקמה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דאמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו גבו קרקע אין לו ומהדרינן הני מילי לטעמייהו דבני מערבא דסבירא להו כרבנן פי' דאמרי בכור אינו נוטל פי שנים אלא במאי דמטא לידיה דאב מחיים אבל במאי דלא אתיא לידיה דאב אף על גב דזכת' ביה והוה ממוני' לא שקיל איהו פי שנים דכתיב לתת לו מה מתנה עד דאתיא לידיה אף חלק בכורה עד דאתי לידי' וסביר' להו דנוטל פי שני' במלו' משום דמלוה כמאן דגבי' דמיא ואתא לידיה מחיים ועלה הוא דפליג בין גבו קרקע לגבו מעות אבל בעלמ' כר' כלומר אבל בעלמא לענין ירושת הבעל כר' סבירא לן דלית ליה ראוי אלא במאי דליכא ביה זכייה לאביו מחיים כלל כגון שמת אביו בחיי אבי אביו ואחר כך הה אבי אביו אי נמי כגון כופר דאינו משתלם אלא לאחר מיתה אבל מלוה דודאי ממוניה הוא מחיים ואף על גב דלא אתא לידיה מוחזקת היא ומשום הכי איצטריך רבה ורב נחמן לאוקמה לענין נזקין אין האשה נותנת ליורשיה בגרושה אבל בשאינה גרוש' כיון דזכתה בה מחיים אף על גב דלא אתיא לידה מוחזקת הויא וירית לה הבעל. הא למדת דלענין בכור בלחוד הוא דאינו נוטל פי שנים במלוה דסבירא לן כרבנן אבל בעלמא מלוה מוחזקת היא וירית לה בעל וכי היכי דירית לה בעל כתובה נמי גביא מינה. ואי קשיא לך הא דאמרינן בפרק מי שמת בענין האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב וחזרה שושבינות חזרה לאמצע שמואל אמר הכא ביבם עסקינן דהוי ליה ראוי ואין היבם נוטל בראוי כבמוחזק ידש"מ דהא שושבינות כענין מלוה הוא וקאמר דראוי הוא ולא מוחזק. שתי תשובות יש לנו לדחות זו הקושיא חדא דשאני שושבינות ממלוה דאילו מלוה כי קא יהיב לה מעיקרא ודאי למפרע קיימא ואתיא לידי פרעון כדמטי זימנא אבל שושבינות מי איכא למימר בודאי דאתי לידי פרעון דילמא מית משלח מקמי דלנסוב האיך שנשתלחה לו אי נמי מיית האיך דנשתלחה לו מיקמי דלנסיב דלא אתי לידי פרעון כלל. ואף על גב דהא אוקימנא בששמח עמו שבעת ימי המשתה ואחר כך מת דהא קיימא ליה לפירעון מקמי דלימות אפילו הכי כיון דבעידנא דשדר לה לשושבינות לא ידעי' אי אתיא לידי פרעון אי לא אתיא אההיא עידנא שהיא כעין עונת ההלואה הוא דסמכינן וביה הוא דמשגחינן אבל מאי דאתיליד בתר הכין כיון דלאו עונת ההלואה היא ולאו פרעון איפרע ביה כמאן דליתיה דמי ולא סמכינן עליה ולא משגחינן ביה. ועוד דאי נמי אמרת דמכי שמח עמו ז' ימי המשתה קיימא לפרעון מקמי דלימות והויא ליה כמלוה אכתי ליכא למגמר מינה לירושה וכתובת אשה דמלוה ראויה היא דאית לן למימר שאני יבם דבכור קרייה רחמנא וכי היכי דלענין בכורה מלוה ראויה היא ולא מוחזקת הכי נמי לענין יבם אבל לעולם

לענין ירושת הבעל וכתובת אשה איכא למימר דמוחזקת הויא וכדבררינן. הכי איסתבר לן בהאי ענינא כפום מאי דמתחזי מהני' מתני' ושמעתת' אבל רבי' הרב זצ"ל הוה סבירא ליה בכולהו ענייני דמלוה ראויה היא בין לבכור בין לירושת הבעל וכתובת אשה. וגם רבי' חננאל ז"ל הכין כתב בפירוש דיליה ואנן נמי חיישינן להו ואכתי לא עבידנא בה עובדא. ולהאי סברא דילן לא תימא הני מילי במלוה דמטא זימנה למגבה מקמי דלימות דומיא דניזקין הוא דאמרינן מוחזקת היא אבל היכא דמית ליה מלוה מקמי דלימטי זמנא למגבא ראויה היא דומיא דכופר אלא לא שנא מטא זמנה למגבא ולא שנא לא מטא זמנה למגבא מלוה מוחזקת היא וירית לה בעל וכתובה גביא מינה. וכי תימא מאי שנא מכופר שאני כופר הואיל ולאו בר תשלומין הוא מחיים כלל ולא עוד אלא חיוב ממון נמי ליכא מחיים דהא מיתה הוא דמחייבא ליה לכופר ומשום הכי הוה ראוי אבל מלוה כיון דעיקר חיוב ממון הא איתיה מחיים ולא עוד אלא דלענין תשלומין נמי בר תשלומין מחיים היא דהא אילו הויא ליה מלוה בחיים עד דמטי זימנה למגבא הוה משתלם ליה אף על גב דמית ליה מקמי דלימטי זמניה למיגבא מוחזקת היא ובעל ירית לה וכתובה גביא מינה. ואם תאמר והא מעשה דסבתא דאף על גב דאילו שכיבא סבתא בחיי ברתא הויא זכיא ברתא בהנהו נכסי וכיון דשכיבא בחיי סבתא אמרינן דראוי הוה ולא ירית לה בעל הכי נמי לענין מלוה אף על גב דאילו מטא זימנה למיגבא בחיי דמלוה הוה גבי לה כיון דשכיב מקמי מלמטי זמנה למיגבה תהוה ראוי ההוא נמי לא דמי דאילו התם כיון דבתרה לירתאי קאמר ואי קדמא סבתא וזבינא זבינה זביני אשתכח דבחיי סבתא לית לה לברתא זכייה בהנהו נכסי כלל כדבררינן לעיל אבל הכא לענין מלוה אף על גב דאכתי לא מטא זימנה למיגבא לענין תשלומין בלחוד הוא דלא מטא זימנה אבל עיקר חיוב ממון מיהא הא איתיה מחיים דהא מעיקר זמן ההלואה אשתעבדו להו נכסי. כללא דמילתא להאי סברא דילן לענין ירושת הבעל וכתובת אשה לא אמרי' ראוי אלא במאי דליכא זכייה מחיים בההוא ממון כלל כגון כופר דלא משתלם אלא לאחר מיתה וכגון ירושה שנפלה לו ליורש בקבר דלא זכה בה מחיים כלל וכגון מעשה דסבתא דלא הוה לה לברתא זכייה בהנהו נכסי כלל. אבל מלוה דעיקר חיוב ממון הא איתיה מחיים דהא ודאי ממונא דמלוה הוא ומעיקר זמן המלוה אשתעבדו להו נכסי דלוה בההיא מלוה לא מיבעיא היכא דמטא זמנה בחיי מלוה למגבא ולא גבייה דהא ודאי מוחזקת היא אלא אף על גב דלא מטא זמנה למגבא אלא בתר דשכיב מלוה כיון דעיקר חיוב ממון הא איתיה מחיים ומעיקר זמן המלוה אשתעבדו ליה נכסי דלוה בההיא הלואה ולא עוד אפילו לענין תשלומין נמי בר תשלומין מחיים הוא דהא אילו הוה בחיים עד דמטי זמנה

למגבא הוה משתלם לה מוחזקת היא ובעל ירית לה וכתובה גביא מיניה. אלא מיהו מסתברא לן דדוקא מלוה בשטר דאיכא שעבוד נכסי דקא משתעבדי נכסי דיליה מחיים אבל מלוה על פה דליכא שעבוד נכסי אי מטי זמנה למגבא מחיים הויא מוחזקת דילפי' לה מניזקין דאשה דתני' אין האשה נותנת ליורשיה ואוקימנא בגרושה טעמא דגרושה הא לא גרושה בעל ירית לה ואף על גב דכמלוה על פה היא ואי לא מטא זימנה מחיים כיון דליכא שעבוד נכסי ואי קדים ליה וזבין זביניה זביני הא ליכא זכייה מחיים והוה ליה ראוי ולא מוחזק. והא דאמרינן לעניין בכור דאינו נוטל פי שנים במלוה כלל לא מפלגינן בין היכא דמטא זמנה למגבא מחיים להיכא דלא מטא זמנא למגבא דוקא מלוה דליתא משכנתא אבל מלוה דאיתא משכנתא בהא נמי איכא לאפלוגי בה לאידך גיסא דאי מטא זמנה למגבא מחיים הויא כמלוה גרידתא בלי משכנתא ואין הבכור נוטל בה פי שנים ואי לא מטא זמנה למגבא מחיים אלא לאחר מיתה כיון דבעידנא דמית אכתי לא מטא זמנה ואי בעי בעל קרקע לסלוקי אכתי לא הוה יכיל למיסלקיה עד משלם זמניה כקרקע דמי והבכור נוטל בה פי שנים דילפינן לה להאי מילתא מההיא דגרסינן באיזהו נשך (מציעא דף ס"ז ע"ב) אמר רב פפא האי משכנתא באתרא דמסלקי אין ב"ח גובה ממנה ואין הבכור נוטל בה פי שנים ושביעית משמטת' ובאתרא דלא מסלקי בעל חוב גובה ממנה והבכור נוטל בה פי שנים ואין שביעית משמטתה אלמא כיון דלא מסלקי עד משלם שני משכנתא כיון דלא מטא זמניה לסלוקי קרקע הוא ולא מלוה ובכור נוטל בה פי שנים:

הא דאמר רב פפא ובמלוה שעמו פליגי פירש בה הרב רבינו ז"ל בהלכות דיליה תרי פירושי ופירוש בתרא מסתבר מפירושא קמא:

דף קכו.

אמר רב הונא אמר רב אסי בכור שמיחה לכי לא מיחה. פי' קיימא לן דשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהם היכא דאשתני אפילו ממילא אין הבכור נוטל פי שנים באותו שבח דרבנן אמרי ראוי הוא ולא מוחזק וכיון שכן שבח שהשביחו אחין שהוא ממון האחין ולא ממון האב אינו נוטל בו פי שנים וכיון דקיימא לן הכי קאמר רב הונא השתא בכור שמיחה מיחה כלומר אם מיחה באחיו ואמר להם איני שותק מלחלוק עמכם ולברר חלקי עכשיו אלא ע"מ דכל שיהא בנכסי' אלו בין ממילא בין שאתם משביחים בהן שאטול חלק בכורה ממנו כמו שאטול בעיקרו כאילו חלקי מסויים הוא מעכשיו מחאתו מחאה ויש לו ליטול פי שנים בעיקר ובשבחו דאהניא ליה הך מחאה כאילו

סיים פי שנים שיש לו בקרקע ובירר אותו לעצמו על דעת אחין וכשהשביח ברשותו השביח ולא ברשות האחין:

אמר רבה מסתבר' מילתיה דרב אסי בענבים ובצרום. פי' שאף על פי שיש בהן שבח הבצירה שהוא שבח שהשביחו אחין שהדבר ידוע שיותר הן שוין לאחר הבצירה מקודם הבצירה שהיו עדיין מחוברין בקרקע אף על פי כן כיון דמעיקרא היו ענבים והשתא נמי ענבים שלא נשתנו גופן באותו שבח אותה המחאה מועלת ונוטל פי שנים באותן ענבים בצורין ואילו לא מיחה לא היה נוטל פי שנים באותו שבח שהשביחו מחמת בצירתן אבל דרכים כיון שנשתנה הגוף דמעיקרא עינבי והשתא חמרא באותו שבח ששבחו מחמת דריכתן אין מחאתן מועלת בו ואינו נוטל פי שנים משבח הדריכה אלא כאחד מן האחין נוטל בו כי אינו ממון האב אלא ממון האחין:

ורב יוסף אמר אפי' דרכום וכו' ליתן לו דמי היזק ענביו. כלומר אחין אלו שלא ברשות הבכור דרכום וכיון שכן יכול לומר אני איני רוצה בדריכה זו לפי שצמוקין רציתי לעשות בחלקי מהן אי נמי ענבי' רציתי לאוכלן וזו הדריכה היזק הוא ואתם חייבין לשלם לי דמי היזק ענביי אבל אילו דרכום ברשותו לא היה נוטל פי שנים אלא במה שהיו שווין קודם דריכתן בלבד ומה שניתוסף בו מחמת הדריכה לא היה נוטל בו אלא כאחד מן האחין ואותה מחאה שהקדים קודם לכן לא היתה מועלת בכך כלום הואיל וכבר נשתנה הגוף ושבח זה ממון האחין הוא ולא ממון האב. ויש לפרש בהא דרב אסי פירש אחר דכיון דקיימא לן בכור שנטל חלק כפשוט ויתר כדלקמן (בסמוך) קאמר רב אסי שאם הקדים קודם לכן ואמר לאחיו אני איני מוותר מחלק בכורה כלום אף על פי שראינוהו אחר כך שנטל חלקה כפשוט במקצת נכסים אין אנו אומרים שכבר וויתר בכל הנכסים אלא באותו מקצת בלבד שנטל חלק כפשוט הוא דוויתר ולא בשאר כל הנכסים הואיל וכבר מיחה קודם לכן והודיע שאינו מוותר על חלק בכורה וזה שלא פירש עכשיו שבזה בלבד הוא שמוותר ולא בשאר נכסים על אותה המחאה שמיחה קודם לכן הוא שסמך ולא הוצרך עתה למחאה אחרת ועלה אמר רבה מסתברא מילתיה דרב אסי בענבים ובצרום שאף על פי שמחוברין היו קודם לכן ועכשיו לא כיון שלא נשתנה הגוף מחאתו עומדת במקומה ואין צריך למחאה אחרת אבל דרכום צריך הוא לחדש מחאה אחרת ואם לא חדש אותה מחאה שהקדים קודם לכן אינה מועלת לו עכשיו ואם נטל חלק כפשוט במקצת וויתר בכל הנכסים. ורב יוסף אמר אפילו דרכום ומתמהינן דרכום מעיקרא עינבי והשתא חמרא ואמאי אינו צריך לחדש מחאה אחרת. ומהדרינן ליתן לו דמי היזק ענביו כלומר הא דרב יוסף קיימא בשלא היה יודע בדריכתן והרי הוא מבקש מהן עכשיו

דמי היזק ענביו ולפיכך לא נסתלקה אותה מחאה בדריכה זו שהרי לא ידע בה שיחדש בה מחאה אחרת. אי נמי יש לפרש הא דאמרינן ליתן לו דמי היזק ענביו כלומר שכיון שלא על דעתו דרכום והרי הוא מבקש מהן דמי היזק ענביו ונתברר בכך שאותה דריכה אינה שבח אצלו נעשית אותה דריכה כאילו אינה וכאילו הן ענבים אצלו עכשיו כמו שהיו קודם לכן ולפיכך אינו צריך לחדש מחאה אחרת:

דף קכו:

והילכתא דיש לו לבכור קודם חלוקה. מיהו הני מילי לענין שאם נטל חלק כפשוט וויתר בכל הנכסים אי נמי שאם מכר חלק בכורה לאחר קודם חלוקה שתהא מכירתו מכירה אבל לענין שבח שנולד בו אין אנו רואין אותו כאלו ממונו וכאילו ברשותו השביח אלא עד שיחלק עם אחיו ויבא לידו חלק בכורה וכל זמן שלא חלק אין לו באותו שבא אלא כאחד מן האחין דקיימא לן כרבנן דאמרי' אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו הנכסים לאחר מיתת אביהן:

דף קכז.

אף אינו ממעט בחלק בכורה דוקא בחלק בכורה אבל בחלק פשוט ממעט:

דף קכח:

תטול אשתי כאחד מן הבני' וכו' ובנכסי' של עכשיו ובבנים הבאים לאחר מכן. שהרי לא אמר לה כאחד מן הבנים אלו אלא כאחד מן הבנים התם קאמר לה דמשמע כאחד מן הבנים שיניח ולא דמיא הא להיא דאמרי' (בפ' מי שמת דף קמ"ג ע"א) קני כחמור חדא דלא אמר לה קני כאחד מן הבנים הבאים אלא כאחד מן הבנים סתם קאמר לה והא אית ליה בנים והנך למעוטי בחלקה קא אתו ועוד אפילו לית ליה בנים השתא ואמר לה תטול כאחד מן הבנים שיהיו לי לאו קני כחמור הוא דכי אמרינן קני כחמור היכא דזכי לעובר דמאן דלא מטי ליה בירושה וקאמר ליה קני לך כהאי עובר כיון דעובר גופיה לא קני ההוא מידי דזכי ליה דקא ליתיה בעולם איהו נמי לא קני דהוה ליה קני כחמור אבל הכא הני בנים דהוה ליה בתר הכי בני ירושה נינהו ולא קא מזכה להו מידי דלא מטא להו בירושה וכיון שכן כי אמר לה קני כוותיהו לאו קני כחמור הוא דהא אינהו גופייהו לאו חמור נינהו דהא זכו בירושה וקנו לה וכיון דאינהו זכו איהו נמי זכיא. והאי מתנה אי מתנת שכיב מרע הוא אף על גב דלית בה קנין וליתה בלשון הקנאה כיון דלא הדר

ביה קניא ואי מתנת בריא היא מוקמינן לה בדאית בה קנין ובדאמר לה בלשון הקנאה אבל תטול לאו לשון הקנאה הוא דהא קנין דברים בעלמ' הוא ומסתברא דהאי מתנה מתנת שכיב מרע היא מדקאמר תטול:

שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא המוציא שטר חוב על חבירו מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אמר פרעתי מחצה והעדים מעידין אותו שפרעו כולו נשבע וגובה מחצה מנכסים בני חורין. פירוש נשבע הלוה שבועות התורה שפרעו מחצה וגובה המלוה מחצית השניה שהודה בה הלוה מנכסים בני חורין דכי אמרינן בעלמא היכא דאמר הלוה שטרא פריעא הוא וקאמר לישתבע לי המלוה דמשתבע ליה המלוה דלאו פריעה הוא ושקיל הני מילי היכא דליכא סהדי דמסהדי דפריעא הוא דהוה ליה שטר' מעליא ולאו כל כמיניה דלוה למטען דפריעא הוא ומשום הכי כי קאמר לישתבע לי משתבע מלוה דלאו פריעא הוא ושקיל אבל הכא כיון דאיכא סהדי דמסהדי דפריעא הוא איבטיל ליה ההוא שטרא והוה ליה חספא בעלמא והוי' ליה טענת מלוה כטענת מלוה על פה בלא שטר דמשתבע ליה ומפטר ובדין הוא דלא לישתבע הכא כלל דהא איכא סהדי דמסהדי ליה דפריעא הוא אלא כיון דקא מודי במחצה אשתכח דקא מכחיש להו לסהדי ומשום הכי לא סמכינן עלייהו למיפטריה משבועה אלא מחייבינן לי' שבועה כמאן דמודה מקצת הטענה:

ואפילו לר"ע דאמר משיב אבידה הוי ה"מ היכא דליכ' שטרא כלל (כגר' הריף בפ' שבועות הדיינין), כלומר לענין שטר שכתוב בו סלעין דינרין מלוה אומר חמש ולוה אמר שלש דהך סלע שלישי דקא מודי ביה לא כתיב בשטרא דהא סלעין סתמא כתוב ביה דמשמע תרי אבל הכא ההיא מחצה דמודה ביה איכא עליה שטרא. ואם תשאל כיון דטענת מלוה מחמת שטר' הוא דהוה ליה כפירתיה דלוה כפירת שטר' אמאי משתבע והא אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות הני מילי לגבי שטר שכתוב בו סלע דינר דכיון דאיכ' למימר תרי או תלת' או ארבע או חמש אשתכח דהני חמש דקא טעין מלוה איתניהו במשמע שטר' וכיון שכן הא דקא, כפר ביה לוה מהני חמש דקא טעין מלוה הוה ליה כפירת שעבוד קרקעות הואיל והאי שטרא איפשר למהוי חמש כדקאמר מלוה אבל הכא מכי אסהידו הני סהדי דשטרא פריעא הוא איבטיל ליה ההוא שטרא לגמרי דהא לא גבי ממשעבדי והויא תביעת מלוה כתביעת מלוה על פה וכפירת לוה כפירת ממון על פה. ונקטינן מינה דלא אמרינן כפירת שעבוד קרקעו' אלא היכא דודאי איכ' שטרא אבל היכא דליכא שטרא מיהו קא טעין מלוה שטרא הוה ליה ואירכס אף על גב דאודי ליה לוה דכתב ליה שטרא אי נמי מודה ליה דקני מיניה בההוא ממונא דסתם קנין

לכתיבה עומד כי קא מודה ליה השתא במקצת וכופר במקצת א"נ א"ל פרעתיך מחצה כיון דהשתא מיהא הא ליכא שטרא בידיה וליכא עדים דמסהדי בההוא קנין לא אמרינן כפירת שעבוד קרקעות הוא אלא כפירת תביעת על פה הוא ונשבע עליה דהא הכא דקא תבע מלוה ללוה בממון דהא שטרא ומודה לי' לוה דאיכא גביה מההוא שטרא פלגא דהויא הודאה וכפירה בהאי שטרא אפילו הכי דהאי שטרא לאו שטרא דמחייבין ביה בי דינא הוה דהא אסהידו עליה סהדי דפריעא הוא איחייב ליה לוה שבועה אההוא פלגא דכפר ולא אמרינן דכפירת שעבוד קרקע הוא וכל שכן היכא דלא אודי לוה בשטרא ולא בקנין כלל דאף על גב דמלוה טעין דשטר' הוה ליה ואירכס אי אודי ליה לוה במקצת וכפר במקצת אי נמי אסהיד עליה עד אחד דקנה מיניה מההוא ממונא ולוה אומר לא היו דברים מעולם תביעת מלוה על פה הוי' ומשתבע לוה עלה שבועה דאוריית' ולא אמרינן כפירת שעבוד קרקע היא:

דף קכט.

המחלק נכסיו על פיו וכו'. וריש לקיש אמר לעולם לא קני עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה וירשום דקא שייך לשון מתנה בכל אדם ובכל שדה וא"ת כיון דקתני במתניתין כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין אמאי אמר ר"ל לעול' לא קני עד שיאמר וכו' תשובתך הא דאמר ר"ל אכתב לשון מתנה באמצע דקתני במתניתין הוא דקאי והכי קאמר האי דקתני במתניתין דכתב לשון מתנה באמצע קנה אם היו שתי שדות ושני בני אדם לעולם לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להן במתנה וירשום. ואה"נ אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להן קנו דהיינו כתב בתחלה לשון מתנה דקתני במתניתי' ולא מיירי בכתב בתחלה ובכתב בסוף משום דכתב לשון מתנה באמצע היכא דהוה בשתי שדות ושני בני אדם טפי דייק בלישנא מהיכא דכתב לשון מתנה בתחלה או בסוף דתניא האומר תנו שקל לבני בשבת וכו' עד ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהן בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להן אלא שקל איכא לאקשויי עלה הא דקיימ' לן נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק והא בניו יורשיו נינהו ואמאי קתני ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהן בין שאמר תנו ובין שאמר אל תתנו אין נותנין להן אלא שקל ופירוק' דכי אמרינן אין לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק הני מילי היכא דאמר ליה נכסי לך דמשמע

דאקנינהו נהליה לכוליה נכסי דאף על גב דבלשון מתנה אקנינהו נהליה כיון דראוי ליורשו הוא אמרינן אין לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק וכל שכן היכא דלא אקני ליה מידי לא בלשון מתנה ולא בלשון ירושה אלא שבקה למילתא סתם וא"ל נכסי אלו פלוני ירשם אחריך דאמרינן כיון דלא אפקיה מן הירושה דהא אחריך קאמר ירושה אין לה הפסק והאי דקאמר אחריך לא אמר כלום דהוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה דתנאו בטל אבל הכא כיון דלא אמר להו כנסי יהיו לבני ליתן להן מהן שקל בשבת אלא תנו שקל לבני בשבת הוא דקאמר אשתכח דלא אקנינהו מנכסיה אלא שקל בשבת בלחוד ושארא להנהו אחרים הוא דאקנינהו לאחר מיתת בניו וה"ל כמאן דאמר להו פלוני יירשני לבדו משאר אחיו דדבריו קיימין דהא אוקימנא להא דקתני אם מתו ירשו אחרים תחתיהן בראויין ליורשו ור' יוחנן בן ברוקא הוא וזה שאמר אם מתו ירשו אחרים תחתיהן אינו דומה לאחריך שהרי לא נתן להן הכל כדי שיהא אם מתו ירשו אחרים תחתיהן כאחריך אלא שקל בלבד הוא שנותן להן בשבת הילכך מה שיגיע לידם הוא שנתן להם ומה שמתו ולא הגיע לידן איגלאי מילתא שלא הקנה אותו להן כלל לא בלשון מתנה ולא בלשון ירושה אלא להני יורשים אחרים הוא שהקנה אותו בלשון ירושה דקנו להו כרבי יוחנן בן ברוקא:

דף קל.

משנה האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת וכו'. אוקימנא לכולה מתני' כר"י בן ברוקא דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשי דבריו קיימין ואי קשיא לך הא דתנן (בפירקין לעיל) המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחר והשוה להן את הבכור דקתני ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום דהא התם בן בין הבנים הוא וקתני לא אמר כלום התם דאיכא בכור ומש"ה דהשוה להן את הבכור הוא דלא אמר כלום כדכתיב לא יוכל לבכר והכא דליכא בכור ומשום הכי דבריו קיימין שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה והא דתנן האומר איש פלוני בני לא ירש עם אחיו לא אמר כלום לא תימא רבנן ולא ר"י בן ברוקא אלא אפילו תימא ר"י בן ברוקא דעד כאן לא קאמר רבי יוחנן בן ברוקא אלא היכא דאמר איש פלוני בני יירשני דממילא איסתלקו להו שאר יורשין מן הנחלה אי נמי פלוני בני יירש כך וכך ופלוני בני יירש כך וכך אבל היכא דאמר פלוני בני לא יירש עם אחיו אף על גב דממילא שמעת דשאר בני ירתי ליה כיון דלא אמר בהדיא פלוני ופלוני בני יירשוני אפילו ר"י בן ברוקא מודה דלא אמר כלום וטעמא דמילתא דכיון דלא אמר בהדיא פלוני ופלוני בני יירשוני אשתכח דעדיין לא

העביר הירושה ממקומה שהרי לא הקנה אותה כלל לאחד מהן כדי שתסתלק' מן האחר וכיון שלא העביר אותה ממקומה ממילא נפלה הירושה להההוא בן בכלל הבנים ומשום הכי לא איכפת לן במאי דקאמר האב פלוני בני לא יירש עם אחיו דכיון דהא נפלה ליה ממילא וזכה ביה בחלקיה הוה ליה האי דקאמר לא יירש עם אחיו כאילו אמר לא יטול ממון שלו דלא מהני מידי. למדנו עכשיו בדין העברת ירושה ארבעה שערים:

השער הראשון אם העביר ירושתו ממי שהוא ראוי לה למי שאינו ראוי לה. והשער השני אם היו שניהן ראויין לירושתו כגון שיש לו שני בנים והעביר הנחלה מזה לזה ואותו שהעביר ממנו אינו בכור:

השער השלישי אם היו שני בנים אלו אחד בכור ואחד פשוט והעביר הנחלה מהבכור לפשוט:

השער הרביעי אם העביר הירושה מהראוי לה אלא לאחר מיתתו כגון שאמר לאחר מיתת פלוני בני יירש פלוני כל נכסי. והרי אנו חוזרין עכשיו לפרש את דינם:

השער הראשון אם העביר ירושתו ממי שהוא ראוי לה למי שאינו' ראוי דינו. שאם אמר בלשון מתנה דבריו קיימין ואם אמר בלשון ירושה לא אמר כלום דעד כאן לא פליגי רבי יוחנן בן ברוקא ורבנן אלא בבן בין הבנים אבל בת בין הבנים אי נמי אחר במקום בת דכולי עלמא לא פליגי שאם אמר בלשון מתנה הוא שדבריו קיימין אבל בלשון ירושה לא אמר כלום:

השער השני אם היו שניהם ראויין לירש כגון שיש לו שני בנים והעביר הירושה מזה לזה ואומר שהעביר ממנו הירושה אינו בכור דינו. שכיון שלא העביר הירושה אלא למי שהוא ראוי לה לא שנא אמר בלשון ירושה לא שנא אמר בלשון מתנה דבריו קיימין ואין בדבר הפרש בין שהיה זה שהעביר אליו הירושה בכור או פשוט דינו כולו אחד הוא שכיון שאחיו שהעביר ממנו הירושה אינו בכור דבריו קיימין שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה ובזה הוא שנחלקו ר"י בן ברוקא ורבנן והלכה כרבי יוחנן ב"ב דאמר דבריו קיימין אף על פי שאמר בלשון ירושה:

השער השלישי. אם היו שני בנים אלו אחד בכור ואחד פשוט והעביר הירושה מהבכור לפשוט או שריבה לפשוט ומועט לבכור דינו. כיון שמן הבכור העביר הירושה או שמיעט לו מחלקו כלום אם אמר בלשון ירושה לא אמר כלום דבהא אפילו רבי יוחנן בן ברוקא מודה דכתיב לא יוכל לבכר וכן הדין אם היו אחין מרובין ואחד מהן בכור והעביר הירושה מכולן לאחד מן הפשוטין בלשון ירושה או שריבה לאחד ומיעט לאחר דינן אחד הוא שכשם שלא אמר כלום לענין בכור כך לא אמר כלום לענין פשוטין וחוזרין

וחולקין את הירושה כענין דין הירושה ואין משגיחין לאותה צוואה כל עיקר שכיון שלא אמר כלום לענין בכור בטלת צוואה מכללה גם לענין פשוטין שהרי אותן שריבה להן צריכין הן למלאות לבכור פי שנים הראוי לו מאותו הריבוי שריבה להן אביהן ונמצא שבטלה הצוואה שצוה להם שהרי נפחת להן ממה שצוה להן וכיון שבטלה מכללה חזרה ירושתן לענין הדין שנוטל הבכור פי שנים והשאר חולקין בשוה והיינו דתנן המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור דבריו קיימין ואם אמר בלשון ירושה לא אמר כלום:

השער הרביעי. אם לא העביר הירושה מהראוי לה אלא לאחר מיתתו שאמר יירש פלוני כל נכסי לאחר מיתת פלוני בני דינו. שכיון שלא העביר הירושה ממנו שהרי לאחר מיתתו הוא שאמר יירש פלוני בני כל נכסי בין שהיתה העברה זו בלשון מתנה בין שהיתה בלשון ירושה העברה זו אינה כלום שהרי זכה הבן הראשון בחלקו מירושתו וירושה אין לה הפסק ואין בדבר הפרש בין שהיה זה האחרון נכרי שאינו ראוי לירושה או שהיה גם הוא ראוי לירושתו כגון שהיה לו בן אחר זולתי בין זה הראשון דינו כולו אחד הוא שכיון שהראשון לא הוציאו מירושתו בחייו לאחר מיתתו נמי אמרינן ירושה אין לה הפסק ואינו יורש חלקו מירושת אביו אלא בנו אבל אחיו שהוא זה האחרון אינו יורש אלא חלקו בלבד עם אחיו בנכסי אביו וילפינן להא מילתא מהא דשלח רב אחא בר רב עולא לדברי רבי יוחנן בן נורי נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק הנה אע"פ שבלשון מתנה (כלשון ה"ר בצלאל אשכנזי בתשובה ל"ג ונראה דאינו מדוייק ודוק) אמר לראשון כיון שהוא ראוי ליורשו אמרינן אין לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק וכל שכן היכא דשבקה למילתא סתם ולא יהיב מידי לראשון לא בלשון מתנה ולא בלשון ירושה דודאי כיון דשבק למילתא סתם ולא אפקה בלשון ירושה הא נפלה לה ירושה ממילא ואין לה הפסק והאי דקאמר לאחר מיתת פלוני בני יירש פלוני בני כל נכסי הוי ליה כמאן דאמר לאחר מיתת פלוני יירש פלוני כל נכסיו שאין משגיחין בדבריו לפי שאין לו לאדם רשות להנחיל לכל מי שירצה אלא בנכסי עצמו ולא בנכסי אחרים וזה הבן הא' כיון שהרי זכה בחלקו בירושת אביו נעשה אותו חלק לאחר מיתת אביו נכסי עצמו ולא נכסי אביו:

האי מלא יוכל לבכר נפקא. וממילא שמעת דלענין בכורה אינו יכול להעביר אותה מן הבכור לפשוט אבל לענין פשוט יכול, להעביר חלקו לכל מי שירצה משאר הבנים:

דף קל:

שאל ואמרו לו הלכה לא יעשה מעשה עד שיאמרו הלכה למעשה. כי שמא לא עיינו בה לפי הצורך וכיון שאמרו לו הלכה למעשה ודאי לא אמרו אלא לאחר עיון ודקדוק גדול וזה התלמוד שלנו הלכה למעשה הוא שלא נכתב אלא לאחר עיון ודקדוק בכמה דורות ולאחר כמה מהדורי וכאילו אמרו לנו בו הלכה למעשה הוא שהרי לעשות בו מעשה כתבוהו:

דף קלא.

משום דקא מפיק לה תנא בלשון ירתון דאי סלקא דעתך לשון ירתון בעלמא לא קני בבריא והכא משום תנאי ב"ד ליפקיה בלשון יסבון דקני נמי בעלמא בלא תנאי ב"ד ולהוי תנאי ב"ד הכא דבר שלא בא לעולם ולמי שלא בא לעולם בלחוד אלא מדאפקיה בלשון ירתון מכלל דלשון ירתון בעלמא מהני בבריא ולדבר שלא בא לעולם ולמי שאינו בעולם הוא דמהני הכא תנאי ב"ד והויא לה מתניתין כרבי יוחנן בן ברוקא ופשטינן מינה דאפילו בבריא נמי אמר:

דף קלא:

אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא פשיטא בנו גדול לא עשאו אלא אפוטרופוס בנו קטן מאי. ואסיקנא דאפילו קטן המוטל בעריסה וההוא דאמרינן לקמן אמר רב הונא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה דשמע מינה דקנה אפילו לא שייר מקצת ליורשיו ההוא בשאר יורשים עסקינן כגון בת בין הבנים ואח בין האחין אבל בן בין הבנים אם כתב כל נכסיו בלא שיור לא עשאו אלא אפוטרופוס עליהן בין כתב לו בלשון ירושה בין כתב לו בלשון מתנה:

פשיטא בנו ואחר לאחר במתנה ובנו אפוטרופוס. פי' אם כתב כל נכסיו לבנו ואחר כאחד כיון ששיתפן שניהן כאחד חולקין את הנכסים ביניהן במחצה כי ההיא דאמרינן לקמן ההוא דאמר לה לדביתהו נכסי לך ולבניך אמר רב יוסף קנא' פלגא דכתיב והיתה לאהרן ובניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו וכיון שחולקין את הנכסים נוטל אותו אחר חלקו שהיא מחצה לעצמו שהרי הקנהו לו קנין גמור בלשון ואין אומרים באחר שאפטרופוס עשאו על בנו אבל בנו אינו קונה המחצה שלו לעצמו שכיון שכתב המחצה לאחר נמצא המחצה שניה שכתב לבנו שהיא כל נכסיו והוה ליה כמו שכתב כל נכסיו

לבנו בלא שיור שלא עשאו אלא אפוטרופוס הילכך המחצה שכתב לבנו קנאוהו הבנים ואותו הבן אפוטרופוס עליהן. ויש מי שפירש לאחר במתנה ובנו אפוטרופוס שאותו אחר קנה הכל במתנה ובנו אפוטרופוס עליו והפירוש הראשון הוא הנכון ואסקה רבינא לשמעתא דבכולהו לא קני בר מאשתו גרושה ואשתו ארוסה משום דכאחר דמו והלכתא כותיה דרבינא דבתרא הוא:

ואיבעי' לן כתב כל נכסיו לאשתו או לבנו בבריא מאי ולא איפשיטא הילכך לקולא עבדינן ולא עשאו אלא אפוטרופוס. נמצא עכשיו הכלל שעולה בידינו בענין זה דלא אמרי' לא עשאן אלא אפוטרופוס אלא לגבי בנו ואשתו נשואה בין אצל האחין בין אצל בני הבעל אבל לגבי אחר אי נמי יורשים אחרים כגון בת בין הבנות או אח בין האחין לא אמרינן לא עשאו אלא אפוטרופוס הילכך מאן דכתב מתנה לבנו בין שאר הבנים אי נמי לאשתו נשואה בין אצל הבנים בין אצל בני הבעל בין אצל שאר היורשין כגון אחין לא שנא מתנת בריא ולא שנא מתנת שכיב מרע צריך שישייר מקצת ואם לא שייר מקצת לא קנו כלום לפי שלא עשאן אלא אפוטרופוס ומי שכתב מתנה לאחר בין במקום בנים בין שלא במקום בנים אי נמי לאשתו ארוסה ואשתו גרושה דכאחר דמו אי נמי לבת בין הבנות ואח בין האחין וכל שכן בת בין הבנים ואח בין הבנים דהיינו אחר שאינו צריך שיור מקצת אלא אף על פי שלא שייר כלום קנו וזה שכותבין עכשיו אפי' במתנה לאחר שיור מקצת ליורשים לרווחא דמילתא הוא דכתבי להו ואין אנו צריכין לכך:

כתב רבינו הרב זצ"ל משמא דרבואתא דהא דאמרינן לגבי בנו לא עשאו אלא אפוטרופוס הני מילי בכותב אבל האומר כל נכסי יורש פלוני בנו קנה דהיינו כרבי יוחנן בן ברוקא דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין דאיפסיקא הילכתא כוותיה וכל שכן אם אמר בלשון מתנה שקנה לדברי הכל והאי דקאמרי רבואתא צריכין הן להביא ראיה על כך לפי שדברי ר' יוחנן בן ברוקא שהביאו ראיה ממנו יש לנו להעמיד אותו בדגלי אדעתיה דלהקנאה גמורה איכוון ואל תתמה שר"י בן ברוקא לא בא ללמוד אם להקנאה איכוון אם לעשותו אפוטרופוס איכוון אלא ללמד היכא דאמר בלשון ירושה אם דבריו קיימין כדאמר בלשון מתנה אם לא וכיון שכן אין לנו להעמיד דבריו במקום שאפשר לומר דלעשותו אפוטרופוס איכוון דאם כן אפילו בלשון מתנה לא אמר כלום אלא במקום שנתבאר ממנו בודאי דלהקנאה גמורה איכוון הא קמ"ל שאפילו לא אמר בלשון מתנה אלא בלשון ירושה דבריו קיימין וכיון שדברי רבי יוחנן בן ברוקא בדגלי דעתיה דלהקנאה גמורה איכוון הוא ראיה זו דהני רבוותא אינה ראיה דעד כאן לא אמרינן לא עשאו אלא אפוטרופוס אלא היכא דלא גלי דעתיה בהדיא ואפשר לומר דלעשותו

אפוטרופוס איכוון אבל היכא דגלי דעתיה בהדיא דלהקנאה גמורה איכוון כיון דגלי גלי ולעולם יש לומר דאי נמי לא גלי דעתיה בההיא דלהקצאה גמורה איכוון דינו כדין כותב ולא עשאו אלא אפוטרופוס:

דף קלב.

תא שמע הכותב פירות נכסיו לאשתו וכו'. יש לפרש שהיה לו פירות מחוברין בקרקע שישנן בעולם ומתנה גמורה היא אי נמי יש לפרש כגון שכתב לה גוף הנכסים לאכול פירותיהן:

תנן התם במסכת פיאה הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה ואוקימנא דכיון דעשאה שותף בין הבנים ושתקה אחולי אחילתא לכתובתה דהא ידעה דלית לה למגבא מינייהו הלכך מדכתב לה קרקע כל שהוא וכתב שאר נכסיו לבניו בפניה וקא שתקה ודאי אחילתה לכתובתה ואפילו עמד וקנה נכסי לא גביא מידי דהא אחולי אחילתא לכתובתה:

דף קלב:

בעי רבא בבריא היאך בשכיב מרע הוא דמחלה לכתובתה דכיון דידעא דלית ליה מידי ולא קני בתר הכי וקא שתקה ודאי אחולי אחילתא לכתובתה לגמרי ומשום הכי אפילו עמד וקנה נכסים נמי לית לה ולא מידי אבל בבריא מציא אמרה כי אחילת שעבודא מהני נכסי דכתבינהו לבניה אבל אחולי לגמרי לא אחילנא דאמינא השתא קני וגבינא מינייהו הילכך אי קני בתר הכי גביא מינייהו דהא לא אחילתא לכתובתה לגמרי או דילמא כיון דהשתא מיהא לית ליה מידי וקא שתקא ודאי אחילתא ואפי' קנה נכסים בתר הכי לא גביא מידי ועלתה בתיקו וכיון דליכא ראיה דמחלה מוקמינן לה לכתובתה אחזקה ואי קנה נכסי בתר הכי גביא מינייהו והיינו דאמר ליה רב כהנא לרב אשי בענין ההוא דאמר להו תלתא לברת' וכו' (לקמן ע"ב) ואילו הדר קני מי לא גביא השתא נמי גביא דהאי מעשה בבריא הוה ובחייה שכיבא ברתיה דהדר קני ליה להההוא תלתא דליה בתורת ירושה וליכא למימר דבשכיב מרע הוה דהא אמרינן לענין שכיב מרע דאחולי אחילתא לכתובתה לגמרי ואפילו עמד והדר קנה נכסים לא גביא הלכך לא משכחת לה אלא בבריא:

דף קלג.

אמר רב הונא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר. פירש כגון שכתב נכסיו לפלוני בלי להזכיר שם ירושה ולא שם מתנה אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה כלומר זה שכתב כל נכסיו לשון ירושה הוא וכאלו אמר בפירוש יירש פלוני כל נכסי דמי ואם אינו ראוי ליורשו נוטלן משום מתנה ואמרינן שכתב כל נכסיו לשון מתנה הוא וכאלו אמר בפירוש יהיה לו במתנה דמי:

אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקא וכו'. כלומר. למאי איצטריך לך למימר אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה אי לאשמועינן דהלכה כרבי יוחנן בן ברוקא אימא הלכה כרבי יוחנן בן ברוקא דילמא האי דאיצטריך לך למימר אם ראוי ליורשו בכי הא דאמר אלא למאן ולא אמר לא לשון ירושה ולא לשון מתנה ולא אמר נמי נכסי לך סתם אלא למאן בלחוד ובהא איצטריך לך למימר אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה וכו' דאי אמרת הלכה כרבי יוחנן בן ברוקא הוה אמינא הני מילי היכא דאמר בהדיא נכסי יירש פלוני או נכסי לפלוני אבל היכא דלא אמר בהדיא אלא למאן בלחוד אימא לא כלום הוא דהא לאו לשון ירושה ולאו לשון מתנה הוא להכי איצטריך לך למימר אם ראוי ליורשו וכו' דלא הוה סגי לך במפסק הלכתא כרבי יוחנן בן ברוקא:

אמר ליה רבא השתא ירושה דאורייתא אלמנתו ניזונית וכו' מהא מימריא דרבא שמעינן דהיכא דאיכא איניש דאיכא עליה מלוה על פה וכתבינהו לנכסי לאחר במתנת שכיב מרע דדינא הוא דאתי ההוא בעל חוב וטריף מיניה דמקבל כי היכי דעדיף מן היורשין ואי הוה ליה מטלטלי ויהבינהו במתנת שכיב מרע לאחר דינא הוא דאתי בעל חוב בין מלוה בשטר בין מלוה על פה ומפיק להו מיניה דמקבל למיגבא מינייהו ההוא חוב דיליה כי היכי דמפיק ליה מן היורשין דהא מתנת שכיב מרע כירושה שוייוה רבנן ולא עוד אלא דירושה אלימא דאילו ירושה מדאורייתא ומתנת שכיב מרע דרבנן בעלמא הוא דקניא שמא תטרוף דעתו עליו:

דף קלד.

האומר זה בני נאמן וכו'. ליורשו פשיטא כלומר לא יהא אלא דקבעי למיהב ליה מתנת נכסיה מי לא יהיב ליה. סוגיא דשמעתא דהיכא דאמר יש לי בנים ואף על גב דמוחזק לן דאית ליה אחי נאמן הוא לומר יש לי בנים לפוטרה מן היבום וכל שכן אי לא מוחזק לן דאית ליה אחי ואי לא מוחזק לן דאית ליה אחי וקאמר יש לי אחים אינו נאמן לאוסרה והוא דלא נפיק עליה קלא דאית ליה אחי במדינת הים אבל אי נפיק עליה קלא דאית

ליה אתי במדינת הים אף על גב דאיתחזק לן דלית ליה אחי ואמר איהו בשעת מיתה דלית ליה אחי חיישינן להההוא קלא ונטרין עד דאתו הנך סהדי דמדינת הים ומסהדי אי אית ליה אחי אי לא דאמרינן (לקמן דף קל"ה ע"א) ההוא דהוא מוחזק לן דלית ליה אחי וכו' עד חוש לה:

דף קלד:

אמר רב יוסף בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן ופטורה מן היבום אוקימנא דבלהבא הוא דנאמן כלומר לפוטרה מן היבום ולהתירה להנשא לבעל אבל למפרע כלומר אם זינתה ובא עכשיו הבעל ואמר גרשתיה קודם לכן לפוטרה מן המיתה אינו נאמן וליתה הכין אלא בין למפרע בין להבא אינו נאמן דהאמר ליה רבא לרב נתן בר אמי ז"ל חוש לה ואמרינן ההוא דהוה שכיב אמרו ליה איתתיה למאן כלומר אי זקוקה ליבם או לא אמר להו חזי לכהנא רבא כלומר הקידושין נתתי על תנאי ולא נתקיים התנאי וכאשר כנסתיה לא בעלתי אותה כדי שאמחול על התנאי פירש והיתה כוונתו בדברים להודיע שאינה, זקוקה ליבם שהרי הקידושין עקורין הן ואמר רבא למאי ניחוש לה וכו' עד זיל חוש לה דצריכה חליצה מספיקא אשתכח השתא דהיכא דאמר יש לי בנים אף על גב דמוחזק לן דאית ליה אחי נאמן הוא לפוטרה מן היבום והיכא דאמר גרשתי את אשתי אי נמי קידושי תנאי היו ומעיקרא עקורין היו אינו נאמן לפוטרה מן היבום. ואם תשאל מה הפרש בין זה לזה דאילו היכא דאמר יש לי בנים אמילתא אחריתי באפי נפשה הוא דקאמר ולא עקר להו לנישואין דאית ליה בגווה אבל היכא דאמר גירשתי את אשתי אי נמי קדושיה על תנאי היו כיון דחזינן דהות יתבה תותיה ואיתחזק גבן דאיתתיה הוא לאו כל כמיניה למימר גירשתיה דקא עקר להו לנישואין דאית ליה בגווה וכל שכן דלא יכול למימר קידושיה על תנאי הוה למעקר קידושי דידה מעיקרא:

דף קלה:

משנה מי שמת ונמצאת דייתיקי וכו' פי' צוואת שכיב מרע קשורה על יריכו הרי זו אינה כלום פירוש שכיון שלא צוה בפיו וגם לא צוה בשעת מיתתו שיעשו מה שבאותה דייתיקי ואינה הקנאה מקיים בקנין כדי שנאמר שעבד נפשיה משעת קנין לפיכך אינה כלום שיש לומר כתבה לצוות בה ואחר כך חזר בו ולא רצה ליתנה ולא לצוות בה אבל אם זוכה בה על ידי אחר כגון שאמר זכה בצוואה זו לפלוני כאילו צוה בפיו שיעשו מה שכתוב בה דמי לפיכך דבריו קיימין:

גמרא תנו רבנן דייתיקי דא תהא למיקם ולהיות. פי' צוה מה שיעשו בנכסיו לאחר מותו: שלח רבין משמיה דרבי אבהו וכו' עד ואין שטר לאחר מיתה. פירש דכי אמרינן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו הני מילי במצוה ואמר תנו לפלוני כך וכך ולא אמר להן כתובו אבל אם אמר להן כתבו ותנו לו כיון שכתיבה זו לאחר מיתה היא שהרי לא זיכה לו כלום אלא לאחר מיתה חיישינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר שאינו עדיין כתוב בחייו אלא לאחר מיתה הוא שנכתב ואין שטר לאחר מיתה שכיון שלא זיכה לו אלא לאחר שיכתוב השטר לאחר מיתה לאחר מיתתו הנכסים ליורשים הן דפקע מהן רשות אביהן ואין לו בהן זכות כדי שיקנה אותן לאחרים:

ורבי יוחנן אמר תבדק. כלומר תבדק צואה זו. מאי תבדק כי אתא רב דימי אמר דייתיקי מבטלת דייתיקי יש מי שפירש הכי רואין אם צוה צוואה אחרת אין כותבין את הראשונה שהרי מבוטלת הוא לפי שדייתיקי מבטלת דייתיקי ואם לא צוה צוואה אחרת אחריה אלא זו צוואה גמורה היא ועלה קא סמיך וזה הפירוש אינו נכון אצלנו לפי שאם צוה צוואה אחרת מאי אריא דאמר כתבו דאיכא למיחש לראשונה בשטר לאחר מיתה אפילו כי לא אמר כתבו נמי דליכא למיחש בה לפטר לאחר מיתה איתה צוואה ראשונה אינה כלום לפי שהאחרונה מבטלת הראשונה ואם כן מה הועיל בכאן חשש שטר לאחר מיתה. ורבינו חננאל ז"ל פירש תיבדק אם מיפה את כחו הוא כותבין ואם לאו אין כותבין וגם זה הפירוש אינו נכון אצלנו לפי שאין אתה מוצא לזה הפירוש טעם לדרב דימי דאמר דייתיקי מבטלת דייתיקי. והאי דאמרינן בתר הכי רואין אם מיפה את כחו כותבין טעם אחר הוא ולא שייך בה רב דימי. הילכך הני תרי פירושי לא דייקי גבן והכי אסתבר לן בפירש מאי תבדק כי אתא רב דימי אמר דייתיקי מבטלת דייתיקי פי' כלומר צוואת שכיב מרע האחרונה מבטלת את הראשונה ועל זה אמר רבי יוחנן תיבדק שרואין אם כבר קדמה צוואה אחרת קודם זו הצואה אין כאן חשש לשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר לפי שיש לנו לומר שזה שאמר כתבו לאו להקנותו בשטר קא מכוין אלא להיות ראיה שזו היא הצוואה האחרונה שאמר כתבו כדי שיראו הזמן הכתוב בה ויתברר שזו היא הצוואה אחרונה ותבטל הראשונה ואם לא מצינו צוואה אחרת קודם לכן כדי שיהא צריך לכתוב זו חוששין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר שכיון שאין שם צוואה אחרת כדי שיהא צריך לכתוב את זו לברר שהיא מאוחרת אמאי אמר כתבו הילכך חוששין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר. וזה הוא פירוש הא דרבי יוחנן ופירוש יפה הוא וההוא דמיפה את כחו טעם אחר היא:

דף קלו.

הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו צריך שיכתוב לו מהיום ולאחר מותו. פי' האי מתניתין במתנת בריא היא והיינו טעמא דצריך שיכתוב לו מהיום ולאחר מיתה דאי לא כתב ליה מהיום אשתכח דלא קני ליה אלא לאחר מיתה ולא"מ הא לית ליה מידי כי היכי דליקנו להו אחרינ אלא נכסי דיורשין נינהו וכיון דכתב ליה מהיום אשתכח דגופא אקני ליה מהיום ופירי לאחר מיתה. אבל במתנת שכיב מרע לא צריך מהיום דהא קיימא לן דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו וכאלו. נמסר הנכסים לידו מחיים דמי שיקנה אותם אם ימות המצווה וכיון דמית איגלאי מילתא למפרע דההיא מסירה דאמסירו ליה הנכסים מחיים לידיה ואהניא ליה דקני להו לאחר גמר מיתה מיד הילכך לא שנא צוואה בכתיבה ולא שנא צוואה בלא כתיבה בכולהו לא צריך מהיום דהא כמסורין לידו מחיים דמו והא דאמרינן אין שטר לאחר מיתה הני מילי היכא דאמר כתבו דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר. אבל היכא דכתב איהו זו הצוואה הוי ליה כאמירה בפה ומה לי אמר בפה ומה לי אמר בכתיבה:

איתמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב וכו'. יש כאן להקשות לרבי יוחנן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי הא תנן מכר הבן אין ללוקח כלום עד שימות האב ולכי מיית האב אית ליה ללוקח ואי קנין פירות כקנין הגוף דמי אמאי קנה לוקח והא אין אדם מוכר דבר שלא בא ברשותו ועוד היכי אמרינן קנין פירות כקנין הגוף דמי והא אוקימנא לעיל דקאמר ליה גופא קני מהיום פירא לאחר מיתה והאי קושיא מתחזיא פירוקה דאף על גב דהיכא דמת הבן בחיי האב אמר רבי יוחנן קנין פירות כקנין הגוף דמי היכא דמת האב בחיי הבן לא אמר דקנה הלוקח וטעמא דמילתא משום דההוא מיקנא דקאמר דקני האב לגוף לאו מיקנא ממש הוא דהא ליכא למימר הכי מדאמרינן לעיל גופא קני מהיום פירא לאחר מיתה אלא לענין פירות הוא דקני ליה האב לגוף דכמה דאיתיה בחיים דקני להו לפירות אית ליה נמי קנין בגוף לענין פירות ולאו מיקנא ממש הוא אלא מיקנא לענין פירות דומיא דהמוכר שדהו לפירות דליכא למימר דהא דאמר רבי יוחנן התם קנין פירות כקנין הגוף דמי דמיקנא ממש הוא דהא אי בעי לוקח לזבוני לגוף לא מצי לזבוני אלא לענין הפירות בלחוד הוא דאקני ליה הגוף דכמה דאית ליה קנין בפירות אית ליה קנין בגוף לענין פירות ולא מיקנא ממש וכיון שכן אי מיית ליה בן בחיי האב לית ליה ללוקח ולא מידי דבעידנא דזבניה מיניה אכתי לא נתרוקן הגוף לבן משום דברשותיה דאב הוה ואי מיית האב בחיי הבן אסתלק ליה ממילא ההוא זכותא דהוה ליה לאב בגוף וקם ליה ברשותא דבן מעידנא דכתביה ניהלה האב ואיגלאי מילתא דמההיא שעתא

הוה נכסיה ומש"ה קני לוקח. ואף על גב דבפרק החובל (קמא דף פ"ח ע"א) בענין דרב שמואל בר אבא מהגרוניא קא מייתי ראיה מהא מתני' דמוכר הבן בחיי האב אין ללוקח כלום עד שימות האב דמשמע דהא מתני' אפילו במת הבן בחיי האב היא שנויה ההיא משום דרב ירמיה בר אבא ורב יהודה תרוויהו סבירא להו כריש לקיש דאמר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אבל לר' יוחנן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי הא מתני' דמכר הבן בחיי האב דמשמע דכי מיית אב אית ליה ללוקח ליתה אלא במת האב בחיי הבן [דאתו לידי הבן:

דף קלו:

איתביה רבי יוחנן לריש לקיש נכסי לך ואחריך לפלוני ואחריו לפלוני מת ראשון קנה שני ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון והאי כיון דאמר ליה ואחריך לפלוני אשתכח דפירות הוא דקנו ליה לראשון והגוף לשני ואי סלקא דעתך קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי יחזרו ליורשי נותן מיבעי ליה ואם תשאל אמאי אקשי ליה ליורשי נותן מיבעי ליה ולא אמר ליורשי שני מבעי ליה דהא לענין מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב למאן דסבירא י קנין האב לפירות לאו כקנין הגוף דמי קאמרינן דקנה לוקח שהוא כיורשי הבן משום דהיינו טעמא דאמרינן התם קנה לוקח משום דמהיום קאמר ליה האב לבן ולרבי יוסי נמי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו הוה ליה זמנו כמהיום ואשתכח דשני שהוא הבן מהיום הוא דקני ליה לגוף הילכך כיון דאמר ריש לקיש קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ממילא נתרוקן הקנין לבן וקנה לוקח אבל הכא לענין נכסי לך ואחריך לפלוני כיון דבלשון אחריך קאמר אשתכח דשני לא קני מידי כלל אלא לאחר מיתת הראשון וה"ל הגוף בחיי ראשון מתלא תלי וקאי אם מת ראשון בחיי שני קנייה שני ואם מיית שני בחיי ראשון אשתכח דשני לא קנה כלל וכיון שכן למאן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי יחזרו נכסים ליורשי ראשון דהא קנייה ראשון לגוף ולפירות ולמאן דאמר לאו כקנין הגוף דמי ליורשי נותן דהא אכתי לא אסתלק ליה רשות נותן מינייהו והיינו דאותביה הכא רבי יוחנן לריש לקיש ואם איתא ליורשי נותן מיבעי ליה כלומר אי אמרת בשלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי היינו דיחזרו ליורשי ראשון דהא קנייה ראשון לגוף ורשות נותן אסתלק מינייהו וכיון דאחריך לא קני מידי דהא נותן לא אקני ליה לא גוף ולא פירות אלא לאחר מיתת ראשון וכבר מיית ליה שני מקמי דליקני להו לנכסי ממילא משתיירו להו בחזקת ראשון אלא אי אמרת קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי כיון דשני לא קנה דהא אחריך קאמר ליה דמשמע דלא אקני ליה

מידי לא גוף ולא פירות אלא לאחר מיתת ראשון וכבר מיית ליה מקמי דלימות ראשון ולזכי בהו בנכסי ראשון נמי הא לא קני מידי דהא אמרי' קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי הוי ליה הגוף עדיין ברשות נותן ואכתי לא אסתלק ליה מינייהו בחיי ראשון וכיון שכן יחזרו ליורשי נותן מיבעי ליה. א"ל על דא את סמיך כבר תרגמה רב הושעיא בבבל אחריך שאני כלומר כי היכי דלשון אחריך משמע דלא אקני ליה לשני לא גוף ולא פירות אלא אחר מיתת ראשון הכי נמי משמע דאקני ליה לראשון גוף ופירות ולאו משום דקנין פירות כקנין הגוף דמי אלא משום דגופא נמי אקני ליה לראשון ולא אקני ליה לשני אלא מה דמשייר ראשון ומש"ה כי מיית ראשון נמי אסתלק ליה נותן מינייהו לגמרי ומש"ה קתני מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון ולא קתני ליורשי נותן אבל בעלמא דלא אמר בלשון אחריך אלא קא מקני ליה לשני נכסיו מהיום ולאחר מיתת ראשון דקא קני ליה השני הגוף מהיום אי נמי היכא דכתב לבנו נכסיו מהיום ולאחר מיתה דקא קני ליה הבן הגוף מהיום ולא שייר לנפשיה אלא פירות בלחוד לעולם אימא לך קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי:

והתניא יחזרו ליורשי נותן. אמאי דאמרינן אחריך שאני דייק דאלמא כמילתא דפשיטא היא דהיכא דאמר, ליה אחריך קני ליה הגוף והפירות כל ימי חייו ואסתלק מינייהו רשות נותן לגמרי והתניא יחזרו נכסים ליורשי נותן אלא אחריך נמי תנאי היא אית תנא, דסבר דאפילו היכא דאמר ליה אחריך פירא בלחוד הוא דאקני ליה לראשון כל ימי חייו וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והיינו תנא דתנא יחזרו נכסים ליורשי נותן. ואית דדייק לשון אחריך וסבר דאחריך משמע דגופא אקני ליה לראשון ואסתלק ליה נותן מינייהו לגמרי ולא אקני ליה לשני אלא מאי דמשייר ראשון והיינו תנא דתנא יחזרו נכסים ליורשי ראשון. ומאי נינהו הני תנאי דפליגי בהא מילתא רבי ורבן שמעון בן גמליאל דתניא נכסי לך ואחריך לפלוני וירד ראשון ומכר ואכל השני מוציא מיד הלקוחות דברי ר' פי' דסבירא ליה דאפי' בלשון אחריך פירא בלחוד הוא דאקני ליה לראשון וגופא מתלא תלי וכי מיית ראשון בחיי שני קני ליה לגוף ופירות ואי מת שני בחיי ראשון דלא קנה שני מידי יחזרו נכסיה ליורשי נותן והיכא דראשון מית ליה בחיי שני מוציא מיד הלקוחות דקנין ראשון לפירות לאו כקנין הגוף דמי. ורבי שמעון אומר אין לשני אלא מה ששייר ראשון בלבד. פי' דקא דייק לשון אחריך ומשמע נמי ליה דגופא נמי אקני ליה לראשון ולא אקני לשני אלא מה ששייר ראשון בלחוד. אשתכח השתא להאי סברא דר"ל דהיכא דאמר כל נכסי לפלוני מהיום ולאחר מיתת ראשון דכולי עלמא בין לרבי בין לרבן שמעון קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי כי פליגי היכא דאמר אחריך ולענין

מיקנא אחריך דכולי עלמא בין לרבי בן לרבן שמעון בן גמליאל ואפילו לרבי יוחנן נהי דאחריך לא קני מידי בחיי ראשון לא גוף ולא פירות אלא גופא מתלא תלי וקאי אי מיית ראשון בחיי שני קני ליה השני הגוף והפירות ואי מיית שני בחיי ראשון לית ליה ליורש שני מידי דהא מיית ליה מקמי דליזכי ליה בנכסים כי פליגי לענין מיקנא ראשון ד' סבר כי אקני ליה נותן לראשון פירות בלחוד גופא לא אקני ליה וכיון דפירא הוא דאקני ליה ולאו גופא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי נותן ואי זבין לנכסי בחייה זביניה לאו זביני ור' שמעון בן גמליאל סבר אילו אמר מהיום דקני ליה שני הגוף מהיום ולית ליה לראשון אלא פירי בלחוד בודאי דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלא הכא כיון דאחריך קאמר לשון אחריך משמע דגופא ופירא אקני ליה לראשון ולא אקני ליה לשני אלא מאי דמשייר ראשון וכיון שכן אי זבין להו ראשון לנכסי הוה זביניה זביני ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי ראשון הכין הוא סברא דריש לקיש. אבל רבי יוחנן סבירא ליה דאפילו היכא דאמר אחריך נמי דכולי עלמא בין לרבי בן לרבן שמעון בן גמליאל פירא הוא דאקני ליה לראשון גופא לא אקני ליה ומוקים להו לפלוגתייהו בקנין פירות או כקנין הגוף דמי או לא ולענין מקנא אחריך דכולי עלמא אחריך לא קני בחיי ראשון לא גוף ולא פירות מדאמרינן לעיל ואי סלקא דעתך קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי יחזרו ליורשי נותן מיבעי ליה ולא אמרינן יחזרו ליורשי שני. דש"מ דסבירא ליה לרבי יוחנן דאפילו למאן דאמר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אחריך לא קני מידי בחיי ראשון לא גוף ולא פירות כי פליגי לענין מיקנא ראשון דר' סבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ואי זבין ראשונה זביניה לאו זביני ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי נותן ור' שמעון סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ואי זבין ראשון זביניה זביני ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי ראשון והיינו דאמרינן לקמן מתקיף לה רב נחמן בר יצחק בשלמא רבי ורבן שמעון בהא פליגי דמר סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ומר סבר לאו כקנין הגוף דמי דסבירא ליה לרב נחמן בר יצחק כר' יוחנן דמוקים לה לפלוגתייהו דרבי ורבן שמעון בקנין פירות אי כקנין הגוף דמי אי לא ולאו לענין מיקנא אחריך דהא אמרינן דלכולי עלמא אחריך לא קני מידי בחיי ראשון לא גוף ולא פירות אלא לענין מיקנא ראשון כדאמרינן הדין הוא סברא דרב נחמן בר יצחק אליבא דר' ואליבא דרשב"ג וההיא דכתב רבינו הרב זצ"ל בהילכותיו דרב נחמן בר יצחק דמוקים לה לפלוגתייהו דרבי ורבן שמעון בקנין פירות אי כקנין הגוף דמי או לא כרב הונא סבירא ליה דאמר כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לא דייק גבן דאם כן לרב נחמן בר יצחק הא דתניא ליורשי נותן אמאי ליורשי נותן ליורשי שני מיבעי ליה

אלא לאו ש"מ מדלא קתני ליורשי שני מכלל דלכולי עלמא בין לרבי בין לרבן שמעון בן גמליאל אחריך לא קני מידי בחיי ראשון לא גוף ולא פירות וכי פליגי לענין מיקנא ראשון כדאמרינן דרבי סבר קנין ראשון לפירות לאו כקנין הגוף הוא ואי זבין זביניה לאו זביני ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי נותן. ורבן שמעון סבר קנין ראשון לפירות כקנין הגוף דמי ואי זבין זביניה זביני ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי ראשון ואם תשאל לרבי יוחנן ולרב נחמן בר יצחק נהי דקסבר רבן שמעון קנין פירות כקנין הגוף דמי כי מזבין ראשון אמאי זביניה זביני ואין השני מוציא מיד הלקוחות והא תנן במתניתין מכר האב מכורין עד שימות וכי מיית אב מיהא הבן מוציא מיד הלקוחות אף על גב דקסבר רבי יוחנן קנין האב לפירות כקנין הגוף דמי הכי נמי לרבן שמעון אף על גב דקסבר קנין ראשון לפירות כקנין הגוף כי מזבין ראשון ומית אמאי אין השני מוציא מיד הלקוחות לא דמי דאילו התם מהיום ולאחר מיתה קאמר דאשתכח דגופא מקני ליה לבן מהיום ומשום הכי אף על גב דקסבר רבי יוחנן קנין האב לפירות כקנין הגוף דמי כי מיית האב מיהא הבן מוציא מיד הלקוחות אבל הכא אחריך שאני דלשון אחריך משמע דלא אקני ליה לשני מידי בחיי ראשון לא גוף ולא פירות כדאמרינן לעיל ומשום הכי כי מזבין ראשון זביניה זביני ואין השני מוציא מיד הלקוחות וכיון דאתברר לן להאי פירושא דילן דטעמא דרבן שמעון אליבא דר"ל משום דקסבר דקנין פירות כקנין הגוף הוא אלא קסבר דלשון אחריך משמע דאקני ליה לראשון גוף ופירות ולא אקני ליה לשני אלא מאי דמשייר ראשון אבל היכא דאמר מהיום ולאחר מיתת ראשון דקא קני ליה השני הגוף מהיום קא מודי רבן שמעון דקנין ראשון לפירות, לאו כקנין הגוף דמי האי דפסוק רבי יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל איתא ואפילו לריש לקיש משום דאחריך שאני והיינו דאמרינן לענין מעשה דסבתא (לעיל דף קכ"ה ע"א) מסתבר טעמא דבני מערבא דאי קדים סבתא וזבינא זבינה זביני:

דף קלז.

דרבי אדרבי לא קשיא הא לגופא הא לפירא ואם תשאל לפירא פשיטא צריכא למימר דפירא דראשון הוא הא קמשמע לן דאף על גב דאכתי ליתיה בעולם אי זבין ליה לארעא לפירי כל ימי חייה כההוא דאמרי' (בפ' מי שמת דף קמ"ז ע"ב) תנו דקל זה לפלוני ויאכל פירותיו זביניה זביני שלא תאמר כיון דגופא דארעא לאו דיליה הוא ההוא הקנאה דקא מקני ללוקח גופיה למכלינהו לפירי לא כלום הוא קמ"ל אף על גב דלית ליה קנין

ממש בגוף מכל מקום הא קא משעבד ליה לפירי כל ימי חייה הילכך כי מזבין ליה לגוף למכלינהו לפירי ההוא שעבודא דאית ליה בגוף הוא דזבין וזביניה זבינ:
דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא קשיא הא לכתחלה הא דיעבד. דאי נקיט רשותא מבי דינא לזבוני הגוף אמרינן ליה לית לך לזבוני הגוף והאי דקתני אין לשני אלא מה ששייר ראשון דיעבד:
אמר אביי מתנת שכיב מרע לא קניא אלא לאחר מיתה וכבר קדמו אחריך רמינן דידיה אדידיה דאתמר מתנת שכיב מרע אימתי קונה אביי אמר עם גמר מיתה כלומר לא יגמור מיתתו והמתנה כבר קנה והנה לא קדמו אחריך ומהדרינן הדר ביה אביי מההיא וכיון שכן לענין מתנת שכיב מרע שהיא באם מתי לאחר מיתה הוא דקניא וכבר קדמו אחריך לפי שאחריך עם גמר מיתה קונה וטעמא דמילתא משום דהאי אחריך לאו מכח ראשון קא אתי כי היכי דלא ליקני אלא לאחר מיתה אלא מכח הנותן הוא דקאתי והאי ראשון עכובי בעלמא הוא דמעכב ליה להיא הקנאה כל ימי חייו וכיון שכן נמצא גמר מיתתו וזכיות השני בזו ההקנאה שהקנה לו הנותן קודם לכן באין בבת אחת וקודם לכן ההקנאה ואינה צריכה להתחדש עכשיו אבל מתנת שכיב מרע כיון דמכח המת הוא דקאתי דלקני לה לאחר מיתתו לא קני לה אלא לאחר מיתה:

דף קלח:

ודילמא כראוי לו בחובו קאמר ואם תשאל מאי טעמא דייקינן גבי בעל חוב ולא דייקינן גבי בנו ואשתו משום דבנו ואשתו מיקרבא דעתיה לגבייהו ומטפי להו מנכסיה אבל גבי אחר דלא מקרבא דעתיה לגביה לית לן למימר דטפויי הוא דטפי ליה. הנהו מאתים זוז אלא בראיה ומשום הכי מקשי עליה בגמרא ודילמא כראוי לו בחובו קאמר וכו':
בי דינא בתר בי דינא לא דייקי בתר עדים דייקי. שמעינן מהא דהיכא דאייתי איניש שטרא לבי דינא לקיומי שלא בפני בעל דין ואייתי סהדי דקא מסהדי אחתימת ידייהו דסהדי דחתימי בשטרא דלית ליה לבי דינא לקיומי שטרא אפומיהו עד דבדיק אי הנך סהדי דמקיימי ליה לשטרא חזו למסהיד בההיא סהדותא דלית ליה שום מידע' בקריבות או לא דהא בי דינא בתר בי דינא לא דייקי הילכך אי לא אדכרו לשמיהו דסהדי באשרתא וקא טעין השתא בעל דין ואמר דילמא סהדי קרובים הוה לא משגחינן בטענתיה משום דלא מחזקינן להו לבי דינא דקיימו שטרא אלא אפומיהו דסהדי דחזו להההוא סהדותא ולבתר דבדקי לה למילתא שפיר:

דף קלט.

והא תניא שמין את המחוברין ללוקח פירוש ללוקח מן האב אלמא אף על גב דמחוברין נינהו בשעת מיתת האב זכה בהו הלוקח מן האב ולא שקיל להו הבן אלא בדמיהן ומפרקינן לא קשיא כאן בבנו כאן באחר. כלומר הא דאמרינן תלוש אין מחובר לא אלמא הבן זוכה בפירות המחוברין כמו שזוכה בגוף בשלא מכר האב פירות ללוקח שנמצא דין הבן בכך עם האב וכיון דדעתו של אדם קרובה אצל בנו מחיל להנהו פירות מחוברין גביה והת' דאמרינן שמין את המחוברין ללוקח משום דההוא לוקח אחר הוא דלא מחיל להו להנהו פירות מחוברין גבי בנו של מוכר ושמעינן מינה דמאן דגריש לאינתתיה ואית ליה בארעא דילה פירות דמחוברין בשעת הגירושין דהני פירי דבעל נינהו ודינא דשיים להו עלה דהא מגרש אחר הוא לגבה ולא קא מחיל להו נהלה וכל שכן היכא דתליש דשקיל ליה לוקח לגמרי כדאמרינן שמין את המחוברין ללוקח ולא אמרינן הרי הן של לוקח וטעמא דמילתא משום דכיון דמחוברין בארעא לית ליה ללוקח למישקלינהו לגמרי דכי מיית האב מחוברין הוה ולא מטו למהוה תלושין ואית ליה לבן שהוא בעל הקרקע זכיה בגווייהו וכי מיתלשי ברשותיה מיתלשי וליכא נמי מן דינא למיזכא בהו הבן לגמרי דהא כבר יצאו הפירות לעולם ומטו לכתפי' וגופא הוא דזכי ליה האב פירות לא זכיה ליה הילכך שמין אותן ללוקח דאמרינן האי ארעא כמה שויא בפירות וכמה שויא היא בלא פירות ומאי דאיתוסף בהאי ארעא בעידן מיתת האב משום הנך פירי שקיל להו לוקח אבל פירי גופיהו שקיל להו הבן ואף על גב דכי תלשי שוה טפי דכיון דעביד הכי אשתכח דקא שקיל להו לוקח לפירי דשבק האב כפים דהוה שוו בעידנא דשכיב האב ושקיל ליה הבן לתוספת דאיתוספו דמייהו דהא ברשותיה איתוספו והא דמיא להא דתנן בפ' האשה שנפלו לה נכסים (כתובות דף ע"ט) הניח פירות המחוברין בקרקע אמר רבי מאיר שמין אותן כמה הן יפין בפירות וכמה הן יפין בלא פירות והמותר ילקח בו קרקע וכו':

דף קלט:

אלא אמר רב אשי שויוה רבנן כיורש ושוויוה רבנן כלוקח גבי יובל שויוה רבנן כיורש משום פסידא דיליה כי היכי דלא ליהדר ביובל. גבי דרבי יוסי ברבי חנינא שויוה רבנן כלוקח משום פסידא דידיה כי היכי דלא מצי למזבין מידי תותיה ואי מזבנא מפיק להו מינייהו דלקוחות דאינהו דאפסידו אנפשייהו גבי אלמנתו שווי' רבנן כיורש משום פסידא דאלמנתו פירש וכיון דאסקה רב אשי דבעל שויוה רבנן כלוקח לגבי דרבי יוסי

בר חנינא משום פסידא דידיה מתחזיא מילתא דלענין לותה ואכלה ועמדה ונשאת נמי בעל לוקח הוה ולא גבי מלוה מיניה כלום משום פסידא דבעל. ואם תשאל הא איכא פסידא דמלוה דבשלמא לגבי רבי יוסי ברבי חנינא אף על גב דאיכא פסידא דלקוחות אמרינן אינהו אפסידו אנפשיהו דידעי דאית לה גברא וזבני מינה אלא היכא דלותה ואכלה ועמדה ונשאת מאי אפסידו אנפשיהו איכא אטו מי הוה ידעי דלבתר הכי קיימא ומינסבא וליכא למימר האי נמי איהו אפסיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזופי אלא בשטרא חדא דכי אמרינן דאפסיד אנפשיה הני מילי היכא דקא מכוין למיזכי לנפשיה במקום דידע דאיכא פסידא לאחריני כגון לקוחות דרבי יוסי ברבי חנינא דידעי דאיכא בעל וקא מיכוונ למיזכי אנפשיהו דלא איבעי להו למעבד מידי דאיכא חובתא לאחריני ועוד התינח לענין גבייה מן הקרקע דאיכא הפרש בין מלוה בשטר למלוה על פה לענין גביה מן המטלטלין לבתר דתקון רבנן דמתיבתא השאח למגבא ממטלטלי דשבקו להו גבי יורש דאיכא הפסד בין מלוה בשטר בין מלוה על פה דאפילו מלוה בשטר לא טרפי ממטלטלי דזבן לזה מאי אפסיד אנפשיה איכא. יש להשיב דכי חיישינן לפסידא דבעל הוא דחיישינן ולא אפסידא דמלוה משום דנכסי בחזקת בעל קיימי ומלוה הוא דקא בעי למיטרף מיניה וכיון דמלוה על פה היא ולית לה קלא חיישינן לפסידא דבעל ולאו לפסידא דמלוה כדאמרינן התם אמר רב פפא הילכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואין גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא. ואין לומר והא גבי אלמנתו דאיהי קא בעיא למיטרף מיניה וקא חיישינן לפסידא דידה ולא לפסידא דידהו חדא דהא קיימי לן דנכסי בחזקת אלמנה קיימי כדגרסינן בפרק אלמנה ניזונית (יבמות דף צ"ו) בעי רבי יוחנן יתומים אמרו נתננו והיא אומרת לא נטלתי וכו' ומסקנא דכל זמן שלא נשאת עליהם להביא ראיה ועוד דלגבי אלמנה איכא למימר כיון דידעי דאיכא האלמנה דבעיא איתזוני מהני נכסי כי קא נסיב לה להאי בת אדעתא דהכי הוא דקא נסיב אלא' איהו דאפסיד אנפשיה דידע דאיכא האי אלמנה דאית לה לאיתזוני מהני נכסי וקא נסיב לה לבת. ומשום הכי שויוה כיורש וחיישינן לפסידא דידה אי נמי יש להשיב דכיון דקיימא לן דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בפני ב"ד משום הכי שויוה כיורש ולא חיישינן לפסידא דידיה:

הדרן עלך יש נוחלין

דף קמ.

אלא אמר רבא מוציאין להן לבנות כדי שיזונו עד שיבגרו והשאר לבנים. ואם תאמר כיון דמכל מקום בין נכסים מרובים בין מועטין מזונות אית להו לבנות עד שיבגרו

והשאר לבנים למה ליה לפלוגי לתנא בינייהו ולמיתני הכא הבנים יירשו והבנות ניזונות והכא הבנות ניזונות והבנים ישאלו על הפתחים ליפסיק וליתני בין בנכסים מרובים בין בנכסים מועטין הבנות ניזונות עד שיבגרו והשאר לבנים נפקא מינה למיהוי הנכסים ברשות הבנים לאיעסוקי בהו דאילו תנא בתרווייהו הבנות ניזונות עד שיבגרו והשאר לבנים הוה אמרינן אפי' בנכסים מרובים נמי בחזקת הבנות קיימי מעיקרא ולית להו לבנים לאיעסוקי בהו אלא במאי דטפי על מזונות הבנות והשתא דקתני הבנים יירשו משמע דכולהו נכסי בחזקת הבנים קיימי ומתותי ידייהו שקלי הבנות מזונותיהן א"נ נפקא מינה להיכא דהוה. הנכסים מעיקרא מרובים ונתמעטו דאי תנא בתרווייהו הבנות ניזונות עד שיבגרו והשאר לבנים הוה אמרינן אפילו היכא דהוה מרובין מעיקרא ובתר הכי נתמעטו מזונות הבנות כדקיימי קיימי ולא מיחסר להו כלום להכי תנא בנכסים מרובים יירשו למימרא דהך חולקא דמטו להו לבנים לבתר דמפקי מיניהו שיעור מזונות הבנות עד שיבגרו כבר זכו ביה הבנים והוה דידהו הילכך אי מתמעטו נכסי בתר הכי לבנות מתמעטי ולא מיחייבי בנים ליתן להו מהך חולקא דמטא להו מידי והיינו דאמר בתר הכי פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהו יורשין ויש לפרש הא דקתני הבנים יירשו וכו' ולא קתני בתרווייהו הבנות יזונו עד שיבגרו והשאר לבנים איידי דקבעי למיתני סיפא בנכסים מועטין הבנות ניזונות והבנים ישאלו על הפתחים דאלמא לית להו לבנים ליזון בהדי בנות בנכסים מועטין קתני רישא בנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות ניזונות והכי קתני בזמן שהנכסים מרובין הדבר ידוע שכיון שיש בנכסים מה שירשו הבנים לאחר מזונות הבנות שהבנים יירשו והבנות ניזונות אבל בנכסים מועטין כיון שאין כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו אין אומרים יזונו גם הבנים עם הבנות עד שיתמו הנכסים כדי שלא יהא כח הבנים בנכסים מועטין מועט מכח הבנות אלא הבנות הן ניזונות בלבד והבנים ישאלו על הפתחים:

דף קמ:

האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה וכו' האי מתני' בשכיב מרע הוא דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין אבל בבריא לא משכחת לה דאי נמי קנו מידו אין מטבע נקנה בחליפין ועוד דאסמכתא היא דהא אם ילדה קאמר ועוד דקנין דברים בעלמא הוא דהא יטול קאמר הלכך לא משכחת לה אלא בשכיב מרע:

דף קמב:

והלכתא בכל הני תלת לישני דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא שהעובר אינו ממעט בחלק בכורה ובן שנולד אחר מיתת האב אינו ממעט בחלק בכורה והבכור שנולד לאחר מיתת האב אינו נוטל פי שנים:

אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן המזכה לעובר לא קנה ואם תאמר משנתינו וכולי והילכתא המזכה לעובר לא קנה מסתברא דדוקא אחר אבל בנו קנה כדאמרינן אם תאמר משנתינו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו ולענין אחר לא תימא הני מילי בהקנאה אבל בירושה הבאה מאליה קנה אלא אפילו בירושה נמי לא קנה עד שיצא לאויר העולם דהא רבא פליג עליה דאביי בהכי ואי תימא רבא לא מפלג פליג עליה דאביי בירושה אלא שינוייא בעלמא הוא דקא משני ליכא למימר הכי דתנן עובר פוסל ואינו מאכיל דברי רבי יוסי דמשמע דרבי יוסי סבר עובר קנה בירושה ופליגי רבנן עליה כדאמרינן אמר רבי יהודה אמר שמואל זו דברי רבי יוסי אבל חכמים אומרים יש לו אחין אוכלין בשביל אחין וכו' וממילא שמעת דלית הלכתא כותיה אלא כרבנן חדא דקיימא לן יחיד ורבים הלכה כרבים ומאי דאמרינן בעלמא דרבי יוסי נמוקו עמו והלכתא כוותיה בשחולק עליו יחיד אבל נחלקו עליו רבים הלכה כרבים ועוד תנן בפרק יוצא דופן (נדה דף מ"ד ע"א) תינוק בן יום אחד פוסל בתרומה ואמרינן עלה בגמרא בן יום אחד אין אבל עובר במעי גרושה לא פסיל ולאפוקי מדרבי יוסי דאמר עובר נמי פוסל קמ"ל אלמא ליה הילכתא כרבי יוסי אלא כרבנן דעובר לא קני אפילו בירושה עד שיולד מיהו אי קשיא הא קשיא כיון דעובר לא קנה עד שיולד אפילו בירושה הא דתנן תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל ואוקמה רב ששת נוחל בנכסי האב להנחיל אחין מן האב ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מאי טעמא דהוא מיית ברישא וכו' דמשמע טעמא דהוא מיית ברישא הא אילו מתה איהי ברישא נוחל ומנחיל והא אמרינן עובר לא קנה. ומר בריה דרב יוסף דאוקמה לומר שממעט בחלק בכורה ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מאי טעמא וילדו לו בעינן אמאי איצטריך למימר טעמא מוילדו דמשמע דבחלק בכורה דכתיב וילדו הוא דאינו ממעט הא מקנא בירושה קנה לשאר מילי והא אמרי' דעובר לא קנה כלל עד שיולד ואם תאמר דהא דרב ששת ומר בריה דרב יוסף אליבא דרבי יוסי היא והכי קאמרי אפילו לרבי יוסי נמי דאמר עובר קנה מודי בהא ליכא למימר הכי דהא אמרינן והלכתא כי הני תלת לישני דמר בריה דרב יוסף אמאי איצטריך למפסק הלכתא כותיה בענין עובר דאינו ממעט בחלק בכורה ועוד דהא מתניתין דקתני תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בההיא נמי תנן פוסל בתרומה ונוחל ומנחיל וכיון דרישא דפוסל בתרומה אוקימנא דלא כרבי

יוסי כדאמרינן ולאפוקי מדרבי יוסי דאמר עובר נמי פוסל היכי מצינן סיפא דקתני נוחל ומנחיל לאוקומה כרבי יוסי דתהוי רישא רבנן וסיפא רבי יוסי ואתחזי לן בפרוקי דהאי קושיא דהאי דאמרי רבנן עובר לא קנה עד שיולד הני מילי בעובר חי דאתי לכלל לידה ודייקא נמי מדאמרינן עד שיולד דאלמא בעובר שהוא חי ועומד ללידה הוא דאמרינן לא קנה עד שיולד ויוצא לאויר העולם אבל לעולם עובר שמת במעי אמו מכיון דמית ונתברר שאינו עומד ליולד ולצאת לאויר העול' איגלאי מילתא למפרע דמשעה שנוצר ונכנסה בו נשמה נעשה אדם וקנה חלקו בירושה שהרי אינו עומד ללידה שיתלה הדבר עד שיולד כיון דבעובר שמת במעי אמו מודו רבנן דקני דהרי קא יהיב רב ששת טעמא משום דאיהו מיית ברישא הא אולי מתה היא ברישא קנה ומר בריה דרב יוסף נמי קא יהיב טעמא דכתיב וילדו לו הא לשאר מילי דלא כתיב בהו וילדו לו כיון דמת במעי אמו איגלאי מילתא למפרע דקנה ואפילו לרבנן הדין הוא פירוקא דאסתבר לן בהאי קושיא ומסתבר דדייק:

דף קמג:

אפילו לא הניח להן אביהן אלא אודייני השכר לאמצע פי' אודייני כגון כסא גדול שיושבין עליו כההיא דגרסינן לא ישב על גבי כסא ולא על גבי אודייני וזה אודייני משכירין אותו לישב עליו לשמור ממנו גנות ופרדיסים כדי שתהא עינו שולטת בכל והנה אודייני השכר שנוטלים מחמת עצמן הוא לפי שזה האח שהשכיר אותו עם עצמו השכיר אותו לישב עליו ויהיה משמר ממנו את הגן ולולי שמירתו את הגן על זה האודייני לא היה לאודייני שכר כלום לפי שאין האודייני משמר כלום אלא היושב עליו הוא שמשמר ונמצא השכר שנוטלין מחמת עצמן הוא ואפילו הכי השכר לאמצע ופריק שאני אודייני דלנטירותא בעלמא הוא דעבידא ואפילו קטנים מצו נמי מנטרי:

דף קמד:

תנא האי אומנות לאומנות המלך וש"מ דדוקא לאומנות המלך דכי מינוהו מחמת האחין ולהכי נפל לאמצע וכדתניא אחד מן האחין שמינוהו גבאי או פולמוסטוס וכו' אבל שלא לאומנות המלך כיון שאין האחין מתעסקין עמו באותה אומנות אלא הוא לבדו מתעסק בה אע"ג דמינוהו מחמת אחין לעצמו וכל שכן אם מינוהו מחמת עצמו:
חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו שלח רבין משמיה דרב אלעאי לא שאנו שחלה בפשיעה אבל חלה באונס נתרפא מן האמצע. פירוש מפני שהרי הוא המתעסק לבדו באותה

אומנות וכולן בטלין ממנה ונוטלין חלקם מן הריוח אבל שני שותפין שהן מתעסקין באומנות או בסחורה חלה אחד מהן אפילו באונס נתרפא משל עצמו:
האחין שעשאו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה השושבינו' חזרה לאמצע. פירוש אחד מן האחין ששלח שושבינות לאחר מנכסי אביו בחיי אביו אף על פי שעל שם עצמו שיגרה כיון שמשל אביו שיגרה כשהיא חוזרת עכשיו לאחר מיתת אביו חוזרת לאמצע ורמינן עלה הא דתניא שלח לו אביו שושבינות פירוש שלח לו שושבינות על שמו כשהיא חוזרת עכשיו לאחר מיתת האב חוזרת לאותו הבן ששילח' אביו על שמו ואין לאחין בה כלום. נשתלחו לאביו שושבינות. פירוש כלומר נשתלחה לאחד מן האחים שהשיא אביו אשה שושבינות כשהיא חוזרת עכשיו לאחר מיתת האב חוזרת לאמצע' פירוש מן האמצע ואוקמה רב אסי לבסוף לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש כדתניא שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו במפרש שלח אביו שושבינות סתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ושמואל אוקמה ביבם. כלומר זה ששילחה אביו על שמו מת ויבם אחד מן האחין את אשתו ולפי שאותה שושבינות ראוי שהרי מת קודם שתחזור אליו לפיכך אין היבם זוכה בה בשביל ירושתו אלא חוזרת לאמצע. ואקשינן מכלל דהאיך משלם דקסלקא דעתך שזה שמת ארוס היה ומת קודם שיכנס את אשתו ולימא תנו לי וכו'. והא דאמרינן שלח לו אביו שושבינות סתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע דוקא ששילחו אביו בשם בניו שנמצא שהבנים הן שושבינן והאי דקתני סתם כלומר שלא סיים אחד מן הבנים אבל אם לא שלחה בשם בניו אלא בשם עצמו שנמצא שהוא עצמו שושבין אם נשא האב אשה אחרת ושמח עמו אותו אחר שבעת ימי חופה ואחר כך מת האב קודם שתחזור אליו השושבינות חייב האיך לשלם וכשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ואם מת האב קודם שישא אשה אחרת האיך לא משלם מידי דמצי אמר תנו לי שושביני ואשמח עמו נמצא עכשיו העולה בידינו מזה הדין שהאב ששלח שושבינות לאחר בחייו בשם אחד מבניו בפירוש כשהיא חוזרת חוזרת לאותו הבן שנשתלחה בשמו ואין לאחד מן והאחין בה כלום ואם שלח האב בשם בניו סתם בלי שיסיים אחד מהן כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע אלא מסתברא לן שאם הבנים כולי שמחו עם אותו שנשתלחה לו אותו שושבינות אינו חייב לשלם עד שישא כל אחד מהן אשה וישמח גם הוא עם כולן כמו ששמחו כולן עמו וכולן היו עמו שושבינין. אבל אם שמח עם אחד מהן ולא שמח עם כולן אינו חייב לשלם השושבינות כולו אלא משלשין אותה ומי ששמח עמו נוטל חלקו ומי שלא שמח עדיין עמו אינו נותן כלום עד שישמח עמו. והא מילתא דתליא בסברא הוא כיון דשילחה האב בשם בניו שנמצא כולן הן שושבינן אם אתה אומר שכיון

ששמח עם אחד מהן נתחייב לשלם הכל נמצאת אתה מחייב אותו שנשתלחה אליו השושבינות להחזיר אותה בלי שישמח עם שושבינות ומדת הדין לוקה בכך ועוד למדנו שמי שהשיאו אביו אשה ועשה לו משתה ונשתלחה לו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע והיינו דקתני בברייתא נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת מן האמצע וליכא לאוקמה להא דקתני נשתלחה לאביו שושבינות בשנשתלחה לו בנשואי עצמו ושמח עכשיו עם המשלח בנשואי המשלח ומת קודם שיחזיר השושבינות חדא דאם כן האי נשתלחה לאביו נשתלחה לאב מיבעי ליה שהרי אין דרך לבן כי היכי דליתני אביו ועוד דמדאוקמה רבי יוחנן להא דקתני האחין שעשאו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות חזרה לאמצע בשנשתלחה לאביו וקאמר הכי כי תנן נמי מתניתין נשתלחה לאביו תנן שמעינן דהא דקתני בברייתא נשתלחה לאביו שושבינות דלאו בנישואי עצמו הוא אלא בנישואי הבן דהא אחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב קתני במתניתין דאלמא בנשואי אחד מן האחין הוא דנשתלחה אותה שושבינות והיינו טעמא דחוזרת מן האמצע משום דכיון שהאב השיאו אשה לאותו הבן שנשתלחה לו והוא עשה לו ימי המשתה משלו כדקתני בהדיא נשתלחה לאביו שושבינות דאלמא אביו היה בעל המשתה נמצא דזו השושבינות שנשתלחה לו מכלל המשתה שעשה לו אביו ומכלל ההוצאה שהוציא באותו משתה היא חשובה וכאילו המשלח הלוה לאביו מה שהוציא באותה שושבינות ולפיכך כשהיא חוזרת חוזרת מן האמצע ודוקא במי שאביו השיאו אשה ועשה לו שמחה ומשתה משלו כמו שאמרנו אבל אם הוא עצמו נשא אשה והוציא בז' ימי המשתה משלו לאו דינא ולא דיינא דאינה חוזרת מן האמצע אלא משלו שהרי כאיניש מעלמא הוא חשוב בדבר זה ואין כאן דרך לאב כדי שיחזור השושבינות מכלל הנכסים. וזה שאמרנו דהיכא דעשה לו אביו משתה משלו דחוזרת מן האמצע לא תימא כיון שחוזרת מן האמצע נעשו כולן שושבינין ואינה חוזרת עד שישמחו כולן עמו דהא ליכא למימר הכי לפי שהדבר ידוע שזה המשלח לא עשה שושבינות אלא לזה הבן בלבד והוא הראוי לשמוח עמו ולא שאר האחין ואף על פי שהרי מן האמצע חוזר זו השושבינות זכות הוא לו שזיכה לו האב לזה הבן שנשתלחה לו שתהא חוזרת מן האמצע אבל המשלח אין לו בכך זכות עמהן אלא דינו עם זה הבן הוא ולא עם האחין וזה הבן הוא שתובע את אחיו בכך להחזיר מן האמצע הואיל וכאילו מלוה היא אצל אביהן וכיון שכן אין כאן דרך לאחין שישמחו עם זה המשלח:

ולענין מי ששלח שושבינות לאחר למדנו שאם שמח אותו שנשתלחה לו עם המשלח בנישואי משלח ז' ימי חופה ואחר כך מת המשלח חייב לשלם אותה שושבינות ליורשיו

אבל אם מת המשלח קודם שישא אשה וישמח ז' ימי חופה אינו חייב לשלם ליורשיו דמצי למימר להו תנו לי שושביני ואשמח עמו ודוקא היכא דמית משלח ומי שנשתלחה לו קיים הוא דיכול למימר תנו לי שושביני ואשמח עמו אבל אם מת מי שנשתלחה לו והמשלח קיים ונשא המשלח אשה ועשה ימי המשתה ותובע את היורשין להחזיר לו את השושבינו' ששילח לאביהן כיון שהמשלח הרי הוא קיים ועשה ימי המשתה אין היורשין יכולין למימר כיון שלא שמח אבינו אין אנו חייבין להחזיר לך כלום לפי שיכול המשלח לומר העכוב אינו מחמתי שהרי נשאתי אשה ועשיתי חופה ואלו היה אביהן קיים היה שמח אלא חוזרין ועושין בכך לפי מנהג המקום מקום שנהגו לכפות היורשין להחזיר שושבינות למשלח מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין. אמר הכותב אני אומר דאין הדבר תלוי במנהג (אמר המדפיס כבר קדמוהו הראב"ד וגם הרמב"ן בחידושיו ע"ש) ונהי דמנהג מבטל הלכה מיהו במקום דליכא מנהגא כיון דלא אתי עיכובא מחמתיה דהמשלח קיים גובין מן היורשין דשושבינות דינו כמלוה גמורה ולא דמי לקידושין דתלוי במנהג דקידושין לאו אדעתא דחזרה יהבינהו אלא אדעתא דקידושין והרי נתקדשה לו ונאסרה לכל העולם בשבילו הילכך תלוי דין קדושה בחזרה והדבר צריך עיון]. והא מילתא אע"ג דליתא בגמרא ילפינן לה מדתניא (דף קמ"ה ע"א) מקום שנהגו להחזיר קידושין מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ואמרינן עלה לא שנו אלא שמתה היא אבל מת הוא אין מחזירין מאי טעמא יכולה לומר תנו לי בעלי ואשמח עמו אלמא כשמת הבעל והיא קיימת דהויא לה עיכובא מחמתיה מצי למימר תנו לי בעלי ואשמח עמו אבל כשמתה היא והבעל קיים דעיכובא מחמתה ליכא למימר הכי וחיובי היורשין נמי בדין להחזיר לא מחייבינן להו דהא מתה היא ולא שמחה עמו אלא עושין לפי מנהג המקום ואם נהגו להחזיר כופין היורשין להחזיר ואם נהגו שלא להחזיר אין כופין להחזיר הכי נמי לענין שושבינות כי אמרינן דמצי אמר תנו לי שושביני ואשמח עמו היכא דמיית מה משלח דהוה ליה עיכובא מחמתיה אבל היכא דמת מי שנשתלחה לו דעיכובא לאו מחמת משלח הוא אלא מחמת מי שנשתלחה לו עושין לפי מנהג המקום ואף על גב דהא איפסיקא הילכתא לקמן דאפילו מתה נמי קידושי לא הדרי התם לאו משום דמתה ולא שמחה בהדי בעל הוא דלא הדרי כי היכי דתפשוט מינה רמ לענין שושבינות דהיכא דמת מי שנשתלחה לו ולא שמח עם המשלח אין היורשין חייבין להחזיר אלא משום דסבירא לן דקידושין לטיבועין ניתנו הוא דאיפסיקא הילכתא הכי אבל לענין שושבינות לפי מנהג עבדינן כדקתני בברייתא לגבי קידושין מקמי דאפסיקא הילכתא לטיבועין ניתנו ואתרין מקום שנהגו שלא להחזיר

למשלח היכא דמית מי שמשתלח לו הוא ומעשים דכל יום בימי רבינו הרב זצ"ל דלא היה כופה היורשין להחזיר למשלח כלום ואנו כך אנו דנין אחריו ועושין. ובמקום שנהגו להחזיר נמי דאמרי' מחזירין מסתברא לן דמנכו ליה יורשין למשלח מן השושבינות מאי דאכל ושתה בהדי מורישן כי ההוא דאמרינן לקמן אמר רב כהנא כללא דשושבינותא וכו' עד דאמר אביי נהוג בני גננא עד זוזא אתי בכריסיה ואפייה וכו' דלא גרע היכא דמית מהיכא דלא הוה במתא דמנכי ליה מאי דאכל ושתה בהדיה כדאמרינן הוה במתא איבעי ליה למיתי דשמע מינה דהא לא הוה במתא מנכי ליה כדבעינן לפרושי קמן הרי ביארנו דין השושבינות היכא דלא שמח מי שנשתלחה לו עם המשלח מחמת שמת אחד מהן וחלקנו את דינם אבל היכא דשניהם קיימין ולא מת אחד מהן נשא המשלח אשה עכשיו ועשה ימי משתה ולא שמח עמו מי שנשתלחה לו השושבינות דיניה שאם קרא לו המשלח לבא אליו לשמח עמו ולא בא נתחייב מי שנשתלחה לו להחזיר כל השושבינות בלי לגבות מיניה כלום שכיון שמשתלח הרי עשה ימי משתה ושלח לו ולא רצה לבוא מאי הוה ליה למשלח למעבד והיינו דאמר רב פפא הוה במתא איבעי ליה למיתי. וזה שאמר רב פפא שמע קל טבלא איבעי ליה למיתי במקום שנהגו בכך אבל במקום שנהגו שלא לבוא אלא בשליחות אינו חייב להחזיר לו כלום אלא עד שיקרא ולו וישגר בשבילו ואם לא קרא לו ולא שגר בשבילו שמחמת שלא קרא לו לא שמח עמו אין אומרים כיון שלא שמח מפסיד משלח השושבינות כולו דכי אמרינן הכי ה"מ היכא דלא שמח עמו מחמת דמית המשלח וקא תבעי השתא השולח יורשין דיליה למי שנשתלחה השושבינות דיכול למימר אילו היה אבוהון חי וקים ונשא אשה היה קורא לי והייתי שמח עמו כמו ששמח עמי עכשיו שמת תנו לי שושביני ואשמח עמו אבל היכא דמשלח קיים ונשא אשה ולא קרא לו למי שנשתלחה השושבינות לשמח עמו כיון שלא קרא לו הרי גלה דעתיה שלא רצה להתערב עמו בשמחה הלכך מנכה לו מה שאכל ושתה עמו בעת ששילח לו השושבינות שלו והשאר מחזיר לו והיינו דאמרינן לא אודעיה תרעומת אית ליה שלומי משלם ועד כמה אמר אביי נהוג בני גננא עד זוזא אתא בכריסיה אכליה כלומר ולא משלם ליה מידי ומזוזא עד ארבע מנכי ליה פלגא ומשלם פלגא. מכאן ואילך איניש איניש כחשיבותיה כלומר אם זה המשלח אדם חשוב הוא שאפילו יותר מארבע אצלו כפחות מארבע אצל אחרים הוא משלם ליה פלגא ומנכה ליה פלגא כדעבדינן בפחות מארבע אצל אחרים ואם אינו אדם חשוב כיון שיתר מארבע אצלו ממון חשוב בידוע שלא היה בדעתו בשעה ששיגרה לו אלא לדקדק עמו הדבר הלכך מנכה לו בכדי שאכל ושמח עמו והשאר מחזירין לו והכי נמי עבדינן היכא דלא

הוה במתא דמנכי ליה מאי דאכיל ושתה כפום, הדין הנהגא דאמר אביי ויהיב ליה שארא והיינו דאמרינן כללא דשושבינותא הוה במתא איבעי ליה למיתי כלומר וכיון דלא אתא משלם ליה כוליה שושבינות מכלל דאי לא הוה במתא לא אמרינן איבעי ליה למיתי והוא לא מחייב לאשלומיה לכוליה שושבינות אלא מנכי ליה מאי דאכל ושתה בהדיה ומשלם ליה שארא כפום הדין מנהגא דאמר אביי בבני גננא. נקוט האי כללא בידך לענין שושבינות בדרך קצרה כי גבייתה בב"ד לא הויא אלא לאחר שישא המשלח אשה אבל קודם שישא אשה לא וכל שכן אם שמח בלי שישא אשה לעולם אינה נגבת שהרי כשיעשה בצנעה יכול לומר לו בפומבי אני עושה עמך כדרך שעשית עמי וכל שכן אם לא עשה כלל וזה אינו צריך לא לפנים ולא לפני לפנים. ולאחר שנשא אשה המשלח הוא דפליגי שאם שמח עמו מי שנשתלחה לו הרי נתחייב להחזיר לו השושבינות שלו בין מת לאחר כך המשלח בין לא מת וגם זה אינו צריך לא לפנים ולא לפני לפנים. ואם שמח עמו מי שנשתלחה לו השושבינות הא ודאי רואין אם המשלח קרא לו ולא רצה לבוא הרי נתחייב מי שנשתלח להחזיר השושבינות כולו דמאי דה"ל למעבד עבד ואם לא קרא לו ולא שגר בשבילו אי נמי לא הוה במתא כלל והוא הדין אם מת מי שנשתלחה לו והיה אותו מקום מקום שנהגו להחזיר היורשין השושבינות בכי הא עבדינן כפום מנהגא דאמר אביי נהוג בני גננא, דמנכי ליה מאי דאכיל ושתי המשלח על דרך זה שאמר אביי והשאר מחזירין לו אלא שיש לחלק בדבר אחד בין היכא דהוה במתא ולא אודעיה להיכא דלא הוה במתא דהיכא דלא הוה במתא אין לו עליו תרעומת כלל והיכא דהוה במתא ולא אודעיה יש לו עליו תרעומת אבל למנין תשלומין דינם כמו שביארנו:

דף קמה:

עשה עמו בשניה וביקש לעשות עמו בראשונה יכול לומר וכו' אבל עשה עמו בראשונה וביקש לעשות בשניה (א"ה דברים ככתבן בהעתק המשובש וכוונת הרב מובנת למעיין) מדקרית לה להא דנשא לו השושבינות נישאה אשה אחרת קבלה ממנו ולכך משלם השושבינות שלו. ואם תשאל בשלמא דאמרינן יכול לומר בבתולה אני עושה עמך ניחא דדבר ידוע דנישואי בתולה יש בהן שמחה מרובה יותר מנשואי אלמנה. אלא עשה עמו כשניה ובקש לעשות עמו בראשונה אמאי יכול לומר לו בשניה וכו' וכי מאי שמחה יש בנשואי שניה יותר מנשואי ראשונה. ומסתברא לן מפני שבנישואי ראשונה לבו של חתן טריד כדתנן חתן פטור מק"ש לילה הראשון משום דטריד טירדא דמצוה אבל בנישואי

שניה אין לבו טריד הואיל וכבר היתה לו אשה אחרת ובקי בדבר ובנישואי שניה בדיחא דעתיה ויותר הוא שמח מנישואי ראשונה:

דף קמו.

השולח סבלונות לבית חמיו שלח' שם במאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפי' בדינר אחד אין אלו נגבין לא אכל שם סעודת חתן אפי' בדינר הרי אלו נגבין. שלח סבלונות מרובין שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה הרי אלו נגבין סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה אין אלו נגבין. הא דקתני במתניתין שלח סבלונות מרובין שיבואו עמה מבית אביה וכו' אריש קאי אכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אין אלו נגבין ועלה קתני שלח סבלונות מרובין שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה הרי אלו נגבין. כלומר שאפי' אכל שם סעודת חתן אבל אם לא' אכל שם סעודת חתן אפילו סבלונות מועטין נמי הרי אלו נגבין. וילפינן לה להא מילתא מדאמרינן בגמרא אמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באדם אחד ששגר סבלונות לבית חמיו מאה קרונות של כדי יין ושל כדי שמן ושל כלי כסף ושל כלי זהב ורכב בשמחת לבו ועמד על פתח בית חמיו והוציאו לו כוס של חמין ושתה ומת וזו הלכה העלה רב אחא שר הבירה לפני חכמים ואמרו סבלונות העשויין ליבלות אין נגבין ושאין עשוין ליבלות נגבין. ואמרינן עלה בעי רבא סבלונות העשוין ליבלות ולא בלו מהו תא שמע סבלונות מועטין שתשתמש בהן והיא בבית אביה אין נגבין והתם היכא דאכל שם סעודת חתן מיירי ששתה כוס של חמין על פתח בית חמיו אבל אם לא אכל שם סעודת חתן אפילו סבלונות מועטין העשוין להשתמש בבית אביה הרי אלו נגבין ולית הלכתא הכי אלא בין אכל בין לא אכל אפילו סבלונות מועטין העשוין להשתמש בבית אביה הרי אלו נגבין דהא לקמן איפסיקא למתניתין דקתני סבלונות מועטין שנשתמשה בהן בבית אביה אין אלו נגבין יתיב רב ייבא סבא קמיה דרב פפא וקאמר בין שמת הוא בין שמתה היא כיון דהדר ביה איהי אי הוו סבלונות הדרי מאכל ומשתי לא הדר וליכא למימר דהא דרב ייבא סבא אהיכא דלא אכל שם הוא דהא אפסקא דמתני' דקתני סבלונות מועטין וכו' קאמר ליה רב ייבא סבא וכבר ביררנו דהא דקתני סבלונות מרובין נגבין מועטין אין נגבין דארישא דאכיל שם קאי. ולוקמא נמי להני סבלונות דקאמר רב ייבא סבא דהדרי בסבלונות מרובין ליכא למימר דשתי תשובות בדבר חדא דהא אפסקא דמתני' דקתני סבלונות מרובין הוה ליה למימרא ועוד דאי סלקא דעתך אסבלונות מרובין קאי אבל סבלונות מועטין לא הדרי איצטריך למימר בהא דמאכל ומשתה לא הדרי השתא סבלונות מועטין דזמנין

בלו וזמנין לא בלו לא הדרי מאכל ומשתי דודאי ההיא שעתא מיתכלי מיבעיא אלא ודאי ליכא לאוקמה אלא בסבלונות מועטין כדאמרינן ואידחיא מתני' מקמי האי דאפסיקא בגמרא. הויה ליה השתא מחוורת' דדינא' לפום הדין פיסקא דבין אכל בין לא אכל בין שמת הוא בין שמתה היא' כיון דהדר ביה איהו סבלונות הדרי לא שנא סבלונות מרובין לא שנא סבלונות מועטין אבל מאכל ומשתה לא הדרי והא דאמרינן אפילו סבלונות מועטין הדרי מיסתברא לן דדוקא היכא דלא בלו אבל אם בלו ואתברו להו לגמרי מחמת תשמיש כיון דלאשתמושי בהו בבית אביה שדרינהו נהליה לא משלמי להו הדרא בה איהי אפילו רישא דירקא נמי הדרא. ושמין לו דמי בשר בזול. משום דכי הדרא בה בשר שחור מיחייבא לאהדורי ליה דכי בעי חבן לזבוני בזול הוא דמזבין ליה דהוא שחוט ואי לא מזבין לה לאלתר מפסיד:

מהו שישלש. פירוש מתני' דקתני שלח שם במאה מנה ואכל שם סעודת חתן בדינר אחד אין אלו נגבין אם שלח שם בחמשים מנה ואכל שם סעודת חתן בחצי דינר מהו מי אמרינן למאה מנה דינר ולחמשים מנה חצי דינר ולכ"ה מנה רביע דינר אי דילמא אין משלשין את הדינר כלל ואפילו לחמשים מנה ואפילו לכ"ה צריך דינר שלם:

שבח סבלונות. כלומר אם תמצא לומר משלשין אם שלח שם חמשים מנה והשביחו ועמדו על מאה מנה ואכל שם סעודת חתן בחצי דינר מהו בתר מעיקרא אזלינן שהוא שעה ששלחן וסגי ליה בחצי דינר ואין נגבין או דילמא בתר השתא אזלינן וכיון דלא אכל שם דינר שלם לא תיקו. ויש לפרש שבח סבלונות מהו כלומר אם לא אכל שם סעודת חתן בדינר אחד שחייבין להחזיר מי אמרינן אפילו שבח נמי שהשביחו הסבלונות מחזירין או דילמא אין חייבין להחזיר אלא כמה שהיו שווין בשעה ששלחן אבל שבח לא. והפירוש הראשון הוא הנכון לפי שהפירוש השני יש להקשות עליו דהיכי דמי א' דאיתנהו לסבלונות אינהו בעינייהו הדרי ואין כאן דרך לשאלה זו ואי ליתנהו בעינייהו הא לית בהו שבח דהא אבדי להו הילכך הפירוש הראשון הוא הנכון:

בייבא וסבכתא. בל' ערבו בני"קא וזק"איה שדמיהן מועטין ובמהרה הן בלין ודרך העולם שהחתן אינו משגר אותן אלא על דעת שיבלו ועל דעת שלא יגבה אותן אפי' אם לא בלו:

תתרנית שאינה מריחה כל עיקר הא דאמרו חכמים כיון שנכנס אחריה לבודקה מתה אינו יורשה משום דהא גלי אדעתיה דאי משכח לה דתתרנית היא מבטיל להו לנשואין משום דנשואי טעות הן ולא ניחא ליה באשה תתרנית כלל וכיון דאגלאי מילתא השתא דתתרנית הואי ומתה אינו יורשה דהא גלי אדעתיה דלא ניחא ליה בההוא אישות כלל ונישואי טעות הוה ואף על גב דקיימא לן אין תנאי בנישואין הני מילי לאצרוכה גיטא

כדגרסינן בכתובות (פ' המדיר דף ע"ד ע"א) אמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה הימנו גט אבל לחיובי כתובה כי לא מקיים תנאיה אי נמי אשכח בה מום לא מיחייב ליתן לה כתובה כדתנן בפרק המדיר (שם דף ע"ב ע"ב) כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה וכו' וכי היכא דלא מחייב בכתובה משום דנישואי טעות נינהו הכי נמי אם מתה אינו יורשה דהא נישואי טעות נינהו:

דף קמו:

מאן תנא דאזלינן בתר אומדנא. בשכיב מרע. ואוקמה רב נחמן כר' שמעון בן מנסיא ורב ששת אוקמה כר' שמעון שזורי. ואי תימא כיון דלתנא קמא דרבי' שמעון שזורי טעמא דמפרש ויוצא בשיירא משום אומדן דעתא הוא מאי טעמא' אוקמי רב ששת כר' שמעון שזורי ולא כתנא קמא. יש להשיב משום דמתני' בשכיב מרע הוא ותנא קמא דרבי שמעון שזורי במפרש ויוצא בשיירא הוא דאזיל בתר אומדנא אבל במסוכן לא ורבי שמעון שזורי אזיל אפי' במסוכן בתר אומדנא ולכך מתני דהיא בשכיב מרע אוקמא רב ששת כרבי שמעון שזורי:
תוספות הרי שהלך למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב וכו'. בשכיב מרע עסקינן ולכך אמר רבי שמעון בן מנסיא אין מתנתו מתנה שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן משום דשכיב מרע הוא ואומדן דעתא הוא דלא שביק בניה ויהיב לאחריני אבל אי בריא הוא מאי אומדנא איכא הרי מניח עצמו וכותב כל נכסיו לאחרים הכי נמי מחזי דשביק בנו' ואף על גב דהיה בנו קיים היה נותנן ולא שייך בהאי אומדנא:

דף קמז.

צעריה הוא דמזכיר. שמצטער שלא הניח בן ליורשו ולאו משום דמסיק אדעתיה שלא יהא נותן לו אלא אם כן אין לו בן אלא לחלוטין נותן בין אין לו בן בין שיש לו בן ומשום הכי פריך לימא רבי שמעון היא ולא רבנן ואיהו תירץ דומה שאני:

דף קמח.

הואיל ויורש יורשה כלומר התם בענין שכיב מרע שאמר מתנתו לפלוני היינו טעמא דקני אף על גב דליתה בבריא משום דמתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן וכי היכי דיורש ירית לה להלואה הכי נמי קני לה מקבל מתנה מה שאין כן בידור ויאכל שלא מצינו מי שיורש הדירה והאכילה בלי הגוף ורב אחא בריה דרב איקא אמר כיון דאיתיה

בבריא במעמד שלשתן אף על פי שאינו ברשותו ולא באה לידו הכי נמי קניא בשכיב מרע אפילו בלא המחאה דהויא המחאה בהא מילתא כקנין בעלמא בשאר מילי וכי היכי דבעלמא מאי דבעינן קנין בבריא מידי דמקני בקנין בשכיב מרע לא בעי קנין אלא בצואה בעלמא סגי לה הכי נמי לענין המחאה בריא הוא דבעי המחאה במעמד שלשתן אבל בשכיב מרע בצואה בעלמא סגי נמצא עכשיו שזה שאמרנו מילתא דאיתא בבריא איתא בשכיב מרע וכו' הלכה היא וכל מה שהבריא יכול להקנות בקנין שכיב מרע יכול להקנות בצואה ואפילו בלשון יטול וינתן ומאי דמי ליה כדקיימא לן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ומה שאין הבריא יכול להקנות כגון דבר שלא בא לעולם או דבר שאין לו ממש ואין לו גוף מצוי בעולם. גם ש"מ אין יכול להקנותו כלל. ועל דא איבעיא לן דקל לאחד ופירות לאחד מי שייר מקום פירי או לא (כלומר מקום פירות נתן לו דהאי שיור לאו שיור ממש הוא אלא כלומר מי אמרינן דלא הויא מתנה גמורה דדמי לעיל ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני דקל זה והכא נמי כיון דאמר פירותיו לאחד דמי כמאן דלא יהיב ליה כלל לראשון מגוף הדקל והוה מתנה דקמא משויירת וקני שני. או דאמרינן לעיל שייר דקל לעצמו ונתן הפירות אבל הכא דנתן הדקל אמרינן כי היכי דלזה נתן גם לזה נתן ונתן לו מקום פירות:

דף קמח:

חיישינן שמא יש לו נכסים במדינה אחרת. פי' כגון שהיה לו נכסים ידועין וכתבן כולן והאי דאמר שכתב כל נכסיו לאו בלשון כל נכסיו כתבן אלא נכסים ידועין וכתבן כולן. והאי דקרינן להו כל נכסיו לפי שאין יודעין לו נכסים אלא אלו אבל אם אמר בלשון הזה כל נכסי יהיו לפלוני עמד יכול לחזור בו דאי נמי יש לו נכסים אחרים במדינה אחרת זולתי אלו הידועין לו הרי נכללו כולן בכלל המתנה לפי שכל נכסי קא אמר ומשמע כל נכסים שיש לו בין במדינה זו בין במדינה אחרת והויא לה מתנה בלא שיור שיכול לחזור בה ומתניתין דקתני שייר אין לא שייר לא אוקמה רב חמא באומר כל נכסי אלו פירש דגלי אדעתיה דלית לה נכסי אחריני וכל שכן אם אמר כל נכסי סתם שאפילו יש לו. נכסים במדינה אחרת הרי נכללין כולן בכלל המתנה והויא בלא שיור כמו שאמרנו. ומר בר רב אשי אוקמה במוחזק בודאי שאין לו נכסים אחרים זולתי נכסים אלו שכתב אבל מי שלא הוחזק ואיפשר שיהיו לו נכסים במדינה אחרת אין יכול לחזור בו עד שיביא ראיה שאין לו נכסים זולת אלו שנתן:

הקדיש כל נכסיו או הפקיר כל נכסיו מהו מי בעינן בהו שיור במקצת או לא ועלתה בתיקו:

דף קמט.

מכר כל נכסיו מהו. פירש מי אמרינן כיון דלא שייר מידי עמד חוזר דהא מחמת מיתה הוא דזבין או דילמא במתנה הוא דבעינן שיור בזביני לא בעינן שיור. כיון דנשארו בידו הדמים:

זמנין אמר רב וכו' ולא פליגי הא דאיתנהו לזוזי בעיניהו עמד אינו חוזר דהוה להו הנך זוזי שיור כדקיימא לן לקמן דאפילו מטלטלי שיור. והא דפרעינהו בחובו עמד חוזר דכיון דפרעינהו בחובו ליתנהו לזוזי בעיניהו והא לא שייר מידי ומחמת מיתה הוא דזבין:

שכיב מרע שהודה מהו. פירוש קיימא לן בבריא שהודה ודאי הודאתו הודאה. והשתא בשכיב מרע איבעיא לן מי אמרינן הודאתו הודאה כבריא ולאו מתנה היא וכיון שכן אם עמד אינו חוזר או דילמא אמרינן דלמתנה בעלמא הוא דאיכוון ואם עמד חוזר אי נמי נפקא מינה היכא דאודי במידי דלאו בר הקנאה כגון דבר שאין לו גוף וכיוצא בו. אי נמי היכא דאודי לבן שאינו בתורת ירושה דליתיה נמי במתנת שכיב מרע אי אמרת הודאה היא מכי אודי בה זכה ביה ההוא דאודי ליה ואי אמרת לאו הודאה היא אלא מתנה בעלמא כיון דלאו בר מתנה הוא לא קני מידי. ופשיטא לה ממעשה דאיסור דאודי דהנהו זוזי דהוה בי רבא דרב מרי בריה נינהו וזכה בהו רב מרי בההיא אודיתא ואף על גב דלא איתיה במתנת שכיב מרע אלמא הודאה היא ולאו מתנה וכיון שכן אם עמד אינו חוזר. וכיון דאיפשיט דהודאה היא ולאו מתנה לא תימא דכהודאת בריא הויא דצריך למימר אתם עדי אלא אף על גב דלא אמר אתם עדי נמי לא מצי הדר ביה דהא אמרינן בפרק גט פשוט (דף קע"ה ע"א) בעי רבא שכיב מרע שהודה מהו צריך לומר כתובו וחתומו או לא. אדם משטה בשעת מיתה או לא צריך לומר כתובו וחתומו או לא בתר דבעיא הדר פשטה אין אדם משטה בשעת מיתה ודברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ויש לפרש להא דאיבעיא לן שכיב מרע שהודה הכי כלומר מי קניא הודאתו כי היכי דקניא מתנתו או דילמא מתנה הוא דתקון רבנן הודאה לא תקון. מיהו פירוש קמא דייק דהא אמרינן מקמי הא בעיא איבעיא להו מכר כל נכסיו מהו ובתריה אמרינן איבעיא להו שכיב מרע שהודה מהו ומדבעינן קמא לענין אם עומד חוזר. בעיא בתרא נמי לענין אם עמד חוזר:

דף קמט:

מטלטלין כדי פרנסתו. דאף על גב דתני במתני' קרקע הוא הדין דמטלטלין הוה שיור דקרקע דמתני' לאו דוקא:
כמה מכוונן. דודאי הכי עיקר דאפילו מטלטלי הוה שיור:
קרקע תנן. דמשמע דוקא קרקע הוא דהוה שיור ולא מטלטלין. דודאי אם איתה דלא יהיב אדעתא דמיתה לא הוא משייר מטלטלין לעצמו דעבידי דמיגנבא אלא קרקע הוה משייר ומדלא שייר קרקע אע"ג דמשייר מטלטלין אדעתא דמיתה יהבינהו ועמד חוזר:.
שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין. פירש שכיון שבדבור אחד הקנה לו עצמו בכלל כל נכסיו נעשה גוף העבד עם שאר הנכסים כדבר אחד וכיון ששייר בנכסים אותו קרקע כל שהוא נעשה כאילו שייר בגוף העבד משום דלא פלגינן דיבורא והוה ליה כמי שכתב לעבדו גט חירות ואמר לו הרי את בן חורין חוץ מידך חוץ מרגלך שאינו בן חורין. ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר וכו'. פירוש שיש לומר שאותו שיור בגוף העבד עצמו הוא. אבל אם לא שייר אלא כקרקע כל שהוא אף על פי שבדבור אחד הקנה לו עצמו בכלל הנכסים פלגינן דיבורא ובנכסים שייר בגוף העבד. לא שייר:

דף קנ:

אמר ליה אנן משום דלאו כרות גיטא וכו' [פירוש אנן לא מפרשינן דטעמא דעשו מטלטלי שיור אצל עבד משום דעבדא מטלטלי הוא ומטלטלי לממלטלי הוה שיור אלא משום הכי עשו מטלטלי שיור אצל עבד דלאו כרות גיטא הוא ואפילו הוה עבדא כמקרקעי אמרינן דעשו מטלטלי שיור אצל עבד משום דלאו כרות גיטא שכיון ששייר לעצמו נמצא שיש לו לאדון זכות בגט וכיון שיש לו זכות בו הוה ליה כמי שכתב לעבדו גט לחירות וכתב בו האדון לעצמו זכות באותו גט דאינו גט כריתות:

דף קנא.

דבעיא לאינסובי ליה לרב זביד. פירוש דאמרה בפירוש דמשום דקא בעיא לאינסובי לרב זביד הוא דקא כתבה לנכסה לברא אינסיבה ואיגרשה אתא לקמיה דרב ביבי בר אביי אמר משום אינסובי הוא והא אינסיבה דאילו לא אינסיבה הות הדרא בה כי ההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל לא סליק וכו' (קידושין פ"ב דף נ' ע"א) דש"מ דכיון דאדעתא למיסק זבינהו אי מצי סליק הדרי זביני הכא נמי כיון דאדעתא

דאינסובי כתבינהו לנכסה אילו לא אינסיבא הדרא בה והשתא דאינסיבה לא מצית הדרא בה וכו':

הכא נמי הא גלי דעתה. דהא אמרה בפירוש דאדעתא דבעיא לאינסובי כתבינהו נהליה הילכך כיון דאיגרשא ואזלי להו הני נישואין קמאי מציא הדרא בה. שמעינן השתא דהא דאמרינן מברחת לא קני היכא דלא גליא דעתה הוא דאף על גב דלא גליא דעתה כיון דחזינן לה בתר הכי דאינסיבה הוכיח סופה על תחלתה וידעינן בודאי דהאי דכתבתינהו לנכסה מקמי הכין משום דקא בעיא לאינסובי הוא דכתבתינהו ולאברוחי לה מבעל הוא דאיכוונא כי מיית בעל או מגרש לה הדרא בה בההיא מתנה ואף על גב דלא גליא דעתה מעיקרא בעידנא דכתבתינהו דאדעתא דהכי קא כתבה להו וכל שכן אי גליא דעתה בהכי מעיקרא. וכן הלכתא. אלא מסתברא לן דהני מילי היכא דלא כתיב ביה בשטרא מאי דילפינן מינה דמתנה מוחלטת הוא או לא. אבל אי כתיב ביה בשטרא מאי דילפינן מיניה דמתנה מוחלטת היא כגון הני שטרי דילן דכתיב בהו הכי מתנת עלמין מתנה חלוטה כיון דכתיב ביה הכי בוודאי דלמתנה גמורה איכוונה ולאו לאברוחינהו מבעל ולמהדר בה לאחר מיתת הבעל או לאחר הגירושין הילכך אי גליא דעתה בפירוש מעיקרא בעידנא דכתבתינהו לנכסה דמשום אינסובי הוא דכתבה להו מציא הדרא בה:

אימיה דרמי בר חמא וכו'. כללא דנקטינין דהנהו שמעתתא כולהו בענין שכיב מרע דהיכא דנתברר מיניה דשכיב מרע דמחמת מיתה הוא דקא יהיב להו לנכסיה בין שייר בין לא שייר מתקנה ואע"ג דלא קנו מיניה עמד חוזר ואע"ג דקנו מיניה בין זכה לו ע"י אחר בין לא זכה לו ע"י אחר. ולא מיבעיא היכא דאמר בפירוש דצואה מחמת מיתה הוא אלא אפילו לא אמר בפירוש אי מיתחזי מדעתיה דמשום דסבר דמיית הוא דקא יהיב להו לניכסיה כגון ווי דקא מית ליה ההוא גברא אי נמי קאמר מילתא אחריתי דמוכחא דמשום דסבר דמיית הוא דקא יהיב לה לניכסיה צואה מחמת מיתה הויא ולא בעיא קנין ואם עמד חוזר ואע"ג דקנו מיניה וכיון דאם עמד חוזר אפי' לא עמד נמי חוזר במתנתו בין לעצמו בין לאחר ובקא יהיב להו לנכסיה סתמא ולא קאמר מילתא דמוכחא דמחמת מיתה הוא דקא יהיב להו הוא דאיכא לפלוגי דאי מקצת נכסין הוא דקא יהיב אמרי' לדעתיה דההוא מידי דשייר. למסמך עליה הוא דשייריה ולאו מחמת מיתה הוא דקא יהיב להו להוא מקצת דיהיב הילכך מתנת בריא הויא ובעיא קנין ואף על גב דמית עמד אינו חוזר. ואי כולהו נכסיה הוא דקא יהיב ולא שייר מידי כיון דחזינן ליה דלא שייר מידי למסמך עליה אמדינן לדעתיה דמשום דסבר דמיית הוא דקא יהיב ליה לנכסיה דאילו הוה סבר דחיי הוה משייר מידי לנפשיה למסמך עליה ומדלא שייר מכלל דלא

סליק אדעתיה דחיי הילכך הויא לה מתנה מחמת מיתה ולא בעיא קנין הוא וכיון דמית בין קנו מיניה בין לא קנו מיניה קנה ואם עמד חוזר ואף על גב דקנו מיניה ולא אמרי' מדקנו מיניה מתנת בריא הוא אלא לעולם מחמת מיתה הוא ואם עמד חוזר וכל שכן אם כתב כל נכסיו ולא קנו מיניה דודאי מחמת מיתה הוא ואם עמד חוזר. אבל ודאי אם זכי ליה על ידי אחר וקנו מיניה אף על גב דלא שייר מידי כיון דלא אמר בפירוש דמחמת מיתה הוא אמרינן מכי זכי ליה על ידי אחר וקנו מיניה מכלל דלמתנה גמורה מהיום ולעולם הוא דאיכוון ומתנת בריא היא ולאו מחמת מיתה וכיון שכן בין עמד בין לא עמד קנה. ודוקא היכא דזכי ליה על ידי אחר וקנו מיניה אבל אם כתב כל נכסיו ולא קנו מיניה אע"ג דזכי ליה על ידי אחר נמי מתנת שכיב מרע מחמת מיתה הויא ולאו מתנת בריא דהיינו פלוגתייהו דרב ושמואל דאיתמר כתב וזכה לזה וחזר וכתב וזכה רב אמר ראשון קונה הרי היא כמתנת בריא ושמואל אמר שני קנה הרי היא כמתנת שכיב מרע וקיימא לן דהלכתא כשמואל בדיני ואם עמד חוזר בין לעצמו בין לאחרים. והא דאמרינן לענין מאן דכתב לכולהו ניכסי ולא שייר מידי דאם מת קנה בין קנו מיניה בין לא קנו מיניה כי אמרינן דאי קנו מיניה קני דוקא היכא דמתברר דליפות כחו איכוון בההוא קנין דקנו מיניה אי נמי בההוא שטרא דכתב. אבל אי לא איתברר מיניה אי ליפות כחו הוא דאיכוון אי לא חיישינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. הילכך אי כתבו ליה עדים וקנינא מיניה מוסף על מתנתא דא איתברר דליפות כחו הוא דאיכוון בההוא שטר או בההוא קנין וכגון דאמר להו אף כתובו וחתומו והבו ליה אי נמי אף קנו ממנו על מתנתא דא אבל אי לא כתבי ליה הכי חיישינן שמא לא גמר להקנותן אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה והני מילי היכא דלא זכי ליה ע"י אחר אבל אי זכי ליה על ידי אחר וקנו מיניה קני וליכא למיחש מידי דמכי זכי ליה על ידי אחר מההיא שעתא דזכה ליה קנה מחיים וליכא למימר הרי שטר לאחר מיתה דהא מתנת בריא הוא ואי כתב ליה ולא קנו מיניה ואף על גב דזכה להו ההוא זיכויא לא מהני מידי ואכתי מתנת שכיב מרע היא כדאמרי' כתב וזכה לזה וחזר וכתב לזה רב אמר ראשון קונה הרי היא כמתנת בריא ושמואל אמר שני קונה הרי היא כמתנת שכיב מרע וכיון דכמתנת שכיב מרע הוא כשמואל דקיימא לן כותיה בדיני ממילא שמעינן דחיישינן בה לשטר לאחר מיתה. הילכך אם מיפה את כחו הוא קני ואי לא לא קני:

דף קנב:

שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו קנו מידו מהו חוזר או אינו חוזר. שלח להו אין לאחר קנין כלום. כלומר מתנת בריא היא ואינו חוזר. וכיון דכמתנת בריא הוא ממילא שמעת דליכא למימר בה שטר לאחר מיתה דכי אמרי שטר לאחר מיתה הני מילי במתנת שכיב מרע דלא קניא אלא לאחר מיתה אבל מתנת בריא דמחיים קנו ליה ליכא למימר בה שטר לאחר מיתה דהא לא שינא הכא הקנאה לאחר מיתה כלל והא דאמרינן סבור מינה הני מילי לעצמו אבל לאחר לא פירוש סבור מינה דהא דאמרינן אין לאחר קנין כלום ואינו חוזר הני מילי כשהוא רוצה לחזור לעצמו דמכיון דקנו מיניה הא סליק ליה נפשיה מהני נכסי לגמרי. אבל כשהוא רוצה לחזור ולתת אותה לאחר אף על גב דסליק נפשיה בההוא קנין מהנהו נכסי מכל מקום ההוא ראשון לא מיקנא ודאי קני להו דהא שכיב מרע הוא הנותן. אמר להו רב חסדא כי אתא רב הונא פירש' בין לעצמו בין לאחר:

דף קנג.

ההיא מתנתא דהוה כתיב ביה בחיי ובמותי. איפסיקא הילכתא כרב דאמר הרי היא כמתנת שכיב מרע לא שנא בחיים ולא שנא מחיים לא קני מחיים עד דאמר מהיום:

דף קנג:

ולטומאה במחלוקת חזינן לחד מרבוותא דפירש הכי כחלוקתן כאן כך חלוקתן לענין טומאה והאי פירושא לא דייק גבן דלא אשכחן פלוגתא בהאי ענינא לענין טומאה דנימא כחלוקתן כאן כך חלוקתן כאן ועוד דלשון ולענין טומאה משמע דלא לאשוויי ענין טומאה להאי ענינא הוא דקאמר ולאיפלוגי דיניה מיניה הוא דקאתי. והכי איתחזי לן פירושה. ולענין טומאה אינו כן כלומר אף על גב דלענין מתנת שכיב מרע קסבר רבה שמעמידין את הדבר בחזקת מה שהוא עכשיו כרבי נתן לענין טומאה מיהא כמחלקתו של רבי נתן סבירא ליה דהיינו תנא קמא החולק עליו בכך ואינו מעמיד את הדבר בחזקת מה שהוא עכשיו ולא איכפת ליה בהכי מדקאמר לא שנא שהבקעה בימות החמה רשות הרבים לטומאה אלא שלא עברו עליה ימות הגשמים על זו הטומאה אבל עברו עליה ימות הגשמים והטומאה באותה בקעה כיון שהוחזקה אותה בקעה להיותה רשות היחיד לענין אותה טומאה שיש בה ואף על פי שהרי באו עליה ימות החמה ואילו היתה בה עכשיו טומאה חדשה לא היינו דנין אותה לענין אותה טומאה אלא כר"הר לענין ההיא טומאה ישנה מיהא אין אנו דנין אותה בחזקת מה שהיא עכשיו אלא במה שהיתה קודם

לכן בימות הגשמים שהיא רשות היחיד דהא לענין טומאה לא העמיד רבה הדבר בחזקת מה שאנו רואין אותה עכשיו ולא הועיל אצלו בדין היותה עכשיו בתורת רשות הרבים אילו היה בה טומאה חדשה שלא עברו עליה ימות הגשמים כלום כסברא דתנא קמא שהוא מחלוקת של רבי נתן דלא איכפת ליה להעמיד הדבר במה שהוא עכשיו ואין ענין זה מועיל אצלו בדין כלום:

דף קנד:

שטר פסים. שטר פיוסים שפייסה לי שאכתוב לך שטר זה כדי להראות לעולם שיש לך קרקעות וישיאו לך בנותם:

דף קנה:

אמימר ומתנתו מתנה. כלומר ואף דף קנה ע"ב אמר על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן כיון שהוא בן י"ג שנה ויום אחד והביא שתי שערות דלא בעינן יודע בטיב משא ומתן אלא בזביני דכיון דדעתיה דינוקא מיקרבא לגבי זוזי חיישינן דילמא טעי ומזבין ומוזיל אבל במתנה הא ודאי ליכא דטעי בה וליכא נמי זוזי דמקרבא דעתיה לגבייהו הילכך אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה מתנה. והא דאמרינן לענין נכסי אביו עד שיהא בן עשרים דוקא לענין מכר כדאמרינן ולמכור בנכסי אביו אבל לענין מתנה דין נכסי אביו ודין נכסי עצמו שוין וכשם שאם הוא בן י"ג שנה ויום אחד והביא שתי שערות מתנתו מתנה בנכסיו כך מתנתו מתנה בנכסי אביו:

דף קנו:

בני רוכל תקברם אמם. שרשעים היו לקיים קוצין בכרם וקנסו' חכמים לקיימן דברי אמם ולא מן הדין:
קונין משכיב מרע אפילו בשבת ולא לחוש לדברי רבי אליעזר האי קונין לאו קנין ממש אלא באמירה בלחוד:

דף קנז:

לוה ולוה וחזר וקנה לקמא משתעבדי פירש לקמא משתעבד משום דכיון דכתב ליה דאקני אשתכח דמעידנא דקני לה להאי ארעא ממילא חל עליה שעבודא דקמא ולא קא שביק ליה רווחא לבתרא למיחל עליה שעבודא או דילמא לבתרא משתעבד דכיון דכתב ליה דאקני מקמי דלקני לה להאי ארעא הא סלקיה לקמא מינה מקמי דלקני לה וכי קני

לה בתר הכי שעבודא דבתרא הוא דחייל ולא שעבודא דקמא וליכא לדמויי הא מילתא להא דאמרינן דאקני קנה ומכר משתעבד למלוה וטריף לה מיניה דלוקח משום דכי זבין לה ללוקח לבתר דקני להא הוא דזבין לה ומעידנא דקני לה בההוא שעתא חל עליה שעבודא דמלוה מקמי דליזבין ליה ללוקח אבל הכא כיון דמקמי דליקני לה לוה להאי ארעא כתב ליה למלוה בתרא דאקני דאשכח דסליקה לקמא מהאי ארעא דעתיד למיקני מקמיה דלקניה ושעבדיה למלוה בתרא איכא למימר דבההיא שעתא דקנייה שעבודא דבתרא חל עליה ולא שעבודיה דקמא. ומ"ה קא מיבעיא ליה לקמא משתעבד או דילמא לבתרא משתעבד ואסיקנא והילכתא. יחלוקו. פי' לפי מעותיהן דתרויהו בהדי הדדי קא חייל שעבודיהו אהאי ארעא:

דף קנח.

נפל הבית עליו ועל אשתו, יורשי הבעל וכו' עד בית הילל אומרים נכסים בחזקתן הנכסים שהכניסה עמה בנדונייתה וקבלם על עצמו הבעל בתורת צאן ברזל. וכתובה בחזקת יורשי הבעל היינו מה שכתב לה הבעל על עצמו כגון עיקר כתובה ותוספת. ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה הן נכסי מלוג שאין אחריותן על הבעל אלא נכנסין עמה בכניסתה עם הבעל ויוצאין עמה ביציאתה מן הבעל. ולפי שהדבר ספק מי מהם מת ראשון אמרו ב"ה הכתובה שהוא ממון שנוטל מן הבעל בחזקת יורשי הבעל שהמוציא מחבירו עליו הראיה ונכסי מלוג שהן ממון האשה ואין לבעל בגופן כלום בחזקת יורשי אשה ומי שרוצה להוציא מידן עליו להביא ראיה. ונכסי צאן ברזל שעיקרן של האשה ואחריותן על הבעל כיון שיד שניהן שוה בהן הרי הן בחזקת שניהם ויחלוקו והיינו דאמרי' אהא דקתני במתני' בחזקת מי ואמרינן תני בר קפרא הואיל והללו באין לירש יחלוקו ונמצא פי' הא דקתני נכסים בחזקתן כלומר בחזקת שניהן:

הדרן עלך מי שמת

דף קס.

משנה רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שהוא יכול לעשותו פשוט. פירוש לאחר שיטול רשות מבעל השטר בכך אבל לעשותו פשוט מפי עצמו בלא נטילת רשות מבעל השטר בכך אינו רשאי מדקאמר לקמן דרשב"ג סבירא ליה דמראה מקום הוא לו הואיל וחשיב להו לתנאי דסבירא להו הני ולא קא חשיב רבי חנינא בן גמליאל בהדייהו מכלל דרבי חנינא בן גמליאל קפידא סבירא ליה הילכך הא

דקאמר ר' חנינא בן גמליאל מפני שיכול לעשותו פשוט ליכא לאוקמא אלא בנטילת רשות מבעל השטר בכך:
ופשוט שכתבו עדיו מאחוריו אינו יכול לעשותו מקושר דהא קיימא לן שאין העדים חותמין במקושר אלא מאחוריו ובין קשר לקשר דאלמא כי חתימי לאחר עשיית קשריו הוא דחתימי והאי פשוט כיון דחתמי מאחוריו בלא עשיית קשרים אי אפשר לעשותו מקושר:

דף קסב.

אין למדין משיטה אחרונה. פי' שיש לחוש שמא העדים הרויחו חתימתם תחת הכתב ולפי' דחקו אותה עם הכתב וזייף הוא והוסיף בו שיטה באותו ריוח:
אמר ליה רב נחמן לרב עמרם מ"ל הא א"ל דתניא הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול. פירוש יש לחוש דילמא מזייף וכתיב מאי דבעי ואף על פי שהרי אנו רואין שלא כתב בהן כלום כיון שהיה בידו לזייף ולכתוב בהן מה שירצה נעשה גוף השטר פסול ואין עליו גוף שטר הואיל ולא נכתב ונחתם כתיקונו ואין גובין בו מנכסים משועבדים דהויא לה אותה מלוה הכתובה בו כמלוה על פה. ושיטה אחת כשר דאין למדין משיטה אחרונה:

דף קסב:

היו ארבעה וחמשה חתומין על השטר ונמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים עדות בשאר כו' וההיא דתנן במכות מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף שלשה וכו' דוקא בידוע דנתכוונו להעיד או לחתום כאחד הוא אבל אם אין ידוע שנתכוונו שניהם לחתום או להעיד כאחד השטר כשר ותתקיים עדות בשאר שאם הפסול לבסוף יש לנו לומר שהוסיף חתימתו שלא מדעת הכשרים ואי בתחלה חתם יש לומר הנך כשרים רווחא שבקו למאן דקשיש מינייהו:

דף קסה.

עד אחד בכתב ועד אחד על פה בלא קנין אף על פי שזה שמעיד בכתב היא עדות שיש בה אחריות וזה שמעיד על פה אין בה אחריות מצטרפין למגבא מבני חרי.

דף קסה:

אין פחות משני דינרין דהב כסף. כלומר יש לך אצלי כסף בשני דינרין של זהב. אין פחות משני דינרין כסף דהב כלומר יש לך אצלי זהב בשני דינרין של כסף:

דף קסו.

רישא דכתב בה דינרי. דמשמע דינרי זהב לפי שאין אומרים על כסף דינרי אלא דינרין. סיפא דכתב בה דינרין שהוא דינרין של כסף לפי שאין אומרים על זהב דינרין אלא דינרי:

דף קסו:

כתב מלמעלה מאתים ומלמטה מנה וכו'. פי' הא דתנן זוזי מאה דלהוה סלעין תלתין אין לו אלא מנה משום דדיבור אחד הוא ואי אפשר לחלק ביניהם וכיון שדבריו סותרין זה את זה אמרי' יד בעל השטר על התחתונה וכי אמרינן הכל הולך אחר התחתון היכא דהוה שני דיבורין מחולקין דכל אחד מהן דיבור בפני עצמו ואין צריך לחבירו וכיון שהתחתון סותר את העליון אמרי' מהדר קא מהדר ביה מעליון ולפיכך הלך אחר התחתון. והאי דאמרינן בפרק השואל (מציעא דף ק"ב ע"ב) מעשה באחד ששכר מרחץ מחבירו וכו' ואמר רב נחמן עלה קרקע בחזקת בעלה עומדת אף על גב דאפיך מיפך ודאמרינן בענין אסתירא (שם) מאה מעה הלך אחר פחות שבלשונות ולא אמרינן תפוס לשון אחרון בכולהו אלא משום דדבור אחד הוא זה אחר זה ולא הפריש בדיבור אחד ביניהם אבל אילו הפריש ביניהם בענין אחר שנעשו שני דיבורין בכי הא אמרינן הכל הולך אחר התחתון:

אמר רב פפא פשיטא לי שאם כתב בו ספל מלמעלה שהוא סאה ופלגא וקפל מלמטה שהוא קב ופלגא הכל הולך אחר התחתון ואין לנו לחוש שמא זה קפל ספל היה והלך עליו הזבוב והמשיך הסמך ועשה אותו קוף משום דקב פחות הוא מסאה והמוציא מחבירו עליו הראיה אלא היכא דהוי קפל מלמעלה וספל מלמטה מי חיישינן שמא גם התחתון קפל היה ובא זבוב ואכל הדיו שברגלה של קוף כשהוא עדיין לח ועשאו ספל וכיון שיש לחוש לדבר זה אמרי' יד בעל השטר על התחתונה וכי אמרי' הכל הולך אחר התחתון היכא דליכא למיחש למידי אבל הכא דאיכא למיחש בהא מילתא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה. או דילמא לא שנא תיקו:

דף קסז.

משנה כותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו וכו' ממסקנא שמעי' שמי שבא ואמר אני הוא פלוני בר פלוני שמת הריני מעידכם על עצמי שיש לפלוני אצלי כך וכך אם הוחזק שמו בעיר שלשים יום כותבין העדים וחותמין ואין חוששין שמא אחר הוא. ואם לאו אין כותבין וחותמין עד שיביא ראיה שהוא אותו פלוני בן פלוני:

דף קסז:

כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו. מיסתברא לן דדוקא דהיכא דמעיד על עצמו שכבר קיבל המעות מן הלוקח שאין כאן חובה על הלוקח כלל כדי שיהא צריך להיות מדעתו אבל אם לא העיד על עצמו שכבר קיבל המעות אין כותבין וחותמין אלא מדעת הלוקח דחיישינן שמא אינו רוצה לקבל אותה לקיחה ולהדחיק עצמו בנתינת הדמים הילכך אם טעו העדים וכתבו שטר המכירה ללוקח בלי קבול הדמים כשיתבע אותו בדין ליתן לו הדמים צריך הוא להביא ראיה שהיתה מדעתו מכירה זו:
והלוקח נותן שכר. כלומר שכר הסופר ודמי השטר. לא צריכה במוכר שדהו מפני רעתה שהוצאתה יתירה על שבחה מהו דתימא טובה הוא לגבי דמוכר ונהוי שכר הסופר ודמי השטר עליו קמל"ן דמוכר לעולם הוא מפסיד ולוקח לעולם מרויח כדאמרי אינשי זבנת קנית וזבין אוביד וכיון שכן הלוקח נותן שכר הסופר ודמי השטר ועוד שהשטר ראיה הוא לעמוד ביד הלוקח לפיכך הלוקח נותן שכר אותה הראיה:
כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו והלוה נותן שכר. פשיטא דלוה נותן שכר דהוא נהנה אבל המלוה מה הנאה יש לו בהלואה. לא צריכא בעיסקא דאף על גב דאית בה הנאה למלוה דשקיל פלגא דרווחא דעיסקא קמ"ל דיותר נהנה בו הלוה שאין לו יכולת ומשתכר בשל אחרים. ומסתברא לן דהא נמי בשהעיד הלוה על עצמו שכבר קיבל המעות אבל אם לא העיד על עצמו בכך אין העדים רשאין לכתוב ולחתום אלא מדעת שניהם:
אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם לפי שהוא דבר שאי אפשר להיות עד שיסכימו שניהם על כך. פשיטא דחתן נותן שכר קמשמע לן דאפי' בצורבא מרבנן:
אין כותבין שטרי אריסות וקבלנות וכו' פשיטא לא צריכא אפילו בבורה. שדה מבויירת שלא נעבדה זה כמה שנים ואף על גב דטובה הוא לבעל הקרקע שתחזור אליו עבודה קמ"ל דאפילו הכי כיון שהקבלן הוא כקונה חלק מן השדה לפירותיו הראיה שלו והוא

נותן שכר. ובשטרי בירורין שניהם נותנין ולא פריך עלה פשיטא משום דפליג עלה רבן שמעון בן גמליאל:

דף קסח.

משנה מי שפרע מקצת חובו וכו' מדחזינן לפלוגתייהו דרבי יוסי ור"י בענין אסמכתא היא אי קניי' אי לא קניא מכלל דהיכא דלא אמר ליה בלשון אסמכתא דכולי עלמא גבי ליה כוליה חוביה ולא מנכה ליה מלוה הא מקצת דפרע ליה השתא ואף על גב דהא קא רווח מלוה ואשתכח דקא שקיל מיניה טפי מהלואתו הא מילתא שריא ולית בה משום חשש ריבית. וטעמא דמילתא דכי אמרי' ריבית הוא ואסור הני מילי היכא דהוה ההוא תוספת דקא שקיל אגר נטר ליה ובהא מילתא כד מעיינת בה לא משכחת בה אגר נטר ליה כלל דהא אילו פרע ליה לוה למלוה במשלם זימנא דקצב ליה מאי דאישתייר גביה מהאי שטרח הוה שקיל ליה מלוה בלא תוספת וכי לא פרע ליה במשלם זימנא הוא דקא מהדר ליה שליש לשטרא וגבי ליה לכוליה מיניה וכיון דאילו פרע ליה לוה במשלם זימנא ההוא מידי דאישתייר ליה גביה הוה שקיל ליה מלוה בלי תוספת אשתכח דלא מטיא ליה הנאה למלוה מחמת האי זימנא דארווח כי היכי דנהוי אגר נטר לו וכי מטי זימנא ולא יהיב ליה מידי דקא מהדר ליה שליש לשטרא למלוה וגבי ליה לכוליה מלוה אילו הוה מרווח ליה זימנא אחרינא הויא ליה ההוא תוספת אגר ההוא זימנא דקא מרווח ליה והשתא דלא קא מרווח ליה זימנא אחרינא אלא קא שקיל מיניה כוליה שטרא במשלם זימנא קמא אשתכח דליכא הכא אגר נטר לי דהא האי תוספת דקא שקיל מיניה לאו אגר זימנא קמא הוא דארווח ליה ומדחזינן דאילו יהיב ליה במשלם זימנא ההוא מידי דאשתייר למלוה גביה מהאי שטרא לא הוה שקיל ליה מלוה להאי תוספת מיניה וכי מטא זימנא ולא פרע ליה דקא שקיל ליה כוליה שטרא לא קא מרווח ליה זימנא אחרינא ליכא הכא אגר נטר לי כלל:

דף קסח:

אין כותבין שני שטרות על שדה אחת דילמא טריף וכו'. ואם תשאל וכיון דהא איכא לקוחות דקא טריף האי מיניהו דאלמא זביניה מקמי זביניהו הוא דהוה היכי מצי בעל חוב למיטרף מיניה מעיקרא לימא ליה לבעל חוב זיל טריף מהני לקוחות דהוה בתראי ולא תטריף מינאי דהנחתי לך מקום לגבות ממנו. תשובתך משכחת לה בדהויא האי ארעא אפותיקי להההוא בעל חוב. אי נמי משכחת לה כגון דלא הוה ליה ללוה בעידנא

דאוזפיה מלוה הני זוזי אלא האי ארעא בלחוד ובתר הכי זבנה לשמעון וקביל עליה אחריות בדאיקני וקנה לוה נכסי בתר הכי וזבנינהו ללקוחות אי נמי קני ליה להני נכסי והדר זבנה להההיא ארעא דהויא גביה בעידן ההלואה לשמעון ואף על גב דלא כתב ליה דאקני והדר זבנינהו להני נכסי דלקוחות דכי אתי בעל חוב טריף ההוא ארעא דהות ליה ללוה בעידן ההלואה אבל הנך נכסי דקנה לוה בתר הכי לא טריף להו דהוה לוה וקנה ומכר דלא משתעבד וכי טריף ליה מלוה להא ארעא משמעון הדר שמעון וטריף ליה להני נכסי אחריני מלקוחות דאי קנה להו מקמי דלזבנה להאי ארעא לשמעון הא ודאי כבר אישתעבדו ליה לשמעון מקמי דלזבנינהו ללקוחות ואי לבתר דזבנה להאי ארעא לשמעון הוא דקני להו להני נכסי כיון דכתב ליה לשמעון בדאיקני מעידנא דקנה להו בתר הכי להני נכסי אשתעבדו ליה לשמעון מקמי דליזבנינהו ללקוחות הילכך אתי שמעון וטריף להו:

אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי ודילמא רישומו ניכר הוה. פירש קס"ד דרב אחא דהכין קא"ל אביי לספריה דליכתוב להו למרוותיה נסחי דשטרי דידהו אניירא וקהדר מחקי ליה:

דף קסט:

ההוא איתתא דיהבא ליה זוזי להההוא גברא למזבן לה ארעא אזל זבנה שלא באחריות כלומר קביל עליה לוקח דלית ליה אחריות על המוכר דאי בסתמא קיימא לן אחריות טעות סופר היא. אתא לקמיה דרב נחמן א"ל מציא אמרה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי זיל זבנה מיניה דמוכר שלא באחריות כמה דקבילת אנפשך והדר זבנה את ניהלה באחריות. ומסתברא לן דאי אתני מוכר עליה דלוקח בעידן זביני דבלא אחריות הוא דמזבין ליה נהליה דמצי שליח למימר לה אנא בהדין תנאה הוא דזבנה נהלי מוכר אי ניחא לך לקבולי הני מילי דזביני בהאי תנאה לחיי ואי לא שקול זוזך ואסתלק מהאי ארעא ואנא מקבלנא לנפשאי בהדין הנאה:

רבן שמעון בן גמליאל אומר הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו. נראין הדברים דלאו בשטר שיש בו קנין קאמר אלא בשטר שאין בו קנין כגון שכתב לו שדי נתונה ובשטר מקח וממכר נמי כגון שכתב לו אני פלוני בן פלוני קביל' ממך כך וכך והרי שדי מכורה לך בהן וקבלתי על עצמי האחריות וחתמו העדים על השטר ומסרו לו בפני עדים דהויא קנית אותה מכירה או אותה מתנה באותו גוף השטר ולפיכך קאמר רבי שמעון בן גמליאל שאם:

החזיר לו את השטר חזרה מתנתו והוא הדין למכירה הואיל ובגוף השטר קנאו מעיקרא המקבל או הלוקח. אבל שטר שיש בו קנין כיון שבאותו קנין ה"א שקנאה לאותה מתנה או לאותה מכירה מעיקרא והשטר לראיה בעלמא הוא בכי הא לא אמר רשב"ג שאם החזיר לו את השטר חזרה מתנתו שהרי לא קנאה מעיקרא בגוף השטר כדי שתחזור לבעלה בהחזרת השטר וכן הדעת נוטה ואף על גב דהא דרשב"ג ליתה ראינו לברר דבר זה לפרושי טעמא דרשב"ג ועוד למפשט מינה דהיכא דהחזיר לו את השטר והקנה אותו בכתיבה ובמסירה שלא חזרה המתנה והמכירה לבעליה בכך אלא כשהיה השטר שטר שאין בו קנין שנמצאת קנייתו לאותה מתנה או לאותה מכירה בגוף השטר אבל שטר שיש בו קנין שהקנייה באותו קנין היה והשטר לראיה בעלמא הוא אף על פי שהחזיר לו את השטר והקנת לו בכתיבה ומסירה אף על פי שקנה גוף השטר באותה כתיבה ומסירה לא חזרה המתנה והמכירה בכך וכשאתה מדקדק לשון והחזיר לו את השטר אתה רואה שבשטר שכתבו הנותן או המוכר ונתנו לו עסקינן אבל שטר שיש בו קנין שההקנאה באותו קנין היתה והמקבל או הלוקח הוא שכתב השטר לעצמו להיות לראיה באותו קנין ליכא למימר בכי הא והחזיר לו את השטר שהרי לא נתנו לו הנותן או המוכר כדי שיתכן בו החזרה:

תנו רבנן הבא לידון בשטר ובחזקה וכו' ובאותיות נקנית במסירה קא מיפלגי פי' כגון שהיתה שדה זו לשמעון והקנה אותה לראובן בשטר ואחר כך החזיר ראובן את השטר לשמעון והקנהו לו במסירה והחזיק בה שמעון ועכשיו אומר לו ראובן מאי בעית בהאי ארעא והרי שלי הוא השיבו שמעון ואמר לו אתה החזרת לי את השטר וחזרה השדה, לרשותי בכך והחזקתי בה. ובזה אמר ר' נידון בשטר ואינו צריך לחזקה דאותיות נקנות במסירה. ורבי שמעון בן גמליאל אומר אין אותיות נקנות במסירה ואין נדון במסירת אותו שטר וצריך לחזקה:

דף קע.

פלוגתא לדמר לרבה דאמר לעיל רבי שמעון בן גמליאל סבר דאותיות נקנית במסירה כדאמרינן חזרה מתנתו:

דף קעד:

אמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ובשעה שהקדיש וכו'. נקיטינן השתא לענין שכיב מרע שהקדיש נכסיו ובשעה שהקדישן אמר מנה לפלוני בידי שאם אמר תנו ודאי

נותנין בין נקיט ההוא פלוני שטרא בין לא נקיט שטרא הואיל ובשעה שהקדישן קאמר ליה ואם לא אמר תנו אי נקיט שטרא ומקיים אף על גב דלא אמרי תנו נותנין ואי לא נקיט שטרא אי נמי נקיט ולא מקיים כיון דלא אמר תנו אין נותנין ודוקא היכא דאמר בשעה שהקדישן אבל אם לא אמר ליה בשעה שהקדישן אף על גב דאמר תנו אין נותנין דהא אמרינן לעיל בפ' מי שמת (דף קמ"ח ב') איבעיא להו הקדיש כל נכסיו מהו ועלתה בתיקו וקיימא לן דכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע והאי מכי אקדשינהו לנכסיה הא קנוהו הקדש וכי בעי למהדר השתא הוא דקא בעי למהדר ולא מצי למהדר ביה אלא בראיה ברורה וכיון דאי בעי למהדר לא מצי הדר ביה כי אמר תנו מנה לפלוני שיש לו אצלי אין נותנין דאמרינן האי מהדר קא הדר ביה ומשום הכי קאמר השתא תנו מנה לפלוני שיש לו בידי. הילכך הא דאמר רב הונא הכא בשכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן ואוקימנא בדנקיט שטרא ומקויים דש"מ דאי לא אמר תנו הוא דבעי' נקיט שטרא ומקוים האמר תנו אע"ג דלא נקוט שטרא נמי נאמן ונותנין לא מיתוקמא אלא בדאמר לי' בשעה שהקדישן ודיקא נמי מדקא מדמינן לה להא דרב ושמואל דאמרי שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין דהתם נכסי דידיה נינהו ומנכסי דידיה הוא דקאמר תנו הכא נמי לענין שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר תנו מנה לפלוני שיש לו בידי היכא דאמר בשעה שהקדישן דאכתי ניכסי דידיה נינהו ולאו דהקדש דומיא דהא דרב ושמואל אבל היכא דאמר לאחר שהקדישן דנכסי לאו דידיה נינהו אלא דהקדש אף על גב דאמר תנו אין נותנין אלא אם כן נקיט שטרא בידיה ומקויים דאית ליה להוא פלוני למיטרף להוא שטרא מן ההקדש כי היכי דאית ליה למיטרף מן הלוקח ולענין הא דרב ושמואל דאמרי שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי כיון דאפסיקה הלכה לקמן דמלוה על פה גובה מן היורשין בין נקיט שטרא בין לא נקיט שטרא אי אמר תנו נותנין ואי לא אמר תנו אי קא נקיט שטרא ומקויים נותנין ואי לא נקיט שטרא כיון דלא אמר תנו אלא מנה לפלוני בידי הוא דקאמר בלחוד אין נותנין משום דחיישינן כי דילמא שלא להשביע בניו הוא דאיכוון:

דף קעה.

תוספת: אמר רבה. שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים פרענו. נאמנין כלומר אף על פי שהביא אותו פלוני ראיה אחר כך שיש לו אצלו אותו מנה דליכא למימר שלא להשביע את בניו איכוון נאמנין לומר פרענו. תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים פרענו אין נאמנין ומתמהינן כלפי לייא כלומר אדרבה כשאמר תנו מידע ידעי דמחייבי

ליה בההוא מנה ופרטי ליה וכי לא אמר תנו כיון דאיכא למימר דשלא להשביע את בניו איכוין ולא מחייבו בההוא מנה כי מייתי ההוא פלוני השתא ראיה דקושטא קאמר ולא שלא להשביע את בניו איכיון אמאי מהימני לומר פרענו אטו מי הוה ידעי דמייתי ההוא פלוני השתא האי ראיה דליפרעו נהליה והאי תמיהא דמיא להההיא דאמרינן (מציעא פ"א דף י"ז א') צא תן לו ואמר פרעתי נאמן חייב אתה ליתן לו אמר פרעתי אינו נאמן דמימר אמר מעייני רבנן בדינאי אלא אי איתמר הכי איתמר שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתיהו נאמנים כלומר אע"פ שהביא אותו פלוני ראיה דקושטא הוא ושלא להשביע את בניו איכוון נאמנין לומר חזר ואמר לנו אבא פרעתיהו ההוא מנה דליכא בידי דההוא פלוני שטר בההוא זימנא דהוה ליה מלוה על פה. תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי אין נאמנין דאם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו. ולהאי פירושא דפרישנא דכי אמר מנה לפלוני בידי אחר כך הביא ראיה אותו פלוני דקושטא הוה ההוא דמקשי רב אלפס ז"ל עלה מרב ושמואל ומתרץ לה כאן במוסר כאן במערים לאו קושיא היא:

הדרן עלך גט פשוט וסליק מסכת בבא בתרא